

Α. Χ. ΠΑΤΣΗ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΙΣΤ
ΓΕΩ
[1955]

ΕΚΔΟΣΕΙΣ - «ΝΕΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ» - ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
ΑΘΗΝΑΙ - ΔΕΚΡΑΤΟΥΣ 97 - ΤΗΛ. 25.169

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΚΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΔΙΑ ΜΙΑΝ ΤΡΙΕΤΙΑΝ

Υποβληθείσα εις τόν προκηρυχθέντα διαγωνισμόν συγγραφής
Βοηθητικών βιβλίων του Σοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἐνεκρίθη διὰ τῆς
ὑπ' ἀριθ. 80317/13-7-1955 ἐγκριτικῆς διαταγῆς Ὑπουργείου Παιδείας καὶ
τῆς ὑπ' ἀριθ. 71658/24-6-55 ἀποφάσεως τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου.

7^Η ΕΚΔΟΣΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ — "ΝΕΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ," — ΑΘΗΝΑΙ

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37- Τ. ΗΛ. 25,169

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Δ/ΝΣΙΣ ΔΙΔ. ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἀριθ. Πρωτ. 80317

Ἐν Ἀθήναις τῇ 13 Ἰουλίου 1955

Πρὸς τὸν κ. Δ. Χ. Πάσσην

Ὁδὸς Πατησίων 300

Ἐνταῦθα

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 71658/24.6.55 πράξεως τοῦ Ὑπουργείου μετὰ σύμφωνον γνωμοδότησιν τοῦ Κ.Γ.Δ.Σ.Ε. ἐνεκρίθη διὰ μίαν τριετίαν ἀρχομένην ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ προσεχοῦς σχολικοῦ ἔτους 1955/56 τὸ ὑποβληθὲν εἰς τὸν διενεργηθέντα σχετικὸν διαγωνισμὸν βιβλίον σας «*Γεωγραφία τῆς Εὐρώπης*» ὡς βοηθητικὸν τοῦ μαθήματος τῆς Γεωγραφίας διὰ τὴν ΣΤ' τάξιν τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου.

Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὅπως προβῇτε εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τούτου ἀφοῦ συμμορφωθῇτε πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν Κανονισμὸν Ἐκδόσεως Βοηθητικῶν Βιβλίων.

Ἐντολῇ Ὑπουργοῦ

Ὁ Διευθυντής

Χ. ΜΟΥΣΤΡΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η Γ Η

Τὸ σχῆμα τῆς Γῆς. Ἡ γῆ εἶναι στρογγυλὴ σὰν σφαῖρα, ὅπως μάθαμε καὶ στὴ Γεωγραφία τῆς Ε' τάξεως. Μποροῦμε νὰ τὴ φαντασθοῦμε σὰν ἓνα πορτοκάλι. Οἱ ἀρχαῖοι τὴν θεωροῦσαν ὡς ἐπίπεδη. Σήμερα ὁμως ἡ σφαιρικότης τῆς γῆς ἔχει ἀποδειχθῇ μὲ τὰ τέξιδια γύρω της καὶ μὲ ἄλλα πειράματα καὶ παρατηρήσεις. (Ὅλα αὐτὰ μπορεῖτε νὰ τὰ βρῆτε στὴ «Γεωγραφία μας τῶν Ἑπείρων» τῆς Ε' τάξεως).

Μέγεθος τῆς γῆς. Ἡ περιφέρεια τῆς γῆς σφαίρας εἶναι 40.000 χιλιομέτρα, ἡ δὲ ἀκτίνα τῆς 6370 μ. Ἡ γῆ εἶναι πεπιεσμένη στοὺς πόλους καὶ ἐξογκωμένη στὸν ἰσημερινό. Ἄρα δὲν εἶναι τελεία σφαῖρα. Γι' αὐτὸ ἡ διάμετρος τῆς ἀπὸ τὸν ἓνα πόλο μέχρι τὸν ἄλλο εἶναι 12.700 χιλ.

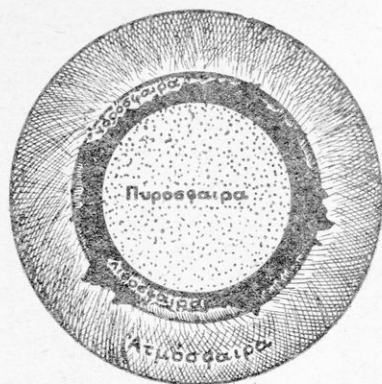
Ἐνῶ ἡ διάμετρος τῆς στὸν ἰσημερινό εἶναι 12.756 χιλ. Ἡ γῆ μᾶς φαίνεται πολὺ μεγάλη. Κι' ὁμως δὲν εἶναι παρὰ ἓνα ἀστεράκι τοῦ οὐρανοῦ 1.300.000 φορές μικρότερο ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ἡ ἔκτασις ὁλοκλήρου τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εἶναι 500 ἑκατ. τ. χ.

Λιθόσφαιρα-πυρὸσφαῖρα. Ἡ γῆ ποὺ βλέπομε καὶ ποὺ κατοικοῦμε σήμερα δὲν ἦταν πάντοτε στὴν ἴδια κατάσταση. Πρὶν ἀπὸ ἑκατομμύρια χρόνια ἡ γῆ ἦταν μιὰ *πύρινη* μάζα, ποὺ εἶχε ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ τίποτε δὲν ὑπῆρχε ἐπάνω της, οὔτε ἄνθρωποι, οὔτε ζῶα, οὔτε φυτὰ, οὔτε νερὰ καὶ θάλασσες. Ὅλα τὰ σώματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ἡ γῆ σήμερα, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, εὐρίσκονταν σ' ἑνὸς καὶ τοῦ ἴσου πυρακτωμένη κατάσταση. Ἦταν λυωμένα ὅπως λιώνει σήμερα τὸ μολύβι, τὸ κερί ἢ τὸ σίδηρο ὅταν τὸ θερμάνωμε. Σιγὰ σιγὰ μὲ τὸν καιρὸ σχηματίσθηκε μιὰ λε-

Εἰκ. 1. Ἡ γῆ στὸ διάστημα

πη κρούστα, ένας φλοιός στην επιφάνεια της γης που ολόένα και πα-
χαινε όσο η γη κρύωνε. Σήμερα ο έξωτερικός φλοιός της έχει πάχος μέχρι
100 χιλιόμετρα περίπου. Το υπόλοιπο πάχος της γης — που από την επιφά-
νεια μέχρι το κέντρο της είναι 6370 χιλ.— εξακολουθεί ακόμη να είναι μια

Εικ. 2. Λιθόσφαιρα και πυρόσφαιρα

πύρινη μάζα. Τον έξωτερικό φλοιό της γης ονομάζουμε **λιθόσφαιρα**. Την έσωτερική πύρινη μάζα της γης ονο-
μάζουμε **πυρόσφαιρα** (εικ. 2).

Ατμόσφαιρα — Ύδροςφαιρα.

Γύρω από την πύρινη μάζα της γης, στην αρχή υπήρχαν πολλοί ατμοί και αέρια πού, όταν εκρύνωναν (αυτά εκρύνωναν ευκολότερα από τα στερεά γιατί εύρισκονταν σε κάποια από-
στασι από την επιφάνεια της γης) έπεφταν ως βροχές στη φλογισμένη γη και έτσι κρύωνε η επιφάνειά της. Οι βροχές αυτές ήταν ακατά-
παυστες, κατά την περίοδο εκείνη, γιατί μόλις έπεφτε το νερό στη γη αμέσως εξατμιζόταν, ξαναγινό-

ταν σύννεφο και εξακολουθοῦσε ο ίδιος κύκλος. Η γη βέβαια εκρύνε-
κε απ' άλλο λόγο. Έδιωχνε συνεχώς μεγάλη ποσότητα από τη θερμότητά της με την **ακτινοβολία** της προς τα άλλα ούράνια σώματα και προς το άπειρο. Όταν σχηματίσθηκε ο πρώτος φλοιός της γης τότε τα νερά των βροχών κατακάθησαν σε ώρισμένα κοιλάσματα και απέτελεσαν τις θάλασ-
σες που βλέπομε σήμερα. Ωστε μαζί με τη λιθόσφαιρα δεν πρέπει να ξε-
χνοῦμε και την **ατμόσφαιρα** που περιβάλλει τη γη μέχρι 500 χιλιόμε-
τρα ύψος όλόγυρά της, ούτε και την **ύδροςφαιρα**, δηλαδή τους ωκεανούς και τις θάλασσες, που μάθαμε, και πού το βάθος τους δεν υπερβαίνει κατά μέσο όρο τα 10 χιλιόμετρα.

Τα πετρώματα. Ολόκληρη η λιθόσφαιρα αποτελείται από πετρώ-
ματα. **Πετρώματα** λέμε τα υλικά από τα οποία αποτελείται ο φλοιός της γης: τα μέταλλα, οι βράχοι, τα χώματα κλπ. Πετρώματα δηλαδή είναι όλα τα στερεά σώματα που αποτελούν το φλοιό της γης.

Πώς σχηματίσθηκαν τα πετρώματα. Τα πετρώματα σχηματίζονται με τους εξής τρόπους: 1) **Με τη θερμότητα και τα ήφαιστεια.** Η γη, όπως είπαμε, είναι πυρακτωμένη στο έσωτερικό. Πολλές φορές η ρευστή πύρινη μάζα της πυρόσφαιρας βρίσκει διέξοδο προς το φλοιό της λιθόσφαιρας και σχηματίζοντας ήφαιστεια σε διάφορα σημεία της γης, ξεθυμαίνει βγάζον-
τας άφθονη πυρακτωμένη **λάβα** από το έσωτερικό της. Η λάβα αυτή δεν

είναι τίποτε άλλο παρά διάφορα υλικά σώματα σε ρευστή κατάσταση. Μόλις όμως βρεθούν τα λυωμένα αυτά υλικά μακριά από την πυρόσφαιρα, μόλις δηλαδή βγουν έξω από τον κρατήρα του ήφαιστειου, στην επιφάνεια της γης, ψύχονται και σχηματίζουν πετρώματα. Τα πετρώματα που σχηματίζονται έτσι, από τη λάβα των ήφαιστειών, λέγονται *πυριγενή*, δηλαδή κατωμένα από φωτιά (από το πυρ). Πυριγενή πετρώματα δεν συναντούμε μονάχα στην επιφάνεια της γης αλλά και στο έσωτερικό της λιθόσφαιρας. Αυτό συμβαίνει γιατί πολλές φορές, η λάβα των ήφαιστειών δεν προφθαίνει να φθάσει μέχρι την επιφάνεια της γης αλλά ψύχεται σε κάποιο ενδιάμεσο σημείο.

2) **Με τα νερά.** Το νερό των ποταμών, των λιμνών, της βροχής και των θαλασσών παρασύρει σιγά σιγά διάφορα υλικά (ἄμμο, ἄργιλο κ.ἄ.), τα έναποθέτει το ένα επάνω στο άλλο, κατά στρώματα, κι έτσι με τον καιρό σχηματίζονται τα ύδατογενή πετρώματα. Τέτοια πετρώματα είναι οι άσβεστολίθοι, δηλαδή κιμώλεις, μάρμαρα, σχιστόλιθοι, κ.ἄ. Πυριγενή είναι ο γρανίτης κ.ἄ.

ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΤΗΣ ΓΗΣ

Τα πετρώματα από τα οποία αποτελείται η λιθόσφαιρα της γης παθαίνουν μερικές μεταβολές που με το πέρασμα των χρόνων αλλάζουν τη μορφή της επιφανείας της. Έκεί δηλαδή που σήμερα βλέπουμε μία πεδιάδα μπορεί, ύστερα από πολλά χρόνια, να υπάρχει, ένας κόλπος ή εκεί που σήμερα βλέπουμε έναν κόλπο να υπάρχει, ύστερα από μερικούς αιώνες, μία πεδιάδα. Επίσης εκεί που τώρα είναι ένα νησί μπορεί να μην είναι τίποτε και αντίθετα. Οι μεταβολές αυτές οφείλονται στις παρακάτω αιτίες: 1) στη μηχανική ενέργεια του νερού, 2) στη χημική ενέργεια του νερού, 3) στην ενέργεια του ανέμου, 4) στα ήφαιστεια, 5) στους σεισμούς και 6) στις θερμές πηγές.

1) **Μηχανική ενέργεια του νερού.** Το νερό των ποταμών παρασύρει διάφορα υλικά από πετρώματα (πέτρες, χώματα κλπ.) και τα κατεβάξει στα παράλια μέρη, στις έκβολές τους. Εκεί τα έναποθέτει κι έτσι έχουμε τις *προσχώσεις*, δηλαδή τα *μολώματα*, που είναι πολύ παλαιά εδάφη. Όλα τα μεγάλα ποτάμια της γης: ο Σπερχειός, ο Αχελώος, ο Νείλος, ο Γιάντσέ Κιάνγκ, ο Μισισσιππί, ο Αμαζόνιος, ο Δούναβις, ο Βόλγας, με τις προσχώσεις των έχουν αλλάξει τελείως την επιφάνεια της γης στο μέρος που εκβάλλουν στη θάλασσα. Όλοκληρη η Κάτω Αίγυπτος και η Κάτω Μεσοποταμία οφείλονται στις προσχώσεις των ποταμών Νείλου, Τίγρη και Εϋφράτη. Επίσης η πεδιάδα του Πάδου στην Ιταλία οφείλεται στις προσχώσεις του ομώνυμου ποταμού.

2) **Χημική ενέργεια του νερού.** Το νερό δεν ενεργεί μονάχα μηχανικά με το να παρασύρει τα διάφορα υλικά από τα ψηλότερα μέρη προς τα

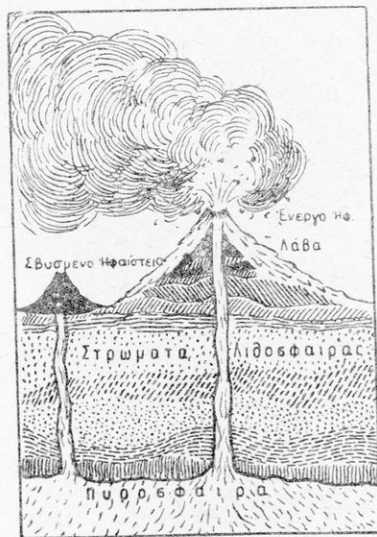
χαμηλότερα, Ένεργει και χημικά με τὸ νά διαλύη, νά λυώνη, τὰ διάφορα πετρώματα και νά τὰ αναμινύη, ἀλλάζοντάς τους ἔτσι τὴ μορφή και τὴ οὐσία.

3) **Ἀποσάθρωσις τῶν πετρωμάτων μετὴν ἐνέργεια τοῦ νεροῦ.** Ὅταν τὸ νερὸ βρεθῇ στίς σχισμὲς ἐνὸς πετρώματος και παγώσῃ τότε μεταβάλλει σὲ ὄγκο και σπάζει τὸ πέτρωμα, τὸ ἀποσάθρωνει, τὸ κομματιά- τιάζει και μετὸ καιρὸ τὸ μεταβάλλει σὲ χῶμα.

4) **Ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου.** Ἀλλὰ και ὁ ἀνεμος εἶναι αἰτία γιὰ πολ- λὰς μεταβολὰς στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Σηκώνει χιλιάδες τόννους ἄμμου ἀπὸ τίς ἐρήμους ἢ τίς ἀμώδεις παραλίες και τὸν μεταφέρει πολὺ μακριά. Στὴ Γεωγραφία τῆς Ε' μιλήσαμε γιὰ τὴν ἔρημο Σαχάρα και γιὰ τοὺς δυὸ δυνατοὺς ἀνέμους ποὺ φυσοῦν ἐκεῖ: τὸν **Σιμὸν** και τὸν **Χαμα- κιάν**. Αὐτοὶ μεταφέρουν τεράστιες ποσότητες ἄμμο στίς γύρω περιοχές, ἀλλάζοντας κάθε χρόνο τὴν ὄψιν τῆς περιοχῆς και καταστρέφοντας τίς καλλιέργειές τῆς.

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΗΣ ΓΗΣ

5) **Τὰ ἡφαίστεια.** Ὅπως εἴπαμε παραπάνω, τὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς

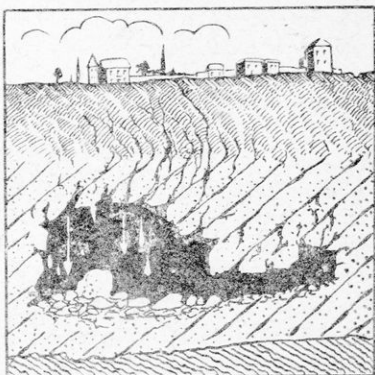
Εἰκ. 3.

εἶναι πυρακτωμένο και σὲ ρευστὴ κα- τάστασι. Τὰ ἡφαίστεια σχηματίζον- ται ἀπὸ τὴν τεραστία πίεσιν ποὺ ἔχουν τὰ ἀέρια τῆς πύρινης μάζας τοῦ ἐσω- τερικοῦ τῆς γῆς. Ἐάν σὲ κάποιο ση- μεῖο τῆς λιθοσφαιρας βρεθῇ κάποια σχισμὴ, τὰ ἀέρια αὐτὰ θὰ εἰσορμή- σουν και θὰ προσπαθήσουν νά φθά- σουν μέχρι τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Ἔτσι σχηματίσθηκαν τὰ ἡφαίστεια. (Εἰκ. 3.). Σιγὰ σιγὰ μετὴ τὴ λάβα ποὺ βγάζουν ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τοὺς σχη- ματίζονται ψηλὰς κωνοειδεῖς βουνο- κορφές σὰν αὐτὲς ποὺ ἔχουν ὄλα τὰ ἡφαίστεια. Ἡ ὁπὴ ἀπὸ τὴν ὁποία βγαίνει ἡ λάβα λέγεται **κρατήρας** τοῦ ἡφαιστείου. Τὸ πλάτος, ἢ διάμε- τρὸς του, μπορεῖ νά φθάσῃ πολλὰς ἐ- κατοντάδες μέτρα. Ἀλλὰ ἡφαίστεια ἔχουν τὸν κρατήρα τοὺς στὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης. Τέτοιο εἶναι τὸ ἡφαί- στειο τῆς **Σαντορίνης**, στὸ νησί τῶν

Κυκλάδων Θήρα. Ἡ λάβα ψύχεται ἀπὸ τὸ νερὸ τῆς θαλάσσης και σχη- ματίζει νησάκια γύρω ἀπὸ τὸν κρατήρα. Ὁλόκληρη ἡ Θήρα εἶναι

νησί που σχηματίστηκε από το ήφαιστειο αυτό. Αυτό συνέβηκε και σε πολλά άλλα μέρη της γης. Τα μεγαλύτερα ήφαιστεια του κόσμου είναι τα εξής: α') στην Ίταλία: ο *Βεζούβιος*, το *Στρούμπολι* και η *Αίνα*. Και τα τρία είναι ενεργά και πότε πότε βγάζουν λάβα και καπνούς. Άλησμόνητες θά μείνουν οι καταστρεπτικές εκρήξεις του Βεζουβίου το 79 μ.Χ. που κατέστρεψε τρεις πόλεις με δολοκλήρο τὸν πληθυσμό τους: την Πομπηία, την Ήράκλεια και τη Σταβία. Άλλα ήφαιστεια είναι η *Έννιλα* στην Ίσλανδία, το *Φούτζι-Γιάμα* στην Ίαπωνία, το *Έρεβος* στο Ν. Πόλο, το *Κιλιμάντζαρο* στην Αφρική και πολλά άλλα στη Ν. Αμερική, στα νησιά του Ειρηνικού κ.λ.π.

6) **Οι σεισμοί.** Οι σεισμοί είναι μεγάλα τραντάγματα που παθαίνουν διάφορα σημεία της γης από την πίεσι των αερίων της πυρόσφαιρας που προσπαθούν να βρούν διέξοδο προς την επιφάνεια και από άλλους λόγους. Οι σεισμοί είναι πολλών ειδών, α) σεισμοί έγκατακρημνίσεως, β) ήφαιστειογενείς και τεκτονικοί.

Εικ. 4. Τεκτονικοί σεισμοί

Σεισμοί έγκατακρημνίσεως. Συμβαίνει πολλές φορές στο έσωτερικό της γης να υπάρχουν διάφορα κουφώματα, διάφορα σπήλαια. Στα σπήλαια αυτά πέφτουν, πολλές φορές, όγκοι πετρωμάτων από εκείνα που βρίσκονται στο επάνω μέρος τους. Αυτή η πτώσις φέρει γενική αναστάτωση και τράνταγμα της γης στο σημείο αυτό και σε μερικά χιλιόμετρα απόστασι. Αυτοί οι σεισμοί, επειδή όφελονται σε κατακρήμνισι και σε απότομη πτώσι πετρωμάτων, λέγονται *σεισμοί έγκατακρημνίσεως*.

Ήφαιστειογενείς σεισμοί. Αυτοί όφελονται στα αέρια που συνοδεύουν τη λάβα των ήφαιστειών. Ή τεραστιά τους πίεσι τραντάζει το έδαφος.

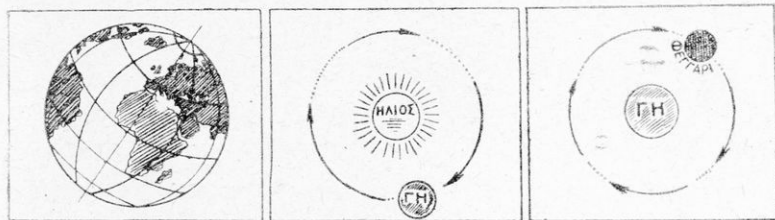
Τεκτονικοί σεισμοί. Τα πετρώματα που αποτελούν τη λιθόσφαιρα δέν έχουν το ίδιο βάρος ούτε την ατή σύστασι και άντοχη. Άλλα είναι έλαφρά κι άλλα πολύ βαρύτερα. Συμβαίνει πολλές φορές επάνω από έλαφρά πετρώματα να βρίσκονται βαρεία π.χ. μέταλλα. Τότε γίνεται μιá απότομος μετατόπισις, μιá ανώμαλη μετακίνησι των πετρωμάτων που αλλάζει έντελώς τη ζιάταξι και την αρχιτεκτονική που είχαν πριν τα πετρώματα αυτά. Έτσι έχομε τους *τεκτονικούς* σεισμούς. Αυτοί είναι οι καταστρεπτικότεροι από όλους, γιατί είναι πολύ σφοδροί και μεγαλυτέρας διαρκείας. Επίσης αυτοί κάνουν ρήγματα στο έδαφος.

Καταστροφές από σεισμούς. Μεγάλες καταστροφές από σεισμούς παθαίνουν τακτικά μερικές περιοχές της Ελλάδος όπως η Κόρινθος, τὰ Ἰόνια νησιά, ὁ Βόλος, ἡ Χαλκιδική. Ἐπίσης ἀπὸ τίς ξένες χώρες ἡ Ἰαπωνία, ἡ Τουρκία, ἡ Ν. Ἰταλία, ἡ Δυτική ἀκτὴ τῆς Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς κλπ. Τὸ 1906 οἱ πόλεις Ἅγιος Φραγκίσκος καὶ Βαλπαράϊσο τῆς Ἀμερικῆς καταστράφηκαν τελείως. Τὸ 1923 στὸ Τόκιο τῆς Ἰαπωνίας πέθαναν 150 χιλιάδες ἄνθρωποι κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῶν σπιτιῶν τους, ἀπὸ τοὺς σεισμούς. Στὴ χώρα αὕτη γίνονται τουλάχιστο 600 σεισμοὶ τὸ χρόνο!

7) **Θερμὲς πηγές.** Τὸ νερὸ τῆς βροχῆς ἄλλο μαζεύεται στὰ ποτάμια, ἄλλο στὶς λίμνες κι ἄλλο ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὴ γῆ. Συμβαίνει πολλὲς φορές αὐτὸ ποὺ ἀπορροφήθηκε ἀπὸ τὴ γῆ νὰ φθάσῃ πολὺ βαθειὰ καὶ νὰ ζεσταθῇ καλὰ. Κατόπιν μπορεῖ νὰ βρῇ μιὰ σχισμὴ καὶ νὰ βγῇ ὅπως οἱ βρύσες. Αὐτὲς εἶναι οἱ **θερμὲς πηγές**. Λέγονται θερμὲς γιατί τὸ νερὸ τους εἶναι ζεστό. Οἱ περισσότερες θερμὲς πηγές βγαίνουν κοντὰ σὲ ἠφαίστεια. Εἶναι πολὺ ωφέλιμες γιατί, καθὼς περνοῦν ἀπὸ τὰ διάφορα πετρώματα διαλύουν διάφορες οὐσίες καὶ ἔτσι ἀποκτοῦν θεραπευτικὲς ιδιότητες. Πολλὲς ἀρρώστειες θεραπεύουν οἱ θερμὲς πηγές: τοὺς ρευματισμούς, τὰ ἀρθριτικά, κ. ἄ. Λέγονται καὶ **λαμαϊκὲς πηγές**. Στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν σὲ πολλὰ μέρη, ὅπως θὰ ἴδουμε παρακάτω ὅταν θὰ ἐξετάσωμε τὴ χώρα μας. Ὅταν οἱ θερμὲς πηγές πετοῦν τὸ νερὸ τους πολὺ ψηλὰ λέγονται **θερμοσιδανες**.

ΟΙ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

Ἡ γῆ αἰωρεῖται στὸ διάστημα χωρὶς νὰ στηρίζεται πούθενά, ὅπως ἓνα μπαλόνι στὸν ἀέρα. Δὲν μένει ἀκίνητη ἀλλὰ κινεῖται καὶ περιστρέφε-

Εικ. 5. Περιφορά τῆς γῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο.

ται διαρκῶς καὶ μὲ ταχύτητα πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ ἐκείνη πού ἔχει ἓνα σημερινὸ ἀεροπλάνο ἢ τὸ βλήμα ἐνὸς κανονιοῦ. Δύο κινήσεις κάνει ἡ γῆ:

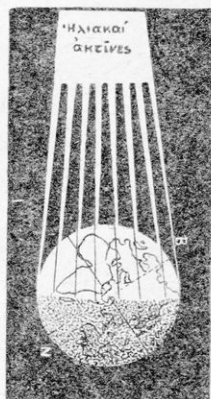
1) Μία **περιστροφή** γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της σὲ 24 ὥρες, δηλαδὴ σὲ ἓνα **εἰκοσιτετράωρο**. Ἡ περιστροφή αὕτη γίνεται ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τὰ ἀνατολικά. Καὶ

2) Μιά *περιφορά* γύρω από τον ήλιο σε 365 ημέρες και 6 περίπου ώρες δηλαδή σε ένα *χρόνο*. (Εικ. 5).

Η γη περιστρέφεται κι εμείς βέβαια μαζί της αλλά τόσο ελαφρά, τόσο όμαλά και τόσο γρήγορα που δεν το καταλαβαίνουμε.

Πολλά παιδιά νομίζουν ότι ο ήλιος κινείται και ότι η γη μένει ακίνητη. Το συμπέρασμα αυτό το βγάζουν επειδή βλέπουν τον ήλιο να ανατέλλει το πρωί και να βασιλεύει το βράδυ! Κι όμως η γη κινείται γύρω από τον ήλιο.

‘Ημέρα και νύκτα. Η περιστροφή της γης γύρω από τον εαυτό της έχει σαν αποτέλεσμα να έχουμε την *ημέρα* και τη *νύκτα* (εικ. 6). Ο ήλιος φωτίζει διαδοχικά όλα τα σημεία κι όλους τους τόπους της κι όχι μονάχα την μία πλευρά, όπως θα συνέβαινε αν η γη έμενε ακίνητη. Ο ήλιος λοιπόν την ημέρα φωτίζει το μισό μέρος της γης (τη μισή σφαίρα), και το άλλο μισό έχει νύκτα. Τη νύκτα φωτίζει το άλλο μισό της γης που είχε νύκτα, και έχει τώρα ημέρα. “Ωστε η γη μέσα σε 24 ώρες, που συμπληρώνει μία περιστροφή γύρω από τον εαυτό της, έχει δείξει προς τον ήλιο ολόκληρη σχεδόν την επιφάνειά της. “Ετσι κάθε τόπος της έχει την ημέρα και τη νύκτα του. “Αρα όταν ο ήλιος φωτίζει τη γη έχουμε ημέρα. Κι όταν δεν τη φωτίζει έχουμε νύκτα.

Εικ. 6.
‘Ημέρα και νύκτα.

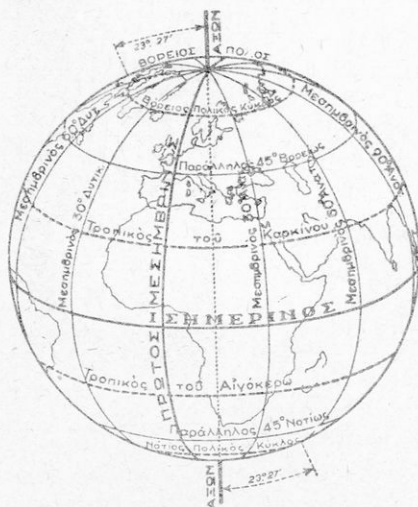
Περίφορά της γης γύρω από τον ήλιο. Εκτός από την κίνησι που κάνει η γη γύρω από τον εαυτό της σε 24 ώρες, είπαμε πως κάνει και μία δεύτερη: την *περιφορά της* γύρω από τον ήλιο σε 365 ημέρες (χρόνο). Αυτό σημαίνει πως την ίδια στιγμή που η γη κάνει μία περιστροφή γύρω από τον εαυτό της, συγχρόνως προχωρεί κατά μία θέσι στην *τροχιά* της περί τον ήλιο. *Τροχιά ονομάζουμε την πορεία που ακολουθεί η γη κατά την περιφορά της γύρω από τον ήλιο.*

“Όταν κάνη 365 τέτοιες περιστροφές γύρω από τον εαυτό της, δηλαδή όταν αλλάξη 365 θέσεις και διανύση ολόκληρη την τροχιά της γύρω από τον ήλιο, τότε λέμε ότι η γη συνεπλήρωσε ένα ολόκληρο χρόνο.

“Η τροχιά που διαγράφει η γη γύρω από τον ήλιο δεν είναι τέλειος κύκλος. Είναι μία καμπύλη γραμμή, κλειστή απ’ όλα τα μέρη, δηλαδή μοιάζει με κύκλο. Το σχήμα αυτό, που έχει η καμπυλωτή τροχιά της γης, λέγεται στη Γεωμετρία «Έλλειψις» και στη Γεωγραφία «έκλειπτική», γιατί επάνω σ’ αυτή την έκλειπτική, όπως θα ιδούμε παρακάτω, σχηματίζονται οι έκλειψεις της Σελήνης και του ‘Ηλιου.

Γιατί οι ημέρες και οι νύκτες δεν είναι ίσες. Οι ημέρες και οι νύ-

κτες, ὅπως ξέρομε, δὲν εἶναι ἴσες. Τὸ χειμῶνα οἱ νύχτες εἶναι μεγαλύτερες, τὸ καλοκαίρι εἶναι μικρές. Τὸ χειμῶνα οἱ ἡμέρες εἶναι μικρότερες ἀπὸ τὶς νύκτες, τὸ καλοκαίρι εἶναι μεγαλύτερες. Αὐτὸ συμβαίνει γιατί ὁ ἄξων τῆς γῆς, γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖον περιστρέφεται, δὲν εἶναι κάθετος πρὸς τὴν ἐκλειπτική, ἀλλὰ πλαγιαστὸς (κεκλιμένος). "Ετσι ἡ γῆ, ὅταν περιστρέφεται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, δὲν δειχνεῖ σ' αὐτὸν πάντοτε τὰ ἴδια μέρη. Πάντα στρέφει πρὸς αὐτὸν

Εικ. 7. Ο άξονας της γης είναι κεκλιμένος

πεδο της έκλειπτικής. Σχηματίζει γωνία 23 μοιρών και 27' (είκ. 7).

Γι αυτό το λόγο ή γή Άλλοτε παρουσιάζεται στον ήλιο το Β. ήμισφαιρίο της καί φωτίζονται περισσότερο οι τόποι πού βρίσκονται σ' αυτό καί έτσι έχουν μεγαλύτερη ήμέρα καί μικρότερη νύχτα. "Άλλοτε παρουσιάζει στον ήλιο το Ν. ήμισφάριό της καί φωτίζονται περισσότερο οι τόποι πού βρίσκονται σ' αυτό καί έτσι έχουν μεγαλύτερη ήμέρα καί μικρότερη νύχτα.

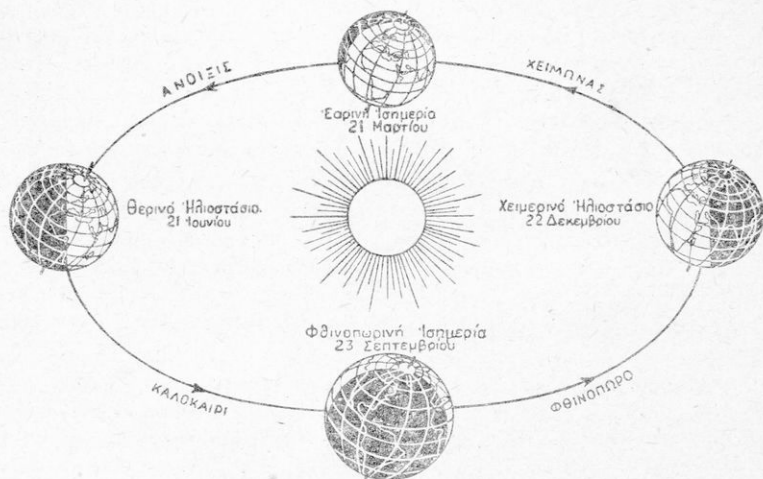
Σημειώσεις. Οί τόποι ποὺ βρίσκονται στὸν Ἰσημερινὸ ἔχουν τὶς ἡμέρες ἴσες μὲ τὶς νύκτες.

Ίσημεριές. Στην παρακάτω εικόνα 8 βλέπουμε ότι δύο φορές το χρόνο, στις 21 Μαρτίου και στις 21 Σεπτεμβρίου, καθώς ο ήλιος φωτίζει τη γη, ο κύκλος φωτισμού περνά ακριβώς από τους δύο πόλους της. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται *Ίσημερία*.

Έχουμε δύο Ισημερίες 1) την άνοιξιάτικη Ισημερία που λέγεται *βαρινή Ισημερία* και 2) τη *φθινοπωρινή Ισημερία*. Αυτές τις 2 ημέρες του χρόνου,

ὁ ἥλιος βρίσκεται ἐπάνω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν ἰσημερινὸ καὶ φωτίζει ἐξίσου τὸ Βόρειο καὶ τὸ Νότιο ἡμισφαίριο.

Ἡλιοστάσια. Ὅπως βλέπομε στὴν εἰκόνα 8, στὶς 21 Ἰουνίου ὁ κύκλος φωτισμοῦ ξεπερνᾷ τὸ Β. Πόλο καὶ βρίσκεται στὴ μεγαλύτερη ἀπόστασί του ἀπ' αὐτὸν δηλ. σὲ 23 περίπου μοῖρες. Τὸ ἴδιο συμβαίνει στὸ Ν. Πόλο στὶς 21 Δεκεμβρίου. Δηλαδή ἀπὸ τὶς 21 Ἰουνίου, ὁλόκληρη ἡ περιοχὴ τοῦ

Εἰκ. 8.

Β. Πόλου, ἀρχίζει νὰ φωτίζεται ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ 6 μῆνες συνέχεια, μέχρι τῆς 21 Δεκεμβρίου, ὁ Β. Πόλος ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχη ἡμέρα. Τὴν ἴδια ἐποχὴ ὁ Νότιος Πόλος ἔχει 6 μῆνες νύκτα. Τότε λέμε ὅτι ὁ ἥλιος βρίσκεται στὸ **ἡλιοστάσιό του**, γιατί πραγματικά φαίνεται σὰν νὰ σταματᾷ ὁ ἥλιος καὶ νὰ φωτίζῃ ὠρισμένα μονάχα μέρη τῆς γῆς σταθερά. Ἐχομε δύο ἡλιοστάσια: τὸ **θερινὸ ἡλιοστάσιον** καὶ τὸ **χειμερινὸ ἡλιοστάσιον**. Τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ ἥλιος βρίσκεται στὸ θερινὸ ἡλιοστάσιό του (21 Ἰουνίου) οἱ ἀκτίνες του πέφτουν καθέτως ἐπὶ τοῦ Βορείου πολικοῦ κύκλου καὶ φωτίζουν ὁλόκληρη τὴν πολικὴ περιοχὴ. Ἔτσι ἔχομε τὴν **Βόρειο πολικὴ ἡμέρα** ποὺ, ὅπως εἴπαμε, διαρκεῖ 6 μῆνες. Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἔχομε τὴν **Νότιο πολικὴ νύκτα**, στὸ Νότιο πόλο.

Τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ ἥλιος βρίσκεται στὸ χειμερινὸ ἡλιοστάσιό του (21 Δεκεμβρίου) οἱ ἀκτίνες του πέφτουν καθέτως ἐπὶ τοῦ Νοτίου Πολικοῦ κύκλου καὶ φωτίζουν ὁλόκληρη τὴν περιοχὴ του. Ἔτσι ἔχομε τὴν **Νότιο πολικὴ ἡμέρα**, ποὺ διαρκεῖ ἄλλο τόσο. Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἔχομε τὴν **Βόρειο πολικὴ νύκτα**.

Οι Ισημερίες και τὰ ἡλιοστάσια ὀφείλονται στὴν περιφορά τῆς γῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, ὅπως δείχνουν καθαρά οἱ εἰκόνες 7 καὶ 8 καθὼς καὶ στὸν κεκλιμένο ἄξονά της.

Οἱ ἐποχὲς τοῦ χρόνου. Στὰ παραπάνω σχήματα, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς Ισημερίες καὶ τὰ ἡλιοστάσια, ἐξηγοῦνται καὶ οἱ τέσσερες ἐποχὲς τοῦ χρόνου: ἡ ἀνοιξίς, τὸ καλοκαίρι, τὸ φθινόπωρο καὶ ὁ χειμώνας.

1) **Ἡ ἀνοιξίς ἀρχίζει στὶς 21 Μαρτίου** καὶ διαρκεῖ τρεῖς μῆνες μέχρι τοῦ ἡ γῆ, περιστρεφόμενη γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της καὶ γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, φθάσει στὸ θερινὸ ἡλιοστάσιο (21 Ἰουνίου). Κάθε ἡμέρα ποὺ περνᾷ μετὰ τὴν 21 Μαρτίου ἀρχίζει νὰ μεγαλώνῃ ἐνῶ κάθε νύκτα μικραίνει. Αὐτὸ συμβαίνει σὲ μᾶς ποὺ βρισκόμαστε στὸ Β. ἡμισφαίριο. Τὸ ἀντίθετο συμβαίνει στὸ Νότιο, γιατί ὅταν ἐμεῖς ἔχωμε ἀνοιξί, ἐκεῖ εἶναι φθινόπωρο. Ἡ ἀνοιξίς τελειώνει στὶς 21 Ἰουνίου, καὶ τότε ἔχομε τὴν μεγαλύτερη ἡμέρα.

2) **Τὸ καλοκαίρι ἀρχίζει στὶς 21 Ἰουνίου**, διαρκεῖ καὶ αὐτὸ τρεῖς μῆνες, ὅσους χρειάζεται γιὰ νὰ διατρέξῃ ἡ γῆ τὴν τροχιά της μέχρι τῆς φθινοπωρινῆς Ισημερίας (21 Σεπτεμβρίου). Κάθε ἡμέρα ποὺ περνᾷ μετὰ τὴν 21 Ἰουνίου ἀρχίζει νὰ μικραίνει καὶ ὅταν φθάσωμε στὶς 21 Σεπτεμβρίου, ἡμέρα καὶ νύκτα ἔχουν τὶς ἴδιες ὥρες (Ισημερία).

Σημείωσις: Ὅταν ἐμεῖς στὸ Β. ἡμισφαίριο ἔχωμε καλοκαίρι στὸ Νότιο ἔχουν χειμῶνα.

3) **Τὸ φθινόπωρο ἀρχίζει τὴν 21 Σεπτεμβρίου**, ἀρχίζει δηλαδὴ ἀπὸ τῆς φθινοπωρινῆς Ισημερίας καὶ διαρκεῖ τρεῖς μῆνες ὅσους χρειάζεται γιὰ νὰ διατρέξῃ ἡ γῆ τὴν τροχιά της μέχρι τὸ χειμερινὸ ἡλιοστάσιο (21 Δεκεμβρίου) καὶ τότε ἔχομε τὴν μεγαλύτερη νύκτα ὁλόκληρης τῆς χρονιάς. Κάθε ἡμέρα δηλαδὴ ποὺ περνᾷ, ἀπὸ τὴν 21 Σεπτεμβρίου μέχρι τὴν 21 Δεκεμβρίου ἡ νύκτα μεγαλώνει καὶ ἡ ἡμέρα μικραίνει. Τὸ ἀντίθετο συμβαίνει στὸ Ν. ἡμισφαίριο, ὅπου ὅταν ἐμεῖς ἔχωμε φθινόπωρο ἐκεῖ ἔχουν ἀνοιξί.

4) **Ὁ χειμώνας ἀρχίζει ἀπὸ τὴν 21 Δεκεμβρίου**. Διαρκεῖ καὶ αὐτὸς ἄλλους τρεῖς μῆνες, ὅσους χρειάζεται ἡ γῆ γιὰ νὰ διατρέξῃ τὴν τροχιά της μέχρι τὴν ἐαρινὴ Ισημερία (21 Μαρτίου). Κάθε ἡμέρα ποὺ περνᾷ, ἀπὸ τὴν 21 Δεκεμβρίου μέχρι τὴν ἐαρινὴ Ισημερία, ἡ νύκτα μικραίνει καὶ ἡ ἡμέρα μεγαλώνει. Στὶς 21 Μαρτίου ἡμέρα καὶ νύκτα ἔχουν ἀπὸ 12 ὥρες.

Σημείωσις: Ὅταν ἐμεῖς ἔχωμε χειμῶνα, στὸ Ν. ἡμισφαίριο ἔχουν καλοκαίρι.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ

Ἡ περιφορά τῆς γῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο δὲν γίνεται ἀκριβῶς σὲ 365 ἡμέρες, ἀλλὰ σὲ 365 ἡμέρες, 5 ὥρες, 48 λεπτά καὶ 47 δευτερόλεπτα. Ἀρα ἕνα *ἀστρονομικὸ ἔτος* σὲ τόσες ἡμέρες συμπληρώνεται. Μὰ στὰ παλαιὰ χρόνια τὸ *πολιτικὸ ἡμερολόγιο* οἱ ἄνθρωποι τὸ ὀπελόγιζαν σὲ 365 ἡμέ-

ρες. Έτσι το πολιτικό έτος δεν συμφωνούσε με το αστρονομικό. Ήταν λαθεμένα. Αυτό το λάθος θέλησαν να το διορθώσουν δύο μεγάλοι άνδρες, 1) ο Ίούλιος Καίσαρας, αυτοκράτορας της Ρώμης και 2) ο Πάππας Γρηγόριος ο 13ος. Από αυτούς πήραν και το όνομά τους τα δύο κυριότερα ημερολόγια.

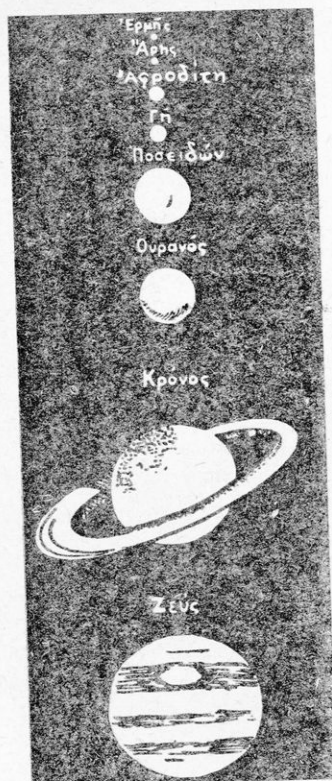
1) Το *Ίουλιανό ημερολόγιο* έγινε το 45 μ. Χ. από τον Ίούλιο Καίσαρα, ο οποίος κάλεσε σε συνέδριο τους σοφούς της εποχής του. Συνεφώνησαν να ορίσουν το πολιτικό έτος σε 365 ημέρες και 6 ώρες ώστε στο έξης να μη χάνονται οι 5 ώρες 48' και 47'' λεπτά. Για να μη γίνεται όμως σύγχυση στο ημερολόγιο, στους μήνες και στις εβδομάδες—επειδή οι 365 ημέρες, 5 ώρες 48' και 47'' δεν μοιράζονται ακριβώς—άπεφάσισαν να ορίσουν 8λα τα έτη σε 365 ημέρες και μόνο κάθε 4 να έχουν μία ημέρα παραπάνω δηλαδή 366. Το έτος αυτό το ώνόμασαν *δίσεκτο* και την ημέρα την πρόσθεσαν στο μήνα Φλεβάρη, ο οποίος από τότε κάθε 4 χρόνια έχει 29 ημέρες, ενώ τα άλλα τρία χρόνια έχει 28. Δίσεκτα χρόνια είναι όσα διαιρούνται διά του 4. Το ημερολόγιο αυτό ώνομάσθηκε *Ίουλιανό*, από το όνομα του Καίσαρα, ενώ στην πραγματικότητα το έκανε ο Έλληνας αστρονόμος *Σωσιγένης* από την Αλεξάνδρεια.

2) Το *Γρηγοριανό ημερολόγιο* έγινε το έτος 1582 από τον Πάππα Γρηγόριο τον 13ο. Αυτός σκέφθηκε ότι το Ίουλιανό ημερολόγιο δεν ήταν σωστό. Σύμφωνα με αυτό το πολιτικό έτος διέφερε από το αστρονομικό κατά 11 λεπτά και 13 δευτερόλεπτα. Από το 45 μ. Χ. (που έγινε το Ίουλιανό ημερολόγιο) μέχρι το 1582, ή διαφορά είχε γίνει 10 ημέρες περίπου. Άρα και οι Ισημερίες και οι έποχές και το έορτολόγιο άκόμη δεν συμφωνούσαν με το σωστό αστρονομικό έτος. Ύπελόγισε δηλαδή ότι κάθε 128 χρόνια το ημερολόγιο διέφερε κατά μία ημέρα. Κάθε 400 χρόνια διέφερε 3 ημέρες. Κανόνισε λοιπόν ή 5 Ώκτωβρίου 1582 να ονομασθή 15. Έκανε δηλαδή διόρθωση 10 ημερών άμέσως. Περιώρισε δέ κατά 3 και τα δίσεκτα έτη. Αντί δηλαδή σε 400 χρόνια να έχουμε 100 δίσεκτα, έχουμε μόνο 97. Αυτό το πέτυχε με το μη θεωρούνται δίσεκτα όσα χρόνια τελειώνουν σε δύο μηδενικά και δεν διαιρούνται διά του 400. Π. χ. το 1600 ήταν δίσεκτο γιατί διαιρείται διά του 400. Το 2.000 θά είναι δίσεκτο για τον ίδιο λόγο. Το 1790 δεν ήταν δίσεκτο γιατί δεν διαιρείται διά του 400. Το 2100 δεν θά είναι δίσεκτο κ.ο.κ.

Σημείωσις: Το Γρηγοριανό ημερολόγιο είναι σωστότερο. Μικρό λάθος κάνει. Σε 3500 χρόνια περίπου γίνεται λάθος μιά ημέρα. Το ημερολόγιο αυτό το άναγνωρίσαμε και μεις και το μεταχειριζόμαστε στην Έλλάδα από το 1923. Ή διαφορά των ημερών, που είχαν περάσει από το 45 μ. Χ. μέχρι το 1923 πολιτικώς και το 1924 ήταν 13 ημέρες κι όχι 10. Αυτή τη διόρθωση έκανάμε στο παλαιό ημερολόγιο. Σήμερα το επίσημο ημερολόγιό μας είναι το Γρηγοριανό. Μερικοί όμως άμόρφωτοι πολίτες δεν το παραδέχονται. Αυτοί είναι οι Παλαιοημερολογίτες.

Ο ΕΝΑΣΤΡΟΣ ΟΥΡΑΝΟΣ

Ἡ οὐρανός. Ὅταν βρισκόμεθα σὲ ἀνοιχτὸ χῶρο καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας βλέπομε τὸν οὐρανὸ πότε γαλάζιο, πότε συννεφιασμένο καὶ πότε κατάσπαρτον ἀπὸ ἀστέρια, ὅπως συμβαίνει τὶς νύκτες.

Εἰκ. 9. Ἡ Γῆ καὶ οἱ ἄλλοι πλανῆτες.

μέρος τοῦ οὐρανοῦ. Οἱ χωρικοὶ τὸ ὀνομάζουν «ἄχυρα» ἢ «Ἰορδάνη ποταμός». Τὰ ἀστέρια ἀπὸ τὰ ὅποια ἀποτελεῖται ὁ Γαλαξίας εἶναι μεγάλοι ἥλιοι σάν τὸν δικό μας ἀλλὰ βρίσκονται πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴ γῆ καὶ γι' αὐτὸ μᾶς φαίνονται τόσο μικροί.

Μεγάλη καὶ Μικρὰ Ἄρκτος. Ἄλλοι δύο σπουδαῖοι ἀστερισμοὶ εἶναι ἡ Μεγάλη καὶ ἡ Μικρὰ Ἄρκτος. Ἡ Μεγάλη Ἄρκτος βρίσκεται κοντὰ στὸ Β. Πόλο καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 7 ἀστέρια, πού ὅλα μαζί σχηματίζουν

Τὰ ἀστέρια. Τὴ νύκτα μὲ τὴν ἀστροφειγιά βλέπομε ὁλόκληρο τὸν οὐράνιο θόλο σπαρμένον μὲ ἑκατομμύρια ἀστέρια (ἀστέρες). Τὰ ἀστέρια αὐτὰ εἶναι οὐράνια σώματα ὅπως καὶ ἡ γῆ μας. Εἶναι τόσα πολλὰ πού δὲν μετριοῦνται. Ὅλα μαζί τὰ ἀστέρια τοῦ οὐρανοῦ ἀποτελοῦν αὐτὸ πού λέμε **Σύμπαν**.

Ἀστερισμοί. Τὰ μεγαλύτερα ἀστέρια τοῦ οὐρανοῦ, ἀπ' ὅσα εἶναι κοντὰ στὴ γῆ μας, ἔχουν ὄνομα. Τὰ ἄλλα ὅμως, πού εἶναι πολὺ μακριὰ μας καὶ πού δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μετρηθοῦν, δὲν ἔχουν ὄνομα. Τὰ βλέπομε διασκορπισμένα στὸν οὐρανὸ ὁμάδες - ὁμάδες νὰ σχηματίζουν διάφορα περιεργὰ σχήματα, ὅπως ἡ Πούλια, ἡ Μεγάλη καὶ Μικρὰ Ἄρκτος, ὁ Ταῦρος, ὁ Κένταυρος, ὁ Σταυρός, ὁ Γαλαξίας καὶ πολλὰ ἄλλα πού οἱ χωρικοὶ μας τοὺς ἔχουν δώσει διάφορα ὀνόματα π.χ. ζυγός, πυροστιά κλπ. Οἱ ὁμάδες αὐτὲς τῶν ἀστέρων λέγονται **ἀστερισμοί**.

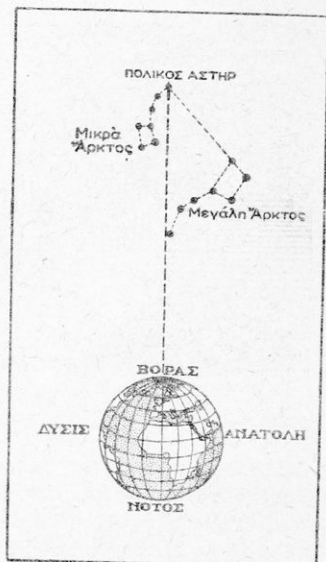
Γαλαξίας. Ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀστερισμοὺς μεγαλύτερος εἶναι ὁ Γαλαξίας, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἀπὸ 2 ἑκατομμύρια καὶ παραπάνω ἀστέρια. Τὴ νύκτα φαίνεται σάν ἓνα ποτάμι πού σκεπάζει μεγάλο

ένα σχήμα σαν άμαξι. (Τά 4 κάνουν την καρότσα του άμαξιού και τά 3 αποτελούν τὸ τιμόνι του). Οί χωρικοί τῆς ἔχουν δώσει διάφορα ὀνόματα π.χ. ἀλετροπόδα, άμαξα τοῦ Δαυτδ, συμπεθερικό κλπ.

Μικρὰ Ἄρκτος. Αὐτὴ εἶναι ὁ σπουδαιότερος ἀστερισμός, γιατί ἔχει τὸ Πολικό ἀστέρι πού ἀποτελεῖ ὁδηγὸ καὶ πυξίδα γιὰ τοὺς ναυτικούς μας. Ἀποτελεῖται καὶ αὐτὴ ἀπὸ 7 ἀστέρια μὲ σχήμα σαν τῆς Μεγάλῃς Ἄρκτου. Τὸ Πολικό ἀστέρι (*Πολικὸς ἀστήρ*) βρίσκεται στὴν ἄκρη τῆς οὐρᾶς τῆς καὶ σχεδὸν ταιριάζει ἐπάνω ἀπὸ τὸ Β. Πόλο. Δείχνει πάντοτε τὸ Βορρᾶ. Νὰ γιατί οἱ ναυτικοὶ προσανατολίζονται εὐκόλα τὴν νύκτα μὲ τὸ ἀστέρι αὐτό. Τὰ παλαιὰ χρόνια αὐτὸ εἶχαν ὡς ὁδηγὸ ὅλοι οἱ ναυτικοὶ μέχρι τὴν ἐποχὴ πού ἀνακαλύφθηκε ἡ πυξίδα.

Αὐτόφωτα καὶ ἑτερόφωτα ἀστέρια.

Ὅλα τὰ ἀστέρια πού βλέπομε στὸν οὐρανὸ δὲν ἔχουν δικό τους φῶς. Ὅσα ἔχουν δικό τους φῶς λέγονται *αὐτόφωτα*. Ὡπως ὁ δικός μας ἥλιος καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἥλιοι τοῦ οὐρανοῦ, πού δὲν τοὺς βλέπομε γιατί εἶναι πολὺ μακριά. Ὅσα δὲν ἔχουν δικό τους φῶς, ἀλλὰ τὸ παίρνουν ἀπὸ τοὺς ἡλίους, λέγονται *ἑτερόφωτα*. Ἀπὸ τὰ ἀστέρια τοῦ δικοῦ μας ἡλιακοῦ συστήματος, ἀπὸ τὰ ἀστέρια δηλαδὴ πού ἀνήκουν στὸ δικό μας ἥλιο, κανένα δὲν εἶναι αὐτόφωτο. Ὅλα παίρνουν τὸ φῶς τους ἀπὸ τὸν ἥλιο. Πῶς θὰ καταλάβωμε ἂν ἓνα ἀστέρι ἔχει δικό του φῶς ἢ ὄχι; Ὅσα ἀστέρια ἔχουν φῶς πού τρεμοσβύνει αὐτὰ εἶναι αὐτόφωτα. Ὅσα ἔχουν φῶς σταθερὸ αὐτὰ εἶναι ἑτερόφωτα.

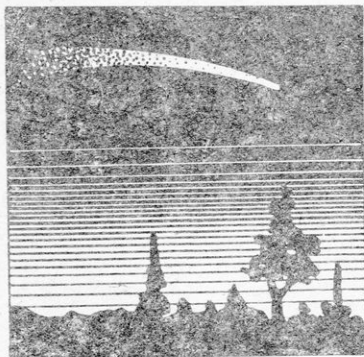
Εἰκ. 10.

Μεγάλῃ καὶ Μικρὰ Ἄρκτος

Πλανῆτες καὶ Ἀπλανεῖς. Πολλὰ ἀστέρια στὸν οὐρανὸ κινούνται γύρω ἀπὸ διάφορους ἡλίους. Ἡ γῆ κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν δικό μας ἥλιο. Τὸ ἴδιο κινούνται καὶ περιφέρονται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο μας ἄλλα ἐννέα ἀστέρια σαν τῇ γῇ. Ὁ ἥλιος, ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι δὲν κινεῖται καὶ δὲν «πλανιέται» στὸν οὐρανὸ, ὀνομάζεται *ἀπλανῆς* ἀστέρας. Ἀπλανεῖς ἀστέρες εἶναι ὅλοι οἱ ἥλιοι πού δὲν βλέπομε. Ἡ γῆ καὶ τὰ ἄλλα οὐράνια σώματα πού βλέπομε νὰ κινούνται εἶναι *πλανῆτες* γιατί «πλανιούνται» στὸν οὐρανὸ καὶ περιφέρονται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ὁ ἥλιος μας ἔχει 9 πλανῆτες πού περιφέρονται γύρω του: 1) τὴ Γῆ, 2) τὸν Ἑρμῆ, 3) τὴν Ἀφροδίτη, 4)

τὸν Ἄρη, 5) τὸν Δία, 6) τὸν Κρόνο, 7) τὸν Οὐρανό, 8) τὸν Ποσειδῶνα καὶ 9) τὸν Πλούτωνα. Ἔχει καὶ πολλοὺς ἄλλους μικρότερους ποὺ δὲν φαίνονται μὲ γυμνὸ μάτι (εἰκ. 9).

Δορυφόροι. Κάθε μεγάλος πλανήτης ἔχει γύρω του ἓνα - δυὸ ἢ καὶ περισσότερους ἄλλους *δορυφόρους*, δηλαδὴ μικρότερους πλανήτες ποὺ περιστρέφονται γύρω του. Ἡ γῆ π. χ. ἔχει ὡς δορυφόρο τὴ Σελήνη (τὸ φεγγάρι). Ἡ Σελήνη εἶναι δορυφόρος τῆς γῆς. Ὁ Κρόνος ἔχει 10 μικροὺς μικροὺς δορυφόρους. Ὁ Ἄρης ἔχει 2 δορυφόρους. Ὁ Ζεὺς 9. Ὁ Οὐρανὸς 4. Ὁ Ποσειδῶνας 1 κλπ. Γιὰ μᾶς μεγάλη σημασία ἔχει ὁ δορυφόρος τῆς γῆς μας: ἡ Σελήνη.

Εἰκ. 11. Κομήτης

ρια ὕλης ποὺ αἰωροῦνται ὡς σκόνη. Ἔχουν *κεφαλή* ποὺ περιβάλλεται ἀπὸ ἓνα σύννεφο φωτεινὸ καὶ ποὺ μοιάζει σὰν κεφαλὴ ἀνθρώπου μὲ πολλὰ μαλλιά (*κόμη*). Γι' αὐτὸ ὀνομάζονται καὶ *κομήτες*. Οἱ κομήτες εἶναι τεράστια οὐράνια σώματα καὶ καθὼς περιφέρονται γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο διαγράφουν μιὰ φωτεινὴ τροχιά. Ὅταν περνοῦν κοντὰ ἀπὸ τὴ γῆ ἢ θέα τους, προξενεῖ κατάπληξι καὶ θαυμασμό. Πολλὲς φορές ὅμως καὶ φόβο στὸς ἀπλοϊκοὺς ἀνθρώπους ποὺ νομίζουν ὅτι ὁ κομήτης θὰ καταπέσει ἐπάνω στὴ γῆ καὶ θὰ τὴ συντριψῇ. (Ρωτήστε τοὺς παπποῦδες σας νὰ σας διηγηθοῦν τίς ἐντυπώσεις των ἀπὸ ἓνα μεγάλο κομήτη ποὺ πέρασε πολὺ κοντὰ ἀπὸ τὴ γῆ ἐδῶ καὶ 40 χρόνια). Οἱ κομήτες εἶναι ἐτερόφωτα οὐράνια σώματα. Ἐμφανίζονται καὶ ἔξαφανίζονται κατὰ περιόδους (εἰκ. 11).

Διάττοντες Πολλὲς φορές ξεκόβονται ἀπὸ τὴν οὐρὰ τῶν κομητῶν κομμάτια ὕλης πού, ὅταν μὲ τὴν ἔλξι τῆς γῆς, εἰσχωρήσουν μέσα στὴν ἀτμόσφαιρά της, θερμαίνονται καὶ πυρακτώνονται ἀπὸ τὴν τριβὴ τους μὲ τὸν ἀτμοσφαιρικό ἀέρα. Ἔτσι μᾶς φαίνονται ὡς φωτεινὰ σώματα ποὺ τρέχουν σὰν βολίδες. Οἱ περισσότεροι διάττοντες, ἀπὸ τὴ μεγάλη τριβή, ἔξαερώνονται καὶ σβύνουν μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς γῆς, ὅπως ἀκριβῶς σβύνει ἓνα δικό μας πυροτέχνημα. Ὁρισμένη ἐποχὴ βλέπομε στὸν οὐρανὸ βροχὴ ἀπὸ διάττοντες.

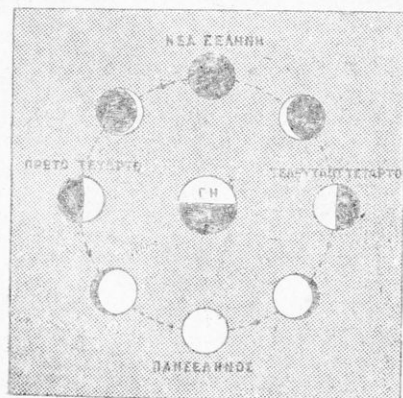
Ο Ήλιος. Ο Ήλιος είναι ένα από τα μεγάλα άπλανη αστέρια του ούρανο. Αυτός φωτίζει τη γη και όλους τους άλλους πλανήτες. Είναι μία πύρινη μάζα 1.300.000 φορές μεγαλύτερη από τη μάζα της γης. Μας φαίνεται μικρός γιατί απέχει από τη Γη 150 εκατ. χιλιόμετρα.

Η Σελήνη. Η Σελήνη είναι δορυφόρος της Γης. Έχει σχήμα σάν της Γης, με ψηλά βουνά και βαθειά κοιλάσματα, όπως φαίνονται με το τηλεσκόπιο (εικ. 12). Νερό και αέρα, ύπολογίζουν, ότι δεν έχει. Είναι νεκρό αστέρι ή Σελήνη. Ίσως να είχε ζωή πριν από εκατομμύρια χρόνια, όμως τώρα είναι παγωμένη, νεκρή. Στο μέγεθος είναι 50 φορές μικρότερη από τη Γη και απέχει 384.000 χιλιόμετρα από μας. Η Σελήνη κάνει δύο κινήσεις 1) μία περιφορά γύρω από τη Γη σε 27 ημέρες 7 ώρες και 43 λεπτά και 2) μία περιστροφή γύρω από τον εαυτό της στο ίδιο χρονικό διάστημα.

Εικ. 12. Η Σελήνη με το τηλεσκόπιο

Φάσεις της Σελήνης. Η Σελήνη είναι ετερόφωτη. Το φως του ήλιου φωτίζει το μισό ημισφαίριό της, όπως συμβαίνει και με τη Γη. Έμεις όμως δεν βλέπουμε τη Σελήνη να είναι πάντοτε φωτισμένη ολόκληρη γιατί, καθώς περιστρέφεται γύρω από τη γη, δεν παρουσιάζει σε μας πάντοτε ολόκληρη την φωτιζόμενη από τον ήλιο επιφάνειά της. Έτσι άλλοτε τη βλέπουμε ολόκληρη, άλλοτε μισή, άλλοτε στο τέταρτο κι άλλοτε καθόλου. Αυτά τα φαινόμενα λέγονται *φάσεις της Σελήνης*. Οι φάσεις της Σελήνης εξηγούνται καθαρά παρακάτω (εικ. 16).

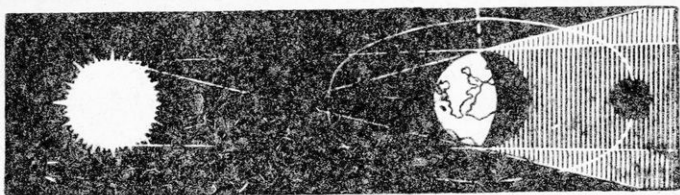
Εικ. 13. Φάσεις της Σελήνης

Η Σελήνη βρίσκεται στη «χάση» της. Από την ημέρα αυτή αρχίζει η πρώτη φάσις που λέγεται «Νέα Σελήνη».

Στην πρώτη επάνω θέση δεν βλέπουμε καθόλου τη Σελήνη. Το φως του Ήλιου δεν φωτίζει το μέρος της Σελήνης που είναι έστραμμένο προς τη Γη. Τότε λέγομε ότι

Ἡ φάσις αὐτή, ὅπως καὶ κάθε μία ἀπὸ τὶς 4 φάσεις τῆς Σελήνης, διαρκεῖ 7 ἡμέρες περίπου ($4 \times 7 = 28$).

Παρατηροῦμε τώρα τὴ Σελήνη διὰ θέσεις ἀριστερώτερα. Μόνο τὸ $1/4$ τῆς ἐπιφανείας τῆς φαίνεται ἀπὸ τῆ Γῆ φωτισμένο. Στὴ θέσι αὐτὴ ἡ

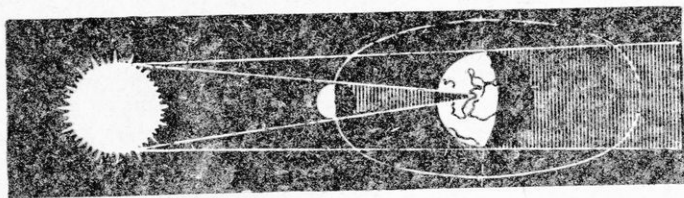
Εἰκ. 14. Ἐκλειψις Σελήνης

Σελήνη βρίσκεται στὴ δεύτερη φάσι τῆς ποὺ λέγεται «πρῶτο τέταρτο» τῆς Σελήνης.

Διαρκεῖ καὶ αὐτὴ ἄλλες 7 ἡμέρες ἕως τοῦ φθόου στὴν τρίτη φάσι τῆς ποὺ λέγεται «πανσέληνος».

Στὴ θέσι αὐτὴ βλέπομε φωτισμένη ὁλόκληρη τὴν ἐπιφάνεια τῆς Σελήνης ποὺ εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὴ Γῆ.

Καθὼς προχωρεῖ ἡ Σελήνη στὴν τροχιά τῆς φθάνει, ὕστερα ἀπὸ 7 ἄλλες ἡμέρες, δηλαδὴ ὕστερα ἀπὸ 21 περίπου ἡμέρες συνολικὴ πορεία, στὴν τελευταία τῆς φάσι ποὺ λέγεται «τελευταίον τέταρτο». Τὸ διατρέχει

Εἰκ. 15. Ἐκλειψις ἡλίου

καὶ αὐτὸ σὲ 7 ἡμέρες καὶ συμπληρώνει τὴν περιφορὰ τῆς γύρω ἀπὸ τὴ γῆ σὲ 28 περίπου ἡμέρες (εἰκ. 13):

Ἐκλειψις τῆς Σελήνης. Ὅς παρατηρήσωμε τὸ παρακάτω σχῆμα γιὰ νὰ καταλάβωμε καλύτερά τί εἶναι ἡ ἐκλειψις τῆς Σελήνης.

Ὅπως βλέπομε στὴν εἰκόνα 14, συμβαίνει μερικὲς φορὲς νὰ βρεθῇ ἡ Γῆ ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ Σελήνη καὶ τὸν ἥλιο καὶ σὲ πλησιέστερη ἀπόστασι. Τότε ἡ Σελήνη παθαίνει «ἐκλειψις» δηλαδὴ χάνει τὸ φῶς τῆς. Ἐνῶ μέχρι

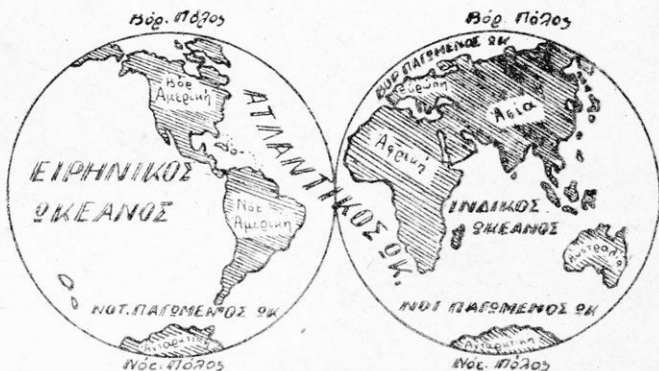
τῇ στιγμή ἐκείνῃ τῇ βλέπαμε λαμπερή, ἀρχίζει σιγά-σιγά νά σκιάζεται καί νά χάνεται. Αὐτό συμβαίνει γιατί ἡ σκιά τῆς Γῆς πέφτει ἐπάνω της καί τὴν σκεπάζει. Ἡ ἔκλειψις τῆς Σελήνης μπορεῖ νά εἶναι *ὀλική*, ἂν ἡ σκιά τῆς γῆς τὴ σκεπάσῃ ὀλόκληρη, ἢ *μερική*, ἂν σκεπάσῃ μονάχα μέρος της.

Ἐκλειψις τοῦ Ἡλίου. Ἄν παρατηρήσωμε τὴν παρακάτω εἰκόνα (15) θά καταλάβωμε τί εἶναι ἔκλειψις τοῦ ἡλίου καί ποῦ ὀφείλεται.

Τί παρατηροῦμε; Τὸ ἀντίθετο ἀπὸ τὸ προηγούμενο. Τώρα βρίσκεται ἡ Σελήνη ἀνάμεσα στὴ Γῆ καί στὸν Ἡλιο. Στὴν περίπτωσι αὐτῇ ἡ σκιά τῆς Σελήνης πέφτει σὲ ὀρισμένο μέρος τῆς γῆς, δὲν βλέπομε τὸν Ἡλιο καί ἔτσι ἔχομε ἔκλειψι τοῦ Ἡλίου. Καί ἡ ἔκλειψις τοῦ Ἡλίου μπορεῖ νά εἶναι ὀλική ἢ μερικὴ ἀνάλογα μὲ τὸ ἂν ἡ σκιά τῆς Σελήνης σκεπάζῃ ὀλόκληρη τὴν ἐπιφάνεια τοῦ Ἡλίου ἢ μέρος της.

ΩΚΕΑΝΟΙ ΚΑΙ ΗΠΕΙΡΟΙ

Ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ στεριᾶς καί θάλασσας. Τὰ 3/4 τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εἶναι θάλασσα καί τὸ 1/4 ξηρά.

Ὁκεανοὶ καὶ Ἡπείροι

Ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς χωρίζεται σὲ 5 ὠκεανούς ποὺ κατὰ μέγεθος ἔχουν τὴν ἑξῆς σειρά:

- 1) *Εἰρηνικὸς ὠκεανὸς* μὲ ἑκτασί 175 ἑκατ. τ. χ. καί μέγιστο βάθος 10.000 μ. περίπου (μέσον βάθος 4.000 μ.).
- 2) *Ἀτλαντικὸς ὠκεανὸς* μὲ ἑκτασί 100 ἑκ. τ. χ. καί μέγιστο βάθος 8.500 μ. (μέσον βάθος 3.870 μ.).

3) *Ἰνδικὸς ὠκεανὸς* με ἑκτασι 70.500.000 τ. χ. μέγιστο βάθος 7.500 μ. (μέσον βάθος 3.930 μ.).

4) *Βόρειος Παγωμένος ὠκεανὸς* με ἑκτασι 15 ἑκ. τ. χ. μέγιστον βάθος 4.850 (μέσον βάθος 1170 μ.).

5) *Νότιος Παγωμένος ὠκεανὸς* με ἑκτασι 13.500.000 τ. χ. καὶ ἄγνωστον βάθος.

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς ξηρᾶς χωρίζεται καὶ αὐτὴ σὲ 5 μεγάλα κομμάτια ποὺ λέγονται *Ἠπείροι*. Ἡ σειρά τους κατὰ τὸ μέγεθος εἶναι :

1) Ἡ Ἀσία	με	ἑκτασι 43 ἑκ. τ. χ.	καὶ πληθυσμὸ 1200 ἑκατ.
2) Ἡ Ἀμερικὴ	»	41 »	» 300 »
2) Ἡ Ἀφρική	»	30 »	» 150 »
4) Ἡ Εὐρώπη	»	11 »	» 530 »
5) Ἡ Αὐστραλία	»	11 »	» 10 »
6) Πολικὲς περιοχὲς	»	21 »	» 20 »

Φυλές.—Ὁ πληθυσμὸς ὁλοκλήρου τῆς Γῆς εἶναι, σύμφωνα με τὸν τελευταῖο ὑπολογισμό, (Δεκέμβριος 1948) 2.280.000.000. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς ἑξῆς 4 φυλές :

1) Λευκὴ φυλή: Εὐρωπαῖοι. 2) Κιτρίνη φυλή: Κινέζοι, Ἰά-

ΛΕΥΚΗ ΦΥΛΗ

ΜΑΥΡΗ ΦΥΛΗ

ΚΙΤΡΙΝΗ ΦΥΛΗ

ΕΡΥΘΡΟΔΕΡΜΟΙ

πωνες. 3) Μαύρη φυλή: Ἀφρικανοί, Ἰνδονήσιοι, Μελανήσιοι, Μαλαῖοι. 4) Ἐρυθρόδερμοι: Ἰθαγενεῖς Ἀμερικῆς (κοίτα παρακάτω εἰκόνα).

Ἀπὸ τὸν συνολικὸ πληθυσμὸ τῆς γῆς εἶναι: λευκοὶ 1.202 ἑκατ., κίτρινοι 672 ἑκατ., μαῦροι 222 ἑκατ., Μαλαῖοι 164 ἑκατ. καὶ ἐρυθρόδερμοι 20 ἑκατ.

Παλαιὸς καὶ Νέος κόσμος.—Ἡ Εὐρώπη, ἡ Ἀσία καὶ ἡ Ἀφρική εἶναι γνωστὲς ἀπὸ τὰ παλαιὰ χρόνια. Γι' αὐτὸ καὶ μ' ἓνα ὄνομα λέγονται Παλαιὸς ἢ Ἀρχαῖος κόσμος. Ἡ Ἀμερική, ἡ Αὐστραλία καὶ οἱ Πολικὲς περιοχὲς ἐπειδὴ ἀνακαλύφθηκαν πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια λέγονται Νέος

Κόσμος. Σήμερα όμως όταν λέμε Νέο Κόσμο έννοούμε αποκλειστικά την 'Αμερική.

Τή γεωγραφία των 'Ηπείρων μάθαμε στην Ε' τάξι. Τώρα θα μάθουμε λεπτομερώς και τη γεωγραφία της Εύρώπης. Έμπρός, λοιπόν, ας αρχίσουμε από την έπομένη σελίδα.

ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—1) Τί ξέρετε γιά τή γή; Τί σχήμα έχει; Ποιό τὸ μέγεθός της;

2) Τί είναι λιθόσφαιρα; Τί πυρόσφαιρα; Τί υδροσφαιρα; Τί ατμόσφαιρα; Πόσα είδη πετρωμάτων έχουμε; Πώς σχηματίζονται;

3) Τί ξέρετε γιά τὰ ἠφαίστεια; Γιά τοὺς σεισμούς; Γιά τίς θερμές πηγές;

4) Νά διαβάσετε στὰ λεξικά τίς λέξεις: 'Ισημερία, ἡλιοστάσιον, 'Ημερολόγιον ('Ιουλιανόν, Γρηγοριανόν, 'Αστρονομικόν, Πολιτικόν), Οὐρανός, 'Αστέρες, σάμπαν, 'Αστερισμός, Γαλαξίας, Πλανήτης, 'Απλανής, Κομήτης, Διάττων, Δορυφόρος, 'Ηλιος, Γῆ, Σελήνη, Φάσεις 'σελήνης, 'Εκλειψις 'Ηλίου. Πρέπει ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ καταλάβετε καλά.

Γιά ὅ,τι δὲν καταλαβαίνετε νὰ ρωτᾶτε τὸ δάσκαλό σας, τοὺς γονεῖς σας, τοὺς μεγαλύτερους σας.

Στόν ἀπέναντι ἑγχρωμῆ γεωφυσικῇ χάρτῃ τῆς Εὐρώπης, βλέπετε ὅλα τὰ γεωφυσικὰ στοιχεῖα τῆς: βουνά, πεδιάδες, ὁροπέδια, ποταμούς, λίμνες, θάλασσες, χερσονήσους, ἀκρωτήρια κλπ. Νὰ προσπαθήσετε νὰ τὰ ἀναγνωρίσετε καὶ νὰ τὰ ἐπαληθεύσετε καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ μεγάλου μας τριπλοῦ σχελιοῦ χάρτη τῆς Εὐρώπης (*) καὶ μὲ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ κειμένου ποὺ ἀκολουθεῖ.

ΜΕΡΟΣ Β'. Η «ΕΥΡΩΠΗ»

ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΙΣ

ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Θέσις. Ἡ Εὐρώπη βρίσκεται δλόκληρη στὸ Βόρειο καὶ σχεδὸν στὸ Ἀνατολικὸ ἡμισφαίριο τῆς γῆς καὶ οἱ χώρες τῆς ἐκτείνονται στὴν εὐκρατη ζώνη.

Σύνορα. Πρὸς Β. βρέχεται ἀπὸ τὸ Β. Παγωμένον Ὑκεανό. Πρὸς Ν. ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα, τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα, τὸ Αἰγαῖο Πέλαγος, τὸν Ἑλλήσποντο, τὴν Προποντίδα, τὸν Εὐξεῖνο Πόντο. Πρὸς Α. συνορεύει μὲ τὴν Ἀσία. Φυσικὰ τους σύνορα ἐδῶ εἶναι τὰ Οὐράλια ὄρη, ὁ Οὐράλης ποταμός καὶ ἡ Κασπία θάλασσα. Πρὸς Δ. βρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ Ὑκεανό.

Παράλια—χερσονήσοι—ἀκρωτήρια—ισθμοί. Ἡ Εὐρώπη, καθὼς ἐκτείνεται καὶ εἰσχωρεῖ βαθεῖα μέσα σὲ δύο Ὑκεανούς καὶ σὲ τόσες θάλασσες, σχηματίζει πολλὰς χερσονήσους, ἀκρωτήρια, ἰσθμούς, πορθμούς, κόλπους καὶ νησιά. Ἐὰν ρίξωμε ἓνα βλέμμα στὸ χάρτη βλέπομε:

1) Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Βορείου Παγωμένου Ὑκεανοῦ: τὴ χερσόνησο *Χάνιν* καὶ τὴ χερσόνησο *Κόλα*, στὰ Βόρεια τῆς Ρωσσίας. Ἐπίσης τὴ μεγάλη *Σκανδιναβικὴ* χερσόνησο μὲ τὸ *Βόρειο* ἀκρωτήριο.

2) Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὑκεανοῦ βλέπομε τὴ χερσόνησο τῆς *Γιουτλάνδης* (ἢ τὴ Δανικὴ χερσόνησο), τίς δυὸ μικρὲς Γαλλικὲς χερσονήσους τῆς *Νορμανδίας* καὶ τῆς *Βρετάνης* μὲ τὸ ἀκρωτήριο *Σάν Ματιέ*. Καὶ τέλος τὴν *Ἰβηρικὴ* χερσόνησο (δηλ. τὴν Ἰσπανικὴν) μὲ τὰ ἀκρωτήρια: *Φινιστέρον* καὶ τοῦ *Αἰγίου Βικεντίου*.

Ἀπὸ τὴ πλευρὰ τῆς Μεσογείου βλέπομε: τὴν *Ἰταλικὴν* χερσόνησο, τὴ *Βαλκανικὴν* καί, στὸν Εὐξεῖνο πόντο, τὴ χερσόνησο τῆς *Κριμαίας*. Στὴν Ἰταλικὴν χερσόνησο, ὅταν προσέξωμε, θὰ ἴδωμε τὸ ἀκρωτήριο *Σπαρτιβέντο*. Στὴ Βαλκανικὴ τὰ ἀκρωτήρια: *Ταίναρο*, *Μαλέα* κλπ.

(1) Κοίτα Χάρη Πάτση «μικτὸς - τριπλὸς χάρτης τῆς Εὐρώπης» (γεωφυσικὸς - παραγωγικὸς - πολιτικὸς), ἔκδοσις «Νέου Σχολείου», Ἀθῆναι, Σωκράτους 37.

Ίσθμους πολὺ λίγους βλέπομε στὴν Εὐρώπῃ: τὸν Ίσθμὸ τῆς *Καρελίας* ποὺ σχηματίζεται μεταξὺ τοῦ Φιλλανδικοῦ κόλπου καὶ τῆς λίμνης Λαντόγκας, τὸν ἄλλοτε Ίσθμὸ τῆς *Κορίνθου* καὶ τὸν Ίσθμὸ τοῦ *Ἀγίου Ὄρους* στὴν Ἑλλάδα.

Θάλασσεσ—κόλποι—πορθμοί—διώρυγες. 1) Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Β. Παγωμένου Ὠκεανοῦ βλέπομε τὴ *Λευκὴ Θάλασσα* ποῦ, καθὼς εἰσχωρεῖ μέσα στὰ παράλια τῆς Β. Ρωσίας, σχηματίζει τρεῖς κόλπους: τὸν κόλπο *Ὀνέγκα*, τὸν κόλπο *Ἀρχαγγέλου* καὶ τὸν κόλπο *Κανταλάσκα*. Ἐπίσης βλέπομε τὴ θάλασσα *Μπάρενς*, λίγο βορειότερα, ὅπου σχηματίζεται ὁ κόλπος *Τάσκαγια* καὶ ὁ *Πορθμὸς τοῦ Καρὰ*.

2) Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ βλέπομε: τὴ *Βόρειο Θάλασσα* καὶ νοτιώτερα τὴ θάλασσα τῆς *Μάγχης* μετὰ τὸν περίφημο πορθμὸ τοῦ *Καλαί*. Λίγο βορειότερα εἶναι δυὸ ἄλλοι πορθμοί: τοῦ *Σιάμγκα* καὶ τοῦ *Κάιτεγα*, ποῦ ὅταν τοὺς περάσωμε μπαίνομε ἀμέσως στὴ Βαλτικὴ Θάλασσα, ἡ ὁποία ὅπως βλέπομε καὶ στὸ χάρτη, εἶναι κλειστὴ καὶ σχηματίζει τρεῖς κόλπους: τὸ *Βοθνικό*, τὸ *Φιλλανδικὸ* καὶ τὸν κόλπο τῆς *Ρίγας*.

Ἐπίσης ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἔχομε καὶ τὸ μεγάλο *Βι-σναϊκὸ* κόλπο, ποῦ λέγεται καὶ κόλπος τῆς Γασκώνης ἢ Γασκωνικός. Βρίσκεται μεταξὺ τῆς χερσονήσου τῆς Βρεττάνης καὶ τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου.

3) Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Μεσογείου θαλάσσης βλέπομε: τὸν πορθμὸ τοῦ *Γιβραλτάρ*, τὸν κόλπο τοῦ *Λέοντος*, τὸν κόλπο τῆς *Γένονας*, τὸν κόλπο τοῦ *Τάραντα*, τὸν πορθμὸ τῆς *Μεσσήνης*, τὸν πορθμὸ τοῦ *Ὀτρέντο*, τὸ *Τυρρηνικὸ* πέλαγος, τὴν *Ἀδριατικὴ* θάλασσα (μετὰ τοὺς κόλπους τῆς *Βενετίας* καὶ τῆς *Τεργέστης*), τὸ *Ἰόνιο* πέλαγος, *Αἰγαῖον* πέλαγος. Συνέχεια ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος βλέπομε τὸν πορθμὸ τοῦ *Ἑλλησπόντιου*, τὴν *Προποντιδα*, τὸν πορθμὸ τοῦ *Βοσπόρου*, τὸν *Εὐξείνιο Πόντο*, τὸν Πορθμὸ τοῦ *Κέρις* καὶ τὴν *Ἀζοφικὴ* θάλασσα.

Διώρυγες βλέπομε μία: τὴ διώρυγα τῆς *Κορίνθου*. Εἶναι καὶ μερικὲς ἄλλες στὸ ἐσωτερικὸ τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, ποῦ ἐνώνουν διάφορα ποτάμια μετὰ λίμνες κλπ. Αὐτὲς ὅμως θὰ τίς ἐξετάσωμε ὅταν φθάσωμε στίς χώρες αὐτές.

Νησιά.—Τὰ μεγαλύτερα νησιά τῆς Εὐρώπης εἶναι: Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Β. Παγωμένου Ὠκεανοῦ: ἡ *Νέα Ζέμπλα*, καὶ ἡ *Σπιτσβέργη*. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ: ἡ *Ἰσλανδία*, ἡ *Μεγάλῃ Βρετανία*. Στὴ Μεσόγειο: οἱ *Βαλεαρίδες*, ἡ *Κορσική*, ἡ *Σαρδηνία*, ἡ *Σικελία*, ἡ *Μάλτα*, ἡ *Κρήνη*.

Διαμέρφωσις τοῦ ἐδάφους.—Τὸ ἔδαφος τῆς Εὐρώπης παρουσιάζει μεγάλες ἀνωμαλίες. Δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ ἀπέραντες καὶ μονότονες ἐρημοὶ πεδιάδες ἢ ὁροπέδια, ὅπως συμβαίνει στὴν Ἀσία, Ἀφρική, Ἀμερική, Αὐστραλία κλπ. Πολλὲς ὁροσειρὲς διαδέχονται ἢ μία τὴν ἄλλη σχηματίζοντας μεγάλες καὶ μικρὲς πεδιάδες καὶ κοιλάδες. Ἄλλο χαρακτηριστικὸ τῆς

διαμορφώσεως τοῦ ἑδάφους τῆς Εὐρώπης εἶναι ὅτι δὲν παρουσιάζει μεγάλα ὀροπέδια καὶ μεγάλο ὕψος. Τὸ μέσο ὕψος τῶν ἑδαφῶν τῆς δὲν ξεπερνᾷ τὰ 375 μέτρα ἐνῶ τῆς Ἀφρικῆς εἶναι 660 καὶ τῆς Ἀσίας γύρω στὰ 1000 μέτρα. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι, τὸ ἑδαφος τῆς Εὐρώπης εἶναι περισσότερο πεδινὸ καὶ λιγώτερο ὄρεινόν. Τὸ ὑψηλότερο σημεῖο τῆς Εὐρώπης εἶναι τὸ Λευκὸ Ὄρος στὴς Ἀλπεις (4.800).

Ὄροπέδια.—Στὴν Κεντρικὴ καὶ Νότιο Εὐρώπῃ βλέπομε: 1) τὸ *κεντρικὸ ὀροπέδιο* τῶν Ἀλπεων, 2) τὸ *Βαυαρικὸ* λίγο βορειότερα, 3) τὸ ὀροπέδιο τῆς *Τρανσυλβανίας* πρὸς τὰ ἀνατολικά, 4) τὸ ὀροπέδιο τῆς *Σιλεσίας*, στὰ Καρπάθια ὄρη, 5) τὸ Ρωσικὸ ὀροπέδιο τοῦ *Βαλντάϊ*, 6) τὸ ὀροπέδιο τῆς *Καστίλης* στὴν Ἰσπανία.

✓ **Βουνά.**—1) Οἱ Ἀλπεις, ποὺ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴ Γένουα καὶ φθάνουν μέχρι τὴ Βιέννη. Οἱ Ἀλπεις χωρίζονται σὲ *Κεντρικὰς*, μὲ ὑψηλότερη κορυφὴ τὸ *Λευκὸ Ὄρος*, (4.800 μ.), σὲ *Δυτικὰς* καὶ σὲ *Ἀνατολικὰς*. Οἱ Ἀλπεις εἶναι μεγάλο φράγμα ποὺ ἐμποδίζει τὴν ἐπίδρασι τῶν μεσογειακῶν ἀνέμων νὰ φθάσουν μέχρι τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ μεταβάλλῃ τὸ ἡπειρωτικὸ τῆς κλίμα. Ἐπίσης οἱ ἄλπεις τροφοδοτοῦν μὲ νερὰ τοὺς περισσότερους ποταμοὺς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης, ὅπως θὰ ἴδουμε παρακάτω. Τέλος ἀπὸ τοὺς αὐχένες τῶν βουνῶν τῶν Ἀλπεων, περνοῦν διάφορες σιδηροδρομικὲς γραμμὲς ποὺ ἐνώνουν τίς χώρες τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης.

2) Τὰ *Καρπάθια* μὲ ἀνώτερο ὕψος 2.500 μέτρα. Αὐτὰ χωρίζουν τίς πεδιάδες τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Ρουμανίας ἀπὸ τίς Ρωσικὰς.

3) Οἱ *Τρανσυλβανικὰς* Ἀλπεις ἢ τὰ ὄρη τῆς Τρανσυλβανίας. Αὐτὰ εἶναι συνέχεια τῶν Καρπαθίων καὶ χωρίζουν τίς Οὐγγρικὰς ἀπὸ τίς Ρουμανικὰς πεδιάδες.

4) Οἱ *Δυναρικὰς* Ἀλπεις μὲ 1800 μέτρα ὕψος. Εἶναι συνέχεια τῶν κεντρικῶν Ἀλπεων ποὺ προχωροῦν μέχρι τὴν Ἑλλάδα.

5) Ἡ ὄροσειρά τῆς Ἑλληνικῆς *Πίνδου*, ἀπὸ τὴν ὁποία διακλαδίζονται ὅλα τὰ γνωστὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Πίνδος εἶναι συνέχεια τῶν Δυναρικῶν Ἀλπεων.

6) Ὁ *Αἶμος* ἢ *Βαλκάνια*. Εἶναι ἓνα βουνὸ μὲ ὕψος 2.400 μέτρα ἀπὸ τὸ ὁποῖο πῆρε τὸ ὄνομα ὁλόκληρος ἡ Βαλκανικὴ χερσόνησος. Βρίσκεται στὸ ἑδαφὸς τῆς Βουλγαρίας. Νοτιώτερα ἀπὸ τὸν Αἶμο ἔρχεται ἡ ὄροσειρά τῆς *Ροδόπης*, μεταπρὶς Βουλγαρίας καὶ Ἑλλάδος.

7) Ὁ *Καύκασος* μὲ ὕψος 5640 μ. Γ. Ἁυτὸν μιλήσαμε στὴν Γεωγραφίᾳ τῆς Ε'. Ὁ Καύκασος ἀποτελεῖ φυσικὸ σύνορον μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας.

8) Τὰ *Ὄνδραλια*. Καὶ αὐτὰ εἶναι πολὺ γνωστὰ ἀπὸ τὴ Γεωγραφίᾳ τῆς Ε'. Εἶναι σύνορον μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας. Ἐχουν ὕψος μέχρι 1600 μέτρα.

9) Οἱ *Σκανδιναβικὰς* Ἀλπεις ἢ Σκανδιναυικὰ ὄρη, μὲ ὑψηλότερη κορυφὴ τὸ ὄρος *Γιοτουμχάϊμ* (2600 μ.). Ἡ ὄροσειρά αὐτὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ βο-

ρειότερα δυτικά παράλια της Νορβηγίας και φθάνει μέχρι το νοτιότερο άκρο της Σκανδιναβικής χερσονήσου.

10) Τα **Απέννινα** όρη της Ιταλικής χερσονήσου. Αυτά είναι συνέχεια των κεντρικών Άλπεων και έχουν ανώτερο ύψος 2940 (όρος **Γκράν Σάσσο**). Καταλαμβάνουν όλο το μήκος της Ιταλικής χερσονήσου και κατεβαίνουν, άλλοθ όμαλά και άλλοθ ανώμαλα, πρός τις παραλιακές πεδιάδες της Ιταλίας.

Συνέχεια των Απεννίνων είναι τὰ όρη της Σικελίας με το ήφαίστειο **Αίτνα**, στην κορυφή όμωνύμου όρους (3300 μ. περίπου). Έκεί κοντά ο' ένα νησάκι είναι και το ήφαίστειο **Στερόμπολι**. Επίσης κοντά στη Νεάπολι βρίσκεται το περίφημο ήφαίστειο **Βεζούβιος**.

11) Τα **Πυρηναία όρη**, στην Ιβηρική χερσόνησο. Έχουν ανώτερο

Τὰ Πυρηναία.

ύψος 3400 μ. (το όρος **Μαλαδέτα**). Τα όρη αυτά χωρίζουν την Ισπανία από τη Γαλλία. Έχουν πολλές μικρές λίμνες επάνω στα όροπέδιά τους. Τα Πυρηναία αποτελούν φυσικό όχυρό διά τις δύο χώρες. Τρεις μόνο διαβάσεις υπάρχουν απ' όπου περνούν οι σιδηρόδρομοι που ενώνουν τη Γαλλία με την Ισπανία.

12) Υπάρχουν κι άλλες μικρότερες όροσειρές και βουνά στην Ευρώπη, αλλά όλα αυτά θά τα εξετάσουμε όταν φθάσουμε σε κάθε χώρα χωριστά.

Πεδιάδες. Μιά ματιά, όταν ρίξωμε στο χάρτη, βλέπομε ὅτι τὸ κεντρικὸ καὶ νότιο μέρος τῆς Εὐρώπης εἶναι πιὸ πολὺ ὀρεινόν. Ἀνάμεσα ὁμῶς ἀπὸ τὰ ὀροπέδια καὶ τὰ βουνὰ πού ἀναφέραμε παραπάνω σχηματίζονται πολλὰς πεδιάδες καὶ μικρὰς κοιλάδες. Τέτοιες εἶναι: 1) Ἡ *πεδιάδα τῆς Πάδου* στὴν Ἰταλικὴ χερσόνησο, ἀνάμεσα στὶς Κεντρικὰς Ἀλπεις καὶ στὰ Ἀπέννινα ὄρη. 2) Ἡ *πεδιάδα τῆς Οὐγγαρίας* μεταξὺ τῶν Καρπαθίων καὶ τῶν Δυναρικών Ἀλπεων. 3) *πεδιάδα τῆς Ρουμανίας* μεταξὺ τοῦ Αἴμου καὶ τῶν Τρανσυλβανικών Ἀλπεων. 4) Ἡ *πεδιάδα τῆς Θράκης* νοτιώτερα. 5) Ἡ *πεδιάδα τῆς Πορτογαλλίας* στὴν Ἰβηρικὴ χερσόνησο. 6) Ἡ μεγάλη *πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς καὶ Δυτικῆς Γαλλίας*. 7) Ἡ *πεδιάδα τῆς Νοτίου Ἀγγλίας*, τῆς *Σκωτίας* καὶ τῆς *Ἰρλανδίας*.

Ἀκόμη πιὸ μεγάλες εἶναι οἱ πεδιάδες τῆς Βορείου καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Στὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης βλέπομε: 8) Μία ἀπέραντη πεδιάδα πού ἀρχίζει ἀπὸ τὰ Δυτικὰ παράλια τῆς Εὐρώπης καὶ φθάνει μέχρι τὰ Οὐράλια. Σ' αὐτὴ τὴν τεράστια λωρίδα διακρίνομε πολλὰς μικρότερες πεδιάδες: τῆς Ὀλλανδίας, τῆς Δανίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Πολωνίας, τῆς Ρωσίας, τῆς Φιλλανδίας καὶ αὐτὲς ἀκόμη τὶς πεδιάδες τῆς Σκανδιναυικῆς χερσονήσου (Σουηδίας, Νορβηγίας).

Κλίμα—θερμοκρασία—ἄνεμοι—βροχές. Ἡ Εὐρώπη ἔχει διαφορετικὰ κλίματα. Τέσσερες εἶναι οἱ κλιματολογικὰς ζώνες καὶ περιοχὲς πού διακρίνομε:

1) Στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη τὸ κλίμα εἶναι ὁ *ῥεάνειο* με ἄφθονες βροχές, πολὺ συχνές, με χειμῶνες γλυκεῖς καὶ δροσερὰ καλοκαίρια. Φυτοὺν ἄνεμοι ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικόν, θερμοὶ τὸ χειμῶνα καὶ δροσεροὶ τὸ καλοκαίρι. Σ' αὐτὸ συντελεῖ καὶ τὸ θερμὸ ρεῦμα τοῦ Κόλπου τοῦ Μεξικοῦ, πού βρέχει τὰ παράλια τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

2) Στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη καὶ προπάντων στὴν Ἀνατολικὴ τὸ κλίμα εἶναι ὁ *ῥπειρωτικὸ* με ἀπότομες καὶ θυελλώδεις βροχές, μικρῆς ὁμῶς διάρκειας κατὰ τὸ καλοκαίρι, καὶ με χειμῶνα τραχὺ καὶ ξηρό. Χιόνια ἄφθονα.

3) Στὴ Νότιο Εὐρώπη τὸ κλίμα εἶναι ὁ *Μεσογειακὸ* με καλοκαίρια πολὺ θερμὰ καὶ ξηρά, χειμῶνες γλυκεῖς, σχεδὸν χωρὶς χιόνια ἀλλὰ με σφοδρὰς βροχές (μῦρες) μικρῆς διάρκειας. Ὁ οὐρανὸς εἶναι τὶς περισσότερες φορές, αἶθριος καὶ οἱ ἡμέρες ἡλιόλουστες. Ἡ ξηρασία διαρκεῖ 2—3 μῆνες.

4) Στὴ Βόρειο Εὐρώπη τὸ κλίμα εἶναι ὁ *πολικὸ*. Ἐκεῖ οἱ θάλασσες, οἱ λίμνες, τὰ ποτάμια καὶ τὰ νερά γενικὰ παγώνουν 8 μῆνες τὸ χρόνο.

Νερά—ποτάμια. Οἱ σπουδαιότεροι ποταμοὶ τῆς Εὐρώπης εἶναι: Στὴ Ρωσία 1) ὁ *Βόλγας*, ὁ μεγαλύτερος τῆς Εὐρώπης (μῆκος 3890 χιλιόμετρα καὶ πλάτος στὸ μεγαλύτερο σημεῖο τοῦ 3400 μ.). 2) Ὁ *Ντόν* πηγάζει ἀπὸ ὀροπέδιο τοῦ *Βαλνταΐ* καὶ χύνει τὰ νερά του στὸν Εὐξείνιον πόντο. Ἐχει μῆκος 1800 μέτρα. 3) Ὁ *Δνεῖπερος* πηγάζει ἀπὸ τὴν ἴδια ὀροσειρά καὶ χύ-

νεται στον Εύξεινο Πόντο. Μήκος 2200 χιλ. 4) 'Ο *Δνεϊστερος* πηγάζει από τα Καρπάθια και χύνει τα νερά του στον Εύξεινο Πόντο. Μήκος 1400 χιλ. 'Ολοι αυτοί οι ποταμοί της Ρωσίας, και μερικοί άλλοι που παραλείψαμε, κατεβάζουν μεγάλες ποσότητες νερού και ποτίζουν τις απέραντες πεδιάδες της χώρας αυτής. Οι περισσότεροί τους είναι πλωτοί και χρησιμοποιούνται ως όδοι συγκοινωνίας.

Στην Πολωνία και στη Γερμανία είναι οι έξης ποταμοί: 5) 'Ο *Βιστούλας* με μήκος 1050 χιλ. Πηγάζει από τα Καρπάθια και χύνεται στη Βαλτική θάλασσα. Είναι πλωτός. 6) 'Ο *Όντερ* πηγάζει και αυτός από τα Καρπάθια και χύνεται στη Βαλτική. Μήκος 900 χιλ. 7) 'Ο *Έλβας*, πηγάζει από τα όρη της Βοημίας και χύνεται στη Βόρ. θάλασσα. Μήκος 1100 χιλμ. Πλωτός μέχρι ενός σημείου και για μικρά πλοία. 8) 'Ο *Βέσερ*, πηγάζει από τα όρη της Θουριγγίας και χύνεται στη Β. Θάλασσα. Μήκος 712 χιλμ.

Στη Γαλλία, 'Ιταλία κλπ. βλέπομε τους ποταμούς 9) *Ρήνο*. Τό μήκος του είναι 1340 χιλ. 'Ο Ρήνος έχει μεγάλη οικονομική και ιστορική σπουδαιότητα. Διασχίζει 4 χώρες: την Έλβετία, τη Γαλλία, την Γερμανία και την Όλλανδία. Πηγάζει από τις Έλβετικές Άλπεις, ακριβώς από τον Άγιο Γοτθάρδο, προχωρεί με όρμη προς τη λίμνη της Κωνσταντίας και, αφού την περάσει, κατεβαίνει προς τα Βόσγια όρη. Διασχίζει τις πεδιάδες της Δυτικής Γερμανίας και Όλλανδίας και χύνεται στη θάλασσα της Μάγχης, κοντά στη Χάγη. Είναι πλωτός από τη θάλασσα μέχρι το Στρασβούργο. Μικρά ποταμόποια μπορούν να πλεύσουν μέχρι τη Βασιλεία της Έλβετίας. 'Ο Ρήνος συνδέεται με διώρυγες με το Μόζα, το Σηκουάνα και άλλους ποταμούς της Γαλλίας κι' έτσι σχηματίζει μαζί τους ένα πυκνό πλωτό δίκτυο επικοινωνίας. Ποτίζει επίσης απέραντες εκτάσεις κατά τη διαδρομή του. 10) 'Ο *Ροδανός*, πηγάζει από τις Άλπεις και χύνεται στη Μεσόγειο θάλασσα. Μήκος 850 χιλ. Πλωτός στο μεγαλύτερο μέρος του. 11) 'Ο *Σηκουάνας*, πηγάζει από τα Βόσγια όρη και τις *Αρδένες* και χύνεται στη θάλασσα της Μάγχης. Μήκος 750 χιλ. Πλωτός στα 3)4 του μήκους του. 12) 'Ο *Δεϊνγας*. Μήκος 1020 χιλ.

Πιο κάτω στην 'Ισπανία είναι: 13) 'Ο *Έβρος* που πηγάζει από τα Πυρηναία και χύνεται στη Μεσόγειο θάλασσα. Μήκος 800 χιλ. 14) 'Ο *Τάγος* πηγάζει από τα όρη της Καστίλλης, διασχίζει την Πορτογαλία και χύνεται στον Άτλαντικό Ωκεανό. Έχει μήκος 100 μόνο-χιλιόμετρα.

Στην 'Ιταλία είναι: 15) ο *Πάδος* που πηγάζει από τις Κεντρικές Άλπεις και χύνεται στην Αδριατική θάλασσα. Έχει μήκος 700 χιλ. και είναι πλωτός. Είναι το μεγαλύτερο ποτάμι της 'Ιταλίας και ποτίζει τη μεγάλη πεδιάδα της Β. 'Ιταλίας που φέρει το όνομά του. Άλλος ποταμός της 'Ιταλίας είναι 16) ο *Τίβερης*, μικρός ποταμός με μήκος 400 χιλ. αλλά γνωστός από την ιστορία. Στις όχθες του έγιναν πολλές μάχες κατά την αρχαιότητα και κατά την εποχή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπῃ ἀφήσαμε νὰ ἐξετάσωμε ἓνα ἄλλο μεγάλο ποτάμι: 17) τὸ *Δούναβι*. Ὁ Δούναβις πηγάζει ἀπὸ τὸ Μέλαντα Δρυμό, διαρρέει τὴ Νότιο Γερμανία, τὴν Αὐστρία, τὴν Τσεχοσλοβακία, τὴν Οὐγγαρία, τὴ Γιουγκοσλαβία, τὴ Ρουμανία καὶ Βουλγαρία τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ δυτικὰ σύνορα. Καθὼς προχωρεῖ πρὸς Α. δέχεται τὰ νερὰ διαφόρων ἄλλων μικροτέρων ποταμῶν καὶ παραποτάμων καὶ χύνεται στὸν Εὐξείνιο Πόντο, ἀφοῦ διασχίσῃ μίαν ἀπόστασιν 2850 χιλιομέτρων. Εἶναι ὁ δεύτερος στὸ μήκος ποταμὸς τῆς Εὐρώπης. Εἶναι πλωτὸς, ἔχει μικρὰ καὶ μεγάλα ποταμόπλοια. Ὁ Δούναβις ἐνδιαφέρει 7 χώρες: τὴ Γερμανία, Αὐστρία, Τσεχοσλοβακία, Οὐγγαρία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία, Ρουμανία καὶ Ρωσσία. Ποτίζει τὸ μεγάλο ὁμώνυμο λεκανοπέδιο (πεδιάδα τοῦ Δουνάβεως ἢ Οὐγγρική) καὶ σκορπίζει πλοῦτο καὶ εὐτυχία σὲ ἑκατομμύρια ἀνθρώπους. Ὁ Δούναβις εἶναι καὶ μίαν μεγάλην ὁδὸν συγκοινωνίας γιὰ ὅλες τὰς Παραδουνάβιες χώρες. Στὶς ὄχθες του εἶναι χτισμέναι πολλὲς μεγάλας καὶ μικρὲς πόλεις. Παραπόταμοί του εἶναι ἀπὸ τὴν βορρῆα ὁχθὴν του οἱ: *Προῦθος, Σερέτης, Αλσίτας, Τέμες* καὶ ἀπὸ τὴ Νότια οἱ: *Σαῦος, Μοράβας, Δραῦος*.

Στὴ Νότιο Βαλκανικὴν χερσόνησο εἶναι: 18) ὁ *Ἐβρος* ποῦ πηγάζει ἀπὸ τὸν Αἴμο καὶ χύνεται στὸ Αἰγαῖο Πέλαγος. Ἐχει μήκος 550 χιλ. Καὶ οἱ ἄλλοι μικρότεροι ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδας μας: *Ἀξιός, Αἰλιάμων, Πηνειός, Ἀχελῷος* κλπ.

Στὴν Ἀγγλίαν εἶναι: 19) ὁ *Τάμεσις* ποταμὸς. Μήκος 405 χιλ. Εἶναι καὶ μερικοὶ ἄλλοι μικρότεροι.

Λίμνες. Ἡ Εὐρώπη δὲν ἔχει μεγάλας λίμνες ὅπως ἡ Ἀσία, ἡ Ἀφρική καὶ ἡ Ἀμερική. Ἐχει ὅμως πολλὰς. Οἱ μεγαλύτερες εἶναι ἡ: *Δαντόγνα* καὶ ἡ *Ονέγνα* στὴν Ρωσσία, ἡ *Βένερ* καὶ ἡ *Βέιερ* στὴν Σουηδία, ἡ λίμνη τῆς *Γενεύης*, τῆς *Κωνσταντίας* στὴν Ἑλβετία, ἡ λίμνη *Κόμο* καὶ ἡ *Μαϊζιόρε* στὴν Ἰταλία, ἡ λίμνη *Μπάλατον* στὴν Οὐγγαρία, τῆς *Σκόδρας* στὴν Ἀλβανία - Σερβία, τῆς *Αχρίδος* τῆς *Πρέσπας* καὶ τῆς *Δοϊράνης* στὴν Ἑλλάδα κ.τ.λ.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—1) Μὲ τὴ βοήθειαν τοῦ μικροῦ γεωφυσικοῦ χάρτου τῆς Εὐρώπης, μὲ τὸ δικό μας σχολικὸν χάρτη τῆς Εὐρώπης καὶ μὲ τὸ κείμενον ποῦ διαβάσατε ὡς ἐδῶ νὰ κάνετε ἀνάγλυφο τὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης, α) ἂν μπορεῖτε μὲ γόφο, β) ἂν δὲν μπορεῖτε, τότε μὲ τὸ σκαλιστήρι σὲ μίαν γωνίαν τῆς αὐλῆς ἢ τοῦ σχολικοῦ σας κήπου. Ἀφοῦ τῆς δώσετε τὴν ἀνάγλυφον μορφήν τότε βάζετε νερὸ στὶς γύρω θάλασσας καὶ ἔτσι θὰ ἔχετε μπροστὰ σας ὁλόκληρην τὴν Εὐρώπην στὴν πραγματικὴν τῆς μορφήν, γ) στὴν ἀμμοδόχον τῆς τάξεώς σας. Ἐκεῖ νὰ βάλετε μὲ προσοχὴ τὰ σύνορα, τὰς πεδιάδας, βουνὰ, ποταμούς, λίμνες, θάλασσας, χερσονήσους κλπ. 2) Νὰ μεταφέρετε τὰ ἴδια γεωφυσικὰ στοιχεῖα καὶ στὸ τετράδιον τῆς χαρτογραφίας. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὴ λέξιν Εὐρώπη, καὶ ἰδιαίτερα ὅσα γράφονται γιὰ τὰ βουνὰ, τοὺς ποταμούς, τὰς πεδιάδας τῆς κλπ. 4) Νὰ γράψετε μίαν σύντομην ἔκθεσιν μὲ τὰ παραπάνω γεωφυσικὰ στοιχεῖα τῆς Εὐρώπης.

Στὸν ἀπέναντι ἑγχρωμο παραγωγικὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης, ὑπάρχουν ὅλα τὰ παραγωγικὰ στοιχεῖα: γεωργικά, κτηνοτροφικά, δασικά, ἀλιευτικά, ὀρυκτά, βιομηχανικά, ἐμπορικά κ.τ.λ. Νὰ προσπαθήσετε νὰ τὰ ἀναγνωρίσετε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ μεγάλου τριπλοῦ σχολικοῦ μας χάρτη τῆς Εὐρώπης καὶ μὲ τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΝΟΤΗΤΙΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Βλάστησις—φυτὰ—καλλιέργειες. Στὴν Εὐρώπῃ διακρίνομε 4 ζώνες βλαστήσεως, ὅσες εἶναι καὶ οἱ κλιματολογικὲς περιοχὲς τῆς:

1) **Τῇ ζώνῃ τῆς Τούνδρας** στὶς πολιτικὲς περιοχὲς τῆς Β. Εὐρώπης (Ρωσικὰ παράλια πρὸς τὸν Β. Παγωμένο Ὠκεανό, Λαπωνία κλπ.). Ἐκεῖ ἡ βλάστησις εἶναι ἐλαχίστη καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ λειχήνες ποὺ φυτρώνουν σὲ βραχὴν ἐδάφη, ἀπὸ βρύα, ποὺ φυτρώνουν στὰ ἔλη καὶ ἀπὸ ἡμίθαιμους ποὺ φυτρώνουν σὲ προσηλὶα μέρη. Στὰ μέρη αὐτὰ ὁ πάγος διαρκεῖ 7—8 μῆνες τὸ χρόνο. Οὔτε καλλιέργειες μποροῦν νὰ γίνουν σοβαρές.

2) **Τῇ ζώνῃ μὲ τὰ δάση.** Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Εὐρώπης σκεπάζεται μὲ δάση ἀπὸ κωνοφόρα, βελανιδιές, ὄξυές κλπ. Ὑπάρχουν καὶ ἄδεντρα μέρη καὶ στέππες. Δάση ἔχομε καὶ στὴν ἀρκτική περιοχὴ, σὲ ἐδάφη νοτιώτερα ἀπὸ τὴ ζώνη τῆς Τούνδρας. Μεγάλες ἐκτάσεις μὲ κωνοφόρα βλέπομε στὶς χώρες τῆς Σκανδιναβικῆς χερσονήσου (Φιλλανδία, Σουηδία, Νορβηγία) ὅπου βγαίνει καὶ ἡ καλύτερη ξυλεία τῆς Εὐρώπης.

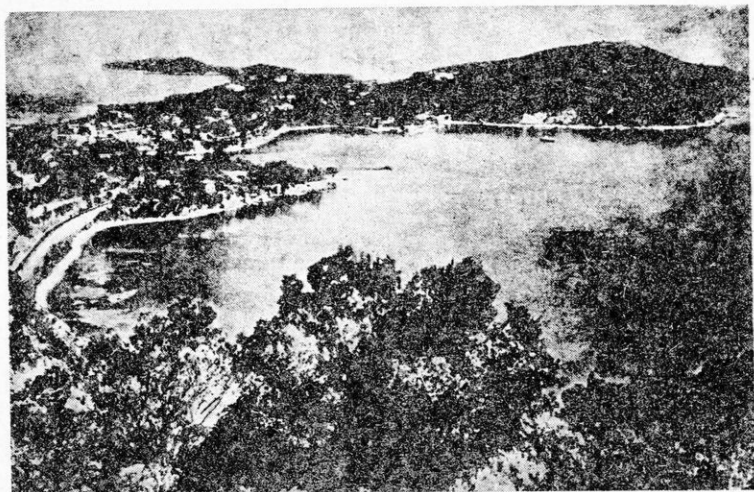
3) **Τῇ ζώνῃ μὲ τὶς Στέππες.** Τὴ στέππα συναντοῦμε πρὸς Ν. τῆς περιοχῆς τῶν ἀρκτικῶν δασῶν, στὰ ἡπειρωτικὰ κλίματα, ποὺ εἶναι πιὸ ζεστά· καὶ ποὺ τὰ ἐδάφη σπάνια βλέπουν βροχές. Ἡ μεγάλη ξηρασία ποὺ ἐπικρατεῖ στὰ μέρη αὐτὰ δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀναπτυχθοῦν μεγάλα δάση.

Οἱ στέππες τῆς Εὐρώπης εἶναι συνέχεια ἀπὸ τῆς Ἀσιατικῆς. Ἀρχίζουν δηλαδὴ ἀπὸ τὰ Οὐράλια τῆς Ρωσίας προχωροῦν πρὸς τὰ δυτικὰ καὶ νότια μέρη, ἐγγίζουσιν τὶς ἀκτὲς τῆς Μαύρης θάλασσας (Εὐξείνου Πόντου) καὶ φθάνουσιν μέχρι τὰ Καρπάθια καὶ τὶς Οὐγγρικὰς πεδιάδες. Στὰ παλαιὰ χρόνια οἱ στέππες αὐτὲς εἶχαν μεγάλα δέντρα. Ἀργότερα ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὰ ἔκαψε καὶ τὰ ξεριζώωσε γιὰ νὰ τὰ κάνει λειβάθια καὶ χωράφια καλλιεργήσιμα. Σήμερα οἱ στέππες τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἔγιναν πλούσιες πεδιάδες ὅπου καλλιεργοῦνται ὅλα τὰ δημητριακὰ προϊόντα, ὅπως βλέπομε καὶ στὸν παραγωγικὸ χάρτη.

4) **Τῇ Μεσογειακῇ ζώνῃ.** Ἐδῶ ἡ βλάστησις ἀποτελεῖται ἀπὸ αἰθαλὴ ἢ **φυλλοβόλα** δέντρα: ἀπὸ πορτοκαλιές, ἐλιές, κυπαρίσσια καὶ ὅλα τὰ γνωστὰ ἄκαρπα καὶ καρποφόρα δέντρα. Ἐπίσης καλὴ ἀπόδοσις ἔχουν καὶ οἱ καλλιέργειες μὲ **δημητριακὰ** καὶ ἄλλα **γεωργικὰ προϊόντα**. Σ' αὐτὸ συντε-

λεϊ τὸ γλυκὸ χειμωνιάτικο κλίμα, οἱ θερμοὶ ἄνεμοι καὶ ἡ σχετικὴ ὑγρασία. Τὸ καλοκαίρι ὅμως ὅλα (δέντρα, καλλιέργειες), ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν ξηρασία. Τὰ δέντρα, στὴ ζώνη αὐτὴ, ἔχουν μεγάλες καὶ βαθεῖς ρίζες γιὰ νὰ βρίσκουν τὸ καλοκαίρι, νερὸ στὰ μεγάλα βάθη τοῦ ἐδάφους. Ἔχουν ἐπίσης καὶ μικρὰ φύλλα σκληρὰ καὶ γυαλιστερά γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν ἐξάτμιση τοῦ νεροῦ μὲ τὸ ὁποῖο τρέφονται καὶ δροσιζονται.

Γεωργικὰ προϊόντα — παραγωγή. Μποροῦμε τώρα νὰ βάλωμε στὴ

Κυανὴ Ἀκτὴ στὴ Γαλλία

σειρὰ τὰ γεωργικὰ προϊόντα ποὺ παράγει ἡ Εὐρώπη καὶ ποὺ εἶναι τὰ ἑξῆς :

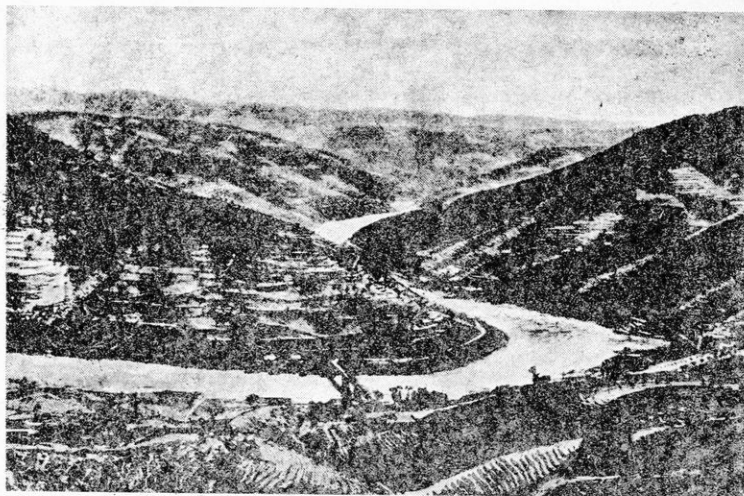
1) Σιτάρι	τὰ	58 ο)ο	τῆς	παγκοσμίου	παραγωγῆς.
2) Κριθάρι	»	56 ο)ο	»	»	»
3) Σίκαλις	»	93 ο)ο	»	»	»
4) Βρώμη	»	64 ο)ο	»	»	»
5) Πατάτα	»	93 ο)ο	»	»	»
6) Ζάχαρις	ἀπὸ	κοκκινογούλια,	τὰ	32ο)ο	τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς.
7) Κρασί	παραπάνω	ἀπὸ	τὰ	3)4	τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς κλπ.

Ζῶα—κτηνοτροφία. Τὰ ζῶα τῶν θερμῶν χωρῶν δὲν ὑπάρχουν στὴν Εὐρώπη. Σήμερα διακρίνομε τόσες κατηγορίες ζῶων ὅσες εἶναι καὶ οἱ κλιματολογικὲς περιοχὲς τῆς Εὐρώπης. 1) Στὶς πολικὲς περιοχὲς: φῶκες, λευκὲς ἄρκουδες, τάρανδους, ρέννους, πολικοὺς λαγούς, πολικὲς ἄλεπούδες, ψα-

ροφάγους, πιγγοϋίνους κ.ά. Ἀπὸ αὐτὰ μόνον οἱ τάρανδοι καὶ οἱ ρέννοι ἐξημερώνονται καὶ χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ σύρουν τὰ ἔλκυθρα ποῦ μὲ αὐτὰ κάνουν τίς μεταφορές των οἱ *Ἑσκιμῶι* καὶ οἱ *Λάπωνες*. Γιὰ τὴ δουλειὰ αὕτῃ χρησιμοποιοῦν καὶ μιὰ ράτσα σκυλιῶν ποῦ ἀντέχουν πολὺ στὸ κρύο.

2) Στὶς ζώνες τῆς Στέππας καὶ τῶν δασῶν, συναντοῦμε ἄγρια ζῶα: λύκους, τσακάλια, ἐλάφια, ἀγριογούρρονα, ἀγριόγιδες, ζαρκάδια, κάστορες, σκίουρους, λαγούς, ἀλεπούδες, κουνάβια καὶ ἄλλα ζῶα ποῦ ἀποτελοῦν ὠρεὰ κυνήγια γιὰ τὸ δέρμα τους, τὸ κρέας τους, τὰ γουναρικά τους.

3) Στὶς μεγάλες πεδιάδες τῆς Εὐρώπης καὶ στὰ ἀπέραντα λειβάδια

Καλλιέργειες στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Ντοῦρο.

τῆς βόσκουν ὅλα τὰ γνωστὰ οἰκόσιτα ἢ κοπαδιάρικα ζῶα: τὸ πρόβατο, ἡ κατσίκਾ, ἡ ἀγελάδα, τὸ βόδι, τὸ ἄλογο, τὸ μουλάρι, τὰ κουνέλια, οἱ κότες, πάπιες, χῆνες κ.ά. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ μικρὰ ἄγρια ζῶα καὶ πουλιά: λύκοι, λαγοί, περιστέρια, μπεκάτσες, ὀρτύκια ποῦ μὲ μεγάλη ὄρεξι τὰ κυνηγοῦν οἱ ἄνθρωποι.

4) Τὰ ἴδια ζῶα ζοῦν καὶ στὴν περιοχή τῶν παραλίων τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Τὸ κλίμα εἶναι ὠκεάνειο καὶ μεσογειακὸ καὶ συντελεῖ στὴν καλὴ συντήρησί τους. Στὶς περιοχὲς αὐτὲς σχεδὸν κανένα ζῶο δὲν ναρκώνεται τὸ χειμῶνα, ἐνῶ στὰ βορειότερα κλίματα πολλὰ πέφτουν σὲ χειμερινὴ νάρκη. Ἐδῶ τρέφονται τὰ μεγαλύτερα κοπάδια μὲ πρόβατα, αἴγες, ἀγελάδες καὶ γουρούνια.

Άλιευτικά προϊόντα. Ἀφθονα καὶ κάθε λογῆς μεγάλα καὶ μικρά ψάρια ἀλιεύονται στὰ νερά τῆς Μεσογείου, τοῦ Εὐξεινίου Πόντου, στίς ἀκτὲς τοῦ Ἀτλαντικοῦ, στίς λίμνες καὶ στὰ ποτάμια τῆς Εὐρώπης ἦτοι κυπρίνοι, κέφαλοι, μαρίδες, σαρδέλες, ρέγγες (στὴ Β. Εὐρώπῃ), πέστροφες στὰ ποτάμια τοῦ ἐσωτερικοῦ, χέλια κλπ.

Ὀρυκτά. Τὸ ἔδαφος τῆς Εὐρώπης περικλείει μέσα στὰ σπλάχνα του ἀπ' ὅλα τὰ μεταλλεύματα.

Σὲ σύγκρισι μὲ τὸν ὑπόλοιπο κόσμον ἡ Εὐρώπη παράγει:

- 1) **Κάρβουνο** τὰ 40ο)ο τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς.
- 2) **Σίδηρο** τὰ 40ο)ο.
- 3) **Βωξίτη** (άλουμίνιο) τὰ 25ο)ο.
- 4) **Πετρέλαιο** ἀφθονο στὴ Ρωσσία, Ρουμανία, Πολωνία, Γερμανία, κλπ.
- 5) Ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃ δὲν λείπουν καὶ τὰ ἄλλα μέταλλα ἦτοι ὁ χαλκός, ὁ μόλυβδος, ὁ ὕδραργυρος, ὁ χρυσὸς κλπ.

Βιομηχανία. Ἡ Εὐρώπη εἶναι μητέρα τῆς βιομηχανίας. Σήμερα τὴν ἔφθασε καὶ τὴν ξεπέρασε ἡ Ἀμερική. Ἐχει ὅμως πολλὰ βιομηχανικὰ προϊόντα. Στὴν Ἀγγλία, Ρωσσία, Γαλλία, Γερμανία, Ἰταλία παράγονται ὑφάσματα, γυαλικά, λιπάσματα, μηχανήματα, αὐτοκίνητα, τρόφιμα, χημικὰ προϊόντα (φάρμακα, χρώματα, ἀρώματα, καλλυντικά).

Ἡ Εὐρώπη σήμερα ἐξάγει πολλὰ βιομηχανικὰ προϊόντα, ὅχι ὅμως ὅσα ἐξήγαγε πρὶν ἀπὸ τὸν τελευταῖο πόλεμο.

Ἐμπόριο. Ἀπὸ τὰ παραπάνω γεωργικά, κτηνοτροφικά, δασικά, ἀλιευτικά, κυνηγετικά, ὀρυκτά καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα ἡ Εὐρώπη ἐξάγει μερικὰ στίς ἄλλες Ἠπείρους. Ἐξάγει: Κάρβουνο, χρώματα, φάρμακα, ὑφάσματα, πολύτιμα μέταλλα. Εἰσάγει δὲ τρόφιμα, βαμβάκι, σιτάρι, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα προϊόντα ποὺ τῆς λείπουν. Γενικὰ ἔχει ἓνα σπουδαῖο εἰσαγωγικὸ ἐμπόριο. Κάθε μέρα ποὺ περνᾷ τὸ ἐμπόριο αὐτὸ δυναμώνει (πρὸ πάντων) μεταξύ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ χρωματιστοῦ παραγωγικοῦ χάρτη νὰ σχεδιάσετε στὸ τετράδιο τῆς χαρτογραφίας σας ἓνα δικὸς σας παραγωγικὸ χάρτη.

2) Τὴν ἴδια δουλειὰ νὰ κάνετε μιά ομάδα παιδιῶν τῆς Στ' τάξεως σὲ χαρτί τοῦ μέτρου μεγαλυτέρων διαστάσεων. Νὰ κάνετε δηλ. ἓναν ὁμαδικὸ παραγωγικὸ χάρτη καὶ νὰ τὸν κρεμάσετε στὸν τοῖχο.

3) Νὰ κάνετε προβλήματα στὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς, μὲ βάσι τὴν παραγωγή, ἐξαγωγή, εἰσαγωγή τῶν διαφόρων προϊόντων.

Στὸν ἀπέναντι ἐγκλωμε πολιτικὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης βλέπετε τὰ κράτη τῆς, τὶς πρωτεύουσες, τὰ μεγάλα λιμάνια, τὶς μεγάλες πόλεις τοῦ ἑσωτερικοῦ, τὶς συγκοινωνίας κ.λ.π. *Ὅσα στοιχεῖα δὲν ἀναγράφονται θὰ τὰ βρῆτε στὸ δικό σας μεγάλο «τριπλὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης» (*) καὶ στὸ καί-
μενο ποὺ ἀκολουθεῖ.

ΤΡΙΤΗ ΕΝΟΤΗΤΙ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

✓ **Ἡ ὀνομασία τῆς.**—Ἡ Εὐρώπη πῆρε τὴν ὀνομασίαν τῆς ἀπὸ τὴν Ἀσυριακὴν λέξιν «Ἐρέβ», ποὺ σημαίνει «Δύσις» γιὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὴν λέξιν «Ἀσζοῦ» ποὺ σημαίνει «Ἀνατολή» (Ἀσία). Κι ἔτσι ἐπεκράτησε νὰ ὀνομάζουσαν «Εὐρώπη» ὅλες τὶς χώρες ποὺ βρίσκονται δυτικὰ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ Ἀσία ὅλες τὶς χώρες ποὺ βρίσκονται ἀνατολικὰ τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἡ ἱστορία τῆς.—Ἡ Εὐρώπη ἔχει πολὺ ἀρχαία ἱστορία. Σ' αὐτὴν ἀναπτύχθησαν δύο σπουδαῖοι ἀρχαῖοι λαοί: οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ποὺ τὴν ἱστορίαν τοὺς μαθαίνουμε στὸ σχολεῖο. Ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς λαοὺς μετεδόθησαν τὰ φῶτα τοῦ πολιτισμοῦ σὲ ὅλες τὶς χώρες τῆς Εὐρώπης.

Ἡ ἀνακάλυψις τῆς.—Ὀλόκληρος ἡ σημερινὴ Εὐρώπη δὲν ἦταν γνωστὴ ἀπὸ τὰ παλαιὰ χρόνια. Γνωστὴς ἦταν μόνο οἱ χώρες τῆς Μεσογείου: ἡ Ἑλλάδα, ἡ Ἰταλία, μέρος τῆς Γαλιτίας (σημερινῆς Γαλλίας) καὶ τῆς Ἰσπανίας. Ἐπίσης μικρὸ μέρος τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ ὅλα τὰ νησιά τῆς Μεσογείου.

1) Ἡ ἀνακάλυψις τῶν ὑπολοίπων ἀγνώστων χωρῶν τῆς Εὐρώπης ὀφείλεται στοὺς *Φοίνικες*. Αὐτοὶ εἶχαν ταξιδέψει μέχρι τῶν Βρετανικῶν νησιῶν (τῆς Ἀγγλίας) καὶ προμηθεύονταν ἀπὸ ἐκεῖ κασσίτερο. Εἶναι οἱ πρῶτοι θαλασσοπόροι ποὺ ἐτόλμησαν νὰ περάσουν τὸ Γιβράλταρ. (Θυμᾶσθε τὸν Ἀμμῶνα τὸν Καρχηδόνιο, ποὺ ἐξερεύνησε τὶς Δυτικὰς ἀκτὲς τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐφθασε μέχρι τὸν κόλπον τῆς Γουίνεας;). Οἱ ἴδιοι λοιπὸν οἱ Φοίνικες δὲν ἐδίστασαν νὰ ἐξερευνήσουν καὶ τὰ Βόρεια παράλια τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Τὶς γνώσεις τοὺς αὐτὲς τὶς πῆραν ἀργότερα οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀρχισαν νὰ ἀνακαλύπτουν, μὲ τὴν σειρά τους, νέα ἀγνωστὰ ἐδάφη στὴν Εὐρώπῃ. (Θυμᾶσθε ποῖος ἴδρυσεν τὴν Μασσαλία καὶ πολλὰς ἄλλας ἀποικίας στὰ παράλια τῆς Μεσογείου;).

2) Δεύτεροι λοιπὸν ἐξερευνητὲς τῆς Εὐρώπης ἦσαν οἱ *Ἕλληνες*.

3) Οἱ *Ῥωμαῖοι* κατόπιν μὲ τὶς ἐκστρατεῖες ποὺ ἔκαναν, γιὰ νὰ ἐκπλώσουν τὸ κράτος τοὺς πρὸς τὸ Βορρὰ καὶ τὴ Δύσιν, ἀνακάλυψαν καὶ ἔκαναν γνωστὰς στὸν ὑπόλοιπο κόσμον, τὰ νέα αὐτὰ μέρη τῆς Εὐρώπης: τὶς

(*) Μικτὸς τριπλὸς χάρτης τῆς Εὐρώπης Χάρη Πάτσι, ἔκδοσις περιοδικοῦ «Νέου Σχολεῖου». Ἀθῆναι, Σωκράτους 37.

Α. Χ. Πάτσι, Γεωγραφία Εὐρώπης ΣΤ'.

Γερμανικές χώρες, τις Γαλατικές, τις Ίσπανικές, τις χώρες του Κάτω Δούναβι κλπ.

4) Οι *Ιεραπόστολοι* που στέλλονταν για να μεταδώσουν τὸν χριστιανικὸ πολιτισμὸ κατὰ τὴν περίοδο τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Αὐτοὶ ἐξερευνήσαν καὶ ἔκαναν γνωστές: τὴ Ρωσία, τὶς Σκανδιναυικὲς χώρες κλπ. Ἀπὸ τότε ἄρχισαν νὰ σχεδιάζωνται πραγματικοὶ καὶ ἀληθινοὶ χάρτες τῆς Εὐρώπης. Οἱ παλαιότεροι τὴν εἶχαν σὰν «δίσκο».

Πληθυσμὸς—φυλές.—Ὁ σημερινὸς πληθυσμὸς τῆς Εὐρώπης προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἰνδοευρωπαϊκὴ ἢ *Ἀρία λευκὴ φυλὴ* ποὺ μετανάστευσε στὴν Εὐρώπῃ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Ἀρμενίας ἢ τοῦ ὄροσπέδιου τοῦ Παμίρ. Ἡ φυλὴ αὕτῃ ἀναμιχθῆκε μὲ τὶς ἐντόπιες εὐρωπαϊκὲς φυλές κι ἔτσι διαμορφώθηκαν οἱ παρακάτω σημερινὲς φυλές ποὺ κατοικοῦν στὴν Εὐρώπῃ:

1) Οἱ *Εὐρωπαῖοι τῆς Ἀνατολῆς* (Ἀνατολικὴ φυλὴ) εἶναι κοντόχοντροι, ξανθοὶ μὲ ἀστραφτερά μάτια, πρόσωπο πλατὺ καὶ ἀποφασιστικὸ, μὴ κοττὴ καὶ πλατειά. Στὴ φυλὴ αὕτῃ ἀνήκουν οἱ Πολωνοὶ καὶ οἱ Ρῶσοι (Σλαβοί).

1) Οἱ *Βόρειοι Εὐρωπαῖοι* (Βόρειος φυλὴ) εἶναι ἄνθρωποι μὲ ἀνάστημα ψηλὸ, ἴσιο κορμὶ, λευκόξανθοι, μακρουλὸ πρόσωπο, βλέμμα λαμπερὸ, μὴ στενὴ, λεπτὰ χεῖλη. Αὐτοὶ κατοικοῦν γύρω ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ καὶ τὴ Βόρειο Θάλασσα. Στὴ φυλὴ αὕτῃ ἀνήκουν οἱ Νορβηγοί, Σουηδοί, Δανοὶ καὶ οἱ Γερμανοί.

3) Οἱ *Εὐρωπαῖοι τῶν Ἀλπεων* (Ἀλπικὴ φυλὴ) μὲ μέτριο ἀνάστημα δέρμα βαθὺ σκοθρο, καστανό, πρόσωπο καὶ κρανίον στρογγυλὸ. Αὐτοὶ κατοικοῦν στὴν Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Εὐρώπῃ. Ἀπὸ τὰ Καρπάθια μέχρι τὴ χερσόνησο τῆς Βρετάνης. Στὴ φυλὴ αὕτῃ ἀνήκουν οἱ Αὐστριακοί, Ἑλβετοί, Γάλλοι.

4) Οἱ *Εὐρωπαῖοι τῆς Μεσογείου* (Μεσογειακὴ φυλὴ). Μικρόσωμοι, μὲ καστανὸ δέρμα, μαῦρα μαλλιά ἢ καστανά, μάτια σκοθρα, κρανίον μακρουλὸ. Αὐτοὶ κατοικοῦν στὰ παράλια τῆς Μεσογείου καὶ στὶς ἀκτὲς τῆς Β. Ἀφρικῆς: Ἴσπανοί, Πορτογάλλοι, νησιῶτες, Ἴταλοι, Ἕλληνες.

5) Στὴν Εὐρώπῃ ὑπάρχουν καὶ ἄλλες φυλές ποὺ ἦρθαν ἀπὸ τὴν Ἀσία καὶ εἶναι σκορπισμένες σὲ διάφορα μέρη: Ἑβραῖοι, Τσιγγάνοι, Φιλανδοὶ καὶ Μαγυάροι.

6) Ἀς μὴ ξεχνῶμε δμως ὅτι στὴν Εὐρώπῃ κατοικεῖ μόνον μιὰ μεγάλη φυλὴ, ἡ *Λευκὴ φυλὴ*, μὲ τὶς παραπάνω ὑποδιαίρεσεις καὶ πὼς σὲ κάθε κράτος τῆς θὰ βροῦμε κι' ἄλλα ἀκόμη μικρότερα φυλετικὰ παρὰκλάδια.

Πολιτισμὸς.—Ἡ Εὐρώπῃ εἶναι ἡ περισσότερη πολιτισμένη ἡπειρὸς τῆς γῆς. Ἐχεῖ ἀναπτύξει ἕναν ὑπέροχο πολιτισμὸ (γράμματα, τέχνες, ἐπιστημονικὲς ἀνακαλύψεις) σὲ τέτοιο μεγάλον βαθμὸ ποὺ προκαλεῖ τὸν θαυμασμὸ ὅλων μας. Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι συνετέλεσαν νὰ μεταδοθῇ αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς σὲ ὅλα τὰ γνωστὰ κι' ἄγνωστα τότε μέρη τῆς

Ευρώπης. Οί Ἕλληνες σοφοί πού ἔφυγαν ἀπό τήν Κωνσταντινούπολι, μετά τήν ἄλωσί της ἀπό τοὺς Τούρκους (1453), ἐγκατεστάθηκαν στή Δύσι κι ἀπό τότε ἄρχισε ν' ἀνθίξῃ ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς καὶ νὰ ἔχωμε μιὰ ἀληθινὴ *Ἀναγέννησι* στὰ γράμματα, στὶς ἐπιστῆμες, στὶς τέχνες. Τότε ἀνακαλύφθηκε ἡ πυξίδα, τὸ μπαρούτι, ἡ τυπογραφία, ὁ ἀτμός. Οἱ ἐφευρέσεις αὐτὲς ἀναστάτωσαν καὶ ἀνέβασαν τὸν πολιτισμὸ τῆς ἀνθρωπότητος. Τότε ἀνακαλύφθηκαν καὶ οἱ *Νέες Χῶρες*, ὅπως ἡ Ἀμερική, ἡ Ἀφρική, ἡ Αὐστραλία. Ἀπὸ τήν Εὐρώπῃ ὁ πολιτισμὸς μεταδόθηκε καὶ στὶς ἄλλες ἡπείρους.

Ἑκπαίδευσις.—Δὲν ὑπάρχει μεγάλη ἀγραμματοσύνη στὴν Εὐρώπῃ. Κάθε χώρα καὶ κάθε κράτος ἔχει πάρει τὰ μέτρα του καὶ ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι ὑποχρεωτικὴ καὶ δωρεάν γιὰ ὅλα τὰ παιδιά. Σχολεῖα ὑπάρχουν σὲ ὅλες τίς χώρες: νηπιαγωγεῖα, Δημοτικά, Γυμνάσια, Πανεπιστήμια. Ὅλες οἱ πρωτεύουσες καὶ οἱ μεγάλες πόλεις τῆς Εὐρώπης ἔχουν Πανεπιστήμια. Στὶς φτωχὲς μόνο χώρες ὑπάρχει κάποια ἀγραμματοσύνη σὲ ἀνθρώπους ἄνω τῶν 50 ἐτῶν, ἀλλὰ καταβάλλεται προσπάθεια μὲ σχολεῖα ἀναλφαβήτων νὰ μάθουν καὶ αὐτοὶ γράμματα.

Γλῶσσες.—Οἱ γλῶσσες πού ὁμιλοῦν σήμερα οἱ Εὐρωπαῖοι προέρχονται ἀπὸ τήν *Ἰνδοευρωπαϊκὴν διάλεκτο*, ἀπὸ τὴ γλῶσσα δηλαδὴ πού μιλοῦσαν οἱ πρῶτες Ἀσιατικὲς φυλὲς πού μετανάστευσαν στὴν Εὐρώπῃ. Ἔτσι ἔχομε:

- 1) Τὴν *Ἀρχαία Ἑλληνικὴ* ἀπὸ τὴν ὁποία προήλθε ἡ *Νέα Ἑλληνικὴ*.
- 2) Τὴν *Λατινικὴν γλῶσσα* ἀπὸ τὴν ὁποία προήλθαν οἱ σημερινὲς γλῶσσες: ἡ Ἰταλική, ἡ Γαλλικὴ, ἡ Ἰσπανικὴ, ἡ Πορτογαλικὴ καὶ ἡ Ρουμανικὴ.
- 3) Τὴν *Ἀρχαία Γερμανικὴ* ἀπὸ τὴν ὁποία προήλθαν οἱ σημερινὲς γλῶσσες: ἡ Γερμανικὴ, ἡ Ἀγγλικὴ, ἡ Ὀλλανδικὴ, ἡ Σουηδικὴ, ἡ Νορβηγικὴ, ἡ Δανικὴ καὶ Φλαμανδικὴ.
- 4) Τὴν *Σλαβικὴν γλῶσσα* ἀπὸ τὴν ὁποία προήλθαν: ἡ Ρωσικὴ, Πολωνικὴ, ἡ Τσεχικὴ, ἡ Σερβικὴ καὶ ἡ Βουλγαρικὴ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τίς παραπάνω ὑπάρχουν κι ἓνα σωρὸ ἄλλες γλῶσσες καὶ διάλεκτοι πού μιλοῦν διάφοροι μικρότεροι λαοὶ καὶ πού προέρχονται ἀπ' ἄλλα παρακλάδια: ἡ Φιλανδικὴ πού μιλοῦν οἱ Φιλανδοί, ἡ Οὐγγρικὴ πού μιλοῦν οἱ Οὐγγροί, ἡ Ἰρλανδικὴ πού μιλοῦν οἱ Ἰρλανδοί κλπ. Γιὰ ὅλες αὐτὲς θὰ μιλήσωμε ὅταν ἐξετάσωμε χωριστὰ κάθε κράτος.

Θρησκείες.—Ὅλοι οἱ Εὐρωπαῖοι εἶναι *χριστιανοί*. Ἀπὸ αὐτοὺς 28 ο) εἶναι *Ὁρθόδοξοι* (Ἕλληνες, Σέρβοι, Βούλγαροι, Ρῶσοι, Ρουμάνοι), 45 ο) *Καθολικοὶ* (Ἰταλοί, Γάλλοι, Ἰσπανοί, Πορτογάλλοι, Πολωνοί, Τσεχοσλοβάκοι), 25 ο) *Διαμαρτυρόμενοι* (Γερμανοί, Ἀγγλοί, Ὀλλανδοί, Σκανδιναβοί).

Ὑπάρχουν ἀκόμη μερικοὶ πληθυσμοὶ πού πιστεύουν σὲ ἄλλες θρη-

σκεῖες : στήν *Ἰουδαϊκὴ* (3—4 ἑκατ.), στή *Μωαμεθανικὴ* (30 ἑκατ. περίπου). Σ' αὐτὴ πιστεύουν οἱ διάφορες μουσουλμανικὲς μειονότητες : στήν Ἀλβανία, Οὐγγαρία, Βουλγαρία, Θράκη, Καύκασο κλπ.

Πολιτικὴ κατάστασις.— Πρὶν ἀπὸ τὸν β' παγκόσμιον πόλεμον ὑπῆρχαν στήν Εὐρώπῃ 38 μεγάλα καὶ μικρὰ κράτη. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου αὐτοῦ πολλὰ κράτη ἄλλαξαν μορφή, ἄλλα μεγάλωσαν κι ἄλλα μικραίνουν ἢ ἐξαφανίσθησαν ἀπὸ τὸ χάρτη. Ὑστερα ἀπὸ τὸν β' παγκόσμιον πόλεμον τὰ περισσότερα ξαναγύρισαν στήν παλαιὰ τους μορφή. Ἔγιναν ὅμως μερικὲς μεταβολὲς ποὺ ἀπεφάσισαν οἱ σύμμαχοι. Νὰ ποιῆς :

1) Τὰ τρία *Βαλτικὰ κράτη* : Λιθουανία, Λεττονία, Ἑσθονία, ἐνσωματώθηκαν στὴ Ρωσία.

2) Ἡ *Πολωνία* μεγάλωσε καὶ τὰ δυτικὰ της σύνορα ἐφθασαν μέχρι τὸν ποταμὸ Ὀντερ τῆς Γερμανίας. Ἐνσωμάτωσε ἐπίσης τὸ μικρὸ κρατίδιον τοῦ Ντάνσιχ. Τὰ ἀνατολικά της ὅμως σύνορα τροποποιήθηκαν ὑπὲρ τῆς Ρωσίας.

3) Ἡ *Γερμανία* ἔχασε τὶς ἀνατολικὰς περιοχὰς τῆς χώρας της, πέρα ἀπὸ τὸν Ὀντερ, ποὺ παραχωρήθηκαν στήν Πολωνία, ἔχασε τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσία ποὺ παραχωρήθηκε στὴ Ρωσία, ἔχασε καὶ τὴν Ἀλσατία καὶ Λωραίνη ποὺ παραχωρήθηκαν στὴ Γαλλία. Καὶ τέλος χωρίθηκε σὲ τέσσερις ζώνες καὶ κατέχεται ἀπὸ τοὺς νικητὲς συμμάχους : Ἀγγλοὺς, Ἀμερικανούς, Γάλλους καὶ Ρώσους.

4) Ἡ *Ἰταλία* ἔχασε τὶς ἀποικίες της στήν Ἀφρική.

5) Ἡ *Τσεχοσλοβακία* ξαναπῆρε τὰ παλαιὰ της σύνορα καὶ ἐνώθηκαν τὰ δύο κομμάτια της στὰ ὁποῖα τὴν εἶχαν χωρίσει οἱ Γερμανοὶ (ἡ Τσεχία καὶ ἡ Σλοβακία).

6) Ἡ *Ρουμανία*, ἡ *Οὐγγαρία* καὶ ἡ *Βουλγαρία* τακτοποίησαν τὶς ἐδαφικὰς διαφορὰς τους στὶς περιοχὰς τῆς Τρανσυλβανίας καὶ Δουβρουτσᾶς. Τὸ ἴδιον καὶ ἡ *Γιουγκοσλαβία* ξαναπῆρε τὰ προπολεμικά της σύνορα.

7) Ἡ νικητρία *Ἑλλάδα*, ὕστερα ἀπὸ πολλὰς θυσίας καὶ βάσανα, πῆρε στήν ἀγκαλιά της τὰ Δωδεκάνησα ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς. Καὶ διεκδικεῖ τὴ Β. Ἠπειρο καὶ τὴν Κύπρο.

Πολιτικὴ διαίρεσις. Ἡ Εὐρώπη σήμερα χωρίζεται σὲ 24 κράτη καὶ 5 ἀκόμη κρατίδια. Νὰ τὰ ὀνόματά τους : Ἑλλάδα, Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, Ἀλβανία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Οὐγγαρία, Αὐστρία, Ἑλβετία, Ἰταλία, Ἰσπανία, Πορτογαλλία, Βέλγιο, Ὁλλανδία, Ἀγγλία, Γερμανία, Τσεχοσλοβακία, Πολωνία, Ρωσία, Φιλλανδία, Σουηδία, Νορβηγία, Δανία. Πριγκιπάτα : Μονακό, Λίχτενστάιν, Ἀνδόρα, Ἅγιος Μαρίνος. Δουκάτο : τὸ Λουξεμβούργον.

Μεγάλες πόλεις καὶ λιμάνια τῆς Εὐρώπης.— Ἐνα βλέμμα ἐὰν ρίξωμε στὸ χάρτη τῆς Εὐρώπης τὸ μάτι μας θὰ σταθῇ ἀμέσως σὲ μερικὲς μεγάλες πόλεις καὶ λιμάνια.

1) *Πρωτεύουσες*: τὸ Παρίσι (Γαλλία), Λονδίνο (Ἀγγλία), Μαδρίτη (Ἰσπανία), Λισσαβόνα (Πορτογαλία), Βρυξέλλες (Βέλγιο), Χάγη (Ὁλλανδία), Κομπιεγάγη (Δανία), Ὁσλο (Νορβηγία), Στοκχόλμη (Σουηδία), Ἐλσίνκι (Φινλανδία), Μόσχα (Ρωσία), Βαρσοβία (Πολωνία), Βερολίνο (Γερμανία), Πράγα (Τσεχοσλοβακία), Βιέννη (Αὐστρία), Βουδαπέστη (Οὐγγαρία), Ρώμη (Ἰταλία), Βελιγράδι (Γιουγκοσλαβία), Βουκουρέστι (Ρουμανία), Σόφια (Βουλγαρία), Τίρρανα (Ἀλβανία), Ἀθῆναι (Ἑλλάδα), Κωνσταντινούπολι (Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία).

2) *Μεγάλα λιμάνια*. — (Ἑλλάδα): Πειραιεύς, Θεσσαλονίκη, Πάτρα. (Ἰταλία): Τεργέστη, Βενετία, Μπάρι, Νεάπολι, Λιβόρνο, Γένουα. (Γαλλία): Μασσαλία, Τουλών, Μπορντώ, Χερβοῦργο, Χάβρη. (Ἰσπανία): Βαρκελώνη, Σαραγόσα, Βαλέντσια, Καρθαγένη, Γιβραλτάρ, Κάδιξ, (Πορτογαλία): Φάρου, Πόρτο, (Ἀγγλία): Πλύμουθ, Πόρτσμουθ, Σαούθαμπτον, Κάρδιφ, Λίβερπουλ, Νιουκάστελ, Ἐδιμβούργον καὶ τὸ Γιβραλτάρ ποὺ ἀναφέραμε. (Ὁλλανδία): Ρότερνταμ, Ἀμστερνταμ, (Βέλγιο): Ἀμβέρσα, (Γερμανία): Βρέμη, Ἀμβούργο, Κίελο, Ροστόκ, Στέτιν, (Ρωσία): Λένινγκραντ, Ὁδησσός, Σεβαστούπολις, Ἀζώφ, Μπακού.

Ὅλες αὐτὲς τίς πόλεις θὰ τίς ξαναβροῦμε ὅταν θὰ ἐξετάσωμε χωριστὰ κάθε χώρα.

Συγκοινωνία. — Ὅλες οἱ πρωτεύουσες, τὰ λιμάνια καὶ οἱ πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ της συνδέονται μὲ σιδηροδρόμους, μὲ αὐτοκινητοδρόμους, μὲ ἀτμοπολικὲς καὶ μὲ ἀεροπορικὲς γραμμὲς.

Διαιρέσεις τῆς Εὐρώπης κατὰ περιοχάς. — Ἡ Εὐρώπη διαιρεῖται σὲ πέντε φυσικὲς περιοχές.

1) Στὴ *Νότιο Εὐρώπῃ* ποὺ περιλαμβάνει τρεῖς χερσονήσους: τὴ Βαλκανική, τὴν Ἰταλική, καὶ τὴν Ἰβηρική. Στὴ Νότιο Εὐρώπῃ θὰ ἐξετάσωμε τὰ ἐξῆς κράτη: τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἀλβανία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία, Ρουμανία, τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, Ἰταλία, Ἰσπανία, Πορτογαλία.

2) Στὴν *Κεντρικὴ Εὐρώπῃ* μὲ τὰ ἐξῆς κράτη: Οὐγγαρία, Τσεχοσλοβακία, Πολωνία, Γερμανία, Αὐστρία, Ἑλβετία.

3) Στὴ *Δυτικὴ Εὐρώπῃ* μὲ κράτη: Γαλλία, Λουξεμβούργο, Βέλγιο, Ὁλλανδία, Ἀγγλία, Ἱρλανδία.

4) Στὴ *Βόρειο Εὐρώπῃ* μὲ κράτη: Δανία, Νορβηγία, Σουηδία, Φινλανδία, Βαλτικά.

5) Στὴν *Ἀνατολικὴ Εὐρώπῃ* ποὺ περιλαμβάνει τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία. Ὅλα αὐτὰ τὰ κράτη θὰ ἀρχίσωμε νὰ τὰ ἐξετάσωμε μὲ τὴ σειρὰ στὰ παρακάτω κεφάλαια.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ πολιτικοῦ χάρτη τῆς Εὐρώπης καὶ μὲ ὁδηγὸ τὸ κείμενο ποὺ διαβάσαμε παραπάνω νὰ σχεδιάσετε στὴ χαρτογραφία σας ἕναν ἀτομικὸ χάρτη πολιτικὸ τῆς Εὐρώπης. 2) Τὴν ἴδια ἐργασία νὰ κάνετε μὴ ὁμάδα παιδιῶν τῆς ΣΤ' σὲ χαρτὶ τοῦ μέτρου μεγαλυτέρων διαστάσεων. Νὰ κάνετε δηλ. ἕναν διαδικο πολιτικὸ χάρτη. Σ' αὐτὸν μπορείτε νὰ βάζετε καὶ ἄλλα στοιχεῖα: τίς πρωτεύουσες, τὰ λιμάνια, τίς σιδηροδρομικὲς γραμμὲς κλπ. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά σας τίς λέξεις: «Εὐρώπη», «Ἰνδοευρωπαϊκὴ φυλὴ», «Σλαῦοι», «Λατίνοι», «Γαλάται», «Ὄννοι», «Γότθοι», «Ἕλληνες», «Ρωμαῖοι», «Ἀναγέννησις» κλπ. 4) Νὰ κάνετε φανταστικά ταξείδια πρὸς ὅλες τίς πόλεις καὶ τὰ λιμάνια τῆς μὲ πλοῖο, σιδηρόδρομο, ἀεροπλάνο. 5) Νὰ κάνετε μὴ γεωγραφικὴ ἔκθεσι γιὰ ὅλα αὐτὰ καὶ κατόπιν νὰ τὴν ἐνώσετε μὲ τίς δύο προηγούμενες (γεωφυσικὴ, οἰκονομική). Μὲ μὴ τέτοια ἐργασία νὰ κάνετε ἕνα ὥρατο βιβλιαράκι δικό σας.

Στὸν ἀπέναντι ἑγχρωμο χάρτη τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου βλέπετε τὰ κυριώτερα γεωγραφικά, καὶ πολιτικά στοιχεῖα τῆς. Πρὶν προχωρήσετε στὴν ἐξέτασι τῶν κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου νὰ προσπαθήσετε νὰ πάρτε μιὰ γενικὴ ἰδέα γι' αὐτή.

ΝΟΤΙΟΣ ΕΥΡΩΠΗ

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΝΟΤΗΤΙΣ

✓ 1. ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ—ΓΕΝΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

- ✓ 1) *Θέσις - σύνορα.*— Νὰ τὰ βρῆτε στὸ χάρτη.
- ✓ 2) *Ἐκτασις - πληθυσμός.*— Μαζὶ μὲ τὴ Ρουμανία ἔχει ἔκτασι 580.000 τ.χ. καὶ πληθυσμὸ 48 ἑκατ. κατοίκους.
- 3) *Παράλια - θάλασσες - νησιά.*— Σχεδὸν ὅλα αὐτὰ βρίσκονται στὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ τὰ ἐξετάσωμε παρακάτω.
- ✓ 4) *Ὅροσειρές - βουνά.*— Διναρικές Ἀλπεῖς, Ἰούλιες Ἀλπεῖς, Τρανσυλβανικές Ἀλπεῖς, Κάρπάθια, Αἴμος, Ροδόπη, Πίνδος, Ὀλυμπος.
- ✓ 5) *Πεδιάδες - ὁροπέδια.*— Τὸ λεκανοπέδιο τοῦ Δούναβι, τοῦ Μοράβα, ἡ ρουμανικὴ πεδιάδα, τὸ ὁροπέδιο τῆς Σόφιας, τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμουλίας, τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας.
- ✓ 6) *Ποταμοί.*— Δούναβις, Σαβος, Μοράβας, Δρίνος, Ἐβρος, Νέστος, Στρυμόνας, Ἀξιός.
- ✓ 7) *Κλίμα.*— Στὸ ἐσωτερικὸ εἶναι ἡπειρωτικόν. Στὰ Δυτικὰ καὶ Νότια παράλια μεσογειακόν, ὅμως στὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τὸ κλίμα εἶναι ἡπειρωτικόν.
- ✓ 8) *Παραγωγή - προϊόντα.*— Θὰ τὰ δοῦμε παρακάτω ὅταν θὰ ἐξετάσωμε κάθε Βαλκανικὴ χώρα ξεχωριστὰ.
- ✓ 9) *Κάτοικοι.*— Στὴ Βαλκανικὴ ζοῦν Ἕλληνες, Τούρκοι, Βούλγαροι, Σέρβοι, Ἀλβανοί, Ρουμάνοι.
- ✓ 10) *Γλώσσες - θρησκείες.*— Καθένας ἀπὸ τοὺς παραπάνω λαοὺς μιλεῖ τὴ δική του γλῶσσα. Ριζικὰ διαφέρουν ἡ σλαβική, ἡ τουρκικὴ καὶ ἡ ἑλληνική. Θρησκεία ὅλοι ἔχουν τὴ χριστιανικὴ, ἐκτός ἀπὸ τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ τοὺς Τούρκους οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴ μωαμεθανικὴ.
- ✓ 11) *Πολιτικὴ κατάσταση - διαίρεσις.*— Ἡ Βαλκανικὴ χερσονήσος περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς κράτη: Ἑλλάδα, Ἀλβανία, Γιουγκοσλαβία, Ρουμανία, Βουλγαρία καὶ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία. Πολίτευμα: Ὅλες εἶναι δημοκρατίες. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει συνταγματικὴ βασιλεία.
- ✓ 12) *Πόλεις.*— Ἀθῆναι (πρωτ. Ἑλλάδος), Τίρρανα (Ἀλβανίας), Βελιγράδι (Γιουγκοσλαβίας), Βουκουρέστι (Ρουμανίας), Σόφια (Βουλγαρίας) καὶ Κωνσταντινούπολις (Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας).

1. Η ΕΛΛΑΔΑ

Α'. Γεωφυσική εξέταση

✓ **Θέσις—έκτασις—σύνορα.**—'Η 'Ελλάδα κατέχει τὸ νότιο μέρος τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ ἔχει ἔκτασι 130.000 περίπου τ. χ. (Νὰ βροῦμε στὸ χάρτη τὰ σύνορά της).

Παράλια—χερσόνησοι—ἀκρωτήρια—νησιά.—'Η 'Ελλάδα διαφέρει ἀπ' ὅλες τὶς ἄλλες Βαλκανικὰς χώρες γιὰ τὸν ἀνώμαλο διαμελισμό της. Οἱ γύρω θάλασσες εἰσχωροῦν βαθειὰ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας. Ἔτσι ἔχομε τὰ δαντελωτὰ Ἑλληνικὰ ἀκρογιάλια, τὶς ἀμέτρητες μικρὰς ἑλληνικὰς χερσονήσους, τὰ νησιά, τὰ ἀκρωτήρια καὶ τοὺς κόλπους της.

1) **Χερσόνησοι:** τῆς Πελοποννήσου (μὲ 4 τέσσερες ἄλλες μικρότερες), τῆς Χαλκιδικῆς (μὲ 3 ἄλλες μικρότερες).

2) **Ἀκρωτήρια:** τὸ Ρίον, ὁ Ἀκρίτας, τὸ Ταΐναρο καὶ ὁ Μαλλέας (στὴν Πελοπόννησο), τὸ Ἀκτιο (ἀπέναντι στὴν Πρέβεζα), τὸ Σούνιο (στὴν Ἀττικὴ), ὁ Καφηρέας, τὸ Ἀρτεμίσιο (στὴν Εὐβοία), τὸ Τρίκερι (στὴ Θεσσαλία), ὁ Ἀθως καὶ ἄλλα τρία (στὴ χερσόνησο τῆς Χαλκιδικῆς).

3) **Ἰσθμοί:** τῆς Κορίνθου, ποὺ τώρα ἔχει κοπῇ, καὶ τοῦ Ἀθω (τί ξέρετε γι' αὐτούς;)

4) **Κόλποι:** τῆς Πάργας, Ἀμβρακικός, Πατρῶν, Κορινθιακός, Κυπαρισσιακός, Μεσσηνιακός, Λακωνικός, Ἀργολικός, Σαρωνικός, Εὐβοϊκός, Μαλιακός, Παγασητικός, Θερμαϊκός, Τορωναῖος, Συγγιτικός, Στρυμωνικός, Σούδας, Μεσαρῆς κλπ. (Εἶναι καὶ ἄλλοι μικρότεροι, νὰ τοὺς βροῦμε στὸ χάρτη).

5) **Διανοθάλασσες:** ἡ Λογαροῦ καὶ ἡ Τσουκαλιώ, δυὸ μικρὰς στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο. Βγάζουν ὠραῖα ψάρια καὶ αὐγοτάραχο. Τοῦ Μεσολογίου βγάζει θαυμάσια χέλια καὶ ἀφθονα ψάρια.

6) **Πορθμοί:** ὁ στενὸς Πορθμὸς τῆς Πρέβεζας μεταξὺ Ἠπείρου καὶ Αἰτωλοακαρνανίας ποὺ λέγεται καὶ Αὐλακάς. Ὁ Πορθμὸς τοῦ Ρίου καὶ Ἀντιρίου μεταξὺ Στερεᾶς καὶ Πελοποννήσου. Ὁ Πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ Εὐβοίας.

7) **Διώρυγες:** τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Λευκάδας.

8) **Νησιά:** Κέρκυρα, Παξοί, Λευκάδα, Ἰθάκη, Κεφαλληνία, Ζάκυνθος, Κύθηρα, Ὑδρα, Σπέτσες, Αἴγινα, Σαλαμίνα, Κυκλάδες, Εὐβοία, Χίος, Λέσβος, Λήμνος, Θάσος, Σαμοθράκη, Δωδεκάνησα, Κρήτη. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα μικρότερα. (Νὰ τὰ Βρῆτε στὸ χάρτη καὶ ἀνακοινώσετε τί ξέρετε γιὰ τὸ καθένα σύντομα).

Διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους: βουνά, ὄρεπέδια. πεδιάδες. —'Η Ἑλλάδα εἶναι πολὺ ὄρεινὴ χώρα, περισσότερο ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες χώρες τῆς Εὐρώπης καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ μεγάλου τριπλοῦ μας χάρτη ἂς προσπαθήσουμε νὰ τὰ ὀνομάσωμε:

1) **Βουνά:** ἡ *Πίνδος*, πού εἶναι συνέχεια τῶν Δυναρικῶν "Αλπεων. Εἶναι ἡ σπονδυλική στήλη τῆς Ἑλλάδας. Ἀπό αὐτὴ διακλαδίζονται ὅλα τὰ ἄλλα βουνὰ τῆς χώρας μας: α) Τὰ Θεσσαλικά βουνὰ (Χάσια, Καμβούνια, "Ολυμπος, Κίσσαβος, Πήλιο, "Ορθρος). β) Τὰ Ἑπειρωτικά βουνὰ (Μουργκάνια, Πάπιγκο, Μιτσικέλι, Περιστέρι, Τζουμέρκα). γ) Τὰ βουνὰ τῆς Στερεᾶς ("Αγραφα, Βαρδούσια, Τυμφρηστός, Γκιώνα, Παρνασσός, Καλλιδρομο) καὶ δ) τὰ βουνὰ τῆς Πελοποννήσου (Παναχαϊκό, Ἐρύμανθος, Ἀρόανεια, Κυλήνη, Ἀραχναῖο, Ἀρτεμίσιο, Μαίναλο, Πάρνωνας, Ταῦγετος).

Ἐκτός ὅμως ἀπὸ τὰ βουνὰ αὐτὰ ἔχομε καὶ ἄλλα στὴν Κεντρικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ Θράκη πού εἶναι προέκτασις τοῦ Αἴμου ἢ τῶν Τρανσυλβανικῶν "Αλπεων καὶ τῶν Καρπαθίων. Τέτοια εἶναι ἡ ὁροσειρὰ τῆς *Ροδόπης* καὶ τοῦ *Ὀρβήλου* μὲ μικρότερα βουνὰ τὸ *Μενόκιον*, τὸ *Παγγαῖο*, τὸ *Μπέλες*, τὰ *Κερδύλια*. Ψηλότερο ἀπ' ὅλα τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδας εἶναι ὁ *"Ολυμπος* μὲ 2918 μ. Ὑστερα ὁ *Σμόλικας* μὲ 2680 μ.

2) *Ὀροπέδια:* Τὸ ὁροπέδιο τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Καστοριάς, τῆς Φλώρινας, τῆς Ἀρκαδίας.

3) *Πεδιάδες:* Πεδιάδες ἔχει πολλές ἡ Ἑλλάδα, ἀλλὰ μικρές. Μεγαλύτερα ἀπ' ὅλες εἶναι ἡ *Μακεδονικὴ* πεδιάδα πού χωρίζεται σὲ πολλές μικρότερες: Ἐβρου, Κομοτινῆς, Καβάλλας, Δράμας, Ξερρῶν, Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικῆς, Γιαννιτσῶν. Ἀλλῇ μεγάλῃ πεδιάδῃ τῆς χώρας μας εἶναι ἡ *Θεσσαλικὴ* πού παράγει πολλὰ σιτηρά. Μικρότερες: ἡ πεδιάδα τοῦ Φαναρίου, τοῦ Καλαμά, τοῦ Λούρου, τῆς Ἀρτας (στὴν Ἑπειρο). Τοῦ Ἀγρινίου, Μεσολογγίου, Κωπαίδας, Θηβῶν, Λαμίας, Μεγάρων, Μεσογαίαν (στὴ Στερεὰ καὶ Ἀττικοβοιωτία). Τῆς Κορινθίας, Ἀργολίδος, Αἰγιαίας, Ἀχαΐας, Ἠλείας, Μεσσηνίας, Εὐρώτα (στὴν Πελοπόννησο) καὶ τῆς Μεσσηρίας (στὴν Κρήτη).

Κλίμα—θερμοκρασία—ἄνεμοι—βροχές.—Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδας εἶναι μεσογειακὸ σχεδὸν σὲ ὅλη τὴ χώρα. Σὲ ἐλάχιστα ὁρεῖνα μέρη ἡπειρωτικὸ καὶ γιὰ λίγο χρονικὸ διάστημα. Τὸ μεσογειακὸ τῆς κλίμα, ἔνα ἀπὸ τὰ καλύτερα κλίματα τῆς γῆς, καὶ ἡ Ἑλλάδα τὸ ὀφείλει στὴ γεωγραφικὴ τῆς θέσι. Ἐδῶ φυσοῦν οἱ ὁροσεροὶ θαλασσινοὶ ἄνεμοι τῆς Μεσογαίης καὶ ἀπὸ ἐδῶ περνοῦν οἱ θερμοὶ ἄνεμοι τῆς Σαχάρας γιὰ τοὺς Πόλους. Κατὰ τὴν διαδρομὴ τους αὐτὴ παρασύρουν τοὺς ὕδατμοὺς τῆς Μεσογαίης πού, ὅταν προσκρούσουν στὶς βουνοκορφές τῆς χώρας μας, γίνονται ἀφθονες βροχές, μικρῆς ὅμως διαρκείας. Πολλὰ καλοκαίρια ἔχομε ἀνομβρία καὶ ξηρασία ἀπὸ αὐτὸ τὸ λόγο. Οἱ μέρες εἶναι ἡλιόλουστες στὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ οὐρανὸς πάντοτε αἴθριος.

Νερά—ποταμοὶ—λίμνες.—Ὁ Ἐβρος (μῆκος 550 χιλ.). Πηγάζει ἀπὸ τὸν Αἴμο καὶ χύνεται στὸ Αἰγαῖο. Ὁ Νέστος (234) πηγάζει ἀπὸ τὴ Ροδόπη καὶ τὸν Ὀρβήλο καὶ χύνεται στὸ Αἰγαῖο. Ὁ Στρυμώνας, ὁ Ἀξιὸς Βαρδάρης, ὁ Ἀλιάκμονας, ὁ Πηνειὸς, ὁ Σπερχεῖος, ὁ Ἀραχθός, ὁ Λοῦρος,

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ
ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ
ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Κλίμαξ 1:7.500.000.

Χιλ. 0 100 200 300 Χιλ.

ὁ Καλαμᾶς, ὁ Ἀλφειός, ὁ Εὐρώτας. (Νά βρῆτε στό χάρτη τὴν ἀκριβή τους θέσι).

Λίμνες: ἔχομε τὴν Παμβώτιδα (στὰ Γιάννενα). Τὴν Ἀμβρακία καὶ Τριχωνίδα (στὴν Αἰτωλοακαρνανία). Τὴν Ζήρια (στὴν Πελοπόννησο). Τὴν Ὑλίκη καὶ Παραλίμνη (στὴν Βοιωτία). Τὴν Κάρλα ἢ Βοιβηΐδα (στὴ Θεσσαλία). Τὴν Πρέσπα, τὴ λίμνη τῆς Καστορίας, τοῦ Ὁστρούβου (στὴ Δυτικὴ Μακεδονία). Τῆς Δοϊράνης, Ταχηνοῦ, (στὴν Ἀνατολικὴ καὶ Κεντρικὴ Μακεδονία).

Β'. Οἰκονομικὴ ἐξέταση τῆς Ἑλλάδος

1) **Γεωργία.**— Οἱ Ἕλληνες, ἀπὸ τὰ παλαιὰ χρόνια, ἐπιδίδονται στὴ γεωργία, ποὺ τοὺς ἐδίδασκε πρώτη ἡ θεὰ Δήμητρα, ὅπως μάθαμε στὴ Μυθολογία. Καλλιεργοῦν: σιτάρι, κριθάρι, σίκαλι, βρώμη, ἀραβόσιτο, πατάτες, λαχανικά, βαμπάκι, χαρούπια. Ἀκόμη καὶ ρύζι ἄρχισαν νὰ καλλιεργοῦν σὲ μερικὲς περιφέρειες. Μεγάλῃ ἀνάπτυξι στὴν Ἑλλάδα ἔχει ἡ ἀμπειλουργία καὶ ἡ καπνοκαλλιέργεια. Τὰ Ἑλληνικὰ σταφύλια, κρασιά, σταφίδα καὶ οἶνοπνεύματα ἔρχονται πρῶτα στὸν κόσμον μαζί με τὰ Γαλλικά. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ καπνά. Αὐτὰ τὰ δύο προϊόντα ἀποτελοῦν καὶ τὰ δύο σκέλη τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας τῆς χώρας. Ἀναπτυγμένη ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ δενδροκαλλιέργεια σὲ ὠρισμένα μέρη: μηλιές, πορτοκαλιές, ἐλιές, ἀμυγδαλές, συκιές κλπ. Ἡ γεωργικὴ ὁμως παραγωγή τῆς Ἑλλάδας δὲν φθάνει νὰ θρέψῃ τὸν πληθυσμὸ τῆς. Γι' αὐτὸ εἰσάγομε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν: σιτάρι, ὄσπρια, παστά, λίπη, ρύζι, ἄλευρα κλπ.

2) **Κτηνοτροφία.**— Ἡ κτηνοτροφία εἶναι πολὺ διαδομένη στὴ χώρα μας. Τρέφονται κοπάδια με πρόβατα, αἴγες, βόδια, χοῖροι. Ἀπὸ τὰ ζῶα αὐτὰ παίρνομε τὸ γάλα, κρέας, δέρμα, μαλλιά. Ἡ Ἑλλάδα ἐξάγει ἐκλεκτὰ τυριά καὶ βούτυρα στὴν Ἀμερικὴ. Στὴν ἀγορὰ ὁμως βλέπομε καὶ ξένα τυριά καὶ βούτυρα πολὺ κατώτερα ἀπὸ τὰ Ἑλληνικά. Αὐτὸ γίνεται γιατί τώρα, μετὰ τὸν πόλεμον, σταμάτησε ἡ δική μας παραγωγή. Ἔχομε καὶ καλὴ πτηνοτροφία καὶ μελισσοκομία. Σὲ ὠρισμένα μέρη καὶ σηροτροφία. Στὸν παραγωγικὸ χάρτη τὰ βλέπομε ὅλα αὐτά. Τὰ μεγάλα ζῶα: ἄλογα, μουλάρια, βόδια τὰ χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ καλλιεργοῦμε τὰ χωράφια καὶ γιὰ τὶς μεταφορές.

3) **Κυνήγια.**— Ἀγρία ζῶα: ὑπάρχουν στὰ ὄρειά μέρη τῆς χώρας μας: λίγες ἀρκοῦδες, ἀγριογούρουνα, ζαρκάδια, ἀγριοκάτσικα, λύκοι, τσακάλια, ἀλεπούδες, κουνάβια, λαγοί. Ἀπὸ αὐτὰ πολλὰ τὰ κυνηγοῦν γιὰ τὸ κρέας, τὸ δέρμα, τὸ γουναρικό. Ἄλλα γιατί εἶναι ἐχθροὶ τῆς κτηνοτροφίας. Ὑπάρχουν καὶ ἄγρια πουλιά: οἱ πέρδικες, μπεκάτσες, ὀρτύκια, ἀγριοπαπες.

4) **Ἀλιεία.**— Ἡ ἀλιεία εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς κυριώτερες ἀσχολίες τῶν Ἑλλήνων. Ὑπάρχουν ὅλα τὰ εἶδη τῶν ψαριῶν στὶς Ἑλληνικὲς θάλασσες: σαρ-

δέλλες, κέφαλοι, μαρίδες, σπάροι και λιθρίνια. "Όμως και στην αλιεία ύστερεί ή 'Ελλάδα γιατί δέν υπάρχουν τά νέα μέσα της ψαρικής, όπως στην Εύρώπη. Πολλοί νησιώτες άσχολούνται και με τή σπογγαλιεία.

5) *Δασικά προϊόντα*.— Η 'Ελλάδα έχει άφθονα δάση. Λειτουργούν μερικά νεροπρίονα στην Πίνδο και σέ μερικά άλλα δασωμένα βουνά. 'Αλλά δέν υπάρχουν τά μέσα για νά γίνει συστηματική έκμετάλλευσις τοῦ δασικοῦ πλούτου τῆς χώρας μας κι έτσι εισάγομε ξυλεία από τό έξωτερικό (Σουηδία, Ρουμανία, Καναδά).

6) *Όρυκτά*.— Πολλά όρυκτά έχει τό υπέδαφος τῆς 'Ελλάδος αλλά δέν γίνεται καλή έκμετάλλευσίς του. Βγαίνουν μικρές ποσότητες από μολύβι, σίδηρο, τσίγκο, σμύρι, χρώμιο, μαγγάνιο, νικέλιο, θειάφι, χαλκό, μάρμαρο και μεγάλες ποσότητες κάρβουνο, κατωτέρας ποιότητος (λιγνίτης). "Όλα τά όρυκτά αυτά έξάγονται στοῦ έξωτερικό. Τήν έκμετάλλευσί τους έχουν αναλάβει ξένες εταιρείες.

7) *Βιομηχανία*.— Πρίν από τόν πόλεμο εἶχε ἀναπτυχθῇ καλή βιομηχανία στην 'Ελλάδα. Βιομηχανίες ύφασμάτων (Βόλο, Νιάουσα, Πειραιᾶ, 'Αθήνα), καπνοβιομηχανίες, βιομηχανίες οἶνοπνευματοποιίας, ύαλουργίας, φαρμακευτικῶν προϊόντων. Σήμερα πολλές έκλεισαν, άλλες ἀνοίγουν τώρα κι άλλες ξαναβῆκαν τόν παλαιό ρυθμό τους. Σπουδαῖες εἶναι οἱ καπνοβιομηχανίες μας πού ἐπεξεργάζονται τά καπνά και τά στέλουν στοῦ έξωτερικό. Τό ἴδιο και οἱ οἶνοπνευματοποῖες μας. "Όλες οἱ άλλες ύστεροῦν. Ἰι" αυτό τό περισσότερα γυαλικά, φάρμακα, δέρματα, ύφάσματα, τρόφιμα, μηχανήματα τά εισάγομε από τό έξωτερικό.

8) *Ναυτιλία*.—"Όλοι οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων και τῶν νησιῶν ἐπιδίδονται στη ναυτιλία. Από μικροῖ μπαρκάρουν στά μεγάλα καράβια και όργώνουν τοὺς ὠκεανούς εἴτε ὡς μοῦτσοι και λοστρόμοι εἴτε ὡς καπεταναῖοι. 'Αλλά και οἱ μεταφορές και τό ἐμπόριο, στοῦ ἐσωτερικό τῆς χώρας, διενεργεῖται με καΐκια, βενζινάκατες και πλοῖα κάθε χωρητικότητος. 'Η 'Ελλάδα ἔρχεται ἐβδόμη σχεδόν σέ χωρητικότητα πλοίων σέ ὅλο τόν κόσμο παρ' ὅλο πού ἔχασε τά 3)4 τῶν πλοίων τῆς κατά τίς ἐπιχειρήσεις τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου.

9) *Εμπόριο*.— Μεγάλο ἐμπόριο διεξάγεται μεταξύ ὄλων τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου και τῆς 'Ελλάδας. 'Εμεῖς ἐξάγομε τά λίγα προϊόντα μας ἥτοι καπνά, σταφίδα, λάδι, ἐσπεριδοειδῆ και εισάγομε ἀπ' ὅλα τά εἶδη πού μας λείπουν, ἰδίως βιομηχανικά προϊόντα κλπ.

10) *Τουρισμός*.—"Άλλη μεγάλη πηγή πλούτου για τή χώρα μας εἶναι ὁ *τουρισμός*. 'Επειδὴ ἔχομε πολλές ἀρχαιότητες ἔρχονται ἀπ' ὅλα τά μέρη τοῦ κόσμου περιηγητὲς νά ἐπισκεφθοῦν, νά θαυμάσουν και νά μαζέψουν πολύτιμες πληροφορίες για τήν ἱστορία τῆς ἀρχαίας 'Ελλάδας πού ἐφώτισε με τόν πολιτισμό τῆς ὁλόκληρῆς τῆς ἀνθρωπότητος. 'Η τουριστικὴ αὐτὴ κίνησις ἐνισχύεται ἀκόμη πῶς πολὺ ἀπὸ τό ὥραῖο κλίμα, τὸν ξάστερο οὐρανό, τά δαντελλωτά ἀκραγιάλια, τά μυρωμένα νησιά, τίς ἄγριες βουνο-

κορφές της γαλανής μας πατρίδας. Ἐκτός ἀπό ὄσους ἐπισκέπτονται τις ἀρχαιοτῆτες ἔρχονται καὶ ἄλλοι νὰ θαυμάσουν καὶ νὰ ἀπολαύσουν ὅλες αὐτὲς τὶς ὀρεινότητες ποὺ παρουσιάζει ἡ Ἑλληνικὴ φύσις.

11) *Ίαματινὲς πηγές*.—Στὴ χώρα μας ὑπάρχουν πολλὲς ἱαματικὲς πηγές ποὺ ἐνισχύουν τὴν τουριστικὴ κίνησι γιατί σ' αὐτὲς καταφεύγουν πολλοὶ ἀσθενεῖς γιὰ νὰ θεραπευθοῦν ἀπὸ διάφορες ὀρρώστειες.

Γ'. Πολιτικὴ ἐξέτασις τῆς Ἑλλάδος

Ὀνομασία καὶ Ἱστορία της.—Ἡ Ἑλλάδα εἶναι μία ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες χώρες τοῦ κόσμου. Τὴν ὀνομασίαν της πῆρε ἀπὸ τὸν μυθολογικὸ γενάρχη μας «Ἑλληνα».

Πληθυσμὸς—κάτοικοι.—Ἡ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδας εἶναι 7 1/2 ἐκ. κατ. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον ἦταν μεγαλύτερος. Ἀλλὰ ἡ κατοχὴ καὶ οἱ πόλεμοι τὸν λιγόστεψαν. Στὴν Ἑλλάδα δὲν κατοικοῦν ξένες φυλὲς παρὰ μόνον Ἕλληνες. Ὑπάρχουν ἐλάχιστοι Ἑβραῖοι, Τοῦρκοι καὶ Ἀλβανοὶ (Τσαμουριά), ποὺ ἔχουν συνδεθῇ μὲ τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν γιατί ζοῦν ἀπὸ πολλὰ χρόνια στὴν Ἑλλάδα καὶ ἔχουν ἐξελληνισθῇ.

Γλῶσσα.—Σὲ ὁλόκληρην τὴν Ἑλλάδα ὁμιλεῖται ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα μὲ μικρὰς τοπικὰς διαφορὰς στὴν προφορὰ (ἰδιωματισμοί).

Θρησκεία.—Ὁρθόδοξος Χριστιανική.

Πολιτικὴ κατάστασις—πολίτευμα.—Ἡ Ἑλλάδα ἀποτελεῖ Βασίλειον μὲ κληρονομικὸν Βασιλέα, Σύνταγμα καὶ Βουλὴν.

Πολιτικὴ διαίρεσις.—Ἡ Ἑλλάδα διαιρεῖται σὲ 11 μεγάλα γεωγραφικὰ διαμερίσματα καὶ περιοχές: 1) Στερεὰ Ἑλλάδα μαζί μὲ τὴν Εὐβοίαν, 2) Θεσσαλία, 3) Ἡπειρος, 4) Μακεδονία, 5) Θράκη, 6) Πελοπόννησος, 7) Νησιὰ Αἰγαίου, 8) Νησιὰ Ἰονίου, 9) Κυκλάδες, 10) Κρήτη καὶ 11) Δωδεκάνησος.

Νομοί.—Καθὲν ἀπὸ τὰ διαμερίσματα αὐτὰ χωρίζεται σὲ νομοὺς (2-5). Ἔτσι ὁλόκληρη ἡ Ἑλλάδα ἔχει 51 Νομοὺς (Νὰ τοὺς βρῆτε στὸ χάρτη). Οἱ Νομοὶ χωρίζονται σὲ Ἐπαρχίες-Δήμους-Κοινότητες.

Διοικητικὴ διαίρεσις.—Τὴ Διοίκησιν τοῦ Κράτους ἔχει ἡ *Κυβέρνησις* ποὺ ἑδρεύει στὴν Ἀθήνα. Ἡ Κυβέρνησις ἀποτελεῖται ἀπὸ 16 *Ὑπουργούς*, ὅσα εἶναι καὶ τὰ *Ὑπουργεῖα*. Ὁ πρῶτος ἀπὸ ὅλους τοὺς ὑπουργοὺς λέγεται *Πρωθυπουργός*. Ἡ Κυβέρνησις καὶ τὰ Ὑπουργεῖα βγαίνουν ἀπὸ τοὺς *Βουλευτάς* τῆς Βουλῆς, ποὺ ἐκλέγει μὲ ψηφοφορίαν ὁ Λαὸς κάθε 4 χρόνια. Ἡ Βουλὴ ψηφίζει τοὺς Νόμους καὶ ἡ Κυβέρνησις τοὺς ἐκτελεῖ μὲ τὰ ἐκτελεστικά της ὄργανα: τοὺς Ὑπουργοὺς, Γενικοὺς Διοικητάς, Νομάρχες, Ἐπάρχους, Δημάρχους καὶ ὅλους τοὺς Δημοσίους Ὑπαλλήλους.

Γιὰ τὴν καλύτερη διοίκησι ἡ χώρα χωρίσθηκε σὲ 4 Γενικὲς Διοικήσεις, ποὺ τὶς διοικοῦν Γενικοὶ Διοικηταί: τῆς Ἡπείρου, Μακεδονίας, Θράκης. Κρήτης.

Τὰ Ὑπουργεῖα.—Τὰ Ὑπουργεῖα εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Ἑσωτερικῶν. Αὐτὸ κανονίζει τὴν ἑσωτερικὴν διοίκησι τοῦ Κράτους μὲ τὶς Γεν. Διοικήσεις, τὶς Νομαρχίες, τὶς Ἐπαρχίες, τοὺς Δήμους καὶ τὶς Κοινότητες. 2) Τῶν Ἐξωτερικῶν. Αὐτὸ κανονίζει τὶς ἑξωτερικὲς ὑποθέσεις τῆς χώρας μας. 3) Τῆς Παιδείας. Φροντίζει γιὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῶν σχολείων, τὰ προγράμματα, τὰ σχολικὰ κτίρια, τὴν ἔκδοσι βιβλίων, τὸ διορισμὸ δασκάλων καὶ καθηγητῶν. Ἡ παιδεία (ἐκπαίδευσι) στὴν Ἑλλάδα εἶναι δωρεάν γιὰ ὅλα τὰ παιδάκια στὸ Δημοτικὸ σχολεῖο. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πάνω εἶναι προαι-

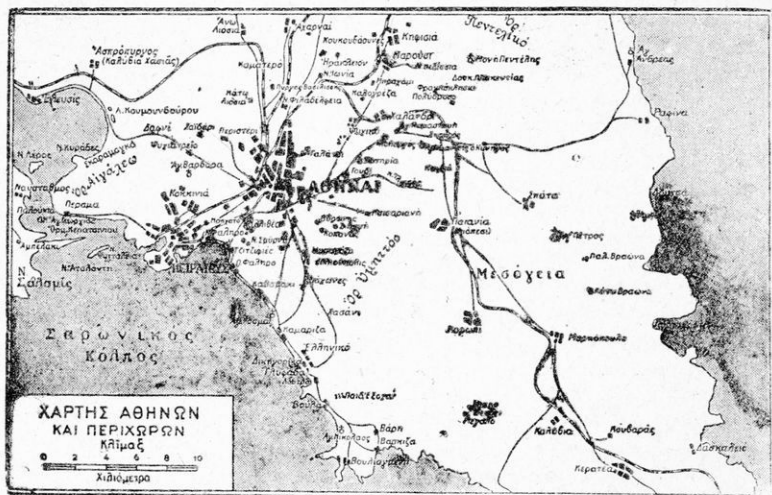

Ἡ Ἀθῆνα ὅπως φαίνεται ἀπὸ ἀεροπλάνο.

ρετικῇ. Ὑπάρχουν 18.000 δάσκαλοι σὲ ὅλη τὴ χώρα, πολλὰ Δημοτικὰ σχολεῖα καὶ Γυμνάσια καθὼς καὶ δύο Πανεπιστήμια: ἓνα στὴν Ἀθῆνα καὶ ἓνα στὴ Θεσσαλονίκη. Στὴν Ἀθῆνα ὑπάρχει καὶ Πολυτεχνεῖο καὶ πολλὰ ἄλλα ἀνώτερα σχολεῖα: Γυμναστικὴ Ἀκαδημία (ποὺ βγαίνουν οἱ Γυμνασταί), Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία (ποὺ βγαίνουν οἱ Δημοδιδάσκαλοι), καὶ πολλὰ ἄλλα Τεχνικὰ σχολεῖα. Ὅλα αὐτὰ τὰ διοικεῖ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας. 4) Στρατιωτικῶν. Αὐτὸ διοικεῖ τὸ στρατό. 5) Ναυτικῶν. Διοικεῖ τὸ πολεμικὸ Ναυτικὸ μας. 6) Ἀεροπορίας. 7) Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας. Διοικεῖ τὸν ἔμπορικὸ μας στόλο. 8) Γεωργίας. 9) Ἐργασίας. 10) Δημοσίων Ἔργων.

11) Μεταφορών. 12) Ύγιεινης. 13) Δικαιοσύνης. 14) Δημοσίας Τάξεως. 15) Έθνικης Οικονομίας καί 16) Οικονομικών.

Μεγάλες πόλεις και λιμάνια στην Ελλάδα.—Πρωτεύουσα της Ελλάδας είναι η **Αθήνα** (800 χιλ. κάτ.). Η Αθήνα έχει ωραία κτίρια, σπουδαία αρχαία μνημεία όπως την Ακρόπολη, τον Παρθενώνα, το Θησείο, το Στάδιο. Έχει ωραία πάρκα και πλατείες: το Ζάππειο, το Πεδίο του Άρεως, την Πλατεία Ομονοίας, το Συντάγμα κ.ά. Έχει και ωραίους

δρόμους. Μεγάλο λιμάνι, κοντά στην Αθήνα, είναι ο **Πειραιεύς** (300 χιλ.), το μεγαλύτερο της Ελλάδας.

Στην Πελοπόννησο μεγάλες πόλεις έχουμε την **Κόρινθο**, το **Ναύπλιο** (7000), την **Πάτρα** (70.000, το τρίτο εμπορικό λιμάνι της χώρας μετά τον Πειραιά και τη Θεσσαλονίκη), τον **Πύργο** (20.000), τις **Καλάμες** (30.000), τη **Σπάρτη** (9.000) και την **Τρίπολη** (15.000). Όλες αυτές είναι Πρωτεύουσες νομών, εκτός από την Κόρινθο.

Στη Στερεά Ελλάδα, εκτός από την Αθήνα και τον Πειραιά, έχουμε: τη **Λαμία** (20.000), τη **Χαλκίδα** (10.000), το **Μεσολόγγι** (10.000), το **Αργείο** (15.000). Όλες αυτές είναι πρωτεύουσες νομών, εκτός του Αργιολίου.

Στην Ήπειρο έχουμε: τα **Γιάννενα** (35.000), την **Πρέβεζα** (10.000) και την **Αγρία** (10.000). Και οι τρεις είναι πρωτεύουσες ομώνυμων νομών.

Στη Θεσσαλία: τη **Δάφνη** (30.000), τα **Τρίκαλα** (25.000), το **Βόλο** (30.000), την **Καρδίτσα** (10.000).

Στὴ Μακεδονία: τὴ *Θεσσαλονίκη* (280 χιλ.), τὸ δεύτερο λιμάνι τῆς Ἑλλάδας στὸ μυχὸ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου. Ἔχει ὥραϊα κτίρια καὶ προκυμαία. Εἶναι κόμβος συγκοινωνιακὸς γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ καὶ ἐξωτερικὸ. Ἄλλες πόλεις ἔχομε: τὴ *Φλώρινα* (15.000), τὴν *Κοζάνη* (15.000), τὴν *Ἐδεσσα* (15.000), *Κατερίνη* (25.000), τὸ *Κιλκίς* (8.000), τὸν *Πολύγυρο* (5.000), τὴς *Σέρρες* (30.000), τὴ *Δράμα* (35.000), τὴν *Καβάλλα* (60.000).

Στὴ Θράκη ἔχομε τὴν *Ξάνθη* (40.000), τὴν *Κομοτηνὴ* (30.000), τὴν *Ἀλεξανδρούπολι* (20.000).

Στὴν Κρήτη: τὰ *Χανιά* (35.000), τὸ *Ρέθυμνο* (10.000), τὸ *Ἡράκλειο* (40.000), τὸν *Ἅγιο Νικόλαο* (5.000).

Στὰ νησιά τοῦ Ἰονίου: *Κέρκυρα* (40.000), *Λευκάδα* (6.000), *Ἀργοσιόλι* (10.000), *Ζάκυνθος* (12.000).

Στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου: *Χίος* (25.000), *Βαθὺ - Σάμου* (12.000), *Μυτιλήνη* (3.000).

Στὶς Κυκλάδες: ἡ *Ἐρμούπολις* (25.000).

Στὰ Δωδεκάνησα: ἡ *Ρόδος*, ὡραιότατὴ πόλις, κέντρο τουριστικὸ μὲ Εὐρωπαϊκὴ φήμη.

Συγκοινωνία.—Ἡ συγκοινωνία στὴν Ἑλλάδα γίνεται μὲ δλα τὰ μέσα: ζῶα, κάρα, αὐτοκίνητα, σιδηροδρόμους, πλοῖα ἀεροπλάνα. Αὐτοκινήτοδρομοὶ ὑπάρχουν σὲ ὅλη τὴ χώρα καὶ ἐνώνουν τὶς πρωτεύουσες τῶν νομῶν καὶ ἐπαρχιῶν ἀναμεταξύ τους. Τελευταῖα ἄρχισαν νὰ λειτουργοῦν καὶ οἱ σιδηρόδρομοὶ παῦ εἶχαν σταματήσῃ ἀπὸ τὸν πόλεμο. Στὴν Ἑλλάδα ἔχομε 2694 χιλιόμε. σιδηροδρομικὰς γραμμὰς ποὺ λειτουργοῦσαν προπολεμικὰ καὶ μῆψκαν ξανά σὲ κίνησι.

1) Ὁ ἠλεκτρικὸς σιδηρόδρομος Ἀθηνῶν—Πειραιῶς μὲ 10 χιλμ. μῆκος καὶ ὁ σιδηρόδρομος Ἀθηνῶν—Κηφισσίας ποὺ θὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ πάλι.

2) Ὁ σιδηρόδρομος Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου (Σ.Π.Α.Π.) μὲ 847 χιλμ. μῆκος ποὺ ἐκτελεῖ τὴ συγκοινωνία Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Κορίνθου—Καλαμῶν καὶ Κορίνθου—Πατρῶν Πύργου—Ὀλυμπίας καθὼς καὶ Πύργου—Μελιγαλᾶ. Ὅλες αὐτὲς οἱ γραμμὰς ἔχουν καὶ μικρὰς διακλαδώσεις. Στοὺς Σ.Π.Α.Π. ἀνήκει καὶ ἡ γραμμὴ Ἀθηνῶν—Λαυρίου.

3) Ὁ σιδηρόδρομος Βορειοδυτικῆς Ἑλλάδας ἀπὸ Κρουσινέρι—Μεσολόγγι—Ἀγρίνιο μὲ μῆκος 75 χιλ.

4) Οἱ σιδηρόδρομοι Θεσσαλίας: Βόλου—Βελεστίνου—Λαρίσης, Βελεστίνου—Καλαμπάκας καὶ Βόλου—Μηλεῶν μὲ συνολικὸ μῆκος 230 χιλμ.

5) Οἱ σιδηρόδρομοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους (Σ.Ε.Κ.) *Ἀθηνῶν*—Λαρίσης—Θεσσαλονίκης, *Θεσσαλονίκης*—Φλωρίνης—Μοναστηρίου (καὶ ἀπὸ κεῖ στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπῃ). *Θεσσαλονίκης*—Σερρών—Δράμας—Ξάνθης—Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴν Κων/πολὶ (1230 χιλ.).

6) Ὁ σιδηρόδρομος Ἀθηνῶν—Χαλκίδας.

Θαλάσσια συγκοινωνία.—Ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῶν διαφόρων πα-

ραλίων πόλεων καὶ νησιῶν τῆς χώρας μας γίνεται τακτικωτάτη μὲ μικρὰ καὶ μεγάλα ἀτμόπλοια. Εἶναι πυκνὸ τὸ δίκτυο τῆς ἀκτοπλοίας μας. Ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ ἀναχωροῦν κάθε ὥρα ἀτμόπλοια ποῦ ἐκτελοῦν τὶς συγκοινωνίες πρὸς ὅλα τὰ λιμάνια τῆς χώρας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἀεροπορικὴ συγκοινωνία.— Ἀπὸ τὸ 1932 ἔχει ἀρχίσει ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μὲ τὴν Ἱδρυσί τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Ἐναερίων Συγκοινωνιῶν. Ὑπῆρχε συγκοινωνία μεταξὺ Ἀθηνῶν — Θεσσαλονίκης, Ἀθηνῶν — Γιαννίνων. Τώρα ἄλλες Ἑταιρεῖες: ἡ «ΕΛΛΑΣ» καὶ ἡ «ΤΑΕ» ἀντικατέστησαν τὴν προπολεμικὴ καὶ ἐκτελοῦν καθημερινὴ συγκοινωνία ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Ἑλληνικοῦ (Χασάνι) τῶν Ἀθηνῶν πρὸς 7 κατευθύνσεις: *Ἀθῆναι*—Ἀργίριο—Γιάννινα, *Ἀθῆναι*—Θεσσαλονίκη—Εὐρώπη, *Ἀθῆναι*—Λάρισα, *Ἀθῆναι*—Πάτρα—Εὐρώπη, *Ἀθῆναι*—Μυτιλήνη—Κωνσταντινούπολι—Ρωσσία, *Ἀθῆναι*—Χανιά, *Ἀθῆναι*—Ἡράκλειο, *Ἀθῆναι*—Ρόδος κλπ.

Δὲν ὑπολογίζομε καὶ τὶς γραμμὲς ποῦ συνδέουσιν τὴν Ἑλλάδα μὲ τὸ ἐξωτερικόν, οὔτε τὰ δρομολόγια τῶν ξένων ἀεροπορικῶν ἐταιρειῶν ποῦ ἐκτελοῦνται μὲ ἐνδιάμεσο σταθμὸ τὰ ἀεροδρόμια τῆς Ἑλλάδας.

ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ — ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νὰ μελετήσετε τὸν τριπλὸν χάρτη μας (γεωφυσικὸ — παραγωγικὸ — πολιτικόν) καὶ νὰ ἐπαληθεύετε ἐπάνω σ' αὐτοὺς ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα.

2) Νὰ κάνετε στὴν ἀμμοδόχο καὶ σὲ χαρτόνια τὶς τρεῖς μορφές τῆς Ἑλλάδας μας καὶ νὰ βάλετε ἐκεῖ ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα.

3) Νὰ μελετήσετε κι' ἄλλους χάρτες: τουριστικούς, κοινωνικοπολιτικούς, λευκάματα.

4) Νὰ κάνετε ἓνα σύντομον φανταστικὸ ταξιδίον σ' ὅλοκληρον τὴν Ἑλλάδα.

5) Νὰ γράψετε μιὰ ἐκθεσὶ γιὰ ὅλα αὐτά.

2. Α Λ Β Α Ν Ι Α

Α' Γεωφυσικὴ ἐξέτασις

Ὁρίσις—ἐκτασις—σύνορα—πληθυσμός.— Ἡ Ἀλβανία βρίσκεται στὰ Β.Α. τῆς Ἑλλάδας καὶ ἔχει ἐκτασί 27.500 τ. χ. Ὁ πληθυσμὸς τῆς φθάνει μόλις τὸ 1.000.000 κατ. Πρὸς Β. συνορεύει μὲ τὴ Γιουγκοσλαβία, πρὸς Ν. μὲ τὴν Ἑλλάδα, πρὸς Α. μὲ τὴ Γιουγκοσλαβία, πρὸς Δ. βρέχεται ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα.

Παράλια.— Τὰ παράλια τῆς Ἀλβανίας δὲν παρουσιάζουν ἀνώμαλον διαμελισμό. Οὔτε χερσονήσους βλέπομε, οὔτε ἀκρωτήρια, κόλπους κλπ. Ὑπάρχουν δύο μικροὶ κόλποι τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἀναφέρωμε: ὁ κόλπος τοῦ *Ἀγίου Ἰωάννου* (κοντὰ στὸ Δυράχιο) καὶ ὁ κόλπος τῆς *Αὐλώνας*. Ἐπίσης μία χερσονήσος κοντὰ εἰς τὴν Αὐλώνα ἐπάνω εἰς τὴν ὁποία εἶναι τὰ Κεραῦνια ὄρη.

Νησιά.—Ένα μόνο μικρό νησάκι έχει στο στόμιο του κόλπου της Αυλώνας: τὴ *Σάσσωνα*. Τὴν ἔχουν ὀχυρώσει καλά γιὰ στρατηγικούς σκοπούς.

Βουνά.—Εἶναι πολὺ ὄρεινὴ χώρα. Τὰ βουνά της εἶναι συνέχεια τῶν Διναρικῶν Ἀλπεων. Αὐτὴ ἡ μεγάλη ὄροσειρά διακλαδίζεται πρὸς Ν. καὶ σχηματίζει τὴς *Ἀλβανικὰς Ἀλπεις* μὲ κυριώτερα βουνά: Τὴν Τρεμπεσίνα, Τομόρι, Σκάρδος, Μοράβα καὶ Κεραύνεια. Τὸ πῶς ψηλὸ φθάνει τὰ 2600 μ.

Πεδιάδες.—Στὰ παράλια της βλέπουμε μικρὰς πεδιάδες ἀλλὰ, ὅπως εἴπαμε, τὸ ἔδαφός της εἶναι ὄρεινόν.

Ποταμοί.—Τὶς πεδιάδες αὐτὰς καὶ τὶς ἄλλες κοιλάδες τοῦ ἐσωτερικοῦ διασκίζουν τρεῖς κύριοι ποταμοί: *Ἄσος*, *Ἄξος*, καὶ *Δρίνος*. Αὐτοὶ τὶς ποτίζουν καὶ τὶς κάνουν εὐφορές.

Λίμνες—ἔλη.—Τρεῖς λίμνες βλέπομε στὴν Ἀλβανία: τῆς *Σινόδρας*, τῆς *Πρέσπας* καὶ τῆς *Αἰχίδας*. (Οἱ δύο τελευταῖες ἀνήκουν σὲ τρεῖς χώρες: στὴν Ἀλβανία, στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴ Γιουγκοσλαυία). Στὶς πεδινὰς περιοχὰς της σχηματίζονται καὶ πολλὰ ἔλη.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα της Ἀλβανίας εἶναι μεσογειακὸ στὰ παράλια καὶ ἡπειρωτικὸ στὸ ἐσωτερικόν.

Β'. Οἰκονομικὴ ἐξέτασις

Προϊόντα—παραγωγή.—Υπάρχουν πολλὰ καρποφόρα δένδρα (πορκαλιές, ἐλιές, ἀμπέλια), ὀλίγα δημητριακὰ, ἀρκετὰ κτηνοτροφικά (κρέατα, τα, τυριά, βούτυρα), λίγο πετρέλαιο, κάρβουνο, σίδηρο (μικρὴ ἐκμετάλλευσις, περιορισμένη ἀλίεια, ἐλαχίστη βιομηχανία, ἀνύπαρκτος ναυτιλία). Τὸ συγκοινωνιακὸ της δίκτυο εἶναι ἀκόμα ἀτελές.

Γ'. Πολιτικὴ ἐξέτασις

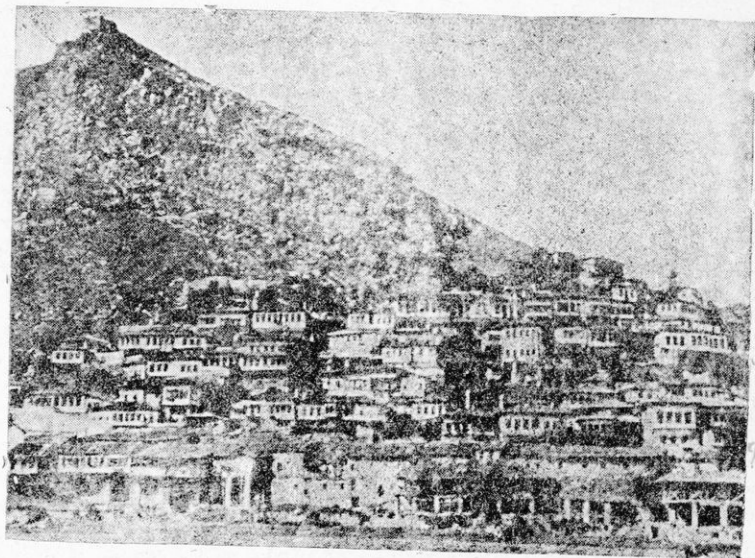
Κάτοικοι—γλῶσσα—θρησκεία.—Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀλβανίας ἀποτελεῖται ἀπὸ 600 χιλ. Ἀλβανοὺς (Μουσουλμάνους κατὰ τὴ γλῶσσα καὶ τὸ θρήσκευμα. Ἀπὸ 250 χιλ. Χριστιανοὺς ὀρθοδόξους (Ἑλληνας τῆς Βορείου Ἠπείρου) καὶ 150 χιλ. καθολικοὺς. Οἱ Ἑλληνας μιλοῦν τὴν Ἑλληνικὴ καὶ Ἀλβανικὴ.

Ἱστορία—Πολιτισμὸς—Οἱ Ἀλβανοὶ ἔχουν ἀρχαία ἱστορία. Κατάγονται ἀπὸ τοὺς Ἰλλυροὺς ποὺ εἶχαν ἀναπτύξει κάποιον πολιτισμό. Τὸ ὄρεινόν ἔδαφος τῆς χώρας τῶν δὲν ἐπέτρεψε νὰ δημιουργηθῇ καὶ ἀργότερα σπουδαῖος πολιτισμὸς κι' ἔτσι παρέμειναν πάντοτε ὡς βοσκοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, ὡς κυνηγοὶ καὶ πολεμισταὶ τοὺς ὁποίους ἐμίσθωνε ὁ Ἀλβ Πάσας καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες τῶν Βαλκανίων κατὰ καιροὺς. Ὡς πολεμισταὶ διε-

κρίθησαν πάντοτε. Μία μόνο φορά κατώρθωσαν οι Ἀλβανοί νὰ κάνουν κράτος. Τὸ 14ο αἰῶνα μὲ ἀρχηγὸ τὸν Σκεντέρμπεη. Ἀλλὰ μετὰ τὸ θάνατό του περιήλθαν στὴν ἐξουσία τῶν Τούρκων. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 1912 ἡ Ἀλβανία ἐλευθερώθηκε κι ἔγινε ἀνεξάρτητο κράτος μὲ Βασιλέα. Τὸ 1925 ἔγινε Δημοκρατία. Ἐγινε πάλι Βασίλειο τὸ 1928 μὲ βασιλέα τὸν Ἀχμέτ Ζώγου. Τὸ 1939 κατελήφθη ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς καὶ σήμερα εἶναι ἀνεξάρτητο κράτος. Ἀπὸ τὴν Ἀλβανία κατέχεται ἡ Ἑλληνικὴ Βόρειος Ἡπειρος ἢ ὅποια ὑπέστη πολλὰς καταστροφὰς καὶ τὴν ὅποια διεκδικεῖ ἡ πατρίς μας.

Πολίτευμα.—Κομμουνιστικὴ Δημοκρατία.

Πόλεις—Πρωτεύουσα *Τίρρανα* (35.000). Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ *Σκόδρα* (Σκούταρι, 35.000), τὸ κυριώτερο λιμάνι τῆς χώρας, *Κορυτσά* (25.000), *Δυρ-*

Μερικὴ ἀπομνημονεύματα τοῦ Βερατίου.

ράχιο (10.000), *Ἀργυροκάστρο* (12.000), *Ἐλβασάν* (10.000), *Βεράτι* (12.000), *Ἅγιοι Σαράντα* (3.000), *Αὔλωνα* (8.000), δευτερεύοντες λιμένες.

Συγκοινωνία.—Δὲν περνᾷ καμμία σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῆς ποὺ νὰ τὴν ἐνώνει μὲ τίς ἄλλες Βαλκανικὰς χώρας. Ὑπάρχει ὅμως μικρὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ποὺ ἐνώνει τὸ Δυρράχιο μὲ τὰ Τίρρανα. Ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ αὐτοκινητόδρομοι. Ἡ ὑπόλοιπος συγκοινωνία γίνεται μὲ Ἀ. Χ. Πάση, Γεωγραφία Εὐρώπης

ζωα, κάρα κλπ. Τελευταία απέκτησε αεροπορική συγκοινωνία με το έξω-τερικό μόνο ή πρωτεύουσά της.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νά κοιτάξετε στο χάρτη της Βαλκανικής Χερσονήσου και νά βρῆτε ἐκεῖ ὅσα εἶπαμε παραπάνω γιὰ τὴν Ἀλβανία. 2) Νά κάνετε τὸ χάρτη τῆς Ἀλβανίας στὸ τετράδιο τῆς χαρτογραφίας σας. 3) Νά διαβάσετε στὰ λεξικά τὴ λέξι ΑΛΒΑΝΙΑ. 4) Νά κάνετε φανταστικά γεωγραφικά ταξίδια ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μέχρι τὶς διάφορες πόλεις με αὐτοκίνητο.

3. ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΥΙΑ (ΣΕΡΒΙΑ)

Α'. Γεωφυσικὴ ἐξέταση

Θέσις—ἔκτασις—σύνορα—πληθυσμός — Ἡ Σερβία βρίσκεται στὰ Δυτικά παράλια τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ ἔχει ἔκτασι 250.000 τ. χ. Πληθυσμὸ 14 ἑκατομμύρια. Συνορεύει πρὸς Β. μετὰ τὴν Αὐστρία καὶ Οὐγγαρία, πρὸς Ν. μετὰ τὴν Ἀλβανία καὶ τὴν Ἑλλάδα, πρὸς Α. μετὰ τὴ Βουλγαρία καὶ Ρουμανία καὶ πρὸς Δ. βρέχεται ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα, συνορεύει δὲ καὶ μετὰ τὴν Ἰταλία.

Παράλια.—Τὰ παράλια τῆς εἶναι πολὺ ἀνώμαλα. Σχηματίζονται ἐκεῖ πολλοὶ κολπίσκοι καὶ ὀρμίσκοι. Ἐπίσης μερικά νησάκια καὶ ἡ χερσόνησος τῆς *Ίστρίας*. Κόλπο βλέπομε ἕναν: τὸν κόλπο τοῦ *Φιοῦμε*.

Βουνά.—Τὸ ἑδαφὸς τῆς Σερβίας εἶναι ὄρεινὸ στὰ δυτικά παράλια καὶ σ' ὅλο τὸ νότιο μέρος. Βουνὰ βλέπομε στὰ Β.Δ. τὶς *Ίούλιες Ἀλπεις*, στὰ σύνορα τῆς Γιουγκοσλαβίας—Ἰταλίας—Αὐστρίας (ὕψος 2050). Στὰ δυτικά παράλια καὶ σ' ὅλο τὸ μήκος τῆς χώρας βλέπομε τὴν *Δυναρικήν Ἀλπεὶν* μετὰ ὑψηλότερη κορυφὴν τοὺς 2300. Στὴν ὑπόλοιπὴ νότια χώρα ὑπάρχουν μικρότερες ὄρειναι χωρὶς ἄξια λόγου βουνὰ.

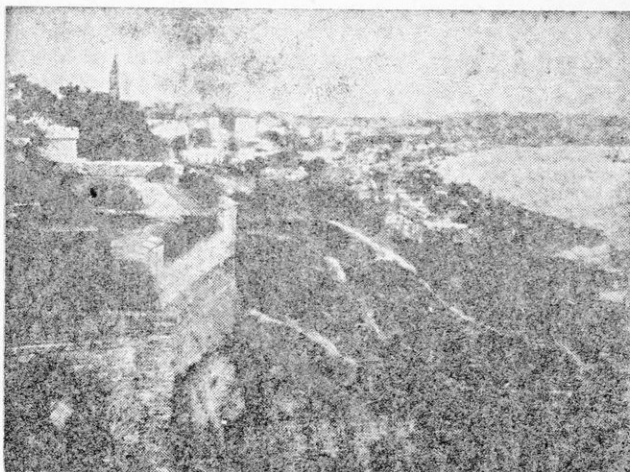
Πεδιὰδες.—Μία εἶναι ἡ μεγαλύτερα πεδιάδα τῆς Σερβίας: τὸ λεκανοπέδιο τοῦ κάτω Δούναβι. Αὕτῃ εἶναι συνέχεια τῆς Οὐγγρικῆς πεδιάδος. Ἀρχίζει ἀπὸ τὴς Ν.Α. πλαγιῆς τῶν Ἰουλιῶν Ἀλπεων καὶ μετὰ βοραιοσύνορον τὸ Δούναβι προχωρεῖ μέχρι τὴς Τρανσυλβανικῆς Ἀλπεὶς τῆς Ρουμανίας. Τὴν πεδιάδα αὕτῃ ποτίζουν τρεῖς μεγάλοι ποταμοί: οἱ Δραβος, ὁ Σαβος καὶ ὁ Μοράβας ποὺ χύνουν τὰ νερά τοὺς στὸ Δούναβι. Στὴν ὑπόλοιπὴ χώρα ὑπάρχουν μικρὲς κοιλάδες χωρὶς μεγάλη σημασία καὶ στὰ παράλια μιὰ μικρὴ κοιλάδα στὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Ναρέντα τοῦ ὁποίου φέρει τὸ ὄνομα (πεδιάδα τοῦ Ναρέντα).

Ποταμοί.—Εἶναι οἱ παραπάνω: *Δούναβις*, *Δραβος*, *Σαβος*, *Μοράβας*, *Ναρέντας*. Ὑπάρχουν καὶ μικρότεροι χωρὶς ἰδιαιτέρη σημασία. Ἐπίσης ἀπὸ τῆς Σερβίας πηγάζει καὶ ὁ δικὸς μας Ἀξιὸς (Βαρδάρης) ὁ ὁποῖος, πρὶν φθάσῃ στὸ Θερμαϊκὸν κόλπον, ποτίζει τὸ 1/2 τῆς Νοτίου Γιουγκοσλαβίας. Ὡς πρὸς τὸ Δούναβι δὲν χρειάζεται νὰ ποῦμε περισσότερα. Εἶναι σπου-

δαία ὁδὸς συγκοινωνίας καὶ παράγοντας εὐφορίας καὶ πολιτισμοῦ. Χωρὶς αὐτὸν οὔτε ἡ Οὐγγρική, οὔτε ἡ Σερβική, οὔτε οἱ Ρουμανικὲς καὶ Βουλγαρικὲς πεδιάδες θὰ εἶχαν τὴ γονιμότητα καὶ τὴν παραγωγὴ πού ἔχουν σήμερα.

Λίμνες.—Ἐχει τὶς ἴδιες μὲ τὴν Ἀλβανία: τῆς *Σκόδρας*, τῆς *Πρέσπας*, καὶ τῆς *Δχεΐδος*. Ἐπίσης καὶ τὴ *Δοϊράνη*, μοιρασμένη μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῆς εἶναι ἡπειρωτικὸ σὲ ὁλόκληρῃ τῇ χώρᾳ γιατί οἱ Διναρικές Ἀλπεῖς, πού βρίσκονται στὰ δυτικὰ παράλια, δὲν ἀφήνουν

Βελιγράδι ἡ πρωτεύουσα τῆς Γιουγκοσλαβίας

ποὺς ἀνέμους τῆς Ἀδριατικῆς νὰ μεταφέρουν τοὺς ὕδρατμούς των στὸ ἐσωτερικόν.

Β'. Οἰκονομικὴ ἐξέτασις

Προϊόντα—παραγωγή.—**Γεωργικά:** ἀραβόσιτος, σιτάρι, πατάτες, φασόλια, καπνός, βαμπάκι, ὁσπρία, κοκκινόγούλια, φρούτα, ἄφθονα κτηνοτροφικά (κρέας, γαλακτερά, μαλλιά). **Δασικά:** Καλὴ ἐκμετάλλευσις. **Ἀλευτικά:** ἄφθονα στὶς Δαλματικὲς ἄκτεις καὶ στὰ ποτάμια. **Ὀρυκτά:** κάρβουνο, σίδηρος, χαλκός. **Βιομηχανικά:** ἔχει καλὰς βιομηχανίες πού ἐπεξεργάζονται τὰ μαλλιά, τὴν ξυλεῖα καὶ τὸ μετάξι. **Ἐμπόριο:** ἐξάγει κτηνο-

τροφικά, όρυκτά, δασικά καί γεωργικά προϊόντα. Εισάγει μηχανήματα πού έχει μεγάλη ανάγκη καί ύφασματα.

Γ'. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ

Κάτοικοι—γλώσσα—θρησκεία.—Ο πληθυσμός τής Γιουγκοσλαυίας αποτελείται από Σέρβους, Κροάτες, Σλοβένους καί Μαυροβουνίους. Από τά 15 εκατ. κατοίκους τής τά 50 ο/ο είναι όρθόδοξοι Χριστιανοί, τά 40 ο/ο Καθολικοί καί τό υπόλοιπο ποσοστό είναι Διαμαρτυρόμενοι, Μωαμεθανοί καί Ιουδαίοι. Γλώσσα έχουν τή Σλαυική μέ μικρή απόχρωσι στήν προφορά.

Ίστορία—πολιτισμός.—Η Ιστορία τών λαών, πού αποτελούν τή σημερινή Γιουγκοσλαυία, δέν είναι πολύ άρχαία. Αρχίζει από τά Βυζαντινά χρόνια. Αργότερα τούς βρίσκομε υπό τήν κυριαρχία τών Τούρκων, όπως καί τούς Άλβανούς. Τό ανεξάρτητο Κράτος τών Σέρβων κατακτήθηκε τό 1389 μ. Χ. ύστερα από τή μεγάλη μάχη τοῦ Κοσσυφοπεδίου. Ύστερα από πολλούς αιώνες, πού πέρασαν κάτω από τό ζυγό διαφόρων ξένων κατακτητών, ιδρύθηκε τό ανεξάρτητο Βασίλειο τών Σέρβων—Κροατών—Σλοβένων πού μέ ένα όνομα λέγεται Γιουγκοσλαυία ή Σερβία (1918). Σήμερα, μετά τό β' παγκόσμιο πόλεμο, είναι Δημοκρατία Όμοσπονδιακή μέ Κεντρική Κυβέρνησι στο Βελιγράδι.

Πόλεις.—Πρωτεύουσα είναι τό *Βελιγράδι* (390 χιλ. κάτ.), ώραία πόλις στο μέρος ακριβώς πού ένώνονται ό Σαυος μέ τό Δούναβι καί στή δεξιά όχθη του. Έχει Πανεπιστήμιο καί άλλα ανώτερα καί κατώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Άλλες πόλεις είναι: τό *Ζάγκρεμπ* (290 χιλ.), τό *Σεράγεβο*, πρωτεύουσα τής Βοσνίας (120 χιλ.), *Νίσσα* (80 χιλ.) πατρίδα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, *Εκόπια* (90 χιλ.), *Μοναστήρι* (60 χιλ.), *Δουμπλιάνα* (120 χιλ.) πρωτεύουσα τής Σλοβενίας, *Κατίννη*, πρωτεύουσα τοῦ Μαυροβουνίου (80 χιλ.) καί πολλές άλλες μικρότερες στο έσωτερικό καί στα παράλια: τό *Κάνταρο* (10 χιλ.), τό *Σπαλάτο* (60 χιλ.), ή *Ζάρα* (50 χιλ.), ή *Ραγούσα* (25 χιλ.), τό *Φιοθμε* (80 χιλ.), καί ή *Πόλα* (50 χιλ.). Όλα αυτά είναι λιμάνια στις Δαλματικές ακτές. Τά δύο τελευταία παραχωρήθηκαν τώρα μετά τόν πόλεμο στή Γιουγκοσλαυία ως ανταμοιβή γιά τή συμμετοχή τής στόν πόλεμο έναντίον τών Γερμανών καί Ίταλών. Από τά λιμάνια αυτά γίνεται όλόκληρο τό εισαγωγικό καί εξαγωγικό εμπόριο τής χώρας.

Συγκοινωνία.—Σχετικά μέ τίς άλλες Βαλκανικές χώρες ή Γιουγκοσλαυία έχει πυκνό σιδηροδρομικό δίκτυο. Από τό Βελιγράδι ξεκινούν πολλές γραμμές πού ένώνουν τή χώρα αυτή μέ τίς άλλες Βαλκανικές καί Εύρωπαϊκές: Βελιγράδι—Μοναστήρι—Θεσσαλονίκη, Βελιγράδι—Θηρεσιούπολις—Βουδαπέστη, Βελιγράδι—Ζάγκρεμπ—Φιοθμε—Τεργέστη—Ίταλία—Αυστρία, Βελιγράδι—Σόφια, Βελιγράδι—Βουκουρέστι. Επίσης προς

δλα τὰ λιμάνια τῆς Ἀδριατικῆς: Σπαλάτο, Κάτταρο κλπ. Συγκοινωνία με αὐτοκίνητα ὑπάρχει πυκνή. Στὰ ὄρεϊνά ἐξακολουθεῖ ἡ χρησιμοποίησις ζῶων ὡς μεταφορικῶν μέσων, πρᾶγμα ποῦ συμβαίνει σὲ ὅλες τὶς Βαλκανικὲς χῶρες.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ — ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1. Νὰ κοιτάξετε τὸ χάρτη τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου καὶ νὰ βρῆτε ἐκεῖ ὅλα τὰ στοιχεῖα ποῦ διαβάσαμε παραπάνω. 2) Νὰ κάνετε τὸ χάρτη τῆς Γιουγκοσλαυίας στὸ τετράδιο τῆς χαρτογραφίας σας. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὶς λέξεις: «Γιουγκοσλαυία, Σερβία, Βοσνία, Μαυροβούνιο, Δαλματία, Ἑρζεγοβίνη, Κροατία, Σλοβενία, Φιοῦμε, Μάχη Κοσσουποβίου 1389». 4) Νὰ κάνετε φανταστικά γεωγραφικά ταξίδια ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μέχρι τὶς πόλεις καὶ τὰ λιμάνια τῆς Γιουγκοσλαυίας με αὐτοκίνητο, σιδηρόδρομο, πλοῖο, ἀεροπλάνο. 5) Νὰ γράψετε μιὰ μικρὴ ἔκθεσι γι' αὐτή.

4 ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Α'. Γεωφυσικὴ ἐξέταση

Θέσις — ἔκτασις — σύνορα — πληθυσμός. — Ἡ Ρουμανία κατέχει τὸ Β. Α. τμήμα τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου με ἔκτασι 236 χιλιάδες τ.χ. καὶ πληθυσμὸ 16 ἑκατομ. Πρὸς Β. συνορεύει με τὴ Σοβιετικὴ Ρωσία καὶ τὴν Πολωνία, πρὸς Ν. με τὴ Βουλγαρία, πρὸς Α. βρέχεται ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο Πόντο, πρὸς Δ. συνορεύει με τὴ Γιουγκοσλαυία καὶ Οὐγγαρία.

Παράλια. — Τίποτα τὸ ἰδιαίτερο δὲν παρουσιάζουν.

Βουνά. — Βλέπομε τὶς *Τρανσυλβανικὲς Ἀλπεις* ποῦ εἶναι συνέχεια τῶν Καρπαθίων με μεγαλύτερο ὕψος 2.500 μ. Αὐτὴ ἡ ὄροσειρά διακλαδίζεται σὲ μικρότερες ὄροσειρές ἀλλὰ πάντοτε πρὸς τὸ κέντρο τῆς χώρας. Ὅλο τὸ ὑπόλοιπο ἔδαφος εἶναι πεδινό.

Πεδιάδες. — Ὀλόκληρος ἡ περιοχὴ μεταξύ τοῦ Προῦθου καὶ τοῦ Δουνάβεως στὸ ἀνατολικὸ μέρος τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἀλπεων εἶναι μιὰ ἀπέραντη πεδιάδα: ἡ *Ρουμανικὴ πεδιάδα*. Ἀλλη πεδιάδα βλέπομε στὰ δυτικὰ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἀλπεων ποῦ τὴν ποτίζει ὁ ποταμὸς Μάρος, παραπόταμος τοῦ Δούναβι. Ἡ πεδιάδα αὐτὴ εἶναι συνέχεια τῆς Οὐγγρικῆς καὶ συνδέεται με τὸ λεκανοπέδιο τοῦ Κάτω Δούναβι (Σερβικὴ πεδιάδα).

Ποταμοί. — Στὴ Ρουμανία κυλοῦν οἱ ἐξῆς ποταμοί: ὁ *Δούναβις* με τοὺς παραποτάμους του, ὁ *Προῦθος* καὶ ὁ *Δνείστερος*, ποῦ ἀποτελεῖ σύνορο με τὴ Ρωσία. Ὑπάρχει καὶ ὁ *Μάρος* στὰ δυτικὰ ποῦ ἐνώνεται με τὸν *Τίσα* τῆς Οὐγγαρίας. Κι οἱ δυὸ μαζί ἐκβάλλουν στὸ Δούναβι.

Κλίμα. — Τὸ κλίμα τῆς εἶναι ἡπειρωτικό. Ὁ χειμῶνας εἶναι ψυχρὸς γιὰτὶ φυσοῦν δυνατοὶ ψυχροὶ ἄνεμοι ἀπὸ τὴ Ρωσία. Τὸ καλοκαίρι εἶναι θερμὸ γιὰτὶ οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι δὲν φθάνουν ἐκεῖ ἐπάνω. Τὰ μικρὰ ρεύ-

ματα τοῦ Εὐξείνου Πόντου δὲν εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ μεταβάλουν τὸ κλίμα σὲ μεσογειακόν.

Β' Οἰκονομικὴ ἐξέτασις

Προϊόντα — παραγωγή. — Ἡ Ρουμανία εἶναι ἀποκλειστικὰ γεωργικὴ χώρα. Τὰ 3/4 τοῦ πληθυσμοῦ της ζοῦν ἀκόμη καὶ σήμερα ἀπὸ τὴν γεωργίαν. Παράγουν ἄφθονο ἀραβόσιτο (τετάρτη στὴν παγκόσμιον παραγωγή), σιτάρι, καπνὸν, καννάβι, λινάρι, καρποὺς (δαμάσκηνα πιδ πολὺ). Ἐπίσης πολλὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Σήμερα τρέφει 4 1/2 περίπου ἑκατ. βόδια, 3 ἑκατ. γουρούνια, 12 ἑκατ. πρόβατα (τρίτη στὴν Εὐρώπῃ). Δασικὰ προϊόντα: Ξυλεία ἐκλεκτῆς ποιότητος καὶ ξυλοκάρβουνα. Ὀρυκτὰ: πετρέλαιο, κάρβουνο, ἀλάτι. Τὸ πετρέλαιο βγαίνει σὲ μεγάλες ποσότητες στοὺς πρόποδες τῶν Καρπαθίων Β.Α. τοῦ Βουκουρεστίου. Ἡ Ρουμανία ἔρχεται δευτέρα στὴν παραγωγή πετρελαίου στὴν Εὐρώπῃ μετὰ τὴν Ρωσσίαν. Τὰ βιομηχανικὰ της προϊόντα εἶναι χαρτί, δέρματα, κονσέρβες, ὑφάσματα, μεταλλουργικά. Ἐξάγει σιτηρὰ, πετρέλαιο, κάρβουνο, κτηνοτροφικά, ξυλείαν καὶ εἰσάγει μηχανήματα, φάρμακα, ζάχαρι.

Γ' Πολιτικὴ ἐξέτασις

Κάτοικοι — γλῶσσα — θρησκεία. — Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ρουμανίας ἀποτελεῖται ἀπὸ 75 ο/ο Ρουμάνους. Ὁ πληθυσμὸς εἶναι 1.500.000 Μαγυάροι (Οὐγγροὶ) πρὸς τὰ δυτικὰ διαμερίσματα τῆς χώρας, 800.000 Οὐκράνοὶ, 700.000 Γερμανοὶ, Σέρβοι, Τούρκοι καὶ Βούλγαροι, καὶ 900.000 Ἑβραῖοι. Οἱ Ρουμάνοι κατὰγονται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Δάκες ποὺ ἐδέχθησαν τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν Ρωμαίων. Ἡ Ρουμανικὴ γλῶσσα κατὰγεται ἀπὸ τὴν Λατινικὴν. Εἶναι Χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι. Ἡ σημερινὴ γλῶσσα τῶν ἔχει ἀναμιχθῆ μετὰ πολλὰ βαλκανικὰ στοιχεῖα καὶ ἔτσι δὲν εἶναι ὅπως ἡ Ἰταλική.

Ἱστορία — πολιτισμός. — Ὅταν οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὶς παραδουνάβιες χώρες καὶ τὴν Ρουμανίαν (τὴν ἀρχαίαν Δακίαν) τὸ 106 μ.Χ. μετὰ αὐτοκράτορα τὸν Τραϊνόν, ἐπεδίωξαν νὰ μεταφέρουν στὶς ἐπαρχίας αὐτῆς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν. Ἀργότερα ἔκαναν τὸ ἴδιο καὶ οἱ Βυζαντινοὶ πού τοὺς μετέδωσαν τὴν Ὁρθόδοξον Χριστιανικὴν θρησκείαν. Τέλος ἡ Ρουμανία κατακτήθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Μόνον οἱ ὀρεινοὶ πληθυσμοὶ τῶν Καρπαθίων καὶ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἀλπεων δὲν ὑποτάσσονταν εὐκόλῃ. Γι' αὐτοὺς οἱ Τούρκοι παραχώρησαν κάποια αὐτονομία στὴν χώρα. Τὸ 1878, ὕστερα ἀπὸ σκληροὺς ἀγῶνες ἐναντίον τῶν Τούρκων, ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν. Κατὰ τὸν α' παγκόσμιον πόλεμον ἡ ἑκτασίς της μεγάλωσε μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Βεσσαραβίας καὶ τῆς Βουκοβίνας ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν καὶ τῆς Τρανσυλβανίας ἀπὸ τὴν Οὐγγαρίαν. Μετὰ τὸ β' Παγκόσμιον πόλεμον ἔχασε

τὴν Βεσσαραβία καὶ Βουκοβίνα (παραχωρήθηκε στὴ Ρωσσία) καὶ τὴ Δοβρουτσά ποὺ παραχωρήθηκε στὴ Βουλγαρία.

Πολίτευμα. — Δημοκρατία κομμουνιστική.

Πόλεις. — Πρωτεύουσα τὸ *Βουκουρέστι*. (Προπολεμικὰ εἶχε 600 χιλ. κατοίκους, τώρα ἔχει 1 ἑκατομ. περίπου). Εἶναι ὥραία πόλις μὲ μεγάλη Ἑλληνικὴ παροικία. Ἀπὸ παλαιὰ χρόνια ἔχουν ἐγκατασταθῇ ἐκεῖ Ἕλληνες ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ἐμπόριο (Ἕλληνες δὲν ἦταν καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας ἐπὶ Τουρκοκρατίας; Ποιοὺς θυμᾶστε ἀπὸ τὴν ἱστορία;). Ὑπάρχουν καὶ Ἑλληνικὰ σχολεῖα στὸ Βουκουρέστι, στὴ Βραϊλα, Γαλάζιο, Σουλινᾶ καὶ σὲ μερικὲς ἄλλες πόλεις τῆς Ρουμανίας. Δευτέρα πόλις σὲ πληθυσμὸ εἶναι τὸ *Ίάσιο* μὲ 108 χιλ. (Τί ξέρετε γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἱστορία;) Τὸ *Πλοέστι* (105 χιλ.) ἡ πόλις τοῦ πετρελαίου. Ἡ *Κραϊόβα* (80 χιλ.). Τὸ *Γαλάζιο* καὶ ἡ *Βραϊλα* στὸ Δούναβι, ὁ *Σουλινᾶς* καὶ ἡ *Κωστανίτσα* (100 χιλ.) στὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου. Ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ λιμάνια ἐκτελεῖται ὅλο τὸ εἰσαγωγικὸ καὶ ἐξαγωγικὸ ἐμπόριο τῆς χώρας.

Συγκοινωνία. — Ὑπάρχει πυκνὸ σιδηροδρομικὸ δίκτυο μεταξὺ ὧν σχεδὸν τῶν πόλεων τοῦ ἐσωτερικοῦ καθὼς καὶ τοῦ Βουκουρεστίου μὲ τίς ἄλλες πρωτεύουσες τῶν Βαλκανίων καὶ τῆς Εὐρώπης. Ἐπίσης ὁ Δούναβις ἀποτελεῖ τὴν καλυτέρα ὁδὸ συγκοινωνίας μὲ ποταμόπλοια ποὺ φθάνουν μέχρι τίς σπουδαιότερες παραδουνάβιες πόλεις τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης. Ὑπάρχει καὶ ἀεροπορικὴ καὶ ἄκτοπλοϊκὴ συγκοινωνία μὲ τὸ ἐξωτερικόν.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ — ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νὰ βρῆτε στὸ χάρτη τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου ὅλα τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς Ρουμανίας. 2) Νὰ σχεδιάσετε τὸ χάρτη τῆς στὴ χαρτογραφία σας. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τίς λέξεις: Ρουμανία, Βλαχία, Φαναριώτες, Ίάσιο, Κισνόβι, Ὑψηλάντης, Ἱερὸς Λόχος, Δάκες, Τραϊνός. 4) Νὰ κάνετε φανταστικὰ ταξίδια. 5) Νὰ γράψετε μιὰ σύντομη ἔκθεσι γιὰ τὴ Ρουμανία.

5. ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Α'. Γεωφυσικὴ ἐξέταση

Θέσις—ἔκτασις—σύνορα—πληθυσμός. — Ἡ Βουλγαρία βρίσκεται στὸ Ν. Α. τμήμα τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Ἐχει ἔκτασι 103.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 7 ἑκατ. κατοίκους ἀπὸ τὸν ὅποιο 600.000 περίπου εἶναι Τοῦρκοι. Πρὸς Β. συνορεύει μὲ τὴ Ρουμανία, πρὸς Ν. μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ Τουρκία (Εὐρωπαϊκὴ), πρὸς Α. βρέχεται ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο Πόντον καὶ πρὸς Δ. συνορεύει μὲ τὴν Γιουγκοσλαυία.

Βουνά.—Αἶμος, Ροδόπη καὶ Ὄρεθλος. Αὐτὰ τὰ ἀναφέραμε πολλὰς φορές.

Πεδιᾶδες. — Ἡ *παραδουνάβια πεδιάδα* ποὺ βρίσκεται πρὸς Β. τοῦ Αἶμου καὶ τὴν ποτίζουν οἱ ποταμοὶ Ἰσκερ καὶ Τιμόκος, ἡ πεδιάδα τῆς *Σόφιας*, τὸ βαθύπεδο τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ Φι-

λιππούπολι και φθάνει μέχρι τὰ παράλια τοῦ Εὐζείνου καὶ μερικὲς ἄλλες μικρὲς κοιλάδες.

Ποταμοί.— Ὁ Ἰσνερ καὶ ὁ Τιμόκος. Πηγάζουν ἀπὸ τὸν Αἰμο καὶ χύνονται στὸ Αἰγαῖο πέλαγος.

Κλίμα.— Ἡπειρωτικὸ καὶ εὐκρατο.

Β' Οἰκονομικὴ ἐξέταση

Προϊόντα—παραγωγή: Γεωργικά: γίνεται μεγάλη παραγωγή σταριού καὶ ἀραβοσίτου στὴν παραδουνάβια πεδιάδα. Ἐπίσης καλλιεργεῖται καπνός, σταφύλια (κρασί), μωριές καὶ παράγεται *ροδέλαιο* στὴν περιοχή τῆς Ρωμυλίας. Τὸ ροδέλαιο εἶναι ἀπόσταγμα ἀπὸ τριαντάφυλλα. Ὀλόκληρες περιοχὲς εἶναι ροδῶνες στὴν πεδιάδα αὐτή. Ἔρχεται πρώτη στὴν παραγωγή ροδελαίου. *Δασικά:* ξυλεία. *Κτηνοτροφικά:* πρόβατα, βόδια, γουρούνια, κρέατα, γαλακτερά, πουλερικά, αὐγά. *Ὄρυζα:* χαλκός, σίδηρος, μόλυβδος, καὶ λίγο κάρβουνο. Ἔχει μικρὴ *βιομηχανία:* ὑφαντουργία, ἀρωματοποιία, ζαχαροπλαστική.

Γ' Πολιτικὴ ἐξέταση

Κάτοικοι - γλῶσσα - θρησκεία.— Οἱ Βούλγαροι εἶναι Ἀσιατικὴ φυλὴ ποὺ σλαυοποιήθηκε ἐπειδὴ ἔζησε πολλοὺς αἰῶνες κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῶν Σλαύων. Εἶναι διασκορπισμένοι καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ σημερινὰ σύνορα τῆς χώρας των: στὴ Σερβικὴ Μακεδονία, καὶ στὴ Δοβρουτσά. Γλῶσσα μιλοῦν τῇ Σλαυικῇ. Θρησκεία ἔχουν τὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ. (Εἶναι ὅμως σχισματικοί, δὲν ἀνήκουν στὸ δικό μας Πατριαρχεῖο. Τί ξέρετε γι' αὐτό;)

Ἱστορία - πολιτισμός.— Γιὰ πρώτη φορὰ ἐμφανίζονται στὴν Εὐρώπῃ τὸ 600 μ.Χ. καὶ κατοικοῦν στὸ Δούναβι. Νίκησαν τοὺς Σλαῦους κατοίκους ἀλλὰ ἀφομοιώθηκαν ἀπὸ αὐτούς, ὅπως ἔπαθαν καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες. Ὑστερὰ ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποδουλώθηκαν καὶ αὐτοὶ στοὺς Τούρκους. Τὸ 1878 ἡ Βουλγαρία ἐγίνε ἀνεξάρτητη· γιατί ἡ Τουρκία νικήθηκε ἀπὸ τὴ Ρωσσία. Στους Βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 ἡ Βουλγαρία ἦταν σύμμαχος μας ἀλλὰ μετὰ τὴν συντριπτικὴ νίκη τῶν συμμάχων (Ἑλλήνων, Σέρβων καὶ Βουλγάρων) κατὰ τῶν Τούρκων, ἡ Βουλγαρία θέλησε νὰ μᾶς πάρῃ τὴ Θεσσαλονίκη. Ἔτσι ἐγίνε ὁ Ἑλληνο-βουλγαρικὸς πόλεμος τοῦ 1913, ποὺ τελείωσε μὲ λαμπρὴ νίκη τῶν Ἑλλήνων. Τὸ 1914—1918 μᾶς πῆρε τὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία μὲ τὴ βοήθεια τῆς Γερμανίας. Κατόπι τὴν ἔχασε γιατί ἡ Γερμανία νικήθηκε. Πάλι τὸ 1940—41 μᾶς πῆρε τὰ μέρη αὐτὰ μὲ τὴ βοήθεια τῶν Γερμανῶν. Καὶ πάλι τὰ ἔχασε τὸ 1945. Μαζί μὲ τὴ Μακεδονία ἔχασε καὶ τὸ νότιο Δοβρουτσά. Οἱ Βούλγαροι εἶναι πολεμικὸς λαὸς καὶ πολλοὺς πολέμους ἔκαναν μὲ τοὺς Ἕλληνες (τί ξέρετε ἀπὸ τὴ Βυζαντινὴ ἱστορία γιὰ τὸν Κροῖμο, τὸ Συμεών, τὸ Βουλγαροκτόνο κλπ.);

Πολίτευμα. — Δημοκρατία κομμουνιστική.

Πόλεις. — Πρωτεύουσα *Σόφια* (430 χιλ.), *Φιλιππούπολις* (100 χιλ.), *Βάρνα* (80 χιλ.), *Πέργος* (50 χιλ.), Οί δυο τελευταίες είναι λιμάνια στον Εξεινόν Πόντο. Άλλες πόλεις είναι ή *Πλεύνα* (35 χιλ.), *Σούμλα* (30 χιλ.), *Ρουσιούκι* (60 χιλ.), *Σιάντα-Ζαγόρα* (30 χιλ.), *Τιένοβο* κλπ.

Συγκοινωνία. — Έχει 4 σιδηροδρομικές γραμμές : μία προς τη Ρουμανία, μία προς τη Γιουγκοσλαβία, τρίτη προς την Ελλάδα και τετάρτη προς την Τουρκία. Υπάρχουν και πολλές έσωτερικές διακλαδώσεις. Ο Δούναβις επίσης αποτελεί για τη Βουλγαρία θαυμάσια οδό συγκοινωνίας και μεταφορών. Έμπορική ναυτιλία έχει πολύ μικρή. Αεροπορική συγκοινωνία έχει ή πρωτεύουσα Σόφια.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ — ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νά βρήτε στο χάρτη της Βαλκανικής χερσονήσου τὰ γεωφυσικά κλπ. στοιχεία της Βουλγαρίας. 2) Νά σχεδιάσετε ξεχωριστά στο χάρτη της σέ μεγαλύτερες διαστάσεις. 3) Νά διαβάσετε στα λεξικά τη λέξη «Βουλγαρία». 4) Νά κάνετε φανταστικά γεωγραφικά ταξίδια. 5) Νά γράψετε μιά σύντομη έκθεση για τη Βουλγαρία.

6. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΚΙΑ

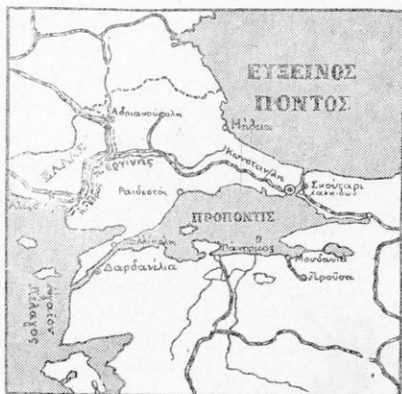
Α' Γεωφυσική εξέταση

Θέσις - Έκτασις - σύνορα - πληθυσμός. — Η Εύρωπαϊκή Τουρκία βρίσκεται στα Β.Δ. της Ελλάδας και έχει έκτασι 24.000 τ. χ. και πληθυσμό 1.500.000 κατοίκους. Η χώρα αυτή είναι ή ελληνική Ανατολική Θράκη και αποτελεί μέρος της Ασιατικής Τουρκίας που μάθαμε στην Ε' τάξη. Συνορεύει προς Β. με τη Βουλγαρία, προς Ν. βρέχεται από τὸ Αἰγαῖο καὶ τὴν Προποντίδα, προς Α. βρέχεται από τὸ Βόσπορο καὶ τὸν Εὐξείνιο, προς Δ. συνορεύει με τὴν Ελλάδα (τὴ Δυτικὴ Θράκη).

Ἔδαφος. — Η Εύρωπαϊκή Τουρκία δηλ. ή Ανατολική Θράκη έχει έδαφος πεδινό. Είναι μία από τις μεγαλύτερες πεδιάδες τῶν Βαλκανίων. Δὲν ὑπάρχουν σ' αὐτὴ ψηλά βουνά.

Ποταμοί. — Ο *Έβρος* που είναι σύνορο Ελλάδας καὶ Τουρκίας καὶ ὁ παραπόταμός του *Έγγινης*.

Ἀκτές. — Τὰ νότια καὶ Ἀνατολικά παράλια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας είναι ἀνώμαλα καὶ σχηματίζουν 1) τὴ χερσόνησο τῆς *Καλλιπόλεως* 2) τὸν κόλπο τῆς *Ραιδεστού*

Χάρτης τοῦ Βοσπόρου.

3) τὰ περίφημα στενά (πορθμός) τῶν Δαρδανελλίων (τί ξέρετε γι' αὐτά;) 4) τὴ θάλασσα τῆς *Προπονίδας*, 5) τὸν *Κεράτιο* κόλπο καὶ 6) τὸν ξακουσμένο στὰ πέρατα τοῦ κόσμου *Βόσπορο*, ποὺ χωρίζει τὴν Εὐρώπῃ ἀπὸ τὴν Ἀσίαν.

Τὰ Δαρδανέλια (Ἑλλήσποντος) ἔχουν μῆκος 67 χιλ. καὶ πλάτος 400 μέτρα. Ὁ Βόσπορος ἔχει μῆκος 32 χιλιόμετρα, πλάτος μεγαλύτερο 3500 μ., μικρότερο 700 καὶ μέσο 1600 μ. Βάθος 52 μ.

Κλίμα.— Ἡπειρωτικὸ στὸ κέντρο καὶ μεσογειακὸ στὰ παράλια.

Β' Οἰκονομικὴ ἐξέταση

Προϊόντα παραγωγῆς.—Γεωργικά: σιτάρι, ἀραβόσιτος, βαμβάκι, ρόζι, ὀσπρία. Κτηνοτροφικά: πρόβατα, κρέας, μαλλιά, γαλακτερά, δέρματα, καὶ ὅλα τὰ εἶδη ζώων καὶ τῆς κτηνοτροφίας. Πουλερικά, αὐγά.

Γ' Πολιτικὴ ἐξέταση

Γλῶσσα - Θρησκεία - κάτοικοι.—Κατοικεῖται μόνο ἀπὸ Τούρκους. Γλῶσσα ἡ τουρκικὴ. Θρησκεία ἡ Μωαμεθανικὴ.

Ἱστορία - πολιτισμός.—Ἡ Θράκη παρέμεινε στὴν κυριαρχία τῆς Τουρκίας ἀπὸ τότε ποὺ ὑποδουλώθηκε τὸ Βυζαντινὸ κράτος (1453). Τὸ 1918—22 οἱ Ἕλληνες τὴν κατέλαβαν καὶ τὴν ἀπελευθέρωσαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ μετὰ τὴν Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ παραχωρήθηκε ἀπὸ τίς Μεγάλες Δυνάμεις πάλι στὴν Τουρκία.

Πόλεις.—Μεγαλύτερα εἶναι ἡ *Κωνσταντινούπολις* (Ἰσταμπούλ τὴ λένε οἱ Τούρκοι) μὲ 1 ἑκατ. κατ. Εἶναι κτισμένη στὶς ὄχθες τοῦ Βοσπόρου σὲ 7 λόφους κοντὰ στὸν Κεράτιο κόλπο. Γι' αὐτὸ τὴ λένε καὶ Ἑπτάλοφον. (Νὰ θυμηθῆτε ποῖος τὴν ἔκτισε γιὰ πρώτη φορὰ μὲ τὸ ὄνομα Βυζάντιο, ποῖος τὴν ξανάκτισε κατόπιν κλπ.). Ἡ ἱστορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι πολὺ μεγάλῃ καὶ εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ὑπαρξὶ ὁλοκλήρου τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ *Ἀδριανούπολις* (100 χιλ.), ἡ *Ραιδεστός* (30 χιλ.), ἡ *Σαράντα Ἑκκλησίαις* (15 χιλ.), ἡ *Καλλίπολις* (30 χιλ.), ἡ *Μήδεια* κλπ.

Συγκοινωνία.—Τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία διασχίζει μία διεθνὴς σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ποὺ συνδέει τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Ἀσίαν μὲ τὴν Εὐρώπην. Ἐπίσης ὁ Βόσπορος καὶ τὰ στενά εἶναι ὁ πιὸ πολυσύχναστος θαλάσσιος συγκοινωνιακὸς δρόμος.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ — ΑΛΒΑΝΙΑ — ΕΥΡ. ΤΟΥΡΚΙΑ —
ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ — ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ — ΡΟΥΜΑΝΙΑ

	ΕΛΛΑΔΑ	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΕΥΡ. ΤΟΥΡΚΙΑ	ΟΛΟΚΛΗΡΗ
Επιφάνεια	130 χιλ.τ.χ.	28 χ.τ.χ.	24 χ.τ.χ	763 χ.τ.χ.
Πληθυσμός	7 1/2 εκατομ.	1 εκατομ.	1 1/2 εκατομ.	18 εκατομ.
Κύριες πόλεις	Αθήναι 500 χιλ.	Τίρρανα 35	Κων/λιν 1 εκατ.	Αγκυρα 230 χιλ.
Νόμισμα	Δραχμή φράγκο			λίρα
Άξια σε δραχμές —	100			7.300
Εισαγωγές (άξια σε εκατομμύρια των εθνικών νομισμάτων (1950)	2 δισεκατ. άκατέργαστες ύλες 36 %, βιομηχανικά προϊόντα	20 εκατ.		800 εκατ. (βιομηχ. προϊόντα)
Εξαγωγές	800 δισεκατ. τρόφιμα 85%	10 εκατ.		700 εκατομ. (καπνός, τρόφιμα)

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ : Έκτασις 265 χιλ. τ.χ. πληθυσμός 15 έκ. Πυκνότης 61.
Κύριες πόλεις: Βελιγράδι 390 χιλ., Ζάγκρεμπ 290 χιλ., Σεράγεβο 120 χιλ., Λιουμπλιάνα 120 χιλ., Σκόπια 90 χιλ. κλπ.
Κύρια προϊόντα: σιτάρι 3 έκ. τόννους μόλυβδος 700 χιλ. τόννους
καλαμπόκι 4,7 εκατομ. τόννους κάρβουνο και λιγνίτης 6 έκ. τόν. (Ε.Τ.)
μαλλιά 15 χιλιάδες τόννους άντιμόνιο 3.600 τόννους
χαλκός 1000 τόνοι βωξίτης 300 χιλ. τόννους.
Εξωτερικό εμπόριο: εισαγωγές: 5 εκατομ. δηνάρια (1 δηνάριο=350 περίπου δραχ.). Βιομηχανικά προϊόντα 68 %. Εξαγωγές: 5 εκατ. (άκατέργαστα ύλικά 66 % τρόφιμα 34 %).

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ : Έκτασις 103 χιλ.τ.χ. πληθυσμός 7 εκατ. πυκνότητα 68.
Κύριες πόλεις: Σόφια 430 χιλ., Φιλιππούπολις 100 χιλ., Βάρνα 80 χιλ. κλπ.
Κύρια προϊόντα: (1938): σιτάρι 1,5 εκατ. τόννους, καλαμπόκι 600 χιλ. τόννους, μετάξι 187 τόννους.
Εξωτερικό εμπόριο: εισαγωγές 35 εκατ. λέβα (1 λέβα=τό 1/8 περίπου της δραχ.) Βιομηχανικά προϊόντα 67%. Εξαγωγές 34 έκ. λέβα (τρόφιμα 43%, άκατέργαστες ύλες 53%).

ΡΟΥΜΑΝΙΑ : Έκτασις 236 χιλ.τ.χ. Πληθυσμός 16 εκατ. Πυκνότης 64.
Κύριες πόλεις: Βουκουρέστι 1 εκατομ., Ιάσιο 108 χιλ., Πλοέστι 105, Κωνσταντζα 100 χιλ.
Κύρια προϊόντα: σιτάρι 1,2 εκατ. τόννους χρυσός 2000 κιλά
καλαμπόκι 5,2 εκατ. τόννους κάρβουνο 2 εκατ. τόννους
κρασί 10 εκατ. εκατόλιτρα
πετρέλαιο 3 εκατ. τόννους
Εξωτερικό εμπόριο: Εισαγωγές 300 δισεκατομ. λεί (1 λεί=250 δραχμές) βιομηχανικά προϊόντα 80%. Εξαγωγές: 1 τρισεκατ. λεί (άκατέργαστες ύλες 72%, τρόφιμα 21%).

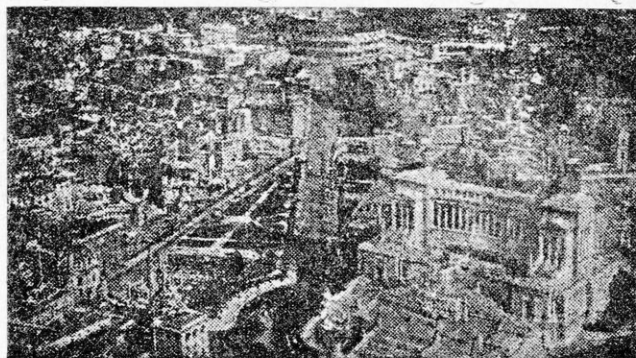

ΠΕΜΠΤΗ ΕΝΟΤΗΣ

ΙΤΑΛΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ (ΙΤΑΛΙΑ)

Α' Γεωφυσική εξέταση

Ἡ Ἱταλική χερσόνησος βρίσκεται στὰ Νότια τῆς Εὐρώπης καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὴ Βαλκανικὴ καὶ τὴν Ἰβηρικὴ, μὲ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα καὶ τὸ Τυρηνικὸ Πέλαγος. Ὀλόκληρο τὸ ἔδαφός της τὸ καταλαμβάνει ἡ Ἱταλία. Γι' αὐτὸ ὅταν λέμε Ἱταλικὴ χερσόνησο, ἐννοοῦμε τὴν Ἱταλία καὶ ὅταν μιᾶμε γιὰ τὴν Ἱταλία, ἐννοοῦμε τὴν Ἱταλικὴ χερσόνησο. Ἡ Ἱταλία ἔχει ἔκτασι 301 χιλιάδες τ. χιλ. καὶ πληθυσμὸ 46 ἑκατομμύρια. Συνορεύει πρὸς Β. μὲ τὴν Ἑλβετίαν καὶ τὴν Αὐστρία, πρὸς Ν. βρέχεται

Ρώμη: ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἱταλίας. Στὸ βάθος τὸ «Κολοσσαῖον».

ἀπὸ τὴ Μεσόγειο θάλασσα, πρὸς Α. συνορεύει μὲ τὴ Γιουγκοσλαβία καὶ βρέχεται ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴ θάλασσα, πρὸς Δ. συνορεύει μὲ τὴ Γαλλία καὶ βρέχεται ἀπὸ τὸ Τυρηνικὸ πέλαγος.

Παράλια - χερσόνησοι - ἀκρωτήρια.—Καθὼς εἰσχωρεῖ βαθειὰ μέσα στὴ Μεσόγειο θάλασσα, ἡ Ἱταλικὴ χερσόνησος σχηματίζει δύο ἄλλες μικρότερες: τὴ χερσόνησο τῆς *Καλαβρίας* καὶ τὴν χερσόνησο τῆς *Απουλίας*.

Στὴν πρώτη βλέπομε τὸ ἀκρωτήριο *Σπαρτιβέντιο*. Ἀνάμεσά του σχηματίζεται ὁ κόλπος τοῦ *Τάραντα*. Ἄν προσέξουμε καλὰ θὰ ἴδοῦμε ὅτι μεταξὺ τῆς χερσονήσου Ἀπουλίας καὶ τῶν Ἀλβανικῶν ἀκτῶν σχηματίζεται ὁ Πορθμὸς τοῦ *Οτράντο*. Ἐπίσης μεταξὺ τῆς χερσονήσου τῆς Καλα-

βρίας και της νήσου Σικελίας σχηματίζεται ὁ Πορθμὸς τῆς *Μεσσηνίας*. Στὸ μυχὸ τῆς Ἀδριατικῆς θάλασσης σχηματίζεται ὁ κόλπος τῆς *Βενετίας*· καὶ ὁ κόλπος τῆς *Τεργέστης*. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Τυρηνικοῦ πελάγους βλέπομε τὸν κόλπο τῆς *Γένοας*.

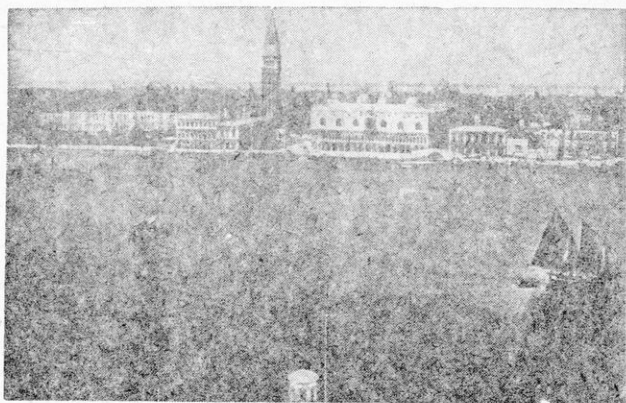
Νησιά.— Ἡ *Σικελία* πρὸς Ν. μὲ ἑκτασι 26 χιλ. τετραγωνικά χιλιόμετρα, μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, καὶ μὲ πληθυσμὸ 3 ἑκατομμύρια κατοίκους, ἡ *Σαρδηνία* 24.000 τετραγ. χιλίον. μὲ ἑκτασι ἴση μὲ τὴν Πελοπόννησο, ἡ *Κορσικὴ* 9.000 τ.χ. μικρότερη ἀπὸ τὶς δύο προηγούμενες (ἀνήκει στὴ Γαλλία), ἡ *Ἐλβα* κοντὰ στὴ Κορσικὴ καὶ στὰ παράλια τῆς Τοσκάνης (ποῦ εἶναι γνωστή, γιατί ἐδῶ ἐξορίστηκε γιὰ πρώτη φορὰ ὁ Μέγας Ναπολέων), τὰ νησιά *Λιπάρεις*, κοντὰ στὸν πορθμὸ τῆς Μεσσηνίας, μὲ τὸ ἐνεργὸ ἠφαίστειο *Στρόμπολι*, ἡ Μάλτα, ποῦ ἀνήκει στὴν Ἀγγλία, ἡ *Πεντελάρια*, *Λιγύζα* καὶ *Λαμπιδούσα*, στρατηγικὰ σημεῖα μεταξὺ Σικελίας Τύνιδας (Ἀφρικής). Ἡ *Μάλτα* εἶναι ὀνομαστὴ γιὰ τὴν ὁχύρωσί της. Εἶναι Ἀγγλικὸς ναύσταθμος. Παράγει καὶ τὶς «Μαλτέζικες» κασίκες μὲ τὸ ἄφθονο γάλα. Ἐπίσης κρασιά.

Ἑδαφες - βουνὰ - ἠφαίστεια. Ὀλόκληρα τὰ Β. σύνορα τῆς Ἰταλίας κατέχουν οἱ *Ἀλπεις* (τὸ Ἰταλικὸ τμήμα τῶν Ἀλπεων) μὲ ὑψηλότερες κορυφὰς τὸ *Δευνὸ ὄρος* (4800 μ.) ποῦ εἶναι μοιρασμένο στὴ Γαλλία, Ἰταλία καὶ Ἑλβετία, τὸ *Μόντε Ρόζα* (4630) καὶ πολλὰς ἄλλες. Τὴν κεντρικὴ καὶ Νότια Ἰταλία διασχίζει μιὰ μεγάλη ὄροσειρά: τὰ *Ἀπέννινα ὄρη* ποῦ ἔχουν 1200 χλμ. μῆκος καὶ ἡ ὑψηλότερη κορυφή τους τὸ *Γκράν-Σάσσο* (3900). Τὰ Ἀπέννινα χωρίζονται σὲ Βόρεια, Κεντρικὰ καὶ Νότια. Συνέχεια ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὄροσειρά εἶναι τὰ ὄρη τῆς χερσονήσου Καλαβρίας, τῆς Σικελίας ἀλλὰ καὶ τῆς Τύνιδας στὴν Ἀφρική, καθὼς ἀπέδειξαν γεωλογικὲς ἐξετάσεις. (Τί φαντάζεσθε ἐσεῖς γιὰ τὸ φαινόμενο αὐτό; Ποῦ ἀποδίδετε τὴν ὁμοίότητα;) Ἐπάνω στὰ βουνὰ αὐτὰ βλέπομε τρία ἀπὸ τὰ πρὶν ὀνομαστὰ ἠφαίστεια τῆς Εὐρώπης: τὸ *Βεζούβιο*, κοντὰ στὴ Νεάπολι, τὸ *Στρόμπολι*, σὲ νησάκι ὁμώνυμο καὶ τὴν *Ἀἴννα* στὴ Σικελία, ἐπάνω στὸ ὁμώνυμο ὄρος μὲ ὕψος 3300 μ. Ὁ Βεζούβιος εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα. Ἀλησμόνητη θὰ μείνῃ ἡ ἔκρηξις τοῦ στὰ 79 μ. Χ. ποῦ κατέστρεψε τρεῖς σπουδαῖες πόλεις: τὴν *Πομπηΐα*, τὴν *Ἡράκλεια*, καὶ τὴ *Σταβία*. Καὶ τώρα δὲν πούει νὰ βγάξει καπνοὺς καὶ λάβα. Ὁ κρατήρας τοῦ ἔχει διάμετρο 600 μ. περίπου. Ἡ Αἴννα ἐπίσης βγάξει καπνὸ ἀλλὰ σπάνια ἔχομε ἔκρηξις της. Πολὺ καταστρεπτικὴ ἦταν ἡ ἔκρηξις της στὰ 1693 ποῦ στοίχισε τὴ ζωὴ σὲ 50 χιλ. ἀνθρώπους. Τὸ Στρόμπολι εἶναι πάντοτε ἐνεργὸ ἀλλὰ δὲν κάνει τόσες ζημιές.

Πεδιᾶδες.— Στὴ Β. Ἰταλία μεταξὺ τῶν Ἀλπεων, τῶν Ἀπεννίνων καὶ τῆς Ἀδριατικῆς θάλασσης σχηματίζεται ἡ μεγαλύτερᾳ Ἰταλικὴ πεδιάδα: τὸ Λομβαρδικὸ βαθύπεδο ἢ ἡ *πεδιάδα τοῦ Πάδου* ποῦ τὴ διασχίζει καὶ τὴν ποτίζει ὁ ποταμὸς *Πάδος* καὶ οἱ παραπόταμοί του. Ἡ πεδιάδα αὕτη εἶναι

ή πιό εὐφορία τῆς χώρας. Στὰ παλαιὰ χρόνια ὅλο αὐτὸ τὸ βαθύπεδο ἦταν ἕνας μεγάλος κόλπος πού γέμισε ἀπὸ τίς προσχώσεις τῶν ποταμῶν. Ὁ Πάδος κατεβάζει χιλιάδες τόνους χῶματα ἀπὸ τίς Ἀλπεις κάθε χρόνο. Στὰ δυτικὰ παράλια βλέπομε τρεῖς μικρότερες πεδιάδες: τῆς *Τοσκάνης*, τῆς *Ρώμης* καὶ τῆς *Καμπανίας*. Εἶναι πολὺ εὐφορες. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Ἀδριατικῆς βλέπομε ἐπίσης μία συνεχῇ πεδινὴ λωρίδα πού τελειώνει στὴ μεγάλη *πεδιάδα τῆς Ἀπουλίας*.

Κλίμα.— Τὸ κλίμα τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου στὰ βόρεια εἶναι ἡπειρωτικό. Στὴν πεδιάδα τοῦ Πάδου εἶναι ψυχρὸ τὸ χειμῶνα καὶ πολὺ θερμὸ τὸ καλοκαίρι, γιὰτὶ δὲν φυσοῦν θαλασσινοὶ ἄνεμοι. Ἐμποδίζονται ἀπὸ τίς Ἀλπεις καὶ ἀπὸ τὰ Ἀπέννινα. Βροχές πέφτουν πολλὰς κάθε ἐποχὴ καὶ πιό πολὺ τὸ καλοκαίρι. Τὸ κλίμα ὁμῶς τῆς Νοτίου πλαγίδος τῶν

Ἡ ἱστορικὴ Βενετία.

Ἀλπεων εἶναι γλυκὸ. Δὲν εἶναι ἀπότομο καὶ ψυχρὸ, ὅσο θὰ περίμενε κανεὶς, γιὰτὶ τὸ μέρος αὐτὸ προστατεύεται ἀπὸ τοὺς Βορείους ἀνέμους. Στὶς περιοχὰς αὐτὰς ὅπου βρίσκονται καὶ οἱ μεγάλες λίμνες Κόμο καὶ Μαντζιόρε πηγαίνουν πολλοὶ περιηγητὲς γιὰ νὰ θαυμάσουν τίς ἀπέραντες ἐκτάσεις μὲ τίς ροδοδάφνες, τίς ἐλιές καὶ τοὺς πορτοκαλεῶνες, φυτὰ μεσογειακὰ πού δὲν τὰ συναντᾷ κανεὶς παρὰ μόνο σὲ παράλια μέρη. Στὴν ὑπόλοιπὴ χώρα, ὅτῃν Κεντρικὴ καὶ Νότιο Ἰταλία, τὸ κλίμα εἶναι μεσογειακὸ. Γλυκεῖς χειμῶνες, ξηρὰ καλοκαίρια, χειμερινὲς βροχὲς εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ του. Ἡ Σικελία ἔχει μᾶλλον Ἀφρικανικὸ κλίμα. Φθάνει 25 βαθμοὺς ἡ θερμοκρασία τὸν Ἰούλιο.

Ποταμοὶ καὶ λίμνες.— Οἱ σπουδαιότεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ Πάδος

στη Β. Ἰταλία καὶ οἱ παραπόταμοί του. Ἄλλοι ποταμοὶ εἶναι ὁ *Ἀδής*, ὁ *Μαρέττα*, ὁ *Πιάβε*, ὁ *Ταλιαμέντο*, ὁ *Ιζόντζο*, ὁ *Ρένο*. Ὅλοι τοὺς αὐτοὶ πηγάζουν ἀπὸ τὴν Ἀλπεὶς καὶ χύνονται στὴν Ἀδριατικὴ. Ὁ Ρένος πηγάζει ἀπὸ τὰ Ἀπένινα. Τοὺς παραποτάμους τοῦ Πάδου δὲν τοὺς ἀναφέρομε γιατί εἶναι πολλοὶ καὶ μικροί. Ἀπὸ τὴν δυτικὴ πλευρὰ τῆς κεντρικῆς καὶ Νοτίου Ἰταλίας βλέπομε τὸν *Ἄγρο* ποῦ διασχίζει τὴν πεδιάδα τῆς Τοσκάνης, τὸν *Τιβέρε* (400 χιλ. μήκος), ποῦ περνᾷ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα Ρώμην καὶ χύνεται στὸ Τυρηνικὸ πέλαγος. Λίμνες σπουδαῖες βλέπομε τὴν *Ματζιόρε*, τὴν *Κόμο*, τὴν *Λυγκάνο*, κλπ. ὅπου ἔρχονται καὶ παραθερίζουν πολλοὶ ξένοι.

Β'. Οἰκονομικὴ ἐξέτασις

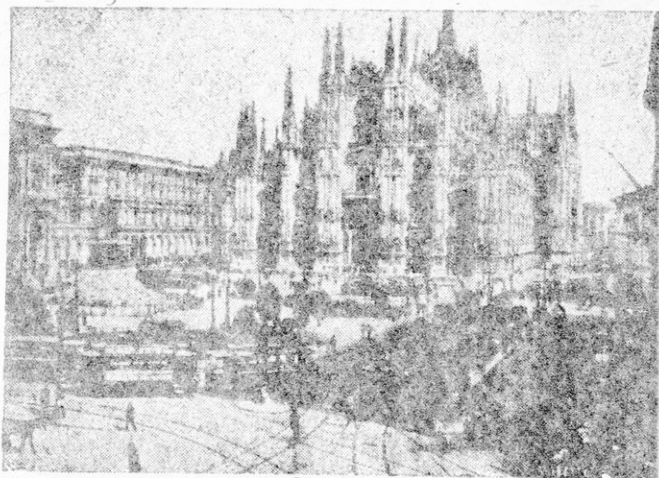
Προϊόντα - παραγωγή - Γεωργικά: δημητριακά, κρασί, ἐλιές, λάδι, πορτοκάλια, κίτρα, μανταρίνια, ὄσπρια. Στὸ ρύζι, ἡ Ἰταλία, ἔρχεται πρώτη στὴν Εὐρώπην. Στὸ κρασί καὶ στὸ λάδι ἔρχεται δευτέρη στὴν παγκόσμιον παραγωγή. **Κτηνοτροφικά:** κρέατα, γαλακτερά, δέρματα, πουλερικά, αὐγά. Στὴ **σηροτροφία** (μεταξοκαλλιέργεια), ἔρχεται πρώτη στὴν Εὐρώπην. **Ὀρυκτά:** ὀνομαστό εἶναι τὸ θειάφι τῆς Σικελίας καὶ τὰ μάρμαρα τῆς Καρράρας. **Βιομηχανικά:** παράγει ὑφάσματα, μεταξωτά, βαμβακερά, μάλλινα, οἰνοπνευματώδη προϊόντα, μηχανήματα καὶ μέσα μεταφορᾶς, αὐτοκίνητα, βαγόνια. Γενικὰ ἔχει ἀνεπτυγμένη βιομηχανία. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον συναγωνίζονταν τὴν ἄλλαν βιομηχανικὴν χώραν σὲ πολλὰ προϊόντα. Μετὰ τὸν πόλεμον ὅμως ἡ βιομηχανικὴ τῆς παραγωγή ἔπεσε πολὺ χαμηλὰ.

Γ'. Πολιτικὴ ἐξέτασις

Κάτοικοι - γλῶσσα - θρησκεία.— Ὅλοι οἱ κάτοικοι εἶναι Ἰταλοὶ καὶ ἐλάχιστοι ξένοι. Γλῶσσα μιλοῦν τὴν Ἰταλικὴν ποὺ εἶναι ἐξελιγμένη Λατινική. Εἶναι Χριστιανοὶ καθολικοί.

Ἱστορία — πολιτισμός.— Ἡ Ἰταλία ἔχει ἀρχαία ἱστορία ὅσο καὶ ἡ Ἑλλάδα. Ἐμεῖς ὅμως οἱ Ἕλληνες διαδώσαμε τὸν πολιτισμὸν στὴν χώρα αὐτὴν μὲ τὴν ἀποικίαν ποὺ ἱδρυσαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες στὴ Σικελία καὶ στὴν Κάτω Ἰταλία στὰ 700 π. Χ. (Κι ἔπειτα ποῖος ἔχτισε τὴν Ρώμην; Τὴ θυμᾶσθε ἀπὸ τὴ Μυθολογίαν;) Ἀργότερα οἱ Ρωμαῖοι, οἱ πρόγονοι τῶν σημερινῶν Ἰταλῶν, ἔκαναν ἓνα πολὺ ἰσχυρὸ κράτος, μὴ ἀπέραντὴν αὐτοκρατορία ποὺ κυρίευσεν ὅλοκληρον τὸ γνωστὸ τότε κόσμον. Κι ἐμᾶς ἀκόμη τοὺς Ἕλληνας. Γι' αὐτὸ λεγόμαστε καὶ «Ρωμηοί». Τὸ 395 μ. Χ. ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία χωρίσθηκε σὲ δύο κράτη, ὅπως θὰ μάθωμε στὴν ἱστορίαν: σὲ Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικόν. Καὶ τὸ μὲν Ἀνατολικὸν μὲ τὸ Μέγα Κωνσταντῖνον μεγάλωσε καὶ θαυματούργησε μὲ τὸ ὄνομα Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία, τὸ Δυτικὸν ὅμως ἔσβυσε σιγά-σιγά καὶ τέλος κατελύθη τὸ 476 μ. Χ. ἀπὸ

Γερμανικές φυλές που επέδραμαν εκεί και χωρίσθηκε σε πολλά κρατίδια και ήγεμονίες. Τό 1871 όλα αυτά ενώθηκαν σε ένα ένιατο κράτος με τη σημερινή του μορφή. Στόν τελευταίο πόλεμο ή 'Ιταλία πήρε μέρος με τούς Γερμανούς, έπετέθη έναντίον μας, νικήθηκε και κατατροπώθηκε στην 'Αλβανία από τόν ήρωϊκό 'Ελληνικό στρατό κι άφοδ στό τέλος νικήθηκαν και οί Γερμανοί τό 1945, ή 'Ιταλία έχασε τίς άποικίες της στην 'Αφρική. 'Επίσης και τά Δωδεκάνησα που παραχωρήθηκαν στην 'Ελλάδα. 'Εχασε

Μιλάνο, ή πλατεία της Μητροπόλεως και ό Ναός.

έπίσης τήν 'Ιστρία που παραχωρήθηκε στη Γιουγκοσλαβία μαζί με τίς δύο πόλεις Φιούμε και Πόλα. Σε βάρος της έγινε και κάποια διόρθωση τών Γαλλοϊταλικών συνόρων.

Πολίτευμα.— Πρό τοϋ πολέμου ήταν Βασίλειο. Τώρα είναι Δημοκρατία με Πρόεδρο, Βουλή και Γερουσία.

Πόλεις.— Πρωτεύουσα ή *Ρώμη* με 1.600.000 κατοίκους. 'Ιστορική πόλις με πολλά άρχαία μνημεία. Στη Ρώμη μένει και ό Πάππας, ό Πατριάρχης δηλαδή τών καθολικών. Αύτός έχει μιá ξεχωριστή περιοχή της Ρώμης: τό *Βατικανό*, τό όποιο είναι ιδιαίτερο κράτος με δικούς του νόμους και διοίκηση. Άλλες ώραίες και ιστορικές πόλεις είναι ή *Βενετία* (300 χιλ.), ή *Τεργέστη* (300 χιλ.). Αύτή είναι διεθνής πόλις υπό τήν έποπτεία τοϋ Ο.Η.Ε. 'Επίσης ή *Νεάπολις* (1.000.000 κατ.), *Τουρίνο* (700 χιλ.), *Φλωρεντία* (370 χιλ.), *Βερόνα* (220 χιλ.), *Γένοβα* (650 χιλ.), *Μιλάνο* (1.300.000), *Περίντζε* (140 χιλ.), *Παλέρμο* (470 χιλ.), *Μπάρι* (260 χιλ.), *Λιβόρνο* (140 χιλ.), Α. Χ. Πάτση, Γεωγραφία Εύρώπης

Σπέτια (120 χιλ.), **Μπολόνια** (320 χιλ.), **Τάραντας** (180 χιλ.), **Ρήγιο** (140 χιλ.), **Ουράντο** (100 χιλ.), **Μεσσήνη** (220 χιλ.), **Κατάνη** (280 χιλ.), **Συρακούσες** (100 χιλ.), **Κάλιαρι** (140 χιλ.) κλπ.

Συγκοινωνία.— Έχει ένα από τα πιο πυκνά σιδηροδρομικά δίκτυα της Εύρώπης. Υπάρχουν αυτοκινητόδρομοι παντού. Αεροπορικές και ατμοπλοϊκές γραμμές προς όλες τις κατευθύνσεις.

ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ

Στην Κεντρική Ιταλία υπάρχει και ένα μικρό κρατίδιο που λέγεται **Δημοκρατία του Αγίου Μαρίνου** με έκταση 100 τ. χλμ. και πληθυσμό 14.000 με όμώνυμη πρωτεύουσα.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ — ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νά βρῆτε στο χάρτη της Ιταλικής χερσονήσου όλα τα παραπάνω γεωφυσικά κλπ. στοιχεία. 2) Νά σχεδιάσετε το χάρτη αυτό μόνοι σας. 3) Νά διαβάσετε στα λεξικά τη λέξη «Ιταλία» κλπ. 4) Νά κάνετε φανταστικά ταξίδια και νά γράψετε έκθεσι.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

*Έκτασις 301 χιλ. τ.χ. Πληθυσμός 46 εκατομ. Πυκνότης 138			
Κύριες πόλεις (πληθυσμός σε χιλιάδες κατ. απογραφ. 1947).			
Ρώμη	1600	Φλωρεντία	370
Μιλάνο	1280	Μπολόνια	320
Νεάπολη	1000	Βενετία	300
Τουρίνο	700	Κατάνη	280
Γένοβα	650	Μπάρι	260
Παλέρμο	470	Μεσσήνη	220
			Βερόνα 200
			Τάραντας 180
			Πάδουα 160
			Ρήγιο 140
			Λιβόρνο 140
			Πάρμα 120
			Κάλιαρι 140
			Φερράρα 135
			Λά Σπέτσια 120
			Μοντένα 110

Κύρια προϊόντα (Χ=χιλιάδες, Ε=εκατομμύρια, Ε'=εκατόλιτρα, Τ=τόνοι, Κ=κιλά). Σιτάρι (8η στην παγκόσμιο σειρά) 6ΕΤ, καλαμπόκι 2ΕΤ, ρύζι 800ΧΤ, κρασί 32ΕΕ' (δεύτερη στην παγκόσμιο σειρά), νήματα κανάβως 50ΧΤ (δεύτερη στην παγκόσμιο σειρά), μετάξι 80ΧΤ (τρίτη στην παγκόσμιο σειρά), σίδηρο 300ΧΤ, άσταλι 2ΕΤ, βελούδο 300ΧΤ.

Εξωτερικό εμπόριο: Εισαγωγές: 800 δισεκ. λιρέτες (μία λιρέτα=50 παλιές δραχμές περίπου). Ακατέργαστες ύλες 45%.

Εισαγωγές: 600 δισεκατομ. λιρέτες (βιομηχανικά προϊόντα 46%, τρόφιμα 34%).

ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ: 100 τ. χιλιομ. πληθυσμός 14 χιλ. κατ.

ΜΑΛΤΑ: Έκτασις 300 τ. χιλ., πληθυσμός 279 χιλ. κατ. Πρωτ. Λά Βαλέτ (23 χιλ. κατ.).

ΚΡΑΤΟΣ ΤΟΥ ΒΑΤΙΚΑΝΟΥ: Έκτασις 0,5 τ. χιλ., 1000 κάτοικοι.

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΕΡΓΕΣΤΗΣ: περίπου πληθυσμός 300 χιλ. κάτοικοι.

ΙΒΗΡΙΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ (ΙΣΠΑΝΙΑ — ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ)

Ἡ *Ἰβηρικὴ* χερσόνησος λέγεται καὶ *Ἰσπανικὴ* καὶ *Πυρρηναϊκὴ* γιατί στὸ ἔδαφός της βρίσκεται ἡ Ἰσπανία καὶ τὰ Πυρρηναῖα ὄρη. Ἰβηρικὴ λέγεται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους κατοίκους της Ἰβηρες. Κατέχει τὸ Ν. Δ. τμήμα τῆς Εὐρώπης καὶ εἶναι μίᾳ ἀπὸ τίς τρεῖς μεγάλες χερσονήσους τῆς Νοτίου Εὐρώπης, λίγο μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴ καὶ τὴ Βαλκανικὴ. Ἐχει σχῆμα τραπεζοειδές καὶ ἔκτασι, χωρὶς τὰ νησιά, 594 χιλ. τ. χ. ὅση ἡ Γαλλία καὶ τὸ Βέλγιον μαζί. Χωρίζεται ἀπὸ τὴν Δ. Εὐρώπην καὶ τὰ Πυρρηναῖα ὄρη ποὺ εἶναι καὶ τὸ Β. σύνορό της. Ὀλόγυρα βρέχεται (πρὸς Ν., Α. καὶ Δ.) ἀπὸ θάλασσες καὶ σχηματίζονται ὁ *Βισκαῖνός κόλπος* ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ ὁ *Πορθμὸς τοῦ Γιβραλτάρ* ποὺ χωρίζει τὴν Ἰβηρικὴ χερσόνησον ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν. Βλέπομε 6 μεγάλα ἀκρωτήρια δύο ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι πολὺ γνωστὰ στοὺς ναυτικούς: τὸ *Φινιστέρον* καὶ τὸ ἀκρωτήριο τοῦ *Ἀγίου Βικεντίου*.

Ἐδαφος—βουνά—πεδιάδες—ποταμοί.—Τὸ ἔδαφος τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου εἶναι ὀρεινόν. Μονάχα πρὸς τὰ παράλια εἶναι πεδινόν. Τὸ κέντρο καταλαμβάνει ἕνα μεγάλο ὀροπέδιο, τὸ *ὀροπέδιον τῆς Καστίλλης* ἢ τὸ Ἰβηρικὸ ὀροπέδιο. Ἐπάνω σ' αὐτὸ καὶ σὲ ἄλλα μικρότερα ὀροπέδια ὑψώνονται ἑπτὰ ὀροσειρές: τὰ *Πυρρηναῖα* τὰ *Κανταβριγιανά*, τὰ ὄρη τῆς *Εστέρας*, ἡ *Σιέρρα Μορένα* καὶ ἡ *Σιέρρα Νεβάδα*. Σπουδαῖες πεδιάδες εἶναι: ἡ *Αραγωνικὴ* ἢ ἡ πεδιάδα τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου, ἡ πεδιάδα τῆς *Βαλέντίας* καὶ τῆς *Μουρσίας*, συνέχεια τῆς προηγουμένης ποὺ τίς διασχίζουν οἱ ποταμοὶ *Ιουκάρ* καὶ *Σεγκούρο*, ἡ *Ἀνδαλουσιακὴ* πεδιάδα ποὺ τὴ διασχίζει ὁ Γκουαδαλκιβίρας ποταμός, μίᾳ ἀπὸ τίς πρὸ εὐφορες πεδιάδες τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. Καί: τελευταία ἡ *Πορτογαλικὴ* πεδιάδα πρὸς τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ποὺ τὴ διασχίζουν οἱ ποταμοί: *Τάγος* *Νιούερο*, *Μίνιο* καὶ *Γκουαντιάνας*. Λίμνες: πολλὲς ἑπάνω στὰ βουνά ἀλλὰ ἀσήμαντες.

Νησιά.—Στὴν Ἰβηρικὴ χερσόνησον ἀνήκουν καὶ τὰ νησιά *Βαlearίδες* καὶ *Πινοῦσες*.

Κλίμα.—Στὰ παράλια μεσογειακόν. Στὸ ἐσωτερικὸν ἡπειρωτικόν.

Προϊόντα—**παραγωγή**.—Τὸ ἔδαφος τῆς χερσονήσου αὐτῆς εἶναι φτωχὸ σὲ καλλιέργειες καὶ σὲ παραγωγὴ γεωργικῶν προϊόντων γιατί τὸ κλίμα εἶναι ξηρό. Οἱ πεδιάδες τῆς Καστίλλης καὶ τῆς Ἀραγώνας εἶναι στεππώδεις. «Τὸ πουλὶ ποὺ θὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Καστίλλη, λέγει μίᾳ Ἰσπανικῇ παροιμία πρέπει νὰ ἔχῃ μαζί του καὶ τὴν τροφή του!...». Μονάχα στὴν Ἀνδαλουσιακὴ πεδιάδα, στὴν Πορτογαλικὴ καὶ στὰ παράλια ποὺ ποτίζονται τόσο πλούσια, βλέπομε μεγάλες καὶ καλὲς καλλιέργειες, λει-

βάδια, όπωρώνες, άμπελώνες, έλαιώνες, πορτοκαλεώνες, δημητριακά, ζαχαροκάλαμο και ρύζι άκόμη. Υπάρχει και καλή κτηνοτροφία και όρυκτά όπως θά (δο)με εξετάζοντας χωριστά την Ίσπανία και την Πορτογαλία.

Πληθυσμός - κάττοιχοι.— Στην Ίβηρική χερσόνησο κατοοοουν δύο λαοί: οί Ίσπανοί και οί Πορτογάλοι που άνήκουν σε διάφορες φυλές: στους Βάσκους, Καταλανούς, Άνδαλούσιους, Καστιλλάνους Μαυριτανούς κλπ.

Πολιτική διαίρεσις.— Ή Ίβηρική χερσόσησος χωρίζεται σε δύο κράτη: στην Ίσπανία και 2) στην Πορτογαλία. Θά τά εξετάσωμε χωριστά.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νά βρήτε στο χάρτη τις θάλασσες, κόλπους πορθμούς, άκρωτήρια, βουνά, πεδιάδες, ποταμούς κλπ. της Ίβηρικής χερσονήσου. 2) Όλα αυτά νά τά μεταφέρете στην άμμοδόχο, στη χαρτογραφία σας άταμικά και σε μεγαλύτερο όμαδικό χάρτη που θά σχεδιάσετε τά παιδιά της ΣΤ΄ 3) Νά μελετήσετε στα λεξικά τή λέξι «Ίβηρική χερσόνησος».

1. ΙΣΠΑΝΙΑ

Α' Γεωφυσική εξέταση

Θέσις - έκτασις - όνομα - πληθυσμός.— Ή Ίσπανία κατέχει τó ανατολικό μέρος της Ίβηρικής χερσονήσου και βρίσκεται πρós Ν. της Γαλλίας. Έχει έκτασι 503 χιλ. τ. χ. και μαζί με τά *Κανάρια* νησιά και τις *Βαlearίδες*, στα δυτικά, παράλια της Άφρικής. 517 χιλιάδες τ. χ. Συνορεύει πρós Β. με τή Γαλλία, πρós Ν. βρέχεται άπό τή Μεσόγειο θάλασσα και τόν Πορθμό του Γιβραλτάρ. Έκει στην άπέναντι άκτή της Β. Άφρικής κατέχει μικρή έδαφική ζώνη: τó *Ίσπανικό Μαρόκο* με πρωτεύουσα τήν *Ταγγέρη*. Κι έτσι μπορούμε νά ποθμε ότι πρós Ν. συνορεύει και με τή Β. Άφρική (Γαλλικό Μαρόκο). Πρós Α. βρέχεται άπό τή Μεσόγειο και πρós Δ. συνορεύει με τήν Πορτογαλία. Ό πληθυσμός της συνολικά είναι 28 εκατ δηλ. 55 κάτ. κατá τ. χιλιόμετρο. Άποτελείται άπό τις φυλές που αναφέραμε παραπάνω (Βάσκοι, Καταλανοί, Άνδαλούσιοι κλπ.).

Παράλια - έδαφος - βουνά - πεδιάδες - ποταμοί - νησιά.— Όλα αυτά τά βλέπομε στο χάρτη καθαρά. Τά αναφέραμε και παραπάνω. (Νά προσπαθήσετε νά τά βρήτε εκεί και νά τά ξεχωρίσετε άπό τά Πορτογαλικά. Έκείνα βρίσκονται στα δυτικά της Ίβηρικής χερσονήσου).

Β' Οικονομική εξέταση

Προϊόντα - παραγωγή. - Γεωργικά: σιτάρι και κριθάρι καλλιεργείται σε μεγάλες έκτάσεις στις πεδιάδες της Άραγώνας και της Άν-

βαλουσίας. Τὸ ρύζι καλλιεργεῖται στὰ παράλια. Ἐλιές καὶ λάδι ἔχει μεγάλη παραγωγή, πρώτη στὴν παγκόσμιό ἀγορά. Παράγει τὰ 4)7. Σταφύλια καὶ κρασιά: ἔρχεται τρίτη στὴν παγκόσμιον παραγωγή. Ὑπέροχα εἶναι τὰ Ἰσπανικά κρασιά τῆς Μαλάγας καὶ τῆς Ἀλικάντης. Ἀφθονά ἐσπεριδοειδῆ: πορτοκάλια κλπ., πρώτη στὴν παγκόσμιον παραγωγή. Ἐπίσης πολλὰ καὶ ἐκλεκτὰ μήλα στὴν ἐπαρχία τῶν Βάσκων. στὰ Β.Δ. τμήματα τῆς χώρας.

Κτηνοτροφικά: ἀγελάδες, βόδια ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐκλέγουν νεαροὺς ταύρους γιὰ τὶς περίφημες Ἰσπανικὲς ταυρομαχίες, Πρόβατα, αἶγες σὲ μεγάλα κοπάδια. Ἔρχεται δεύτερη στὴν Εὐρώπῃ. Γαλακτερά, τυριά καὶ μαλλιά ἐξαιρετικά, περιζήτητα στὴν ἀγορά, Καλὲς ράτσες μουλάρια καὶ δνοὺς.

Δασικά: στὰ ὄρεινά μέρη ὑπάρχουν δάση μὲ βελανιδιές, πεύκα, φελλόδενδρα. Παράγεται ἀρκετὴ ποσότητα ξυλείας καὶ φελλοῦ ποὺ ἐξάγονται στὸ ἐξωτερικόν. Στὸ φελλὸ ἔρχεται δεύτερη στὴν παγκόσμιον παραγωγή.

Ὀρυκτά: κάρβουνο, σίδηρος, ὑδράργυρος χαλκός, μόλυβδος.

Ἀλιευτικά.—Μεγάλη παραγωγή σὲ ψάρια. Ἡ ὀλιεία ἀποτελεῖ σημαντικὴ πηγὴ πλούτου. Σαρδέλλες ἐξαιρετικὲς, τόνοι, παλαμίδες, ψαρεύονται στὰ παράλια τῆς καὶ ἰδίως στὸ Βισκαϊκὸ κόλπον ὅπου τὰ ρίχνει τὸ ρεῦμα τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ ὅπου καταφεύγουν νὰ γεννήσουν.

Βιομηχανικά.—Ἡ βιομηχανία τῆς Ἰσπανίας εἶναι μεταλλουργικὴ κυρίως καὶ γίνεται μὲ κεφάλαια Ἀγγλικὰ καὶ Γαλλικά. Τελευταῖα γενικεύθηκε καὶ ἡ χρῆσις τῆς ἡλεκτρικῆς ἐνεργείας γιὰ βιομηχανικοὺς σκοποὺς. Ἰδρύθηκαν πολλὰ ἐργοστάσια καὶ ἐκμεταλλεύονται τὶς ὕδατοπτώσεις. Οἱ μεταλλουργικὲς βιομηχανίες βρίσκονται στὰ Β. τμήματα ἐνῶ οἱ Κλωστοῦφαντουργικὲς στὴν Καταλωνία, κοντὰ στὴ Βαρκελώνη.

Ἐμπόριο.—Ἡ Ἰσπανία εἰσάγει περισσότερα ἀπ' ὅσα ἐξάγει. Τὰ προϊόντα ποὺ ἐξάγει εἶναι: λάδι, κρασί, ἐλιές, φρούτα, φελλός, μαλλιά, ψάρια (νωπά καὶ παστά), μεταλλεύματα.

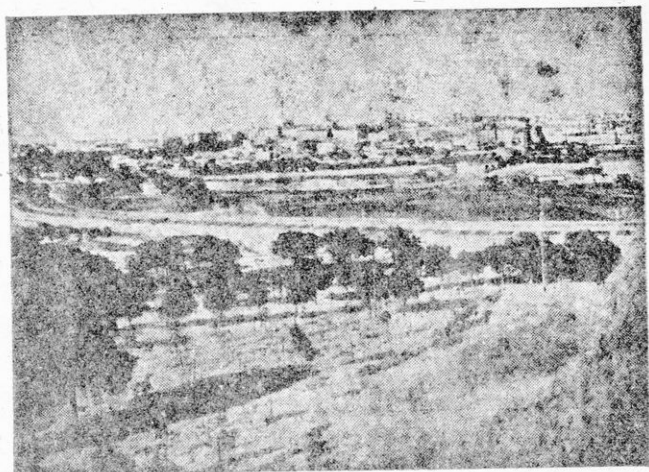
Συγκοινωνία.—Ἐχει πολλοὺς αὐτοκινητοδρόμους. Ἐπίσης περιτριμμένη ἀτμοπλοῖα παρ' ὅλο ποὺ εἶναι θαλασσινὸ κράτος. Τὸ σιδηροδρομικὸ τῆς δίκτυο εἶναι ἀρκετὰ πυκνόν. Σύνολο 17.000 χιλιόμετρα μήκος. Ὑπάρχουν 4 κύριες σιδηροδρομικὲς γραμμὲς ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὴ Γαλλία καὶ περνοῦν ἀπὸ ἰσάριθμες διαβάσεις τῶν Πυρηναίων. Αὐτὲς καταλήγουν στὴ Μαδρίτη, Σαραγόσσα, Βαρκελώνη, Λισσαβόνα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διακλαδίζονται σὲ ὅλες τὶς ἄλλες πόλεις τῆς χώρας.

Γ' Πολιτικὴ ἐξέταση

Γλῶσσα - θρησκεία.—Γλῶσσα Ἰσπανικὴ. Θρησκεία ἡ Καθολικὴ.

Ἱστορία - πολιτισμός.—Ἀπὸ τὰ παλαιὰ χρόνια ἡ Ἰσπανία εἶχε κα

τακτηθή από πολλούς ξένους λαούς: Φοίνικες, Ίβηρες, Κέλτες, Καρχηδονίους, Ρωμαίους, Άραβες. Η γεωγραφική της θέσις είναι τέτοια ώστε ήταν αδύνατο να μη τραβήξη τὸ ἐνδιαφέρον τους. Από τούς Ρωμαίους πήραν τὴν κυριαρχία τῆς Ἰσπανίας οἱ Άραβες. Αὐτοὶ τὴν μετέτρεψαν σὲ τέλειο Άραβικὸ κράτος ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνες (711-1492). Τὸ 1492 ὁ χριστιανὸς βασιλεὺς τῆς Άραγῶνας καὶ τῆς Καστίλης Φερδινάνδος νίκησε ὀριστικὰ τὸν Άραβὰ Χαλίφη τῆς Κορδοῦης κι ἀπὸ τότε ἡ Ἰσπανία ἔγινε ἐλεύθερο καὶ ἀνεξάρτητο κράτος. Τὴν ἴδια χρονιά ὁ μεγάλος θαλασσο-

Μαδρίτη, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἰσπανίας

πόρος Χριστόφορος Κολόμβος ἀνεκάλυψε τὴν Ἀμερικὴ καὶ ἔδωσε τὴν εὐκαιρία στὴν Ἰσπανία νὰ γίνῃ μεγάλη αὐτοκρατορία. Τὸ 1898 ἔχασε τὶς ἀποικίες τῆς καὶ τὴ ναυτικὴ τῆς δύναμι γιατί νικήθηκε ἀπὸ τὴς Η. Π. τῆς Ἀμερικῆς. Τὸ 1931 ἔγινε Δημοκρατία. Ἀλλὰ τὸ 1935 ἄρχισε ἓνας ἐμφύλιος πόλεμος ποὺ βάσταξε 3 χρόνια. Σήμερα ἔχει δικτατορικὸ καθεστῶς. *Πολιτικὴ διαίρεσις.*— Ἡ Ἰσπανία διαιρεῖται σὲ 47 Νομούς. Ἄλλους δύο νομοὺς ἀποτελοῦν τὰ νησιά Βαλεαρίδες καὶ Κανάρια. Ἐπίσης διατηρεῖ ἀκόμη μερικὲς κτήσεις. 1) Ἰσπανικὸ *Μαρόκιο* μὲ ἑκτασι 28.000 τ. χ. 2) Τὴ Δυτικὴ Σαχάρα ἢ *Ρίο ντε Ὄρο* (25.000 τ. χ.) μικρὴ περιοχὴ στὰ δυτικὰ παράλια τῆς Β. Ἀφρικῆς 3) τὴν Ἰσπανικὴν *Γουϊνέα* (26.000 τ. χ.) στὸν κόλπο τῆς Γουϊνέας καὶ 4) τὰ νησιά Βαλεαρίδες καὶ Κανάρια ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω.

Πόλεις.— Πρωτεύουσα τῆς Ἰσπανίας εἶναι ἡ *Μαδρίτη* (1.400.000)

στο κέντρο της χώρας επάνω στο όροπέδιο της Καστίλλης. Γύρω της βλέπουμε τις παλαιές πόλεις: *Τολέδο Σαλαμάνκα, Μπενθόρος, Βαλαντιλιό*. Στην περιφέρεια της Ναβάρρας βλέπουμε την *Παμπλόνα* με τα όρατα της μνημεία, τη *Σαράγοςσα* (260 χιλ.), πρωτεύουσα της 'Αραγώνας. Στη Β. 'Ισπανία βλέπουμε τις πόλεις: *Φερδάλ, Κασούνια, 'Οβιέντο, 'Αγιο Σεβαστιανό* και το *Μπιλμπάο* (230.000) μεταλλουργικό κέντρο. Στην Καταλωνία, προς τα Β.Α. παράλια της χώρας, βλέπουμε τη *Βαρκελώνη* (1.200.000) σπουδαίο λιμάνι της Μεσογείου. Άλλες πόλεις προς τη Μεσόγειο είναι η *Βαλέντια* (525.000), η *Άλικάντε* (120.000), η *Μουρσία* (210.000), η *Καρθαγένη* (150.000), η *Μαλάγα* (290.000). Λίγα χιλιόμετρα στο εσωτερικό βλέπουμε τη *Γρανάδα* (170.000) με τα μνημεία του 'Αραβικού πολιτισμού που διατηρούνται ακόμη. Στην πεδιάδα της 'Ανδαλουσίας βλέπουμε τις πόλεις: *Σεβίλλη* (380.000), την χιλιστραγουδισμένη πόλη της 'Ισπανίας για τις όμορφιες των τοπίων της και τα άρώματα των οπωρώνων και ανθών της. Πλάι της, στην παραλία, το σπουδαίο λιμάνι *Κάδιξ* (120.000), όπου σταματούν και έφοδιάζονται τα πλοία, και η *Κορρόνη* ή *Κόρδοβα* (160.000). Να μη ξεχάσουμε και το *Γιβραλτάρ* (20.000), στον ομώνυμο πορθό, που ανήκει στην 'Αγγλία. Πρωτεύουσα των Βαλεαρίδων είναι η *Πάλμα* στη Μαγιόρκα με 140 χιλ. κατοίκους. Πρωτεύουσα των Καναρίων νήσων είναι η *Σάντα Κρουζ* με 80.000. Το Ρίο ντε 'Ορο ή *Βίλια Θισνέρος* (35.000), της 'Ισπανικής Γουινέας ή *Σάντα 'Ισαβέλλα* και του 'Ισπανικού Μαρόκου ή *Ταγγέρη* (60.000) και η *Τετουάν* (45.000).

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Να βρῆτε όλα τα παραπάνω στο χάρτη της 'Ιβηρικής χερσονήσου. 2) Να σχεδιάσετε το χάρτη της 'Ισπανίας χωρίς την Πορτογαλία στη χαρτογραφία σας. 3) Να διαβάσετε στα λεξικά τη λέξη «'Ισπανία» «Κανάριαι νήσοι», «Βαλεαρίδες», «'Ανδαλουσία», «'Αστουρία», «Καταλωνία», «'Αραγώνια», «ταυρομαχία», «φελλόδενδρα», «'Ιβρες», «'Ισαβέλλα», «Χρ. Κολόμβος» κλπ. 4) Να κάνετε φανταστικά ταξίδια μέχρι τα κυριότερα λιμάνια και τις πόλεις της 'Ισπανίας με σιδηρόδρομο «από την 'Αθήνα - Θεσ/νίκη - Βελιγράδι κλπ. Και με πλοίο από τον Πειραιά. 5) Να γράψετε μία σύντομη έκθεση γι' αυτή.

2. ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Α'. Γεωφυσική εξέταση

Θέσις Έκτασις - σύνορα - πληθυσμός. — 'Η Πορτογαλία πιάνει το δυτικό μέρος της 'Ιβηρικής χερσονήσου. Έχει έκταση 91.000 τ. χ. και πληθυσμό 8.400.000 κατ. Συνορεύει προς Α. με την 'Ισπανία και απ' όλα τα άλλα μέρη βρέχεται από τον 'Ατλαντικό ώκεανό.

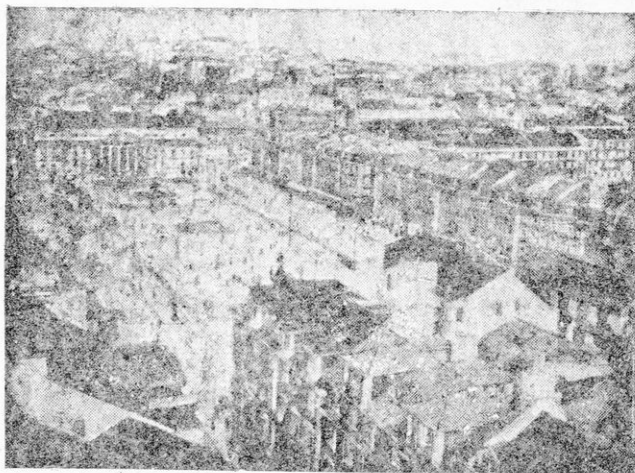
Παράλια - έδαφος - βουνά - πεδιάδες - ποταμοί. — Όλα αυτά τα βλέπουμε στο χάρτη της 'Ιβηρικής χερσονήσου. Τα αναφέραμε δε και στη σελ. 77. 'Η Πορτογαλία έχει μία πεδιάδα, τρεις ποταμούς, μία όρσειρά και όλα τα άκρωτήρια της 'Ιβηρικής χερσονήσου. (Να τα βρούμε στο χάρτη).

Β'. Οικονομική εξέταση

Προϊόντα - παραγωγή - Γεωργικά: Έχει μέτρια παραγωγή δημητριακών, αρκετή παραγωγή αραβοσίτου και ρυζιού. Μεγάλη παραγωγή λαδιού και φρούτων (πορτοκάλια, αμύγδαλα). 'Ελαιώνες. 'Η Πορτογαλία μοιάζει με ένα απέραντο λειβάδι με ύψωμένες σκόρπιους έδω και εκεί. Έχει και δάση με φελλόδενδρα και βελανιδιές. Το άφθονότερο προϊόν της είναι το κρασί. Παράγει το χρόνο 9—10 εκατ. εκατόλιτρα.

Κτηνοτροφικά.— Τρέφει απ' όλα τα ζώα που είδαμε και στην 'Ισπανία. (41)2 εκατ. πρόβατα) 'Η χοιροτροφία την πρώτη θέση.

'Αλιεία.— Θαυμάσιες σαρδέλλες κονσερβοποιημένες. (Νά προσέξετε στην αγορά κάτι μικρά κουτιά που έχουν μέσα λίγες αλλά «λαδωμένες

Λισσαβώνα, ή πρωτεύουσα της Πορτογαλίας.

σαρδέλλες» και πουλιούνται ακριβότερα από τα άλλα. Είναι «Πορτογαλικές».

Βιομηχανία.— Σαπούνια, εργοστάσια έπεξεργασίας φελλού, οίνου, πνεύματος, πορσελλάνης, συσκευασίας καρπών.

'Εμπόριο.— Με όλες τις χώρες. Περισσότερες συναλλαγές έχει με την 'Αγγλία στην οικονομική σφαίρα της οποίας βρίσκεται από πολλά χρόνια τώρα. Εισάγει σιτάρι, βαμβάκι, φάρμακα, μηχανήματα και εξάγει έλιές, λάδι, κρασί, ψάρια, δέρματα, μαλλιά.

Συγκοινωνία.— Περιορισμένη. Δύο έσωτερικὲς σιδηροδρομικὲς γραμ-
μὲς ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα καὶ διακλαδίζονται πρὸς τὶς κυριώτε-
ρες πόλεις τῆς χώρας. Κατόπιν συνεχίζουν ἢ μία πρὸς τὴ Μαδρίτη κι' ἢ
ἄλλη πρὸς τὸ Παρίσι. Στὰ λιμάνια τῆς γίνεται μεγάλη κίνησις ξένων
πλοίων ποὺ ταξιδεύουν γιὰ τὴν Ἀμερική, Β. Εὐρώπη ἢ Ἀφρική.

Γ'. Πολιτικὴ ἐξέτασις

Γλῶσσα—θρησκεία—πολίτευμα—Οἱ ἀρχαῖοι ἔδιναν στὴν Πορτο-
γαλία τὸ ὄνομα «Λουζιτανία». Ὅπως καὶ ἡ Ἰσπανία, ὑποδουλώθηκε στοὺς
Ρωμαίους καὶ Ἀραβες ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατῴρθωσε νὰ ἐλευθερωθῇ κατὰ
τὸ 1209 μ. Χ. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὕτῃ ἀρχίζει νὰ ἀναπτύσσεται ὡς ναυτικὴ
δύναμις καὶ στὰ 1490—1500 ἔγινε μεγάλη αὐτοκρατορία, γιὰτὶ ὁ Βάσκο
ντὲ Γάμα ἀνεκάλυψε καὶ ἔθεσε στὴ διάθεσί της, τὶς Ἰνδίες καὶ ὅλα τὰ
παράλια τῆς Ἀσίας. Ἄλλοι Πορτογάλοι θαλασσοπόροι καὶ ἐξερευνητὲς
ἀνεκάλυψαν πολλὰς χώρες στὴ Ν. Ἀμερικ. κι ἔτσι ἡ Πορτογαλία μετε-
βλήθη σὲ ἓνα κράτος μὲ ἀπέραντες ἀποικίες. Λεπτομέρειες γιὰ τὶς ἀνα-
καλύψεις τῶν Πορτογάλων θαλασσοπόρων βρίσκομε στὸ παράρτημα τῆς
γεωγραφίας τῆς Ε' τάξεως.

Πόλεις.— Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Λισσαβώνα* (700 χιλ.) στὶς ἐκβολὰς
τοῦ ποταμοῦ Τάγου. Λιμάνι πολὺ σπουδαῖο μὲ σοβαρὴ ἐμπορικὴ κίνησι.
Βορειότερα τὸ *Ὀπόρτο* ἢ *Πόρτο* (260 χιλ.) περίφημο διὰ τὰ κρασιά καὶ
σπουδαῖο βιομηχανικὸ κέντρο. Εἶναι λιμάνι ἀπὸ τὰ καλύτερα τῆς Ἰβηρι-
κῆς χερσονήσου. Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ *Κοϊμβρα* (35 χιλ.) λίγο βορειότερα
ἀπὸ τὴ Λισσαβώνα, ἡ *Φάρο* καὶ *Ἀβράντες*.

Ἀποικίες.— Ἡ Πορτογαλία εἶναι καὶ σήμερα ἀκόμη μία ἀπὸ τὶς
Μεγάλες ἀποικιακὲς δυνάμεις τοῦ κόσμου. Ὡς κράτος τῆς Εὐρώπης εἶναι
ἀσήμαντο. Ὡς ἀποικιακὸ κράτος εἶναι πολὺ ὑπολογίσιμο. Ἐξουσιάζει
ἀποικιακὰ ἐδάφη μὲ συνολικὴ ἔκτασι $2\frac{1}{2}$ ἑκατ. τ. χ. εἶναι δηλαδὴ 25 καὶ
παραπάνω φορὲς μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ μητροπολιτικὸ ἔδαφος. Κυριώτερες
ἀποικίες τῆς εἶναι: 1) Ἡ *Πορτογαλικὴ Γουινέα*, στὴ Δ. Ἀφρική μὲ ἔκτασι
70 χιλ. τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 1.250.000 κατοίκους. Πρωτ. *Μπολάμα* (5.000
κατ.). 2) Ἡ *Αγγόλα* στὴ δυτικὴ Ἀφρική μὲ ἔκτασι 1.270.000 τ. χ. καὶ πλη-
θυσμὸ $4\frac{1}{2}$ ἑκατ. κατοίκους. Πρωτ. *Σάν Πάολο ντὲ Λοάντα* (40.000). 3)
Ἡ *Μαζαβίκη* στὴν ἀνατολικὴ Ἀφρική μὲ ἔκτασι 100.000 τ. χ. καὶ πληθυ-
σμὸ $3\frac{1}{2}$ ἑκατ. Πρωτ. *Δορένζο Μαρνὲς* (35.000). 4) Καὶ μερικὰ ἀκόμη
νησάκια σὲ διάφορα μέρη τῶν ὠκεανῶν.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ — ΕΡΓΑΣΙΕΣ. 1) Νὰ βρῇτε ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα στὸ
χάρτη τῆς Ἰβηρικῆς χερσονήσου. 2) Νὰ σχεδιάσετε τὸ χάρτη τῆς Πορτογαλίας χωριστά.
3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὴ λέξι «Πορτογαλία». 4) Νὰ κάνετε φανταστικὰ ταξίδια
καὶ νὰ γράψετε μιὰ σύντομη ἑκθεσί.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ — ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

1. ΙΣΠΑΝΙΑ. *Έκτασις 503 χιλ.τ.χ. Πληθυσμός 28 έκατομ. πυκν. 55.

Κύριες πόλεις (πληθυσμός σε χιλιάδες—άπογραφή 1946)

Μαδρίτη	1.400	Μπιλμπάο	230
Βαρκελώνη	1.200	Μουρσία	210
Βαλέντσια	525	Γρενάδα	170
Σεβίλλη	380	Κορδοούη	160
Μαλάγα	290	Καρθγένη	150
Σαραγόσσα	260	Πάλμα	140
		Άλικάντη	130
		Κάδιξ	120
		Σάντα Κρούζ	80
		Βίλια Θισνέρος	35
		Ταγγέρη	60
		Τετουάν	45

Κύρια προϊόντα (X=χιλιάδες, E=έκατομ. T=τόν., K=κιλά) E'=έκατόλιτρ.
Ψάρια θαλάσ. 600XT, σιτάρι 3,5 ET, καλαμπόκι 0,7, ET, κρασί (τρίτη παγκοσμ.) 12 EΕ',
φελλός (δεύτερη παγκοσμ.) 54 XT, πρόβατα 24 E, μαλλιά (τρίτη στην Εύρωπη) 3 XT,
κάρβουνο 10 ET, σίδηρο 2,5 ET, άτσάλι 0,6 ET, χαλκός 15 XT, ύδράργυρος (πρώτη
παγκοσμ.) 24 XT, πυριτικά μέταλλα (τρίτη παγκοσμ.) 1,2 ET, ποτάσσα 900 XT.

Έξωτερικό έμπόριο (1948) Εισαγωγές 1,5 δισεκατομ. πεσέτες (1 πε-
σέτα=3.000 περίπου δραχμές). Βιομηχανικές εισαγωγές 35%, πρώτες ύλες 35%
Έξαγωγές: 1 δισεκατ. πεσέτες (τρόφιμα 35%, πρώτες ύλες 30%, βιομηχανικά
προϊόντα 16%).

II. ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ. *Έκτασις 91 χιλ. τ.χ. Πληθ. 8.400.000. Πυκν. κατά τ. χιλ. 92.

Κύριες πόλεις: Λισαβόνα (700), Πόρτο (260), Κοΐμβρα (35).

Κύρια προϊόντα (1945). Σιτάρι 400 XT, καλαμπόκι 300 XT, κρασί 7EE,
φελλό 130 XT (πρώτη στην παγκόσμιο παραγωγή), λάδι έλαιων 1EE'.

Έξωτερικό έμπόριο (1949). Εισαγωγές: 9 δισεκ. έσκούδος (Ένα έσκού-
δος=1.000 περίπου έλληνικές δραχμές). Άκατέργαστες ύλες 51%. Βιομηχανικά
προϊόντα 38%. Έξαγωγές: 4 δισεκατομμύρια έσκούδος. (Βιομηχανικά προϊόντα
33%, άκατέργαστες ύλες 27%).

ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

ΕΒΔΟΜΗ ΕΜΟΤΗΣ

Στή Δυτική Εύρωπη θά εξετάσωμε τὰ ἑξῆς Κράτη: 1) τὴν Ἀγγλία, 2) τὴν Ἰρλανδία, 3) τὴ Γαλλία, 4) τὸ Λουξεμβούργο, 5) τὸ Βέλγιο καὶ 6) τὴν Ὁλλανδία. Ἀπὸ αὐτὰ θά εξετάσωμε μὲ λεπτομέρειες τὴν Ἀγγλία καὶ τὴ Γαλλία γιατί εἶναι δύο ἀπὸ τίς μεγάλες δυνάμεις τοῦ κόσμου.

1. ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ (ΑΓΓΛΙΑ)

Α. Γεωφυσικὴ ἐξέταση

Θέσις - ἔκτασις - σύνορα - πληθυσμὸς.— Ἡ Μεγάλῃ Βρεττανία, ποὺ τὴ λέμε καὶ Ἀγγλία καὶ Ἀγγλικὴ Αὐτοκρατορία καὶ Ἡνωμένο Βασίλειο καὶ Βρετανικὴ Συμπολιτεία, ἢ Κοινοπολιτεία ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μεγάλα νησιά: τὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Ἰρλανδία καὶ ἀπὸ 800 ἄλλα μικρότερα ποὺ βρίσκονται σκορπισμένα γύρω ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο μεγάλα. Ὅλα αὐτὰ τὰ νησιά ἀποτελοῦν «τὶς Βρετανικὲς νήσους» ποὺ ἀναφέρουν ὅλες οἱ γεωγραφίαι.

Ἡ Ἀγγλία ἢ Μ. Βρεττανία εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ Βρετανικὰ νησιά μὲ ἔκτασι 313 χιλ. τ. χ. μαζὶ μὲ τὰ νησάκια τῆς καὶ τὴ Βόρειο Ἰρλανδία ποὺ τῆς ἀνήκει. Πληθυσμὸς ἔχει 50 ἑκατ. κατοίκους. Βρέχεται πρὸς Β. καὶ Δ. ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό, πρὸς Α. ἀπὸ τὴ Β. θάλασσα καὶ πρὸς Ν. ἀπὸ τὴ θάλασσα τῆς Μάγχης. Χωρίζεται σὲ τρία τμήματα: στὴν κυρίως Ἀγγλία ποὺ καταλαμβάνει τὸ κεντρικὸ καὶ νότιο μέρος τοῦ νησιοῦ, στὴν Ὁυαλλία ποὺ καταλαμβάνει τὸ Ν. Δ. τμήμα καὶ τὴ Σκωτία ποὺ καταλαμβάνει τὸ Β. τμήμα. Ὡς τέταρτο τμήμα μποροῦμε νὰ θεωρήσωμε τὴ Β. Ἰρλανδία.

Ἐδαφος - βουνά.— Ἡ Μ. Βρετανία δὲν ἔχει ψηλὰ βουνά. Τὸ ἔδαφος τῆς εἶναι πεδινό. Τὸ μεγαλύτερο ὕψος τῶν βουνῶν τῆς φθάνει τὰ 1400 μ. Στὸ χάρτη βλέπουμε τὰ ἑξῆς βουνά: 1) στὴ Σκωτία: τὰ *Καμβριανὰ* ὄρη μὲ ὑψηλότερη κορυφὴ τὸ *Μπέν-Νέβις* (1350 μ.) καὶ τὰ ὄρη *Σεβιδτ* ποὺ δὲν ξεπερνοῦν τὰ 800 μ. 2) στὴν κυρίως Ἀγγλία καὶ Ὁυαλλία διακρίνομε: τὰ *Πέννινα* ὄρη ποὺ διευθύνονται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ τὰ *ὄρη τῆς Ὁυαλλίας* μὲ τίς ἡφαιστειογενεῖς κορυφές τους, ὑψηλότερη ἀπὸ τίς ὁποῖες εἶναι τὸ ὄρος *Σνόδοντιον*.

Παράλια - πεδιάδες.— Τὰ παράλια τῆς Μ. Βρετανίας εἶναι πολὺ δαντελλωτὰ μὲ πολλοὺς κόλπους καὶ χερσονήσους. Στὸ χάρτη βλέπομε τίς χερσονήσους: τῆς *Κορνουάλης* στὰ Ν. Δ. καὶ τῆς *Ὁυαλλίας* λίγο βορειότερα. Ἀκρωτήρια: τὸ *Λάδσεν* καὶ *Αἰζάδ*, στὴ χερσόνησο τῆς Κορ-

νουάλης. Κόλποι: τοῦ *Μπρίστολ*, τοῦ *Λίβερπουλ*, τοῦ *Τάσμι*. Θάλασσες: τῇ *Μάγχῃ* καὶ τῇ *Βόρειο θάλασσᾳ*. Πορθμοί: τοῦ *Καλαί*, τοῦ *Ἀγίου Γεωργίου* καὶ τὸ *Βόρειο* πορθμό. Πεδιάδες: ὅλο τὸ νότιο μέρος τῆς χώρας τὸ πιάνει ἡ μεγάλη *Ἀγγλικὴ πεδιάδα*. Μικρότερες πεδιάδες ὑπάρχουν καὶ στὰ ἄλλα διαμερίσματα τῆς χώρας.

Ποταμοί.— Ἐχει πολλοὺς ἀλλὰ εἶναι ἀσήμενοι γιὰτὶ δὲν ἔχουν μεγάλο μήκος. Ἀς θυμηθοῦμε μονάχα τὸν *Τάμεσι* ποῦ ἔχει μήκος 334 χιλιόμε. καὶ ποῦ στὶς ἐκβολὲς του εἶναι χτισμένο τὸ Λονδίνο. Εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ γνωστὰ καὶ ἱστορικὰ ποτάμια τῆς Ἀγγλίας. Κάθε μέρα ἀκοῦμε νὰ μιλοῦν γι' αὐτόν. Ἄλλοι εἶναι ὁ *Μέρσεν*, ὁ *Σέβερν*, ὁ *Κλύντ*, ὁ *Τύν*, ὁ *Χοῦμπερ* κλπ. Ὅλοι τοὺς συγκοινωνοῦν μὲ διώρυγες καὶ εἶναι πλωτοὶ καὶ ἔτσι χρησιμοποιοῦνται ὡς ὁδοὶ συγκοινωνίας καὶ μεταφορῶν.

Λίμνες.— Ἡ Ἀγγλία ἔχει πολλὰς ἀλλὰ μικρὰς λίμνες γεμάτες ἄφθονα καὶ νόστιμα ψάρια.

Κλίμα.— Τὸ κλίμα τῆς εἶναι ὠκεάνειο μὲ πολλὰς βροχὰς καὶ ὕγρασιες. Τὸ χειμῶνα ἡ θερμοκρασία φθάνει μεταξὺ 7—15 βαθμοῦς πρᾶγμα ποῦ σημαίνει ὅτι εἶναι ἀρκετὰ θερμό. Σ' αὐτὸ φυντελεῖ καὶ τὸ ρεῦμα τοῦ κόλπου τοῦ Μεξικοῦ ποῦ ἐγγίζει ὅλες τὶς δυτικὰς ἀκτὲς τοῦ νησιοῦ καὶ τὸ γλυκαίνει. Οἱ ἄφθομοὶ ὕδατοι ποῦ μεταφέρουν ἀπὸ τῇ θάλασσᾳ οἱ ὠκεάνιοι ἄνεμοι γίνονται βροχὰς πολὺ ὠφέλιμες στὴν παραγωγή. Ἡ ἀκτὴ πρὸς τὴν Ἰρλανδία ἔχει ξηρὸ κλίμα γιὰτὶ τὰ βουνὰ ἐμποδίζουν κάπως τοὺς ἀνέμους. Ὁ ἀγγλικὸς οὐρανὸς εἶναι, ὥστόσο, πάντοτε συννεφιασμένος καὶ πυκνὴ ὁμίχλη σκεπάζει τὴν χώραν· αὐτὲς ἀκόμη τὶς πολιτείες.

Β'. Οἰκονομικὴ ἐξέταση

Προϊόντα—παραγωγή.— Γεωργικά: δημητριακά, σιτάρη, κριθάρι, κοκκινόγούλια, βρώμη, πατάτα. Ἡ καλλιέργεια γίνεται μὲ ὅλα τὰ σύγχρονα γεωργικὰ μέσα, μηχανήματα, λιπάσματα κλπ. Δὲν ἔχουν ὅμως μεγάλη παραγωγή, γιὰτὶ ἡ ἔκτασις ποῦ καλλιεργεῖται εἶναι μικρὴ. Οἱ μεγαλύτερες ἐκτάσεις εἶναι λειβάδια γιὰ χορτονομή. Σὰ 66 ο/ο τῶν ἐδαφῶν εἶναι λειβάδια, τὰ 13 ο/ο καλλιεργεῖται, τὰ 17 ο/ο ἀκαλλιέργητα καὶ τὰ 4 ο/ο μικρὰ δάση. Τὰ λαχανικά, τὰ ἄνθη καὶ τὰ φρούτα καλλιεργοῦνται μὲ ἐπιμέλεια στὰ παράλια τῆς Μάγχης. Τὰ σιτηρὰ τῆς δὲν καλύπτουν παρὰ μόλις τὸ 1/5 τῶν ἀναγκῶν τῶν κατοίκων γι' αὐτὸ τὰ εἰσάγουν ἀπὸ τὸ ἔξωτερικό.

Κτηνοτροφικά.— Βόδια, ἄλογα, χοῖροι, πρόβατα. Ἡ κτηνοτροφία εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη στὴν Ἀγγλία, τὰ βοοειδῆ στὴν πεδιάδα τῆς Κορνουάλης, τὰ πρόβατα στὴ Σκωτία, στὴ Β. καὶ Α. Ἀγγλία, οἱ χοῖροι καὶ τὰ ἄλογα σὲ διάφορα μέρη. Ἀπὸ τοὺς χοίρους βγαίνει πολὺ νόστιμο κρέας καὶ ἄφθονο λίπος. Τὰ ἄλογα εἶναι καλὰς ράτσες καὶ χρησιμο-

ποιούνται για τις μεταφορές και τις Ιπποδρομίες. Ὑπάρχει μεγάλη παραγωγή μαλλιών ἀπὸ τὰ πρόβατα. Ἀπὸ τὰ μαλλιά αὐτά καὶ τὰ ἄλλα ποὺ εἰσάγουν ἀπὸ τις ἀποικίες των, κατασκευάζονται τὰ περίφημα «ἀγγλικά κασμήρια».

Ἀλιεία.—Ἐνα ἑκατ. τόννοι ψάρια τὸ χρόνο ἀλιεύονται στὰ Ἀγγλικά παράλια: ρέγγες, μπακαλιάροι καὶ ὅλα τὰ ἄλλα εἶδη.

Ὀρυκτά.—Μεγάλες ποσότητες κάρβουνου καλῆς ποιότητος. Ἡ παραγωγή της εἶναι λίγο κατώτερη ἀπὸ τὼν Ἦν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, φθάει ὅμως τὰ 205 ἑκατ. τόννους τὸ χρόνο δηλ. τὰ 13 ο/ο τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Ἀπὸ τὴν ποσότητα αὕτη τὰ 4/5 ξοδεύονται γιὰ νὰ κινήθῃ ἡ Ἀγγλικὴ βιομηχανία, ποὺ εἶναι μία ἀπὸ τις πιὸ ἀνεπτυγμένες. Ἄν δὲν εἶχε τὸ κάρβουνο ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ γινόταν τόσο μεγάλη δύναμις. Τὸ 1/5 τῆς παραγωγῆς ἐξάγεται στὸ ἐξωτερικὸ ἀπὸ τὰ λιμάνια Νιουκαστέλ καὶ Κάρδιφ. Βγάζει ἐπίσης σίδηρο, μόλυβδο, κασσίτερο, ψευδάργυρο.

Βιομηχανία.—Ἐχει μεγάλες βιομηχανίες μετάλλων, κλωστοῦφαντουργίας, ὑφασμάτων, τροφίμων καὶ χημικῶν προϊόντων. Στὰ περίφημα ἐργοστάσια της κατασκευάζονται αὐτοκίνητα, τρακτέρ καὶ κάθε μηχανήμα ποὺ ἔχει ἀνάγκη ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος: ραδιόφωνα, ραπτομηχανές, κλπ. Ἐχει καὶ μεγάλα ναυπηγεῖα ὅπου συναρμολογοῦνται ἐμπορικά καὶ πολεμικά πλοία.

Τὰ ἀγγλικά ναυπηγεῖα εἶναι τὰ καλύτερα τοῦ κόσμου. Ἡ βιομηχανία ὑφασμάτων ἔρχεται πρώτη στὴν ποιότητα τῶν προϊόντων της. Στὰ χημικά προϊόντα: φάρμακα, χρώματα ἔχει μεγάλη παραγωγή. Ἐπίσης στὴ βιομηχανία χαρτιοῦ, γυαλικῶν καὶ μύρας. Γενικά ἡ Ἀγγλικὴ βιομηχανία ἔρχεται δευτέρα σχεδὸν στὴ σειρὰ σὲ ὅλο τὸν κόσμο, ὕστερα ἀπὸ τις Η.Π. τῆς Ἀμερικῆς.

Ἐμπόριο—εἰσαγωγή—ἐξαγωγή.—Τὸ Βρετανικὸ ἐμπόριο εἶναι εὐρύτατο μὲ ὅλες τις χώρες τοῦ κόσμου. Εἰσάγει τρόφιμα καὶ πρώτες ὕλες. Τὰ 50 ο/ο ἀπὸ τις εἰσαγωγές της εἶναι τρόφιμα γιὰ τὴ συντήρησι τοῦ πληθυσμοῦ, Εἰσάγει δηλαδὴ τὰ 80 ο/ο τῶν ἀλεύρων ποὺ καταναλίσκει γιὰ ψωμὶ ὁ πληθυσμὸς, τὰ 50 ο/ο ἀπὸ τὸ τυρὶ, βούτυρο, κρέας, καὶ αὐγά, τὰ 90 ο/ο τῶν φρούτων, ὅλο τὸ τσάι, 80 ο/ο ζάχαρη, ὅλο τὸ κρασί, κλπ. Εἰσάγει ἐπίσης τὰ 80 ο/ο ἀπὸ ὅλες τις πρώτες βιομηχανικὲς ὕλες, 40 ο/ο σίδηρο, 80 ο/ο μαλλιά καὶ ὅλα τὰ ὑφαντουργικά ὕλικά. Ἐπίσης καουτσούκ. Ἐξάγει δὲ ἐπεξεργασμένα: μάλλινα ὑφάσματα, βαμπακερά, καὶ μεταξωτά, μεταλλουργικά προϊόντα, πλοῖα ἀπὸ τὰ ναυπηγεῖα της, μηχανές, αὐτοκίνητα, ἀεροπλάνα, κάρβουνο.

+ Γ'. ΠΟΛΙΤΙΚὴ ἑξέταση

Πληθυσμὸς - γλῶσσα - θρησκεία - πολιτεῖμα.—Στὴ Μ. Βρετανία κατοικοῦν 50 ἑκατομμύρια κάτοικοι: Ἀγγλοὶ, Σκῶτοι, Οὐαλλοὶ, Ἴρλανδοί,

που με ένα όνομα ονομάζομε «Άγγλους». Γλώσσα μιλούν την Άγγλική που σήμερα είναι διαδεδομένη σε όλον τον κόσμο και ομιλείται επίσης στην Αμερική και στον Καναδά. Θρησκεία: είναι διαμαρτυρόμενοι χριστιανοί. Πολίτευμα: Βασιλεία από πολύ παλαιά χρόνια.

Μεγάλες πόλεις και λιμάνια.—Πρωτεύουσα είναι το Λονδίνο (8.300.000) με πληθυσμό περισσότερο από όσο έχει η Ελλάδα ολόκληρη. Σπουδαίο

Λονδίνο, η πρωτεύουσα της Άγγλιας.

έμπορικό λιμάνι στις εκβολές του Τάμεσις ποταμού. Μονάχα η Νέα Υόρκη των Ηνωμένων Πολιτειών ξεπερνά το Λονδίνο. Απέχει από τη θάλασσα 80 χιλιόμετρα αλλά ο Τάμεσις είναι πλωτός κι έτσι το Λονδίνο είναι λιμάνι που φθάνουν τα πλοία απ' όλα τα μέρη του κόσμου. Το Λονδίνο έχει ωραία και ιστορικά κτίρια, Πανεπιστήμια, Μουσεία, επαύλεις, ναούς, πλατείες, μεγάλα βιομηχανικά εργοστάσια κ.λ.π. Εκεί υπάρχουν τα περίφημα ανάκτορα του Βούιγγαμ, όπου μένουν οι Βασιλείς της Άγγλιας και το περίφημο Χαϊδ Πάρκ, μεγάλο δημόσιο Πάρκο.

Άλλες μεγάλες πόλεις είναι το Ντόβερ (50 χιλ.) λιμάνι της Μάγχης, Πόρτσμουθ (250 χιλ.) πολεμικό λιμάνι με ναύσταθμο, Σαούθαμπτον (200 χιλ.), Πλόρμουθ (200 χιλ.), Μπρίστολ (440 χιλ.), Κάρδιφ (240 χιλ.), εξαγωγικός λιμένας κάρβουνου, Λίβερπουλ (900 χιλ.), Μάντσεστερ (700 χιλ.), με την περίφημη διώρυγά του, τρίτο λιμάνι της Άγγλιας. Μπίρμιγχαμ (1.100.000), Νέιγχαμ (330 χιλ.), Νιουκάσλ (300 χιλ.), κλπ.

Συγκοινωνία. Ἡ Ἀγγλία ἔχει τὸ καλύτερο συγκοινωνιακὸ δίκτυο πρὸς ὅλον τὸν κόσμον. Ἐρχεται πρώτη στὸν ἐμπορικὸ, ἐπιβατικὸ καὶ πολεμικὸ στόλο. Ἑκατοντάδες ἀτμοπλοϊκὲς γραμμὲς διασχίζουν τοὺς ὠκεανούς καὶ τὶς θάλασσες γιὰ νὰ μεταφέρουν ἐπιβάτες καὶ ἐμπορεύματα ἀπὸ τὶς ἀποικίες πρὸς τὴ Μητρόπολι καὶ ἀντίθετα. Ἀλλὰ καὶ στὸ ἐσωτερικὸ ἔχει πυκνὸ σιδηροδρομικὸ δίκτυο. Ἐπίσης τὰ ποτάμια της, ποὺ εἶναι πλωτά, ἀποτελοῦν ἓνα θαυμάσιο συγκοινωνιακὸ δίκτυο. Ἀεροπορικὰ δρομολόγια ὑπάρχουν πρὸς ὅλες τὶς πρωτεύουσες τοῦ κόσμου. Κολοσσιαῖα καὶ πολυτελὴ ὑπερωκεάνεια, ἐκτελοῦν τακτικὰ τὴ συγκοινωνία μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς.

Κτήσεις - ἀποικίες - προτεκτοράτα - κηδεμονίες.— Ἡ Ἀγγλία κυτέχει πολλὰς κτήσεις καὶ ἀποικίες σὲ διάφορα μέρη τῆς γῆς. Κυριώτερες εἶναι :

Κτήσεις.— 1) Τὸ ἐλεύθερο κράτος τῆς Ἰρλανδίας, 2) ὁ Καναδὰς, 3) ἡ Νοτιοαφρικανικὴ Ἐνωσις, 4) ἡ Αὐστραλία, 5) ἡ Νέα Ζηλανδία, 6) τὸ Ἰνδοστάν, 7) τὸ Πακιστάν. Ὅλα τὰ κράτη αὐτὰ εἶναι ἀνεξάρτητα. Ἀνήκουν ὅμως στὴ Βρετανικὴ Κοινοπολιτεία.

Ἀποικίες.— 1) Τὸ Ἀγγλο-αιγυπτιακὸν Σουδάν, 2) ἡ Βρετανικὴ Ἀνατολικὴ Ἀφρική, 3) ἡ Ρωδεσία, 4) ἡ Νιγηρία, 5) Τμῆμα τῆς Ἰνδονησίας, 6) ἡ Πολυνησία καὶ 7) ἡ Γουιάνα στὴ Νότια Ἀμερικὴ καθὼς καὶ μερικὰ νησάκια στὶς Ἀντίλλες.

Προτεκτοράτα.— Ἡ Ἀραβία καὶ ἡ Μεσοποταμία.

Ναυτικὲς βάσεις.— Γιβραλτάρ, Μάλτα, Κύπρος, Σουέζ, Ἄντεν, Σιγκαπούρη κ. ἄ.

Ἱστορία - πολιτισμός.— Ἡ Ἱστορία της εἶναι πολὺ ἀρχαία. Ἀρχίζει ἀπὸ τὸν πρῶτο μ.Χ. αἰῶνα. Ὅταν κατέκτησαν τὴν Ἀγγλία οἱ Ρωμαῖοι βρῆκαν ἐκεῖ τοὺς Κέλτες καὶ τοὺς Σκώτους. Τοὺς κατέβαλαν μὲ ἀντίστασι. Ἀπὸ τὸ 1500 μ.Χ. ἄρχισε νὰ γίνεται μεγάλο ναυτικὸ κράτος καὶ μέσα σὲ 400 χρόνια ἐφθασε στὸ σημεῖο νὰ κυριαρχῇ σ' ὅλοκληρον τὸν κόσμον. Σήμερα, μετὰ τὸ δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον, ἔχασε ἀρκετὴ ἀπὸ τὴ μεγάλη ἰσχύ της ἀλλὰ παραμένει ἀκόμα μιὰ Μεγάλῃ Δύναμις, μὲ ἀπέραντο ἀποικιακὸ κράτος.

2. Ἰ Ρ Λ Α Ν Δ Ι Α

Ἡ Ἰρλανδία εἶναι τὸ δεύτερον μεγάλο νησί ἀπὸ τὸ σύμπλεγμα τῶν Βρετανικῶν νήσων. Βρίσκεται δυτικὰ τῆς Μ. Βρετανίας καὶ ἔχει ἔκτασι 70.000 τ.χ. (χωρὶς τὴ Βόρειον Ἰρλανδία ποὺ ἔχει 15.000 τ.χ. καὶ ἀνήκει στὴν Ἀγγλία). Ὁ πληθυσμὸς της φθάνει τὰ 3 ἑκατ. καὶ μαζὶ μὲ τὸν πληθυσμὸ τῆς Β. Ἰρλανδίας φθάνει τὰ 4 1/2 ἑκατ. Δὲν ἔχει μεγάλα βουνὰ καὶ ποτάμια. Τὸ ἑδαφὸς της εἶναι πεδινὸ στὸ κέντρο καὶ στὰ δυτικὰ παράλια, μὲ μικρὰς καὶ χαμηλὰς ὄρεσιρές.

Α. Χ. Πάση—Γεωγραφία Εὐρώπης

Παραγωγή.— Έχει πολλά *κτηνοτροφικά* αλλά και *γεωργικά* προϊόντα. Το κλίμα της είναι περισσότερο βροχερό με ευνούικη επίδραση στην καλλιέργεια. Με τη βοήθεια της Κυβερνήσεως αύξάνει καθημερινά ή καλλιέργεια δημητριακών και σιτηρών. Τρέφονται εκεί 4 εκατ. βόδια, 3 1/2 εκατ. πρόβατα και 1 εκατ. χοίροι. Επίσης υπάρχουν *όρνιθα* (άφθο νο κάρβουνο), και *βιομηχανικά* (μπύρα, οινόπνευματώδη, μπισκότα, ύφαντά).

Πολιτική κατάσταση.— Έχει την ίδια ιστορία με την Αγγλία. Πολίτευμα Δημοκρατικό. Ανήκει ως ισότιμο κράτος στη Βρετανική Κοινοπολιτεία.

Πόλεις.— Πρωτεύουσα *Δουβλίνο* (500 χιλ.), *Βέλφαστ* (415 χιλ.), *Κόρκ* (100 χιλ.), *Μπάιρφορντ* (30 χιλ.), *Λίμσερικ* (50 χιλ.).

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.— 1) Νά βρῆτε όλα τὰ παραπάνω στὸ χάρτη τῶν Βρετανικῶν νήσων. 2) Νά σχεδιάσετε τὸ χάρτη τῆς Μ. Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας στὴν ἀμμοδόχο καὶ στὴ χαρτογραφία σας. 3) Νά διαβάσετε στὰ λεξικά τις λέξεις «Μ. Βρετανία - Ἀγγλία - Οὐαλία - Σκωτία - Ἰρλανδία». 4) Νά κά- νετε φανταστικά ταξίδια. 5) Νά γράψετε μιὰ ἔκθεσι γιὰ τὴν Ἀγγλία.

3. Γ Α Λ Λ Ι Α

Α' Γεωφυσική εξέταση

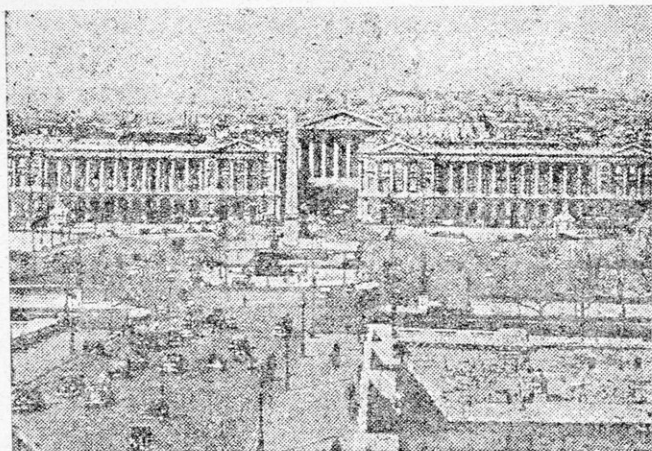
Θέσις - ἔκτασις - σύνορα - πληθυσμός.— Ἡ Γαλλία κατέχει τὸ δυ- τικὸ μέρος τῆς Εὐρώπης. Συνορεύει πρὸς Β. μετὶ τὸ Βέλγιο, Λουξεμβούργο καὶ τὴ Γερμανία. Πρὸς Ν. μετὶ τὴν Ἰσπανία. Βρέχεται καὶ ἀπὸ τὴ Μεσό- γειο θάλασσα. Πρὸς Α. συνορεύει μετὶ τὴν Ἰταλία καὶ Ἑλβετία. Πρὸς Δ. βρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό. Ἡ Γαλλία, ὅπως βλέπομε στὸν χάρτη, ἔχει σχῆμα ἐξαγωνικόν, σχεδὸν κανονικόν μετὰ τρεῖς πλευρὰς πρὸς τὴ θάλασσα (δύο πρὸς τὸν Ἀτλαντικόν καὶ μία πρὸς τὴ Μεσόγειον) καὶ τρεῖς πρὸς τὰς γειτονικὰς χώρας (Ἰσπανία, Γερμανία, Ἰταλία. (Μπορεῖ- τε νὰ βρῆτε πῶς σχηματίζεται τὸ ἐξάγωνο αὐτό). Ἡ Γαλλία ἔχει ἔκτασι 550.000 τ. χ. δηλ. τὸ 1/20 τῆς Εὐρώπης. Τὸ μῆκος τῆς ἀπὸ Ν. (Μεσό- γειο) πρὸς Β. (Δουγκέρκη) εἶναι 1000 χιλιόμετρα. Τὸ πλάτος τῆς ἀπὸ Α. (Στρασβούργο) πρὸς Δ. (Βρέστη) εἶναι 950 χιλ. Μονάχα ἡ Ρωσία στὴν Εὐρώπῃ εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ τὴ Γαλλία. Ἐχει πληθυσμὸν 42 εκατ. κατοίκους.

Ἀκτὲς - παράλια - κόλποι - χερσόνησοι - ἀκρωτήρια.— Οἱ ἀκτὲς τῆς Γαλλίας εἶναι 3000 χιλ. καὶ βρέχονται ἀπὸ 4 θάλασσες: τὴ Β. Θάλασσα, τὴ Μάγχη, τὸν Ἀτλαντικόν καὶ τὴ Μεσόγειον. Στὴ Μάγχη βλέπομε τοὺς κόλπους τοῦ Χερβούργου, τῆς Νορμανδίας καὶ τὸν Ἀτλαντικὸν τὸ Βισκαϊκὸν κόλπον ποὺ μισὸς ἀνήκει στὴν Ἰσπανία. Μεταξὺ Γαλλίας (Καλαί) καὶ Ἀγ- γλίας (Ντόβερ) σχηματίζεται ὁ Πορθμὸς τοῦ Καλαί, περίφημος γιὰ τὴν παλ-

λίρροιά του όπως και ο πορθμός του Εύριπου μεταξύ Εύβοίας και Ἀττικής. Χερσόνησοι σχηματίζονται δύο: της Βρετάνης και της Νορμανδίας. Σ' αυτές έγινε η απόβασις των συμμάχων κατά τον β' παγκόσμιον πόλεμον. Ἀκρωτήρια βλέπομε: τὸ *Ντὲ λ' Ἀγκ* στὴ χερσόνησο τῆς Νορμανδίας. Στὴ Μεσόγειο βλέπομε τὸν κόλπον τοῦ *Λέοντος*, στὶς ἐκβολὲς τοῦ Ροδανοῦ ποταμοῦ.

Νησιά.— Ἡ Γαλλία ἔχει μερικὰ μικρὰ νησιά γύρω της, πολὺ

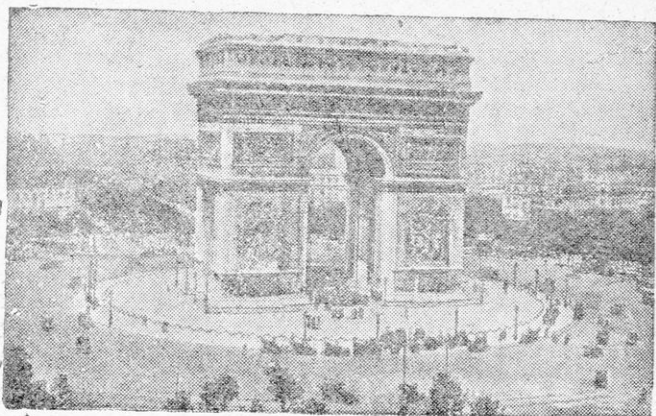
Παρίσι: ἡ Μονμάρτη, ἓνα αξιοθέατον μέρος τῆς πόλεως

μικρὰ ὅμως. Ἔχει κι ἓνα μεγάλο: τὴν *Κορσικὴν* στὴ Μεσόγειο. (Ἀφήνομε τὰ νησιά ποὺ ἔχει ὡς ἀποικίες).

Ἑδαφος - βουνὰ - πεδιάδες - ὄροπέδια.— Τὸ ἑδαφος τῆς Γαλλίας εἶναι πεδινὸ πρὸς τὰ παράλια καὶ ὀρεινὸ πρὸς τὸ κέντρο καὶ ἀνατολικά. Ἀποτελεῖται 1) ἀπὸ ἀρχαῖα βουνὰ ποὺ στὴν ἀρχὴ ἦταν πολὺ ψηλότερα, ἀλλὰ ποὺ μὲ τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων κατήντησαν μικρὲς καὶ χαμηλὲς ὀροσειρὲς γιατί οἱ πολλὲς βροχές, οἱ παγετώνες καὶ τὰ νερά παρέσυραν τὰ χρώματά τους πρὸς τοὺς κάμπους. Τέτοια βουνὰ ἔχει ἡ Γαλλία τὰ *Βόσγια*, στὰ σύνορα Γαλλίας-Γερμανίας. Πεδιάδες ποὺ σχηματίσθηκαν κατὰ τὸν τρόπο αὐτὸν ἔχομε: τὸ *κεντρικὸ ὄροπέδιο* καὶ τὰ ὄροπέδια τῆς *Βρετάνης* καὶ τῶν *Ἀρδεενῶν*, στὰ σύνορα Γαλλίας-Βελγίου. 2) Ἔχομε καὶ ἄλλες ὀροσειρὲς. Τὰ *Πυρηναῖα* ποὺ μάθαμε στὴν Ἰσπανία, τίς *Ἀλπεις* (Γαλλικὸ τμήμα), ποὺ μάθαμε στὴν Ἰταλία καὶ τὰ ὄρη *Γιούρα*, κοντὰ στὶς Ἀλπεις, στὰ σύνορα Γαλλίας—Ἑλβετίας. Οἱ ψηλότερες βουνοκορφές τῆς

Γαλλίας είναι τὸ **Λευκὸ ὄρος**, πού εἶδαμε καὶ στὴν Ἰταλία (4800) καὶ ἡ κορυφή τῶν Πυρηναίων (3400). Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι κάτω ἀπὸ 2000 μ. Πεδιάδες ὑπάρχουν πολλές καὶ ἐκτεταμένες: 1) ἡ **πεδιάδα τῆς Φλάνδρας**, πρὸς Β. 2) ἡ **πεδιάδα τῶν Παρισίων** στὸ κέντρο, πού καταλαμβάνει τὴς περιοχὲς πού ποτίζουν οἱ ποταμοὶ Σηκουάνας καὶ Λείγης, 3) ἡ **πεδιάδα τῆς Ἀκουϊτανίας**, στὰ Ν.Δ., πού τὴν ποτίζει ὁ Γαρούνας, 4) ἡ **πεδιάδα τοῦ Ροδανῶ** στὰ Ν.Α. πού τὴ διασχίζει ὁ ὁμώνυμος ποταμὸς καὶ 5) ἡ **πεδιάδα τῆς Ἀλσατίας**.

Ποταμοὶ - λίμνες.—Τέσσερες μεγάλους ποταμοὺς ἔχει ἡ Γαλλία 1) τὸ **Σηκουάνα** πού πηγάζει ἀπὸ τὰ ὄρη Γιούρα καὶ ἐκβάλλει στὴ Μάγχη

Ἡ Ἀψίδα τοῦ Θριάμβου στὸ Παρίσι

2) τὸν **Λείγηρα** πού πηγάζει ἀπὸ τὰ μικρὰ ὄρη τοῦ κεντρικοῦ ὄροπεδίου καὶ ἐκβάλλει στὸν Ἀτλαντικὸ, 3) τὸν **Γαρούνα** πού πηγάζει ἀπὸ τὰ Πυρηνά καὶ ἐκβάλλει στὸν Ἀτλαντικὸ μὲ ἓνα ὥραϊο «Δέλτα» πού ὀνομάζεται «Ζιρόν» καὶ 4) τὸ **Ροδανὸ** πού πηγάζει ἀπὸ τὴς Ἑλβετικὲς Ἀλπεις καὶ ἐκβάλλει στὴ Μεσόγειο. Ἀφήνομε τὸ Ρῆνο νὰ τὸν ἐξετάσωμε στὴ Γερμανία. Σήμερα ὁ μεγάλος αὐτὸς ποταμὸς εἶναι σύνορο μεταξὺ Γαλλίας-Γερμανίας. Μικρότεροι ποταμοὶ τῆς Γαλλίας εἶναι στὴ σειρά ὁ **Μόζας** μὲ τὸν παραπόταμό του **Σάμπρ** καὶ ὁ **Σκάλδης** μὲ τοὺς παραποτάμους τοῦ **Σκάρπ** καὶ **Λύς**. Ἐπίσης οἱ παραπόταμοι τοῦ Σηκουάνα: **Μάρνης**, **Ὁμπ**, **Ουάζ**, **Υόν** κλπ. Σπουδαῖες λίμνες δὲν ἔχει ἡ Γαλλία.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῆς Γαλλίας εἶναι εὐκρατὸ σὲ ὅλη τὴ χώρα γιατί: 1) βρίσκεται σὲ ἴση ἀπόστασι ἀπὸ τοὺς Πόλους καὶ τὸν Ἰσημερινὸ (μετρήστε τὴν στὴν ὑδρόγειο σφαῖρα) 2) δὲν ἔχει ψηλὰ βουνὰ ἀλλὰ τὸ ἐδαφὸς

της είναι πεδινό. "Αρα οί θαλασσινοί άνεμοι δέν έμποδίζονται νά φθάσουν παντοῦ καί 3) "Επειδή γειτονεύει μέ τή θάλασσα έπικρατοῦν δυτικοί θερμοί καί ὑγροί άνεμοι ἀπό τόν "Ατλαντικό. Βροχές άφθονες.

Β'. Οικονομική εξέταση

Προϊόντα - παραγωγή.—**Γεωργικά:** κριθάρι, λυκίσκος, κοκκινογούλια στή Λωραίνη. Κύρια ὅμως γεωργικά προϊόντα εἶναι τὸ σιτάρι καί τὸ κρασί. Τὸ σιτάρι καλλιεργεῖται σὲ ὅλη τή Γαλλία πρὸς πολὺ ὅμως στὶς εὐφορες πεδιάδες τῆς Φλάνδρας, τοῦ Γαρόύνα κλπ. "Η ἄμπελος δίνει ἐξαιρετικῆς ποιότητος σταφύλια καί κρασιά στὴν ἐπαρχία τῆς Καμπανίας, τῆς Βουργουνδίας, τῆς "Αλσατίας καί τῆς περιοχῆς τοῦ Μπορντώ. Περίφημα εἶναι τὰ κρασιά: σαμπάνια καί μπορντώ. **Κτηνοτροφικά:** Μεγάλῃ πρόδοο ἔχει κάνει ἡ κτηνοτροφία στή Γαλλία. Τρέφονται ἄλογα, βόδια, ἀγελάδες, πρόβατα. **Δασικά:** οἰκοδομικὴ ξυλεία, γιὰ ἔπιπλα κλπ. Δυστυχῶς τὰ δάση τῆς κεντρικῆς Γαλλίας κατεστράφησαν ἀπὸ διαφόρους λόγους κι ἔτσι τὰ δασικά προϊόντα λιγοστεύουν. **"Αλιευτικά:** Διεξάγεται καλὴ ἀλιεία στὰ παράλια τῆς Γαλλίας: (ρέγγες, σαρδέλλες, μπακαλιάροι). Πρὸς συστηματικὴν στὸν κόλπο τῆς Γασκῶνης (Βισκαϊκός). **"Ορυκτά:** μεγάλες ποσότητες κάρβουνο, σίδηρο, ἀλουμίνιο. Στὸ σίδηρο ἔρχεται δεύτερη στὴν παγκόσμιον παραγωγή. Στὸ κρασί πρώτη. **Βιομηχανικά:** "Ερχεται πρώτη στή Βιομηχανία μεταξωτῶν ὑφασμάτων. "Επίσης κατέχει μίαν ἀπὸ τίς πρῶτες θέσεις στὴν ἀρώματοποιία, σαπωνοποιία, βιομηχανία χημικῶν προϊόντων καί στὴν κατασκευὴ μηχανημάτων, αὐτοκινήτων, ὀχημάτων κλπ. **"Εμπόριο** ἔχει μὲ ὅλες τίς χώρες τοῦ κόσμου. Μὲ τὴν "Ελλάδα ἀνταλλάσσει ὑφάσματα, καλλυντικά, δέρματα, νήματα, μηχανές, βιβλία καί παίρνει καπνὸ, σταφίδα, κρασί, λάδι, καρπούς.

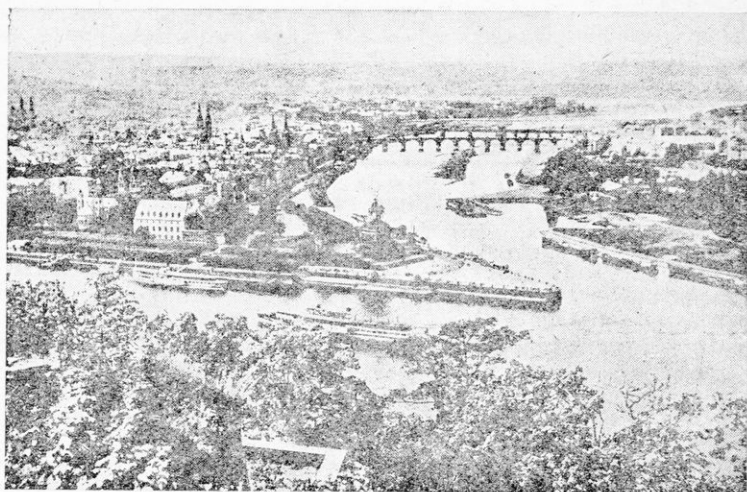
Γ'. Πολιτικὴ εξέταση

Κάτοικοι - γλῶσσα - θρησκεία - πολιτεῖμα.—Στὴ Γαλλία κατοικοῦν οἱ Γάλλοι, λαὸς Γαλατικῆς καταγωγῆς. Μιλοῦν τὴ Γαλλικὴ γλῶσσα, μίαν ἀπὸ τίς πρὸς γλυκειὰς καί πρὸς διαδεδομένους γλῶσσας στὸν κόσμον. Θρησκεία ἔχουν τὴν Καθολικὴν.

"Ιστορία - πολιτισμός.—Οἱ Γάλλοι κατάγονται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Γαλάτες ποὺ κατοικοῦσαν στή Γαλατία δηλ. στή σημερινὴ Γαλλία. Τὸν 1ον μ. Χ. αἰῶνα κατεκτήθησαν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καί ἡ χώρα τῶν ἔγινε ἐπαρχία τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Τὸ 476 μ.Χ. διελύθη τὸ Ρωμαϊκὸ κράτος καί κατελήφθη ἡ Γαλλία ἀπὸ τοὺς Φράγκους. Τὸ 850 μ.Χ. διελύθη καί τὸ Φραγκικὸ κράτος καί ἰδρύθηκε Γαλλικὸ κράτος ἐλεύθερο καί ἀνεξάρτητο. Τὸ κράτος αὐτὸ μεγάλωσε καί δοξάσθηκε μὲ διαφόρους βασιλεῖς καί αὐτοκράτορες μέχρι τὸ 1879, ὁπότε ἔγινε ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις καί ὡς πο-

λίτευμα ἐπεκράτησε ἡ Δημοκρατία. Ὁ Μ. Ναπολέων κατόπι ἔκανε πολ-
λοὺς πολέμους καὶ μεγάλωσε τὸ Γαλλικὸ κράτος. Σήμερα ἡ Γαλλία εἶναι
μία ἀπὸ τὶς 5 Μεγάλες Δυνάμεις τῆς γῆς.

Μεγάλες πόλεις καὶ λιμένες τῆς Γαλλίας.— Πρωτεύουσα τῆς
Γαλλίας εἶναι τὸ *Παρίσι* (5 ἑκατ.) στὶς ὄχθες τοῦ Σηκουάνα. Τὸ Παρίσι
εἶναι μία ἀπὸ τὶς ωραιότερες πόλεις τοῦ κόσμου μὲ πολλὰ ἀξιοθέατα καὶ
ἱστορικὰ μνημεῖα, Μουσεῖα, Πανεπιστήμια, ἄνωγες σχολές κλπ. Εἶναι
κέντρον τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς κινήσεως. Ἔχει πολλὰ καὶ μεγάλα βιο-
μηχανικὰ ἐγκαταστάσεις. Ἄλλες πόλεις εἶναι οἱ *Βερσαλλίες* (60 χιλ.),

Ἡ συμβολὴ τῶν ποταμῶν Ρήνου καὶ Μόζα στὴν ωραία πόλι τῆς Κομπλέντζ Γαλλίας

περίφημες γιὰ τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κεραμικοῦ καὶ τὴν αἶθουσα μὲ τὰ κά-
τοπτρα. Ἐδῶ ὑπογράφηκε τὸ 1918 ἡ συνθήκη εἰρήνης μὲ τὴ Γερμανία
στὸν ἀ' παγκόσμιον πόλεμον. *Δίλλη* (200 χιλ.), ἐμπορικὸ κέντρο στὴ Β.
Γαλλία καὶ *Καλαί* (70 χιλ.) στὴ Μάγχη, λιμάνι ποῦ συνδέει τὴ Γαλλία
μὲ τὴν Ἀγγλία. *Ἀμιένη* (100 χιλ.), *Χάβρη* (200 χιλ.), μεγάλο λιμάνι τῆς
Γαλλίας, *Χερβοῦργο* (50 χιλ.), *Βρέστη* (70 χιλ.), μὲ πολεμικὸ ναῦσταθμον,
Νάντη (200 χιλ.), *Μπορντώ* (300 χιλ.), ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα λιμάνια
στὶς ἐκβολὰς τοῦ Γαρόύνα ποταμοῦ. Περίφημα εἶναι τὰ κρασιά τῆς περι-
φερείας τοῦ Μπορντώ. *Τουλούζη* (200 χιλ.), πολεμικὸς ναῦσταθμος τῆς
Γαλλίας. *Μασσαλία* (650 χιλ.), τὸ πρῶτο ἐμπορικὸ λιμάνι τῆς χώρας. Ὅλα
τὰ πλοῖα περνώντας ἀπὸ τὴ Μεσόγειο σταματοῦν ὅπωςδὴποτε στὴ Μασ-
σαλία. Τὴν πόλι αὐτὴ ἱδρυσαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες (ποιοὶ ἂν θυμᾶσθε

καί πότε;). *Κάννες* (58 χιλ.) καί *Νίκαια* (200 χιλ.), σπουδαῖα παραθεριστικά κέντρα, οἱ καλύτερες λουτροπόλεις τοῦ κόσμου. *Στρασβοῦργο* (200 χιλ.) σπουδαῖο ἐμπορικό κέντρο στοῦ Ρήνου.

Συγκοινωνία.— Ἡ Γαλλία ἔχει τὸ πυκνότερο σιδηροδρομικὸ δίκτυο ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον. Ἀπὸ τὸ Παρίσι ξεκινοῦν ὅλοι οἱ σιδηρόδρομοι γιὰ τὴν βόρειο, δυτικὴ καὶ νότιο Εὐρώπῃ. Μιά ματιὰ στοῦ χάρτη μᾶς δείχνει τὰ δρομολόγια αὐτά. Αὐτοκινητόδρομοι, ἀεροπορικὲς καὶ ἀκτοπλοϊκὲς γραμμὲς ἐξυπηρετοῦν τὸ ἐμπόριο καὶ τὶς μεταφορὲς στοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ στοῦ ἐξωτερικοῦ.

Γαλλικὲς ἀποικίαι καὶ κτήσεις.— Ἡ Γαλλία εἶναι ἓνα μεγάλο ἀποικιακὸ κράτος. Οἱ κυριώτερες ἀποικίαι καὶ κτήσεις τῆς εἶναι: Ἡ *Γαλλικὴ Ἰνδοκίνα* ἢ *Βιέτ-Νάμ* μὲ πρωτ. τὴ *Σαῖγκὼν* (800 χιλ.), 2) ἡ *Νέα Καληδονία*, νησί στὴν Ὠκεανία καὶ Πολυνησία μὲ πρωτ. τὴ *Νουμέα* (15 χιλ.), 3) Στὴ Β. Ἀφρικὴ: τὴν *Τύνιδα*, τὸ *Ἀλγέριο*, τὸ *Μαρόκο*, 4) στὴν Δ. Ἀφρικὴ: τὴ *Σαχάρα*, τὴ Γαλ. *Γουϊνέα* καὶ τὸ *Καμερούν*, 5) στὴν Κεντρικὴ Ἀφρικὴ τὸ *Γαλλικὸ Κονγκό*, 6) τὴ *Μαδαγασκάρη*, 7) τὴ *Γουϊάνα*, ἓνα μικρὸ τμῆμα στὰ Β.Δ. παράλια τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς καὶ 8) μερικὰ νησάκια στὶς *Ἀντίλλες* νήσους (Κεντρικὴ Ἀμερικὴ) καὶ στὴν Ὠκεανία.

Σημειώσεις. Στὸ ἔδαφος τῆς Γαλλίας ὑπάγεται διοικητικὰ καὶ τὸ νησί *Κορσικὴ*. Δεν εἶναι κτῆσις τῆς ἀλλὰ μόνιμο καὶ ἀναπόσπαστο μέρος τῆς μητροπολιτικῆς Γαλλίας. Σ' αὐτὴ γεννήθηκε ὁ Μ. Ναπολέων. Ἡ Κορσικὴ βρίσκεται ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Ὁ πληθυσμὸς τῆς μιλᾷ τὴν Ἰταλικὴ γλῶσσα. Οἱ κάτοικοι εἶναι Ἰταλικῆς καταγωγῆς. Ἐκτασίς 8.700 τ.χ. καὶ πληθυσμὸς 300 χιλ. Πρωτ. εἶναι τὸ *Αἰάκιο* (30 χιλ.).

4. Μ Ο Ν Α Κ Ο

Τὸ Μόνακο εἶναι ἓνα Πριγκηπάτο μὲ πληθυσμὸ 25.000 κατοίκους στὰ σύνορα τῆς Γαλλίας - Ἰταλίας. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ ὁμώνυμος πόλις Μονακό μὲ 3.000 κατοίκους.

5. Α Ν Δ Ο Ρ Α

Εἶναι ἓνα δεύτερο κρατίδιο μέσα στὰ ὅρια τῆς Γαλλίας, στὰ σύνορα Ἰσπανίας - Γαλλίας (Πυρηναιά). Ἔχει δημοκρατικὸ πολίτευμα, ἔκτασι 450 τ.χ. καὶ πληθυσμὸ 5.000. Πρωτ. Ἀνδόρρα (800 κάτοικοι).

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.— 1) Νά βρῆτε ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα στοῦ χάρτη τῆς Γαλλίας. 2) Νά σχεδιάσετε τὸ χάρτη τῆς Γαλλίας στὴν ἀμμοδόχο καὶ στὴ χαρτογραφία σας ὁμαδικὰ καὶ ἀτομικά. 3) Νά διαβάσετε στὰ λεξικά τὶς λέξεις «Γαλλία, Μαρόκο, Τύνις, Μαδαγασκάρη, Γουϊάνα, Νέα Καληδονία, Βιέτ-Νάμ, Καρλουμάγνος, Λουδοβίκος XIV, Μ. Ναπολέων, Βερσαλλεῖς, Παρίσι, Πύργος Ἀἰφελ. 4) Νά γράψετε μιὰ ἔκθεσι γιὰ τὴ Γαλλία.

6. ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟΝ

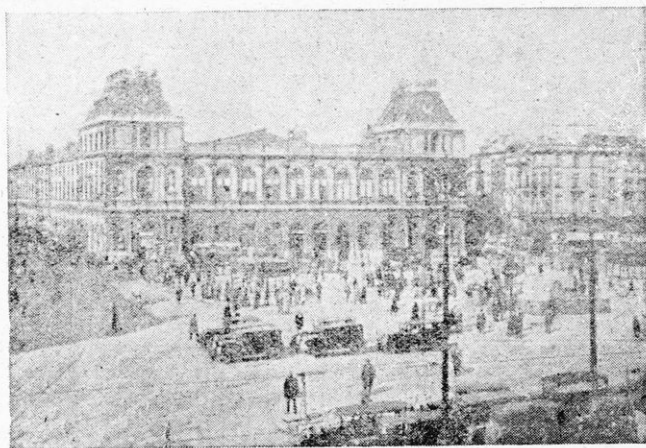
Τὸ Πριγκηπάτο τοῦ Λουξεμβούργου εἶναι ἓνα μικρὸν κρατίδιον μεταξὺ τῆς Γαλλίας, Γερμανίας καὶ Βελγίου. Ἔχει ἑκτάσι 2.600 τ.χ. καὶ πληθυσμὸν 290.000. Πρωτεύουσα ἡ ὁμώνυμος πόλις *Λουξεμβούργο* (60.000).

7. ΒΕΛΓΙΟ

Α'. Γεωγραφικὴ ἐξέτασις

Θέσις-ἑκτάσις σύνορα-πληθυσμός.—Τὸ Βέλγιο βρίσκεται μεταξὺ τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ὑλλανδίας. Βρέχεται πρὸς Δ. ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῆς Μάγχης. Ἔχει ἑκτάσι 30.000 τ.χ. καὶ πληθυσμὸν 8 1)2 ἑκατ.

Ἔδαφος βουνὰ πεδιάδες ποταμοί.—Τὸ ἔδαφος τοῦ Βελγίου εἶναι πεδινόν. Μόνον ἓνα μικρὸν τμήμα πρὸς Ν.Α. εἶναι ὄρεινόν. Ἐκεῖ βρίσκονται τὰ ὄρη *Ἀρδέennes* μὲ μεγαλύτερον ὕψος 700 μέτρα. Πρὸς τὰ παράλια ξα-

Βρυξέλλες, ἡ πρωτεύουσα τοῦ Βελγίου

πλώνονται οἱ μεγάλες πεδιάδες τοῦ Βελγίου ποὺ φέρουν διάφορα ὀνόματα. Τὶς πεδιάδες αὐτὲς ποτίζουν οἱ ποταμοὶ Σάμπρ, Μόζας καὶ Σκάλδης.

Κλίμα.—Τὸ Βέλγιο ἔχει κλίμα ὠκεάνειον, ὑγρὸ ἀλλὰ πολλὰς φορές ἀπότομον καὶ ψυχρὸν. Τὰ Βρετανικὰ νησιά ἐμποδίζουν τοὺς Ἀτλαντικοὺς ἀνέμους νὰ φθάσουν ὥς τὸ ἐσωτερικόν του, γι' αὐτὸ μερικὰς φορές κάνει κρύον. Φυσοῦν τότε ψυχροὶ ἀνεμοὶ ἀπὸ τῆς Γερμανίας.

Β' Οικονομική εξέταση

Προϊόντα - παραγωγή - γεωργικά.—'Εκτός από την περιοχή των 'Αρδεννών, τὸ Βέλγιο ἔχει πολὺ εὐφορο ἔδαφος. Παράγει δημητριακά: σιτάρι, βρώμη, σίκαλη, πατάτες καὶ πρὸ πάντων βιομηχανικά φυτά: λινάρι, κοκκινόγούλια, ἀγριοκράμβη, λυκίσκο, ραδίκια. 'Επίσης ἀρκετὴ ποσότητα καπνοῦ καὶ ἄνθη. **Κτηνοτροφικά:** ἔχει καλὴ κτηνοτροφία: πρόβατα, βόδια, χοίρους. **Βιομηχανικά:** ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή τοῦ Βελγίου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ποσότητα τοῦ κάρβουνου ποὺ βγάζουν κάθε χρόνο τὰ ὄρυχεῖα του. "Αλλοτε τὴν πρώτη θέσι στὴ βιομηχανικὴ ἐπεξεργασία εἶχαν τὰ μαλλιά. 'Απὸ τὰ ὄρυκτά: κάρβουνο, σίγγο, σίδηρο κλπ. Παρασκευάζονται μηχανήματα ποὺ ἐξάγονται στὸ ἐξωτερικόν. Στὸ χυτοσίδηρο καὶ στὸ ἀτσάλι ἔρχεται ἕκτη στὴν παγκόσμιον παραγωγή. Στὴ Λιέγη κατασκευάζονται ὅπλα, αὐτοκίνητα, μηχανήματα. Στὸ Σαρλερουά: **χημικά** προϊόντα, γυαλικά, κεραμίδια. Ἀναπτυγμένες εἶναι καὶ οἱ ὑφαντουργικὲς βιομηχανίες καθὼς καὶ ἡ βιομηχανία τροφίμων. 'Επίσης γίνεται ἐπεξεργασία οἴνο-πνευματωδῶν (μυῦρας) σὲ μεγάλες ποσότητες, ποὺ ἐξάγονται γιατί οἱ Βέλγοι δὲν καταναλίσκουν τέτοια προϊόντα.

Γ' Πολιτικὴ εξέταση

Κάτοικοι-γλῶσσα-θρησκεία-πολίτευμα.—Οἱ κάτοικοι τοῦ Βελγίου ἀνήκουν σὲ δύο φυλές: στοὺς Βαλλόνους, ποὺ κατάγονται καὶ συγγενεῶν μὲ τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Φλαμανδοὺς ποὺ κατάγονται καὶ συγγενεῶν μὲ τοὺς Γερμανοὺς. Οἱ πρῶτοι μιλοῦν τὴ Γαλλικὴ. Οἱ δεῦτεροι τὴ Φλαμανδική. Θρησκεία ἔχουν τὴν Καθολικὴ. Πολίτευμα Βασιλεία.

Πόλεις —Πρωτεύουσα εἶναι οἱ *Βρυξέλλες* (1 ἑκατ. κατ.) μὲ Πανεπιστήμιο, ἄλλα ἀνώτερα ἱδρύματα καὶ ὠραία κτίρια, στὸ κέντρο τῆς πόλεως. "Αλλες πόλεις εἶναι: ἡ *Ἀμβέρσα* (520 χιλ.) ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐμπορικὰ λιμάνια τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου, ἡ *Γάνδη* (200 χιλ.), ἡ *Ὀστάνδη* (60 χιλ.) καὶ ἡ *Λιέγη* (460 χιλ.), βιομηχανικὴ πόλις.

Συγκοινωνία.—Τὸ Βέλγιο ἔχει πυκνὸ σιδηροδρομικὸ καὶ ὁδικὸ δίκτυο. 'Επίσης ἀτμοπλοϊκὲς καὶ ἀεροπορικὲς γραμμές.

'Αποικίες καὶ κτήσεις.—'Εχει μιὰ μεγάλην ἀποικίαν: τὸ *Βελγικὸ Κογκό*, στὴν Κεντρικὴ Ἀφρικὴ, μὲ ἑκτασι 2.400.000 τ. χ. καὶ πληθ. 10 ἑκατ. κατοίκους. Πρωτ. *Λεοπόλντιβιλ* (12.000). Στὸ Βελγικὸ Κογκό παράγονται τὰ ἐξῆς προϊόντα ποὺ μεγαλύνουν τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα καὶ τὸν πλοῦτον τῆς χώρας: χαλκός, οὐράνιο, χρυσός, βαμπάκι καὶ λάδι.

'Ιστορία - πολιτισμός.—'Η ἱστορία των εἶναι κοινὴ μὲ τὴν ἱστορίαν των Γάλλων. Κατακτῆθησαν πρῶτα ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ ἀργότερα ἀπὸ

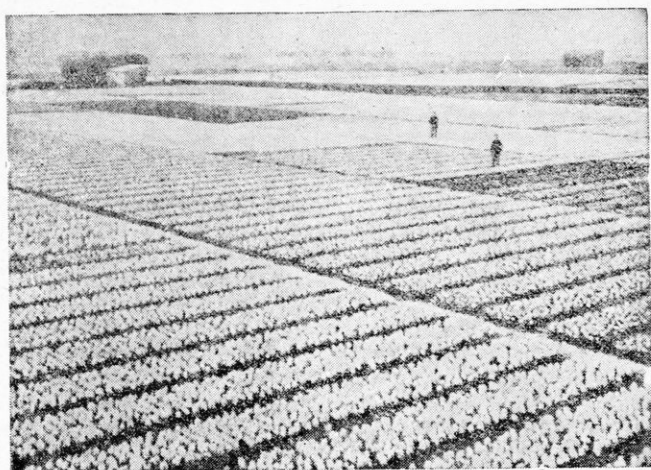
τοὺς Φράγκους. Τὸ 1450 μ. Χ. ὑποτάχθηκαν στοὺς Ἰσπανοὺς. Κατόπιν στὴν Αὐστρία, Γαλλία καὶ ἀπὸ τὸ 1880 ἔγινε ἐλεῦθερο καὶ ἀνεξάρτητο κράτος. Οἱ Βέλγοι εἶναι λαὸς πολιτισμένος μὲ καλὴ ἐκπαίδευσι καὶ μὲ δύο Πανεπιστήμια : ἓνα στὶς Βρυξέλλες καὶ ἓνα στὴ Γάνδη.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.— 1) Νὰ βρῆτε ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα στοὺς τρεῖς ἑγχρωμοὺς χάρτες τῆς Εὐρώπης. 2) Νὰ ἀπομονώσετε καὶ νὰ σχεδιάσετε τὸ χάρτη τοῦ Βελγίου στὴν χαρτογραφία σας. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τις λέξεις: Βέλγιο, Βελγικὸ Κογκρέ. 4) Νὰ κάνετε φανταστικὰ ταξίδια. 5) Νὰ γράψετε μίαν σύντομη ἔκθεσι.

8. ΟΛΛΑΝΔΙΑ (ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ)

Α: Γεωφυσικὴ ἐξέτασις

Θέσις - ἔκτασις - σύνορα' - πληθυσμός.— Ἡ Ὁλλανδία βρίσκεται ἄκμα βορειότερα ἀπὸ τὸ Βέλγιο. Συνορεύει πρὸς Α. μὲ τὴ Γερμανία,

Ἐκτάσεις μὲ ἀνθοκήπια στὴν Ὁλλανδία

πρὸς Ν. μὲ τὸ Βέλγιο. Πρὸς Β. καὶ Δ. βρέχεται ἀπὸ τὴ Βόρειο θάλασσα. Ἔχει ἔκτασι 34.000 τ.χ. καὶ πληθυσμὸ πάνω ἀπὸ 9.300.000 κατοίκους.

Ἔδαφος - βουνὰ - πεδιάδες - ποταμοί.— Τὸ ἔδαφος τῆς Ὁλλανδίας εἶναι πεδινό, σχεδὸν ὁλόκληρο. Ἡ Ὁλλανδικὴ πεδιάδα σκεπάζεται σχεδὸν ὁλόκληρη τὴν ἔκτασι τῆς Β. Δ. Εὐρώπης. Μικροὺς μόνον λόφους βλέπομε στὰ Ν.Α. μὲ ὕψος 300 μ. Ὅλο τὸ ἔδαφος πρὸς τὴν παραλία εἶναι χαμηλότερο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης κατὰ 7 μέτρα,

γι' αυτό και τὰ ἐδάφη αὐτὰ λέγονται «Κάτω χώρες». Σ' ὅλο τὸ μῆκος τῆς παραλίας ἔχουν κτισθῇ προχώματα ὕψους 10 καὶ παραπάνω μέτρων γιὰ νὰ ἐμποδισθῇ τὸ νερὸ τῆς θάλασσης νὰ προχωρήσῃ στὸ ἐσωτερικόν.

Νερὰ-ποταμοὶ-λίμνες-ἔλη.—Στὴν Ὑλλανδία περνοῦν οἱ ποταμοὶ *Ρήνος, Μόζας καὶ Σκάλδης*. Αὐτὴ τὴν ποτίζουσι καὶ τὴν κάνουν πολὺ εὐφορῇ. Χρησιμοποιοῦνται δὲ καὶ ὡς μέσον συγκοινωνίας γιατί εἶναι πλωτοί. Λίμνες ὑπῆρχαν πολλὰς ἄλλοτε, ἀλλὰ ἀποξηράνθηκαν καὶ οἱ ἐκτάσεις τῶν καλλιεργοῦνται. Πολλὰ ἔλη ὑπάρχουν ἀκόμη. Γενικὰ στὴν Ὑλλανδία γίνεται μιὰ τεραστία πάλη ἐναντίον τοῦ νεροῦ τῶν βροχῶν, τῶν πλημμυρῶν καὶ τῆς θαλάσσης, ποὺ ὅταν ἔχη φουσκοθαλασσιὰ καὶ παλίρροια, προσπαθεῖ νὰ εἰσχωρήσῃ στὶς χαμηλὰς παράλιες ἐκτάσεις. Τὰ προχώματα σὲ μερικὰ μέρη εἶναι διπλὰ καὶ τριπλὰ. Μὲ τέτοια προχώματα συγκρατοῦν καὶ τὶς πλημμύρες τῶν ποταμῶν στὸ ἐσωτερικόν. Ἐπίσης τὰ νερά τῶν βροχῶν τὰ διοχετεύουν σὲ μεγάλες διώρυγες μὲ τρόμπες ἢ μὲ ἀνεμομύλους. Οἱ διώρυγες αὐτὲς εἶναι σὲ μέρη ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσης. Καὶ οἱ ἀνεμόμυλοι τὸ ἀνεβάζουν μέχρις ἐκεῖ. Σὲ ὁλόκληρὴ τὴν Ὑλλανδία ὑπάρχει ἓνα τεράστιο σύστημα διωρύγων καὶ ἀνεμομύλων.

Κλίμα.— Ἔχει κλίμα ὠκεάνειο μὲ γλυκὸ χειμῶνα καὶ δροσερὸ καλοκαίρι.

Παραγωγὴ-προϊόντα.— Ἡ Ὑλλανδία ἔχει πολὺ ἀνεπτυγμένη τὴ δενδροκαλλιέργεια, τὴν κτηνοτροφία, τὴν ἀλιεία καὶ μερικοὺς κλάδους τῆς βιομηχανίας. Παράγει κτηνοτροφικά: γαλακτερά, βοῦτυρα, τυριά ἐξαιρετικά (τὰ Ὑλλανδικὰ ποὺ βλέπομε στὴν ἀγορά). Οἱ Ὑλλανδέζικες ἀγελάδες εἶναι γνωστὲς σ' ὅλο τὸν κόσμον γιατί δίνουν πολλὰς ὀκάδες γάλα τὴν ἡμέρα. Τρέφονται ἐκεῖ σήμερὰ 2.400.000 βόδια καὶ ἀγελάδες ποὺ παράγουν 5 δισεκατ. λίτρος γάλα τὸ χρόνον, 2 ἑκατ. χοῖροι, 500.000 πρόβατα, 300.000 κατσίκες. Τὴν κτηνοτροφία βοηθοῦν πολὺ οἱ βοσκές, τὰ λειβάδια καὶ οἱ τεράστιες ποσότητες χορτονομῆς ποὺ παράγει τὸ ἔδαφος τῆς. Εἶναι φτωχὴ σὲ δημητριακὰ ἀλλὰ πολὺ πλουσία σὲ λαχανικά, χόρτο καὶ ζωοτροφές (τροφές γιὰ τὰ ζῶα). Στὴν Ὑλλανδία ὑπάρχουν καὶ τεράστιες ἐκτάσεις μὲ ἀνθῶνες ὅπου καλλιεργοῦνται: τολῦπες, ζουμπούλια, νάρκισσοι, ἀνεμῶνες, ποὺ κατὰ τὴν ἀνοιξὶ σκεπάζουν ὁλόκληρες περιοχὰς μὲ ἓνα ἀπέραντο λουλουδένιο χαλί. Πολλοὶ περιηγητὲς ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο τὴ χώρα αὐτή.

Βιομηχανία-ὄρυκτὰ-ἐμπόριο.— Ἡ Ὑλλανδία δὲν ἔχει πολλὰ ὄρυκτὰ. Λίγο πετρέλαιο (100 τόννοι τὸ χρόνο), λίγο κάρβουνό (15 ἑκ. τόννοι) καὶ σχεδὸν τίποτε ἄλλο. Τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα τῆς εἶναι μεταλλουργικά (αὐτοκίνητα, ὕλικά γιὰ γεφυροποιΐα, ναυπήγησις πλοίων), κλωστοῦφαντουργικά (ὑφάσματα μάλλινα, βαμπακερά, μεταξωτά), βιομηχανία, τροφίμων (γαλακτερά), οἶνοπνευμάτων (ἐκλεκτὰ λικέρ), κακάου ποὺ τὸ φέρουν ἀπὸ τὶς ἀποικίες τῶν. Χημικὰ προϊόντα (τὰ 9/10 τῆς παγκοσμίου

παραγωγής), πολύτιμα μέταλλα (έπεξεργασία άδαμάντων, πολυτίμων λίθων). Παραγωγή ηλεκτρικών ειδών (λαμπτήρες, όργανα τηλεγραφικά κλπ.). "Όλα αυτά έξάγονται στο έξωτερικό.

Άλιεία-ναυτιλία - έμποριο - μεταφορές.— Τεράστιες ποσότητες από σολωμούς, ρέγγες, σαρδέλλες και χέλια άλιεύονται στα παράλια και στα ποτάμια της Όλλανδίας. Η κυρία όμως πηγή πλούτου της χώρας είναι ή ναυτιλία της. Έρχεται τέταρτη στην σειρά. Με τον έμπορικό της στόλο επικοινωνεί με όλον τον κόσμο. Έχει τέλειο συγκοινωνιακό δίκτυο στο έσωτερικό.

Β'. Πολιτική εξέταση

Κάτοικοι - γλώσσα - θρησκεία - πολίτευμα - ιστορία.—Οι Όλλανδοί είναι λαός γερμανικής καταγωγής. Έπέτυχαν την άνεξαρτησία τους κατά τον 16ον και 17ο αιώνα από την Ισπανική κυριαρχία. Το 1940—45 ή χώρα τους κατελήφθη από τους Γερμανούς και ή Κυβέρνησίς της, από το έξωτερικό, μαζί με όσους κατώρθωσαν να σωθούν, βοήθησε για τη συντριβή του κοινού έχθρου. Η Όλλανδία είναι σήμερα ένα μικρό Εύρωπαϊκό κράτος με πολλές άποικίες σε διάφορα μέρη της γής, από τις όποιες άντλει δύναμι και οικονομικούς πόρους. Γλώσσα ή Όλλανδική, Θρησκεία: οι περισσότεροι είναι διαμαρτυρόμενοι. Υπάρχουν όμως και καθολικοί. Πολίτευμα: Συνταγματική Μοναρχία από παλαιά χρόνια.

Πόλεις.—Πρωτ. είναι ή *Χάγη* (550 χιλ.), το *Άμστερνταμ* (800 χιλ.), το *Ρόττερνταμ* (650 χιλ.), *Κρονίγκεν* (130 χιλ.), *Γουίγκη* (120 χιλ.), *Ουτρέχτη* (190 χιλ.), *Άρχεμν* (160 χιλ.), *Νιμέγη* (110 χιλ.).

Άποικίες-κτήσεις.—Η Όλλανδία έχει τις έξης άποικίες: 1) Όλλανδικές Ίνδιες, δηλαδή μερικά νησιά της Ίνδονησίας: τη μισή *Βόρνεο*, όλόκληρη τη *Σουμάτρα*, την *Ίάβα* και την *Κελέβη* με έκτασι 200.000 τ.χ. και πληθ. 60 έκατομ. Το 1949 με επέμβασι του Ο.Η.Ε. παραχωρήθηκε άυτονομία στους Ίνδονησίους. 2) Τη μισή *Νέα Γουινέα*, πιό κάτω στην Όκεανία, με έκτασι 390 χιλ. τ.χ. και πληθ. 450 χιλ. 3) Μερικά μικρά νησιά στις *Αντίλλες* νήσους της Κεντρικής Άμερικής, με έκτασι 150 χιλ. τ.χ. και πληθυσμό 250 χιλ. κατοίκους.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ-ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—1) Νά βρήςτε τά παραπάνω γεωφυσικά κλπ. στοιχεία στους τρεις έγχρωμους χάρτες της Εύρώπης. 2) Νά σχεδιάσετε το χάρτη της Όλλανδίας στην χαρτογραφία σας. Νά διαβάσετε στα λεξικά τις λέξεις: Όλλανδία, Κάτω χώρες, Όλλανδικαί Ίνδαι, Βόρνεος, Σουμάτρα, Ίάβα, Κελέβη, Νέα Γουινέα, Αντίλλες, Όλλανδικός τυρός, κλπ. 4) Νά κάνετε φανταστικά ταξίδια προς τη χώρα αύτή. 5) Νά γράψετε μία έκθεσι.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΛΗΘΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ—ΙΡΛΑΝΔΙΑ κλπ

Έπιφάνεια 313 χιλ. τ.χ. (ή Μεγάλη Βρετανία 230 χιλ. τ.χ., ή Βόρειος Ίρλανδία 14 χιλ. τ.χ. ή ελεύθερη Ίρλανδία 69 χιλ. τ.χ.).
Πληθυσμός 50 εκατ. (Μεγάλη Βρετανία 47 εκατ., Βόρειος Ίρλανδία 1,2 εκ. και ελεύθερη Ίρλανδία 3 εκατ.). Πυκνότης 156.

Κύριες πόλεις: (πληθυσμός σε χιλιάδες σύμφωνα με την απογραφή του 1946). Λονδίνο 8300, Γλασκώβη 1100, Μπίρμιγγχαμ 1100, Λίβερπουλ 800, Μάντσεστερ 700, Δουβλίνο 500, Έδιμβουργο 440, Μπρίστολ 440, Μπρίστολ 440, Μπέλφαστ 415, Νότιγγχαμ 330, Νιουκάσλ 300, Μπράντφορντ 290, Κόβεντρι 250, Κάρδιφ 240, Πορτμουθ 220, Πλύμουθ 190, Σαούθαμπτον 180.

Κύρια προϊόντα (Ε=εκατομ. Ε'=εκατόλιτρα, Χ=χιλιάδες Τ=τόννοι).
Γάλα 67 (+22 στην Ίρλανδία) ΕΕ', γάλα κονσερβοπ. 185ΧΤ, θαλασσινά ψάρια Ι ΕΤ, σιτάρι 2,3 εκατ. τόννους, κριθάρι 2 εκατ. τόννους, βρώμη 3 ΕΤ, πατάτες 11,7 ΕΤ, ζάχαρι από κοκκινωγ. 400ΧΤ, μύζα 39 ΕΕ', μετάξι (4η παγκοσ.) 48ΧΤ, κάρβουνο (2α στη σειρά) 215 ΕΤ, σιδηρομετάλλευμα 13 ΕΤ, χυτομέταλλα 10 ΕΤ, ατσάλι 15 ΕΤ.

Έξωτερικό εμπόριο: 1) Μεγάλη Βρετανία και Βόρειος Ίρλανδία. Είσαγωγές: 2,2 δισεκατ. λίρες στερελίνες (1 λίρα 300 περίπου δρχ.), τρόφιμα 47 % άκατέργαστες ύλες 28 %). Έξαγωγές: 1,7 δισεκατ. λίρες στερελίνες (βιομ. προϊόντα 79 %, άκατέργαστες ύλες 40 %). 2) Η ανεξάρτητη Ίρλανδία: εισαγωγές 130 εκατ. λίρες στερελίνες προπάντων σε βιομηχανικά προϊόντα, δημοθητικά και κάρβουνο. Έξαγωγές 38 εκατ. λίρες στερελίνες (προπάντων ζώα, βούτυρο, μαλλιά).

II. ΓΑΛΛΙΑ. Έκτασις 550 χιλ. τ.χ. Πληθυσμός 42 εκατ. Πυκνότης 73.

Κύριες πόλεις: Παρίσι 2.800 και με τα προάστια 5 εκατ., Μασσαλία 650, Μπορντώ 300, Λίλλη 200, Χάρβε 200, Νάντη 200, Χερβούργο 50, Καλαί 70, Τουλούζη 200, Νίκαια 200, Λυών 450, Στρασβούργο 200, Άμμιέν 100, Βεσόν 70, Κάννες 50.

Κύρια προϊόντα: Κριθάρι, λυκίσκος, κοκκινόρουμε, σιτάρι, κρασί, αλογα, βόδια, αγελάδες, πρόβατα, ξυλεία, ψάρια, βιομηχανικά, κάρβουνο, σίδηρο (δεύτερη παγκοσμ.) αλουμίνιο.

III. ΒΕΛΓΙΟ. Έκτασις 30 χιλ. τ.χ. Πληθυσμός 8,5 εκατ. Πυκνότης 278.

Κύριες πόλεις: Βρυξέλλες 1 εκατομ., Άμβέρσα 520, Λιέγη 450, Γάνδη 200, Όστανδη 60, Μαλιν 60, Μπριξ 55, Σαιν-Νικόλα 45.

Κύρια προϊόντα: (Ε=εκατομ., Ε'=εκατόλ., Χ=χιλιάδες, Τ=τόννοι).
Γάλα 2,8 ΕΤ, βούτυρο 63ΧΤ, σιτάρι 500ΧΤ, σίκαλη 2000ΧΤ, βρώμη 500ΧΤ, πατάτες 2ΕΤ, ζάχαρι κοκ. 230ΧΤ, μύζα 4ΕΕ', μετάξι 9ΧΤ, κάρβουνο 27ΕΤ, χυτομέταλλα 3ΕΤ, ατσάλι 3ΕΤ, τσίγκο 210ΧΤ, μόλυβδος 90ΧΤ.

IV. ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ. Έπιφάνεια 2.600 τ.χ. Πληθυσμός 290 χιλ. πυκνότης 109. Πρωτεύουσα 60.000.

Κύρια προϊόντα: Σιδηρομεταλλεύματα 3,3 εκατ. τόννους, χυτομέταλλα 2,6ΕΤ, ατσάλι 2,4ΕΤ.

Έξωτερικό εμπόριο: Της ένωσης Βελγίου — Λουξεμβούργου. Είσαγωγές: 81 δισεκατ. βελγικά φράγκα [1 βελγικό φράγκο=0,60 της δραχμής περίπου]. Έξαγωγές: 509/ο, βιομηχανικά προϊόντα 289/ο, τρόφιμα 219/ο. Έξαγωγές: 79 δισεκατ. βελγικά φράγκα (βιομ. προϊόντα 54 %/ο, άκατέργαστες ύλες 409/ο).

V. ΟΛΛΑΝΔΙΑ. Έπιφάνεια 34 χ. τ.χ. Πληθυσμός 9.300.000 Πυκνότης 285.

Κύριες πόλεις: (δ πληθυσμός σε χιλιάδες).
Άμστερνταμ 800, Ρότερνταμ 650, Χάγη 550, Ουτρέχτη 190, Άαρλεν 160, Χάιντοβεν 135, Κρόνινγκεν 130, Γοτρίχη 120, Νιμέγη 110.

Κύρια προϊόντα:
Γάλα 50ΕΕ', γάλα συντηρημένο 200ΧΕ', βούτυρο 103ΧΕ', τυρί 120ΧΕ', ψάρια θαλ. 218ΧΤ, σιτάρι 300ΧΤ, βρώμη 200ΧΤ, πατάτες 3ΕΤ, μετάξι 19ΧΤ, κάρβουνο 11ΧΤ.

Έξωτερικό εμπόριο: Έξαγωγές 3,7 δισεκατ. φλωρίνα (1 φλ.=750 δραχμής περίπου). Βιομηχ. προϊόντα 429/ο, τρόφιμα 339/ο, άκατέργαστες ύλες 229/ο. Είσαγωγές: 5,2 δισεκατ. φλωρίνα (βιομηχ. προϊόντα 649/ο, τρόφιμα 169/ο, άκατέργαστες ύλες 379/ο).

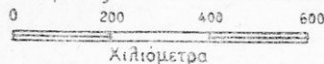
VI. ΚΟΡΣΙΚΗ. Έκτασις 8700 τ.χ. πληθυσμός 300 χιλ. Πρωτ. Αίάσιο (30 χιλ.):

VII. ΜΟΝΑΚΟ. Έκτασις 1,5 τ.χ. πληθυσμός 25 χιλ. Πρωτ. Μονακό (3000).

VIII. ΑΝΔΟΡΑ. Έκτασις 450 τ.χ. πληθυσμός 5000. Πρωτ. Άνδόρα (800 κάτοικοι).

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Κλήμαξ 1:10.000.000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Ο Γ Δ Ο Η Ε Ν Ο Τ Η Σ

Στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπῃ ἀνήκουν τὰ ἑξῆς κράτη: 1) *Γερμανία*, 2) *Ἑλβετία*, 3) *Αὐστρία*, 4) *Οὐγγαρία*, 5) *Τσεχοσλοβακία*, 6) *Πολωνία* καὶ 7) τὸ μικρὸ κρατίδιο τοῦ *Λιχτενστάιν* ποὺ θὰ τὸ ἐξετάσωμε μαζί με τὴν Ἑλβετία.

Γ Ε Ρ Μ Α Ν Ι Α

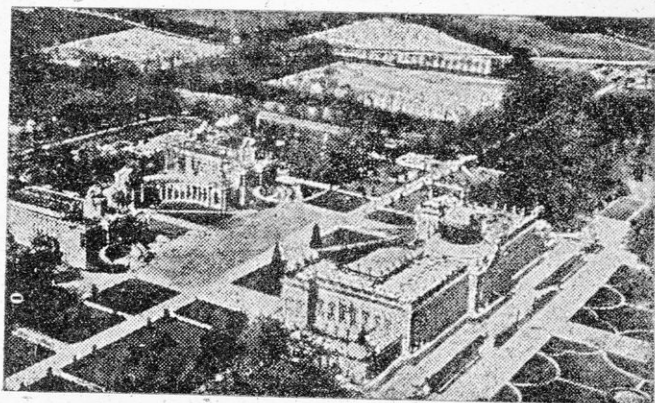
Α' Γεωφυσικὴ ἐξέτασις

Θέσις-ἔκτασις - σύνορα - πληθυσμός. — Ἡ Γερμανία βρίσκεται στὸ κέντρο τῆς Εὐρώπης καὶ λίγο πρὸς τὰ βόρεια αὐτῆς. Συνορεύει πρὸς Β. μετὰ τὴν Δανία καὶ βρέχεται ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ καὶ Β. Θάλασσα. Πρὸς Ν. μετὰ τὴν Αὐστρία καὶ τὸ Βέλγιο. Πρὸς Α. μετὰ τὴν Αὐστρία, Τσεχοσλοβακία καὶ Πολωνία. Καὶ πρὸς Δ. μετὰ τὴν Ὁλλανδία, Βέλγιο καὶ Γαλλία. Ἐχει ἔκτασι 350.000 τ.χ. (ὑστερα ἀπὸ τὴ συμφωνία τοῦ Πότσδαμ). Πρὶν ἀπὸ τὸ β' παγκόσμιον πόλεμον εἶχε ἔκτασι 470.000 τ.χ. Ἐχασε ὁμῶς τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσία καὶ μέρος τῆς Ἀν. Γερμανίας. Ὁ σημερινὸς πληθυσμὸς τῆς φθάνει τὰ 65 ἑκατ. περίπου, παρὰ τὶς καταστροφὰς τοῦ πολέμου, γιατί ἐπαναπατρίσθησαν πολλοὶ Γερμανικοὶ πληθυσμοὶ ἀπὸ τὴν Τσεχοσλοβακία, Πολωνία, Αὐστρία κλπ. Ἡ Γερμανία ἔχει τὸν πυκνότερον πληθυσμὸ τῆς Εὐρώπης καὶ ἔρχεται δευτέρη, μετὰ τὴ Ρωσία, στὸν ἀριθμὸ τῶν κατοίκων.

Παράλια-ἄκτές. — Στὰ Β. καὶ Δ. παράλια τῆς Γερμανίας βλέπομε: τὸν κόλπον τοῦ *Στέττιν* (Στετίνου), τὸν κόλπον τοῦ *Ροσιτς* καὶ τὸν κόλπον τῆς *Ἐλιγολάνδης*. Ἡ Βαλτικὴ θάλασσα ἀπὸ Β. καὶ ἡ Β. θάλασσα ἀπὸ τῆς Δ. ἀποτελοῦν γιὰ τὴ Γερμανία τὸν πνεύμονα μετὰ τὸν ὁποῖον ἀναπνέει. Νησιά βλέπομε: τὴ *Ρύγκεν*, τὴ *Φέεμπεν* καὶ τὸ περίφημον νησάκι τὴν *Ἐλιγολάνδη*, ὀνομαστὴ γιὰ τὶς ὀχυρώσεις τῆς καὶ γιὰ τὸν ναυσταθμὸ τῆς. Σήμερα τὸ νησί αὐτὸ τὸ ἀνατίναξαν στὸν ἄερα οἱ Ἀγγλοὶ γιὰ νὰ μὴν ξαναγίνῃ ὀρμητήριο γιὰ μελλοντικὰς ἐπιθέσεις τοῦ Γερμανικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ.

Ἐδαφος - βουνὰ - πεδιάδες. — Τὸ ἔδαφος τῆς Γερμανίας εἶναι πεδινὸ πρὸς τὸ βόρειον τμήμα τῆς χώρας καὶ ὄρεινὸ στὰ νότια. Ἀπέραντῃ εἶναι ἡ *Γερμανικὴ πεδιάδα* ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Ὁλλανδία καὶ φθάνει μέχρι τὴν Πολωνία καὶ τὴ Ρωσία. Εἶναι πολὺ εὐφορὴ καὶ ποτίζεται ἀπὸ πολλοὺς ποταμούς. Μεγάλαι βουνὰ ἔχει: 1) τὶς *Βαναρικές Ἀλπεις* (Γερμανικὸ τμήμα τῶν Κεντρικῶν Ἀλπεων) μετὰ ὕψος 2950 μ., 2) τὸν *Μέλανα Δρυμὸν* (=Μαῦρος Δρυμὸς=ὄροσειρά), μετὰ 1.500 μ. ὕψος, 3) τὰ *ὄρη τῆς Θουριγγίας* (Θουριγγικὸς Δρυμὸς μετὰ ὕψος 1.050 μ., 4) τὰ *ὄρη τῆς Βοημίας* (Βοημικὸς Δρυμὸς, μετὰ ὕψος 1450 μ.).

Ποταμοί - λίμνες. —Οι κυριώτεροι ποταμοί της Γερμανίας είναι οι εξής) 1) ο *Δούναβις*. Πηγάζει από τον Μέλανα Δρυμό, από τα όρη της Θουριγγίας και από τα Βοημικά όρη. Δέχεται νερά από τις Κεντρικές "Αλπεις και απ' όλα τα βουνά που διασχίζει. Έχει τόσους παραποτάμους που δύσκολα μετριοῦνται. Μιλήσαμε για τον Δούναβι σε προηγούμενα μαθήματα. 2) Ο *Ρήνος*. Και γι' αυτόν μιλήσαμε στην αρχή, το μεγαλύτερο και ιστορικώτερο ποτάμι της Γερμανίας. 3) Ο *Όντερ*, 4) ο *Ελβας*, 5) ο *Βέσερ*. Ο *Ελβας* είναι ιστορικό ποτάμι γιατί στις όχθες του συναντήθηκαν και άγκαλιάσθηκαν οι γεναῖοι Βρεττανοί, Ἀμερικανοί και Ρώσοι στρατιώτες, οἱ νικητὲς τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου. Ο *Όντερ* έγινε ἀκόμη πιὸ γνω-

Πόσιδαμ: "Ένα από τα προάστεια τοῦ Βερολίνου

στός σήμερα, γιατί ἀποτελεῖ τὰ νέα ἀνατολικά σύνορα της Γερμανίας. Μὲ τὰ ποτάμια της ἡ χώρα αὐτὴ συγκοινωνεῖ μὲ τὴ θάλασσα καὶ διεξάγει τὸ ἐμπόριο καὶ τὶς μεταφορές. Εἶναι ὅλα πλωτά. Λίμνες δὲν ἔχει σπουδαῖες.

Κλίμα. —Τὸ κλίμα της Γερμανίας εἶναι στὰ παράλια γλυκὸ καὶ στὸ ἐσωτερικὸ ἡπειρωτικὸ.

Β. Οἰκονομικὴ ἐξέταση

Προϊόντα - παραγωγή. — Ἡ παραγωγή της πιάνει ὅλους τοὺς κλάδους της οἰκονομίας. Τὸ 1938 ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς ἰσχυρότερες δυνάμεις τῆς γῆς καὶ ἡ παραγωγικὴ της ἱκανότης τεραστία. Μεταπολεμικῶς μειώθηκε πολὺ ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ τὴ συμμαχικὴ κατοχὴ πού περιορίζει ὀρισμένους παραγωγικοὺς κλάδους νὰ λειτουργήσουν. Σημερινὰ προϊόντα:

Α. Χ. Πάτση, Γεωγραφία Εὐρώπης ΣΤ'.

1) **Γεωργικά**: παράγει σχεδόν όλα τα δημητριακά που έχει ανάγκη: σίκαλι, βρώμη, σιτάρι. Στην πατάτα και στα κοκκινογούλια έρχεται δεύτερη μετά τη Ρωσία. Από τα προϊόντα αυτά έβγαζε και βγάζει ζάχαρη, οινόπνευμα κλπ. Παράγει επίσης κρασί από τα αμπέλια της περιοχής του Ρήνου, του Μοζέλα και του Νεκάρ. Από τα κεράσια της περιοχής του Μέλανος Δρυμού παράγεται ένα θαυμάσιο ποτό, ο «κερασίτης», όνομα-στός στην Εύρώπη.

2) **Κτηνοτροφικά**.—Έρχεται δεύτερη στην Εύρώπη σε αριθμό ζώων (βόδια, χοίρους) και τρίτη στις κατσίκες (γίδια). Δεν έχει όμως πολλά πρόβατα: Οι Γερμανοί τρώνε πολύ τα χοιρινά. Καταβάλλεται προσπάθεια να αύξηθούν τα κοπάδια με πρόβατα για να μη αγοράζουν τα μαλλιά από το έξωτερικό.

3) **Δασικά**.—Υπάρχουν τεράστιες εκτάσεις με δάση από τα όποια βγαίνει ξυλεία και ρετσίνι.

4) **Άλιευτικά**.—Καλή παραγωγή ψαριών από τα ποτάμια και τις γύρω θάλασσες.

5) **Ορυκτά**.—Έχει μεγάλη παραγωγή κάρβουνου, σιδήρου, χαλκού, μολύβδου, άργυρου, τσίγκου και ποτάσσας. Στο κάρβουνο έρχεται τρίτη στην παγκόσμια παραγωγή. Τώρα με την απώλεια της Σιλεσίας, του Σάαρ, της Ρηνανίας, της Σαξωνίας κλπ. η παραγωγή της μειώθηκε πολύ. Και στο σίδηρο είχε μεγάλη παραγωγή αλλά τώρα περιωρίσθηκε γιατί έχασε τα όρυχεία της Σιλεσίας. Έχει όμως ακόμα την πρώτη παραγωγή στην ποτάσσα (σε όλο τον κόσμο)

6) **Βιομηχανία**.—Έχει πολύ ανεπτυγμένη μεταλλουργία. Πριν τον πόλεμο παρήγε περισσότερο άτσάλι απ' όσο η Γαλλία και η Αγγλία μαζί. Μονάχα οι Ήνωμένες Πολιτείες της Αμερικής την ξεπερνούσαν. Από το άτσάλι αυτό και τα άλλα μέταλλα κατασκεύαζε άφθονα βιομηχανικά προϊόντα: μηχανές, έργαλεία, αυτοκίνητα, αεροπλάνα, βαγόνια κ.λ.π. Έρχοταν σχεδόν πρώτη στα βιομηχανικά προϊόντα και συναγωνιζόταν την Αμερική, την Αγγλία και την Ιαπωνία σε όλα. Σήμερα όμως έχασε την θέση αυτή. Πρώτη έρχεται η Αμερική. Το ίδιο έπαθε και η Ιαπωνία. Οι δύο νικημένες χώρες δεν είναι πια πλούσιες σε βιομηχανικά προϊόντα. Η Γερμανία εξακολουθεί να έχει ακόμη μεγάλη παραγωγή σε χημικά προϊόντα: φάρμακα, χρώματα κλπ. Επίσης γυαλικά: εξαιρετικούς φακούς κλπ. Χαρτί παράγει αρκετό, επίσης ύφασματα, παιδικά παιχνίδια και βιβλία.

7) **Εμπόριο**.—Με όλο τον κόσμο. Εξάγει τα βιομηχανικά της προϊόντα: μηχανήματα, χημικά προϊόντα, δέρματα, χαρτί, γυαλικά και εισάγει σιτάρι, μαλλιά, βαμβάκι, ρύζι, καφέ, κακάο κλπ.

8) **Συγκοινωνία**.—Με όλον τον κόσμο και όλα τα μέσα: αεροπλάνα, βαπόρια, σιδηροδρόμους. Το οδικό και το σιδηροδρομικό της δίκτυο είναι το πυκνότερο απ' όλες τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες.

Γ'. Πολιτική εξέταση.

Κάτοικοι - γλώσσα - θρησκεία - πολίτευμα.—Από τὰ 70 ἑκατ. κατοίκους τῆς Γερμανίας, οἱ περισσότεροι εἶναι Γερμανοί. Θρησκεία : τὰ 3/4 εἶναι προτεστάντες (διαμαρτυρόμενοι), τὸ 1/4 καθολικοί. Γλώσσα ἔχουν τὴ Γερμανικὴ, μία ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες γλώσσες τῆς Εὐρώπης. Τὸ σημερινὸ πολίτευμα τῆς Γερμανίας εἶναι Δημοκρατικόν. Χωρίζεται σὲ 4 ζώνες κατοχῆς, ὅσοι εἶναι καὶ οἱ νικητὲς σύμμαχοι τοῦ τελευταίου πολέμου. Τώρα τελευταῖα ἐγίναν δύο δημοκρατικὲς κυβερνήσεις, μία στὶς τρεῖς Δυτικὰς ζώνες (Τριζωνία) καὶ λέγεται Κυβέρνησις τῆς Δυτικῆς Γερμανίας καὶ μία στὴν Ἀνατολικὴν ζώνην ποὺ λέγεται Κυβέρνησις τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανίας. Τί τύχη περιμένει τὴ Γερμανίαν στὸ μέλλον δὲν ξέρομε. Θὰ ἀποφασίσουν οἱ Μεγάλαις Δυνάμεις καὶ ὁ Ο.Η.Ε.

Πόλεις.—Πρωτεύουσα τὸ *Βερολῖνο* (3 1/2 ἑκατ. (Προπολεμικὰ 4 1/2

Λειψία : κεντρικὸς σιδηροδρομικὸς σταθμὸς.

ἐκ.) Τὸ Βερολῖνο εἶναι κτισμένον στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ *Σπρέα*. Εἶναι ὡραία καὶ ἱστορικὴ πόλις μὲ μουσεῖα, πλατεῖες, πανεπιστήμια. Σήμερα τὸ Βερολῖνο κατέχεται ἀπὸ τοὺς τέσσερες Συμμάχους Ἀγγλοὺς, Γάλλους, Ἀμερικανούς καὶ Ρώσους. Ἄλλες μεγάλες πόλεις εἶναι τὸ *Ἀμβούργο* (1.600.000), ἡ *Βρέμη* (400 χιλ.), τὸ *Μόναχο* (850 χιλ.), κέντρο πνευματικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ μὲ σπουδαῖο πανεπιστήμιο καὶ ἄλλες σχολές. Ἡ *Λειψία* (720 χιλ.), μεγάλο κέντρο γιὰ τὴν ἔκδοσιν βιβλίων, μὲ μεγάλες τυπογραφικὰς ἐπιχειρήσεις, ὅπου κάθε χρόνον γίνεται μία μεγάλη ἐμποροπανήγυρις. Τὸ *Ἀννόβερο* (450 χιλ.), βιομηχανικὸ κέντρο, ἡ *Νυρεμβέργη* (400 χιλ.), ἡ *Στουτγάρδη* (500

χλ.), τὸ *Μανχάιμ* (280 χιλ.), ἡ *Φραγκφούρτη* (560 χιλ.), μεγάλη πόλις με πολλές τράπεζες (Κρατικές καὶ ἰδιωτικές). Ἡ *Κολωνία* (600 χιλ.), ἱστορική πόλις. Σήμερα εἶναι κέντρο βιομηχανικὸ καὶ ἐμπορικὸ. Ἐκεῖ κοντὰ βγαίνει καὶ τὸ ἀρωματισμένο νερὸ «Κολωνία» ποὺ μεταχειρίζονται στὰ κουρεῖα καὶ ἀρωματοποιεῖα. Βγαίνει ἀπὸ βρύσες ὅπως τὸ νερὸ ποὺ πίνουμε. Τὸ *Ντύσσελτορφ* (500 χιλ.), *Βύρτσμπουργ* (450 χιλ.) στὶς δὺθες τοῦ Ρήνου ἔνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα «ποτάμια» λιμάνια τοῦ κόσμου. Τὸ *Ἔσσεν* (600 χιλ.) ὅπου εἶναι τὰ περίφημα ἐργοστάσια Κρούπ ποὺ παράγουν πολεμικὰ εἶδη. Τὸ *Μπρεσλάου* (600 χιλ.). Τώρα ἔχει παραχωρηθῇ στὴν Πολωνία. Περὶφημο γιὰ τὰ πιάνα ποὺ κατασκευάζονται ἐκεῖ. Τὸ *Στιετλν* (300 χιλ.), ἐμπορικὸ λιμάνι στὶς ἐκβολὲς τοῦ Ὀντερ. Τὸ *Κιέλο* (250 χιλ.), σπουδαῖο λιμάνι κι αὐτὸ στὴ Βαλτική. Ἡ *Βαϊμάρη* (50 χιλ.), ἱστορική πόλις με βιβλιοθήκες καὶ μουσεῖα. Σ' αὐτὴν ὑπογράφηκε τὸ δημοκρατικὸ σύνταγμα τῆς Γερμανίας (τὸ 1919), γνωστὸ ὡς «Σύνταγμα τῆς Βαϊμάρης». Αὐτὸ ἔχουν ὡς ὑπόδειγμα πολλὰ κράτη.

Ἱστορία - πολιτισμός.—Ἡ πραγματικὴ ἱστορία τῆς Γερμανίας ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 800 μ. Χ., ὅταν ὁ Κάρολος ὁ Μέγας ἔνωσε ὅλα τὰ μικρὰ Γερμανικὰ κρατίδια σὲ ἓνα μεγάλο καὶ ἴδρυσε τὸ ἀπέραντο Γερμανικὸ κράτος τῆς ἐποχῆς του, ἀπὸ τὴ Βαλτική μέχρι τὴν Ἰσπανία καὶ τὴν Οὐγγαρία. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Καρόλου τοῦ Μεγάλου ἡ Γερμανία κομματιάσθηκε καὶ πάλι σὲ μικρὰ κρατίδια ποὺ ἐνώθηκαν πάλι τὸ 1870 σὲ ἓνα ἐνιαῖο κράτος με Αὐτοκράτορα τὸ Γουλιέλμο τὸν Α'. Ὁ Γουλιέλμος διώρισε καγκελάριο τὸν Βίσμαρκ, ἕναν ἰσχυρὸ πολιτικὸ καὶ σὲ λίγους μῆνες νίκησαν τὴ Γαλλία καὶ τῆς ἀπέσπασαν τὶς δύο ἐπαρχίες: Ἀλσατία καὶ Λωραίνη. Οἱ ἐπαρχίες αὐτὲς ἄλλαξαν κύριο ἄλλες δύο φορές ὡς τώρα. Μετὰ τὸ β' Παγκόσμιον πόλεμο, ἐδόθησαν ὁριστικὰ στὴ Γαλλία. Σήμερα ἡ Γερμανία βρίσκεται σὲ ἐρεῖπια γιατί νικήθηκε στὸν τελευταῖο πόλεμο ποὺ κήρυξε τὸ 1939 ἐναντίον ὅλων τῶν ἄλλων ἐλευθέρων ἔθνων τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὶς ἀποικίες ποὺ εἶχε χάσει στὸν α' παγκόσμιον πόλεμο καὶ γιὰ νὰ ἡγεμονεύσῃ στὸν κόσμο ὅλοκληρο. Κατέχεται, ὅπως εἴπαμε ἀπὸ τοὺς συμμάχους νικητὲς. Ἔχασε τὴν Ἀνατολικὴ Πρωσία, τὸ Ντάτσειγκ κλπ.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—1) Νὰ βρῆτε ὅλα τὰ παραπάνω στοὺς ἑγχωρίους χάρτες τῆς Εὐρώπης. 2) Νὰ σχεδιάσετε τὴν ἀμμοδόχο καὶ στὴ χαρτογραφίας σας (ὁμαδικὰ καὶ ἀτομικὰ) τὸ χάρτη αὐτό. 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τὶς λέξεις: Γερμανία, Κάρολος Μέγας, Βίσμαρκ, ἡ Μπίσμαρκ, Χίτλερ, Βαϊμάρη, Μπὸν, Πότσδαμ, Βερολίνο, Λειψία, Μόναχον, Ἐλνιγολάνδη, Πρωσία, Κρούπ, Σάαρ, Ρηνανία, Γκαίτε, Σίλλερ, Κάντ κλπ. 4) Νὰ κάνετε φανταστικὰ ταξίδια πρὸς ὅλες τὶς Γερμανικὲς πύλεις. 5) Νὰ γράφετε μιὰ σύντομη ἔκθεσι γιὰ τὴ Γερμανία.

2. ΕΛΒΕΤΙΑ

Α'. Γεωφυσική εξέταση

Θέσις-έκτασις-σύνορα-πληθυσμός.—Ἡ Ἑλβετία βρίσκεται στὸ κέντρο τῆς Εὐρώπης. Συνορεύει πρὸς Β. μετὰ τὴν Γερμανία, πρὸς Ν. μετὰ τὴν Ἰταλία, πρὸς Α. μετὰ τὴν Αὐστρία καὶ πρὸς Δ. μετὰ τὴν Γαλλία. Ἔχει ἔκτασι 41.000 τ.χ. καὶ πληθυσμὸ 4. ἑκατ. κατοίκους.

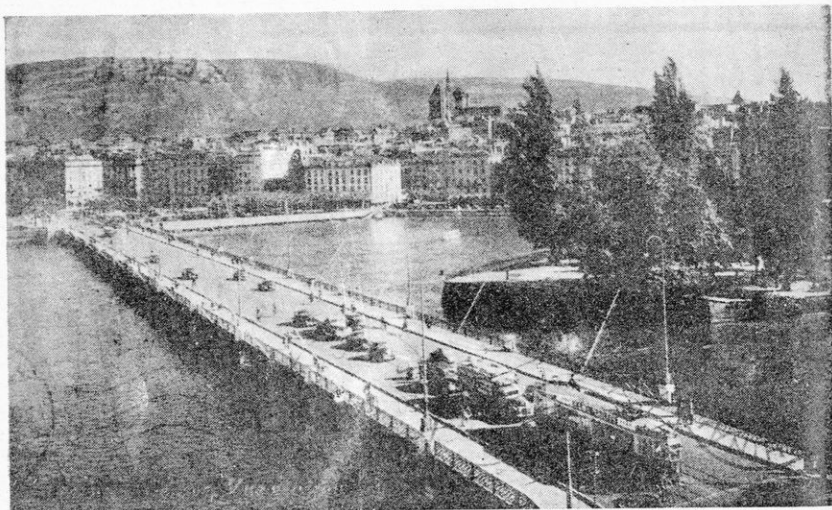
Ἑδαφος-ὀροπέδια-βουνά-πεδιάδες.—Τὸ ἑδαφος τῆς Ἑλβετίας εἶναι τὸ πιὸ ὀρεινὸ ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης. Εὐκόλα μποροῦμε νὰ διακρίνωμε τρεῖς περιοχάς ὅταν κοιτάζωμε μετὰ προσοχὴ τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς. 1) Τὴν περιοχὴ τῶν Ἄλπεων ποὺ καταλαμβάνει τὰ 58 ο/ο τῆς συνολικῆς ἐπιφανείας τοῦ ἑδάφους τῆς μετὰ ὑψηλότερο βουνὸ τὸ *Σαϊν Γκοτάρντ*. 2) Τὴν περιοχὴ τοῦ *κεντρικοῦ ὀροπέδιου* καὶ 3) τὴν περιοχὴ τῆς ὀροσειρᾶς *Γιούρα*. Στὴν περιοχὴ τῶν Ἄλπεων διακρίνομε: τίς *Ἄλπεις τῆς Βέρνης* μετὰ ὑψηλότερες κορυφάς τὸ ὄρος *Γιουνγκράου* (4166 μ.) καὶ *Φινστερράρχορν* (4275 μ.) 4) τίς *Ἄλπεις Βαλαισίας ἢ Πέννινες Ἄλπεις* μετὰ ὑψηλότερες κορυφάς τὸ ὄρος *Μόντε Ρόζα* (4638 μ.) καὶ πολλὰς ἄλλας διακλαδώσεις τῶν Ἄλπεων ποὺ δὲν ἔχουν ὅμως ψηλότερα βουνά. Στὴν περιοχὴ τῆς ὀροσειρᾶς *Γιούρα* δὲν ὑπάρχουν πολλὰ ψηλὰ βουνά. Ὁ Ἑλβετικὸς Γιούρας εἶναι συνέχεια τοῦ Γαλλικοῦ Γιούρα, ποὺ μάθαμε στὴ Γαλλία. Ἀνάμεσα στὴν περιοχὴ τῶν Ἄλπεων καὶ τοῦ Γιούρα σχηματίζεται τὸ *κεντρικὸ Ἑλβετικὸ ὀροπέδιο* ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰς μικρότερες κοιλάδες. Αὐτὸ εἶναι τὸ μόνον μέρος τῆς χώρας ποὺ μπορεῖ νὰ δεχθῇ μερικὰς καλλιέργειες. Τὸ Ἑλβετικὸ ὀροπέδιο μοιάζει μετὰ τὸ κεντρικὸ ὀροπέδιο (Θιβὲτ) τῶν Ἰμαλαίων τῆς Ἀσίας.

Ποταμοὶ καὶ λίμνες.—Ἀπὸ τίς Ἄλπεις καὶ τὸ κεντρικὸ ὀροπέδιο πηγάζουν τέσσερες μεγάλοι ποταμοὶ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης: ὁ Δούναβις, ὁ Πάδος, ὁ Ρήνος καὶ ὁ Ροδανὸς ποὺ μάθαμε. Πηγάζουν βέβαια καὶ ἄλλοι μικρότεροι. Τὸ ἴδιον γίνεται ἀκριβῶς καὶ ἐδῶ ὅπως στὴν Ἀσία (θυμηθῆτε ἀπὸ ποὺ πηγάζουν οἱ ποταμοὶ Χοάν-χό, Γιὰ τσὲ Κιάνγ, Μεκόγκ, Βραμα-πούτρας, Γάγγης, Ἰνδὸς). Ὅλα τὰ νερά ἀπὸ τίς βροχὰς καὶ ἀπὸ τὰ χιόνια συγκεντρώνονται στοὺς ποταμοὺς αὐτοὺς ποὺ διασχίζουν καὶ ποτίζουν τίς τεράστιες πεδινὰς ἐκτάσεις ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς Κεντρικῆς, Δυτικῆς καὶ Νοτιοδυτικῆς Εὐρώπης. Ἡ Ἑλβετία συνεπῶς μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς ὕδρονόμος τῆς Εὐρώπης, ὡς χώρα δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ὁποία κατανέμεται τὸ νερὸ στὶς ἄλλες χώρας. Λίμνες ἔχει πολλὰς καὶ ἐξαισιες: 1) τὴ λίμνη τῆς *Γενεύης* (ἔκτ. 580 τ.χ.). Ἡ λίμνη αὕτη λέγεται καὶ *Δέιον*, καὶ εἶναι περίφημη γιὰ τὴν ὁμορφίαν τῆς. Βρίσκεται σὲ 375 μ. ὕψος. Ἄλλη εἶναι ἡ λίμνη τῆς *Κωνσταντίας* μετὰ ἔκτ. 540 τ.χ., ἡ *Νευσαιέλ*, μετὰ ἔκτ. 240 τ.χ., ἡ λίμνη τῆς *Ζυρίχης* καὶ ἡ λίμνη τῶν *Τεσσάρων Καντονίων*.

Κλίμα.—Το κλίμα της Έλβετίας είναι ψυχρό στις Άλπεις αλλά πολύ υγιεινό. Στα χαμηλότερα μέρη είναι γλυκό γιατί φθάνουν ως εκεί οι θαλασσινοί άνεμοι (από τη Μεσόγειο). Άλλα και ψηλά στο όροπέδιο φθάνουν θαλασσινοί άνεμοι με θερμούς υδρατμούς. Εκεί κρυώνουν και γίνονται βροχές. Έτσι άλλωστε τροφοδοτούνται και οι λίμνες και οι ποταμοί. Στις Άλπεις επάνω έχουν κτίσει πολλά σανατόρια και πηγαίνουν εκεί απ' όλα τα μέρη του κόσμου άρρωστοι για να θεραπευθούν. Οι όμορφιές των Έλβετικών τοπίων τραβούν πολλούς περιηγητές.

Β' Οικονομική εξέταση

Προϊόντα - παραγωγή.—Τα προϊόντα που παράγει η Έλβετία: 1) **Γεωργικά:** ελάχιστα γιατί δεν έχει κατάλληλες εκτάσεις. Λίγα δημητριακά, αμπέλια, καρποφόρα δένδρα. 2) **Κινητοτροφικά:** τρέφει παραπάνω

Γενεύη: η ωραιότερη πόλις της Έλβετίας, σπουδαίο πολιτικό και μορφωτικό κέντρο.

από 1 ι)2 εκατ. βοοειδη, ένα εκατ. χοίρους κλπ. Περίφημες είναι οι Έλβετικές αγελάδες που δίνουν το ωραίο γάλα που βλέπομε συσκευασμένο στα κουτιά. Κατασκευάζονται και καλά τυριά: τὰ περίφημα Γκρυγιέρ και Έμμαντάλ. 3) **Δασικά:** έχει παραγωγή ξυλείας από τὰ δάση της. Όχι όμως δση τὰ άλλα κράτη. 4) **Αλιευτικά:** για την έσωτερική κατανάλωσι βγάζει μεγάλες ποσότητες ψάρια από τις λίμνες και τὰ ποτάμια της. 5)

Όρυκτά: μικρές ποσότητες σιδήρου, χαλκού, νικελίου. 6) **Βιομηχανικά:** σ' ολόκληρη τη χώρα γίνεται συστηματική έκμετάλλευσις των υδατοπτώσεων. Το νερό, «ό λευκός άνθραξ», πού πέφτει με όρμη από τούς καταρράκτες κινεί πολλά ηλεκτρικά έργαστάσια και παράγονται έτσι βιομηχανικά προϊόντα. Με τόν τρόπο αυτό αντικαθίσταται τó κάρβουνο πού λείπει. Στην Έλβετία λειτουργούν καλές βιομηχανίες μετάλλων, ύφασμάτων, μεταξωτών, βαμβακερών, χημικές, ηλεκτροτεχνικές και βιομηχανία ώρολογίων. Έρχεται πρώτη στην κατασκευή ώρολογίων και μερικών άλλων μικρών μηχανημάτων.

Γ' Πολιτική εξέτασις

Κάτοικοι - γλώσσα - θρησκεία - πολιτεύμα - Ιστορία.—Οί μισοί Έλβετοί μιλούν τη Γερμανική γλώσσα και οί μισοί τη Γαλλική. Θρησκεία: είναι καθολικοί και διαματυρόμενοι. Είναι λαός Κελτικής καταγωγής πού αναπτύχθηκε καλύτερα κατά τά χρόνια της Ρωμαϊκής κυριαρχίας. Από τó 1648 ή Έλβετία αναγνωρίσθηκε ως ανεξάρτητο κράτος με τη συνθήκη της Βετσαλλίας. Από τότε ώργανώθηκε σέ όμοσπονδιακή Δημοκρατία (Καντόνια). Η Έλβετία δέν έλαβε μέρος ούτε στον α' ούτε στον β' παγκόσμιο πόλεμο. Έχει αναπτύξει θαυμάσιο πολιτισμό, πρότυπο για όλα τά άλλα κράτη.

Πόλεις - συγκοινωνία.—Πρωτεύουσα είναι ή *Βέρνη* (150 χιλ.) Άλλες πόλεις είναι ή *Γενεύη* (145 χιλ.), χτισμένη στην όμώνυμη λίμνη, γνωστή σέ όλο τόν κόσμο ως τόπος διεθνών πολιτικών συνδιασκέψεων. Πρίν από τόν πόλεμο ήταν έδρα της Κοινωνίας των Έθνών (Κ.Τ.Ε.)

Άλλες πόλεις είναι ή *Ζυρίχη* (390 χιλ.), ή *Βασιλεία* (150 χιλ.), ή *Λωζάννη* (110 χιλ.), ή *Λυκέρνη*, ή *Βάλη* (190 χιλ.) κλπ.

Έχει πολύ καλή συγκοινωνία: σιδηροδρομική, όδική, αεροπορική.

Σημείωσις.—Μεταξύ της Έλβετίας και της Αύστριας υπάρχει ένα πολύ μικρό κρατίδιο, τó *Λιχτενστάιν* με 12.000 κατοίκους και με πρωτ. τη *Φαντούς* (2.000).

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—1) Νά βρήςτε τά παραπάνω στοιχεία στούς έγχρωμους χάρτες της Εύρώπης. 2) Νά σχεδιάσετε στή χαρτογραφία σας την Έλβετία. 3) Νά διαβάσετε στα λεξικά τίς λέξεις: Έλβετία, Γουλιέλμος Τέλος, Γενεύη, Λωζάννη κλπ. 4) Νά κάνετε φανταστικά ταξίδα στην Έλβετία. 5) Νά γράψετε μιά έκθεσι γι αυτή.

3. ΑΥΣΤΡΙΑ

Α'. Γεωφυσική εξέτασις.

Θέσις - έκτασις - σύνορα - πληθυσμός — Η Αύστρια βρίσκεται και αυτή στην καρδιά της Εύρώπης. Συνορεύει πρòς Β. με την Τσεχοσλοβα-

κία, πρὸς Ν. μετὴν Ἰταλία καὶ Γιουγκοσλαβία, πρὸς Α. μετὴν Οὐγγαρία, πρὸς Δ. μετὴν Γερμανία καὶ Ἰταλία. Ἔχει ἑκτασί 84.000 π.χ. καὶ πληθυσμὸν 6.900.000 κατοίκους.

Ἔδαφος - βουνά - πεδιάδες. — Ἡ Αὐστρία, ὅπως καὶ ἡ Ἑλβετία, εἶναι πολὺ ὄρεινὴ χώρα. Τὸ μεγαλύτερον μέρος καταλαμβάνουν αἱ **Ἀλπεστικαὶ Ἀλπεις** ποὺ εἶναι συνέχεια τῶν Ἑλβετικῶν. Ἔχει ὁμως καὶ πεδινὸ ἔδαφος πρὸς τὰ ἀνατολικά τμήματα ὅπου περνᾷ ὁ Δούναβις ποταμὸς.

Ποταμοὶ - Λίμνες. — Ὁ **Δούναβις**. Οἱ ἄλλοι εἶναι πολὺ μικροὶ. Λίμνες: ὑπάρχει μιὰ μεγάλη λίμνη, ἡ **Νιούσιλντ**.

Κλίμα. — Ἡ Αὐστρία ἔχει κλίμα ἡπειρωτικόν.

Β'. Οἰκονομικὴ ἐξέτασις

Προϊόντα-παραγωγή. — Παράγει **γεωργικά**: σιτάρη, ἀραβόσιτο, πατάτες, ὄσπρια, κοκκινόγούλια, πολλὰ φρούτα. **Κινητοτροφικά** πρόβατα,

Βιέννη, ἡ πρωτεύουσα τῆς Αὐστρίας.

χοίρους, βόδια, πουλερικά. **Δασικά**: ξυλεία ἀρκετὴ. **Ὄρυκτά**: κάρβουνο, λιγνίτη (3 1/2 ἑκατ. τόνους) σίδηρο καὶ πετρέλαιο. **Βιομηχανικά**: χαρτικά, μηχανήματα, υφάσματα, δέρματα, γεωργικά ἐργαλεῖα. **Ἐμπόριον**: ἐξάγει

ξυλεία, κάρβουνο, μέταλλα, χαρτί. Εισάγει σιτηρά, λαχανικά, μαλλιά, βαμβάκι.

Γ'. Πολιτική εξέταση

Κάτοικοι — γλώσσα — θρησκεία — πολίτευμα — Ιστορία. — Οι Αυστριακοί ανήκουν στη Γερμανική φυλή. Μιλούν τη Γερμανική γλώσσα. Είναι καθολικοί το θρήσκευμα. Ένα μικρό ποσοστό είναι διαμαρτυρόμενοι. Πριν από τον α' παγκόσμιο πόλεμο ήταν μία μεγάλη αυτοκρατορία ενωμένη με την Ούγγαρια. Έλέγετο Αύστρο-ουγγαρία. Μετά την ήττα της Γερμανίας, στο πλευρό της οποίας είχε πάρει μέρος, άπεσπάρθη η Ούγγαρία και άπετέλεσε χωριστό κράτος. Κατά το 1938 ο Χίτλερ με πραξικόπημα ένωμάτωσε την Αύστρια μέσα στα όρια του Γερμανικού κράτους (του Γ' Ράιχ). Τώρα πού και πάλι νικήθηκε η Γερμανία, η Αύστρια έπανήλθε στα παλαιά της σύνορα. Το σημερινό πολίτευμα της Αύστρίας είναι Δημοκρατικό. Η Αύστρια σήμερα είναι έντελως άνεξάρτητη χώρα.

Πόλεις. — Πρωτεύουσα είναι η Βιέννη (1.730.000 κατ.), ώραιότατη και Ιστορική πόλις στις όχθες του Δούναβι. Σ' αυτή γεννήθηκαν και έγραψαν τα άθάνατα μουσουργήματά (μουσικές συνθέσεις) οι μεγάλοι μουσικοί της Γερμανίας και Αύστρίας: ο Στράους, ο Λέχαρ κ.ά. Άλλες πόλεις είναι η *Τιμπουργκ* (80 χιλ.), το *Λίντς* (185 χιλ.), το *Γκρατς* (220 χιλ.), το *Σάλτσμπουργκ*.

Συγκοινωνία. — Συγκοινωνία πολύ καλή. Ο Δούναβις ύποβοηθεί πολύ τις μεταφορές και το έμπόριο της χώρας με το έσωτερικό και έξωτερικό. Από την πρωτεύουσα Βιέννη, άναχωρούν 6 μεγάλες σιδηροδρομικές γραμμές προς όλα τα Εύρωπαϊκά κέντρα.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—1) Νά βρήτε τα παραπάνω στους χάρτες της Εύρώπης. 2) Νά άπομονώσετε την Αύστρια και νά σχεδιάσετε στη χαρτογραφία σας το χάρτη της. 3) Νά διαβάσετε στα λεξικά τις λέξεις: Αύστρια, Βιέννη. 4) Νά κάνετε φανταστικά γεωγραφικά ταξίδια. 5) Νά γράψετε μία έκθεση, σάν περίληψη για την Αύστρια.

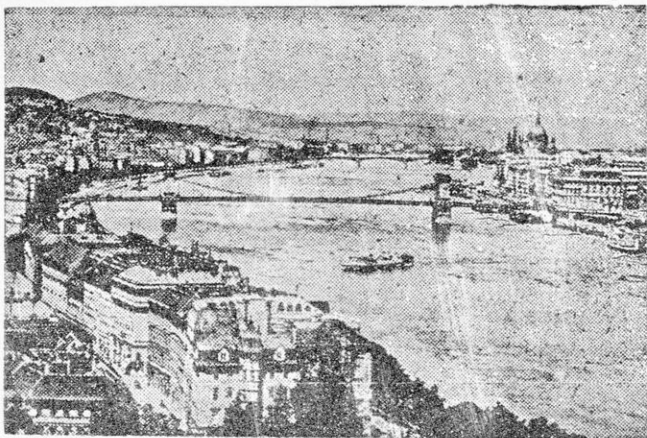
4. ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Α'. Γεωφυσική εξέταση

Θέσις—έκτασις—σύνορα—πληθυσμός. — Η Ούγγαρία βρίσκεται άνατολικά της Αύστρίας. Συνορεύει, προς Β. με την Τσεχοσλοβακία, προς Ν. με την Γιουγκοσλαβία, προς Α. με την Ρουμανία και προς Δ. με την Έλβετία. Έχει έκταση 93.000 τ. μ. και πληθυσμό 9 έκατ.

Έδαφος — δουνά — πεδιάδες — ποταμοί — λίμνες. — Το έδαφος της Ούγγαρίας είναι μία άπέραντη πεδιάδα μεταξύ των κεντρικών Άλ-

πων, τῶν Καρπαθίων καὶ τῶν Τρανσυλβανικῶν Ἀλπεων. Τὸ μεγάλο αὐτὸ λεκανοπέδιο, σὲ πολὺ παλαιὰ χρόνια, ἦταν θάλασσα, ὅπως καὶ ἡ πεδιάδα τῆς δικῆς μας Θεσσαλίας. Ἀργότερα τὰ νερά ἐφυγαν πρὸς τὸν Εὐξεῖνο Πόντο καὶ δὲν ἔμεινε παρὰ μία μεγάλη λίμνη στὸ κέντρο : ἡ **Μπάλαιον**. Τὴν πεδιάδα αὐτὴ διασχίζει ὁ **Δούναβις** στὸν ὁποῖο πέφτουν καὶ τὰ νερά τῶν Οὐγγρικῶν παραποτάμων τοῦ **Δραύου** καὶ **Τίσσα**. Εἶναι πολὺ εὐφορὴ πεδιάδα. Μέσα σ' αὐτὴ βλέπομε μερικὰ χαμηλὰ βουναλάκια : τὰ ὄρη **Μπακόνν** (710 μ.) καὶ τὰ ὄρη **Πέκς** (1000 περίπου μ.). Τὸ μεγάλο Οὐγγρικό λεκανοπέδιο τελειώνει σὲ μιὰ στενὴ διάβασι μεταξὺ Αἰ-

Βουδαπέστη, ἡ πρωτεύουσα τῆς Οὐγγαρίας.

μου καὶ Τρανσυλβανικῶν Ἀλπεων, ἀπ' ὅπου περνᾷ ὁ Δούναβις (πῦλες τοῦ Δουνάβεως), ὁρμᾷ κατόπι πρὸς τὴς Βουλγαρικῆς καὶ Ρουμανικῆς πεδιάδες καὶ ἐκβάλλει στὸν Εὐξεῖνο Πόντο.

Κλίμα.— Τὸ κλίμα τῆς Οὐγγαρίας εἶναι ἡπειρωτικό. Οἱ χειμῶνες εἶναι πολὺ ψυχροὶ καὶ τὰ καλοκαίρια πολὺ ζεστά. Παρατηροῦνται μεγάλες ξηρασίες καὶ βροχὲς θυελλώδεις κατὰ τὴ θερμὴ ἐποχὴ.

Β'. Οἰκονομικὴ ἐξέτασις

Προϊόντα-παραγωγή.— Τὴν πρώτη θέσι στὴν παραγωγή τῆς Οὐγγαρίας ἔχει ἡ γεωργία. Σιτάρι, καλλιεργεῖται στὸ 1/4 τῆς καλλιεργουμένης ἐκτάσεως μὲ μεγάλη ἀπόδοσι κατὰ στρέμμα καὶ ἐξαιρετικῆς ποιότητος. Τὸ 1/3 τῆς παραγωγῆς ἐξαγεται. Ὁ ἀραβόσιτος ἔρχεται σὲ δευτέρῃ μοῖρα. Ἐπίσης παράγονται κοκκινογούλια, πατάτες, καπνὸς καὶ πιπέρι, ποὺ τὸ

λένε παπρικά. Σπουδαία θέσι στην Ούγγρική παραγωγή κατέχει ή κτηνοτροφία. Τρέφουν καλές αγελάδες για γάλα, κατσίκες 850.000 κεφάλια, χοίροι 21½ έκ.ατ., πρόβατα, πουλερικά. **Όρυκτά:** λίγο κάρβουνο και πολύ βωξίτη (δεύτερη στην Εύρώπη). **Βιομηχανικά:** αγροτικές μηχανές, αλευρομηχανία βυρσοδεψία κλπ. Έμπόριο: με όλες τις Βαλκανικές χώρες και τις χώρες της κεντρικής Εύρώπης. Από τα κτηνοτροφικά της προϊόντα και είδη που ξεάγει δεν πρέπει να λησμονήσωμε τα περίφημα Ούγγαρέζικα αλογα.

Γ'. Πολιτική εξέτασις.

Κάτοικοι - γλώσσα - θρησκεία - ιστορία — Οι σημερινοί Ούγγροι κατάγονται από τους Μαγυάρους, μιὰ φυλή Άσιατική που έγκαταστάθηκε στα παλιά χρόνια κοντά στο Δούναβι. Η Ούγγαρία πρίν από τόν α' παγκόσμιο πόλεμο ήταν ένωμένη με την Αύστρια σε μιὰ μεγάλη αυτοκρατορία, όπως είδαμε. Όπως ή Αύστρια, έτσι κι αυτή είχε την άτυχία να πάρη μέρος με τούς Γερμανούς στους δύο παγκοσμίους πολέμους. Οι Ούγγροι μιλούν την Ούγγρική γλώσσα που δεν μοιάζει με καμμιὰ άλλη. Άλλά έχουν αναμίξει και Σλαβικά στοιχεία στη γλώσσα τους. Θρησκεία έχουν την καθολική. Το 1/4 του πληθυσμού είναι διαμαρτυρόμενοι. Υπάρχουν και ελάχιστοι Έβραιοι. Πολίτευμα μετά τόν πόλεμο: Δημοκρατία.

Πόλεις - συγκοινωνία. — Πρωτεύουσα *Βουδαπέστη* (1.700.000) στις δύο όχθες του Δούναβι, πολύ ωραία πόλις. Χωρίζεται σε δύο τμήματα: στη *Βούδα* και στην *Πέστη*. Η Βούδα είναι ή αρχαία πόλις. Άλλες είναι ή *Ντέρμπετσεν* (1300.000), ή *Μισκολτς*, τό *Πέτς* κλπ. Συγκοινωνία τακτική με τό Δούναβι και με όλα τα άλλα μέσα.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—1) Να βρήτε όλα τα παραπάνω στους χάρτες της Εύρώπης. 2) Να σχεδιάσετε τό χάρτη της Ούγγαρίας χωριστά. 3) Να διαβάσετε στα λεξικά τη λέξη «Ούγγαρία». 4) Να κάνετε φανταστικά ταξίδια. 5) Να γράψετε μιὰ σύντομη έκθεσι.

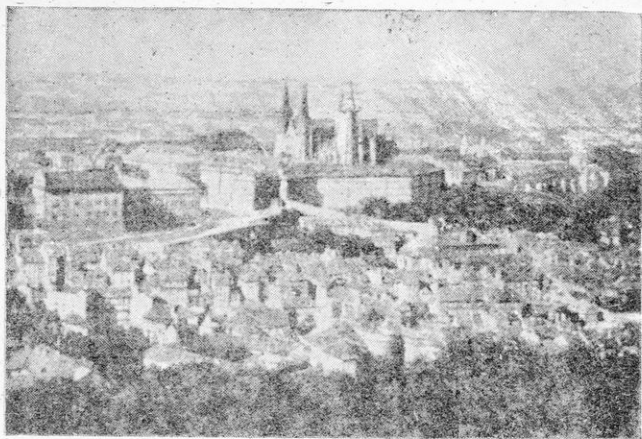
5. ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

Α'. Γεωφυσική εξέτασις.

Θέσις - έκτασις - σύνορα - πληθυσμός. — Η Τσεχοσλοβακία βρίσκεται πρὸς Β. της Ούγγαρίας. Συνορεύει πρὸς Β. με την Πολωνία και Γερμανία, πρὸς Ν. με την Ούγγαρία και Αύστρια πρὸς Α. με τη Ρουμανία και πρὸς Δ. με τη Γερμανία. Έχει έκτασι 140.000 τ. μ. και πληθυσμό 14 έκ.ατ. κατοίκους.

Έδαφος βουνά - πεδιάδες - ποταμοί - λίμνες — Η Τσεχοσλοβακία αποτελείται από δύο πεδινές περιοχές και μιὰ όρεινή: 1) τη Βοήμία που είναι ένα μεγάλο όρπεδίο πολύ εύφορο και που περιβάλλεται από τα

Γιγάντια ὄρη καὶ τὸ **Βοημικὸ Δρυμὸ** ("Ἀλπεις). Τὸ ὄροπέδιο αὐτὸ διασχίζουν οἱ ποταμοὶ **"Ελβας** καὶ οἱ παραπόταμοί του. Στὸ νότιο τμήμα του περνᾷ ὁ **Δούναβις**, 2) τὴ **Μοραβία**, ποὺ εἶναι μιὰ μεγάλη κοιλάδα γεμάτη λόφους καὶ τὴ διασχίζει ὁ ποταμὸς **Μοράβας**, 3) τὴ **Σλοβακία** ποὺ καταλαμβάνει τὸ ὀρεινότερο μέρος τῆς Τσεχοσλοβακίας: τὴν ὄροσειρὰ τῶν **Καρπαθίων**. Τὰ Καρπάθια εἶναι τὰ ὑψηλότερα βουνὰ τῆς χώρας αὐτῆς. Οἱ ὑψηλότερες κορυφές τους εἶναι: τὸ ὄρος **Τάγκα** (2660 μ.), τὰ **Μεταλλικὰ ὄρη**, ποὺ περιέχουν μεγάλα κοιτάσματα μετάλλων καὶ τὸ ὄρεινὸ τόξο μὲ τὰ **Ῥπερ-**

*Αποψὶς τῆς Πράγας.

καρπάθια. Στὴ Σλοβακία ὑπάρχουν καὶ μικρές κοιλάδες ποὺ τίς διασχίζουν παραπόταμοι τοῦ Δούναβι. Λίμνες ἔχει μερικὲς μικρὲς ἐπάνω στὰ ὄροπέδια, ἀλλὰ ἀσήμαντες.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῆς χώρας αὐτῆς εἶναι ἡπειρωτικὸ.

Β. Οἰκονομικὴ ἐξέτασις

Προϊόντα - παραγωγή.—Οἱ Τσεχοσλοβάκοι ἀσχολοῦνται πρὸ πάντων μὲ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Ὑπάρχει ὁμοῦ στὴν Τσεχοσλοβακία καὶ βιομηχανία, καθὼς καὶ πλούσια κοιτάσματα μὲ ὀρυκτά. Προϊόντα. **Γεωργικά:** δημητριακά, πατάτες καὶ λαχανικά, φρούτα, κοκκινογούλια (πολὺ μεγάλη παραγωγή). **Κτηνοτροφικά:** πρόβατα, βόδια, ἀγελάδες, πουλερικά, κονικλοτροφία, χοῖροι. **Δασικά:** ἔχει μεγάλη παραγωγή δασικῶν προϊόντων γιατί ὁλόκληρη ἡ χώρα σκεπάζεται ἀπὸ πυκνὰ δάση: ξυλεία οἰκοδομικὴ καὶ γιὰ ἐπιπλα, ξυλοκάrbουνα, ξυλεία γιὰ πα-

ραγωγή χάρτου. **Ορυκτά**: άφθονο κάρβουνο, σίδηρος, χαλκός, μόλυβδος, πετρέλαιο και ούράνιο. **Βιομηχανικά**: ή Τσεχοσλοβακία έχει πολύ καλές βιομηχανίες: μεταλλουργικές, ύφαντουργικές, γυαλικών. Τά βιομηχανικά της προϊόντα είναι: ζάχαρ. από τά κοκκινογούλια, χαρτί από τά ξύλα, έργαλεία και μηχανήματα κάθε είδους από τά μεταλλουργεία της. πολεμικά όπλα από τά περίφημα έργοστάσια Σκόντα, μόλύβια και γραφική ύλη έξαιρετικής ποιότητας. Στην παραγωγή λιγνίτου έρχεται δεύτερη στον κόσμο.

Γ'. Πολιτική εξέτασις

Κάτοικοι - γλώσσα - θρησκεία - ίστερία.—Οί Τσεχοσλοβάκοι είναι άνάμικτος πληθυσμός από Τσέχους, Βοημούς, Σλοβάκους κλπ. πού προέρχονται από διάφορες άρχαίες φυλές Σλαύων και Γερμανών. Τό σημερινόν κράτος της Τσεχοσλοβακίας, με τή νέα αύτή μορφή του, ιδρύθηκε κατά τό 1918, ύστερα από τόν α' παγκόσμιο πόλεμο. Τό 1938 τήν κατέλαβαν οί Γερμανοί και τή διαίρεσαν σέ τρία κομμάτια. Τό 1945, μετά τήν συντριβή του Χίτλερ της Γερμανίας, ή Τσεχοσλοβακία έλευθερώθηκε και ξαναγύρισε στην προπολεμική μορφή της (Σλοβακία, Μοραβία, Βοημία, ένα κράτος). Μικρό μέρος της 'Υπερκαρπαθίας δηλ. ή Ρουθηνία παραχωρήθηκε στη Ρωσία. Οί Τσεχοσλοβάκοι όμιλούν τή Σλαυική γλώσσα. Θρησκεία έχουν τήν Καθολική. Πολίτευμα: Δημοκρατία.

Πόλεις - Συγκοινωνία.— Πρωτεύουσα ή **Πράγα** (50.000), ωραία πόλις με πολλά μνημεία και αξιοθέατα μέρη. "Έχει περίφημο Πανεπιστήμιο. Πολλές και δραστήριες βιομηχανίες. "Άλλες πόλεις ή **Μπρατισλάβα** (170.000), τό **Πίλσεν** (120.000) με τά περίφημα πολεμικά έργοστάσια Σκόντα, τό **Μπρνό** (270.000) κέντρο μεταλλουργικό, ή **Μοράβσκα-Όστράβα** (150.000), τό **Κάρλσμπαι** (60.000), τό **Μαριάμπανι** (50.000) κλπ.

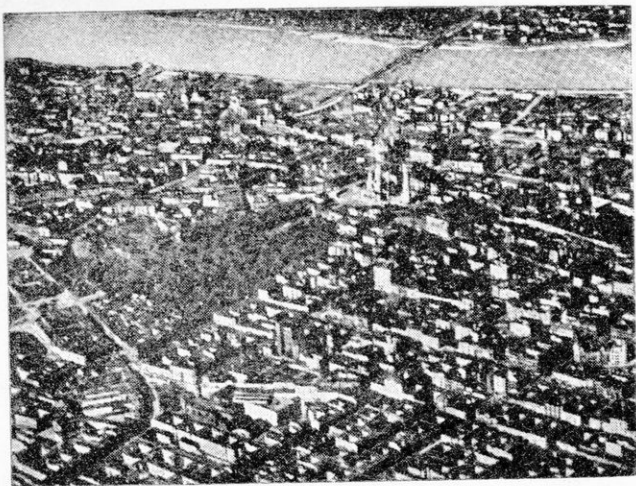
Ή συγκοινωνία στη χώρα αύτή είναι πολύ άνεπτυγμένη. Ή Πράγα ένώνεται με όλες τίς πρωτεύουσες του κόσμου άεροπορικώς.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.— 1) Νά βρήτε στο χάρτη της Εύρώπης τήν Τσεχοσλοβακία και νά τή μελετήσετε. 2) Νά τήν σχεδιάσετε στη χαρτογραφία σας. 3) Νά διαβάσετε στα λεξικά τίς λέξεις: Τσεχοσλοβακία, Σλοβακία, Βοημία, Μοραβία, Σουδητία, Ρουθηνία, Καρπαθία, Κρούπ, «ούράνιον» κλπ. 4) Νά κάνετε φανταστικά γεωγραφικά ταξίδια. 5) Νά γράψετε μιá σύντομη έκθεση.

6. ΠΟΛΩΝΙΑ

Α. Γεωφυσική εξέταση

Θέσις - έκτασις - σύνορα - πληθυσμός. — Ἡ Πολωνία βρίσκεται μεταξύ Γερμανίας καὶ Ρωσίας. Πρὸς Β. βρέχεται ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ θάλασσα καὶ συνορεύει μὲ τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν καὶ Λιθουανίαν (χώρες ποὺ βρίσκονται πιά ἐνσωματωμένες στὴ Ρωσία). Πρὸς Ν. μὲ τὴν Τσεχοσλοβακίαν καὶ Ρουμανίαν. Πρὸς Α. μὲ τὴ Ρωσίαν καὶ πρὸς Δ. μὲ τὴ Γερμανίαν.

Βαρσοβία, ἡ πρωτεύουσα τῆς Πολωνίας.

Ἔχει ἔκτασι 310.000 τ.χ. καὶ πληθυσμὸ 24 ἑκατ. Προπολεμικὰ ἡ ἔκτασίς της ἦταν 380.000 τ.χ. καὶ ὁ πληθυσμὸς 33 ἑκατ.

Ἔδαφος - βουνὰ - πεδιάδες - ποταμοὶ - λίμνες. — Ἡ Πολωνία εἶναι μία ἀπέραντη πεδιάδα, συνέχεια ἀπὸ τὴ Γερμανική. Ἡ πεδιάδα αὕτη συνεχίζεται πρὸς Α. πρὸς τὴς Ρωσικὰς πεδινὰς ἐκτάσεις. Βουνὰ ἔχει μόνο στὰ νότια μέρη της καὶ πρὸς τὰ Ν. Δ. Ἐκεῖ βλέπομε τὰ *Καρπάθια* καὶ τὰ ὄρη τῆς *Γαλικίας*. Τὴ μεγάλη Πολωνικὴ πεδιάδα διασχίζουν καὶ ποτίζουν οἱ ποταμοὶ Βιστούλας καὶ οἱ παραπόταμοί του. Ὁ *Βιστούλας* ἔχει μῆκος 1070 μ., πηγάζει ἀπὸ τὰ Καρπάθια καὶ ἐκβάλλει στὴ Βαλτικὴ θάλασσα. Κυλᾷ καὶ μεταφέρει στὴ θάλασσα περὶ τὰ 1100 κυβικὰ μέτρα νερὸ κατὰ δευτερόλεπτο. Τὸ χειμῶνα παγώνει τρεῖς μῆνες σὲ πολλὰ σημεία του. Παραπόταμοὶ τοῦ σπουδαῖοι εἶναι: ὁ *Πίλικας*, ὁ *Σάν*, καὶ ὁ *Μπούγκ*. Λίμνες

ἔχει περί τις 400 ἡ Πολωνία, ἀλλὰ πολὺ μικρές. Ἐπίσης ἔχει πολλὰ ἔλη ποῦ σχηματίζονται ἀπὸ τίς πλημμύρες τῶν ποταμῶν.

Κλίμα — Τὸ κλίμα τῆς Πολωνίας εἶναι ἡπειρωτικό.

Β'. Οἰκονομικὴ ἐξέτασις

Προϊόντα - παραγωγή. — Ἡ παραγωγή τῆς εἶναι πρὸ πάντων γεωργική. Προϊόντα: σίκαλις (τρίτη στὴν παγκόσμιον παραγωγή), βρώμη, σιτάρι, κριθάρι, πατάτες, κοκκινογούλια, λινάρι (δεύτερη στὸν κόσμον) καὶ κανάβι. Ἐχει καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα: 10 ἑκατ. γιδοπρόβατα, 4 ἑκατ. ἄλογα, 7 ἑκατ. χοίρους. Ἐπίσης ἀνεπτυγμένη πτηνοτροφία. Τὸ χοιρινὸ κρέας καὶ τὰ αὐγά ἀποτελοῦν ἐπίσης πηγὴ πλούτου γιὰ τὴ χώρα. Δασικὰ ἔχει ἐλάχιστα. Ὁ δασικὸς πλοῦτος τῆς μένει ἀνεκμετάλλευτος. Ὀρυκτὰ: κάρβουνο. Τὸ 1948 παρήγαγε 100 ἑκ. τόνους. Τὸ ὀρυκτὸ αὐτὸ βγαίνει ἀπὸ τὰ περίφημα ἀνθρακωρυχεῖα τῆς Σιλεσίας, ποῦ πρῶτα ἦταν Γερμανικά. Βγαίνει ἐπίσης καὶ τσίγκος, ποτάσσα, πετρέλαιο. Στὰ ὀρυκτὰ αὐτὰ κατέχει σχεδὸν τὴν τρίτη θέσιν στὴν Εὐρώπῃ (πετρελαιοπηγές Ἀνω Σιλεσίας). **Βιομηχανικὰ προϊόντα:** μὲ τὸ κάρβουνο καὶ τὸ πετρέλαιο ποῦ παράγει κινεῖ πολλὰ ἐργοστάσια μεταλλουργικὰ, ὑφαντουργικὰ κλπ. **Ἐμπορίο:** ἔχει μὲ ὅλες τίς χώρες καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴ Ρωσία. Ἐξάγει: κάρβουνο, μεταλλεύματα, κρέατα, λίπη, αὐγά, ζάχαρι, ξυλεία, λαχανικά. Εἰσάγει μαλλιά, βαμβάκι, καπνὸ, ρύζι κλπ.

Συγκοινωνία. — Ἐχει πυκνὸ σιδηροδρομικὸ καὶ ὁδικὸ δίκτυο. Ἐπίσης καὶ τὰ ποτάμια τῆς, ὁ Βιστούλας πρὸ πάντων, εἶναι πλωτά.

Γ'. Πολιτικὴ ἐξέτασις

Κάτοικοι - γλῶσσα - θρησκεία - ἱστορία. — Ἡ ἱστορία τῆς Πολωνίας εἶναι πολυκύμαντη. Κατὰ τὸ 18^ο αἰῶνα μοιράσθηκε μεταξὺ Ρωσίας, Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας ἀλλὰ κανένας δὲν κατῴρθωσε νὰ ἀφομοιώσῃ τοὺς **Πολωνούς** ποῦ ἦταν γενναῖοι πατριῶτες. Τὸ 1919, μὲ τὴ συνθήκην τῶν Βερσαλλιών, ἡ Πολωνία ἐγίνε ἀνεξάρτητο κράτος. Τὸ 1939 ἡ Γερμανία κατέλαβε τὸ δυτικὸ τμήμα τῆς χώρας καὶ ἡ Ρωσία τὸ ἀνατολικό. Τὸ 1945 ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα καὶ σήμερα εἶναι ἐλεύθερο κράτος. Δὲν ἔχει ὅμως τὰ προπολεμικὰ σύνορα. Οὔτε τὸν ἴδιον πληθυσμὸ ποῦ διαβάζομε στὶς παλιὰς γεωγραφίας. Γιατὶ μὲ τὴν Πολωνορωσικὴ συνθήκην τῆς 17 Αὐγούστου 1945 ἐδόθησαν στὴ Ρωσία οἱ ἀνατολικές περιοχές τῆς Πολωνίας: ἡ Λευκορωσία, ἡ Γαλικία καὶ ἡ περιοχὴ τῆς πόλης **Βίλνας** ποῦ παλαιότερα ἦταν Λιθουανικὴ. Μὲ τὴ Συμφωνίαν ὅμως τοῦ Πότσδαμ (τῆς 2 Αὐγούστου 1945) οἱ σύμμαχοι μεγάλωσαν τὰ δυτικὰ σύνορα τῆς Πολωνίας σὲ βάρος τῆς Γερμανίας. Κι' ἔτσι τὰ δυτικὰ σύνορα τῆς σημερινῆς Πολωνίας βρίσκονται στὸν ποταμὸ Ὀντερ. Στὸ Πο-

λωνικό έδαφος επίσης ένσωματώθηκε και τó μικρό κρατίδιο του **Νιάν-σιγκ**, στη Βαλτική θάλασσα, που ήταν μιá από τις áφορμές για νά κηρύξη ó Χίτλερ τόν πόλεμο κατά της Πολωνίας. **Γλώσσα**: οί Πολωνοί μιλούν τη Σλαυική γλώσσα. **Θρησκεία** έχουν τήν καθολική.

Πόλεις.— Πρωτεύουσα της Πολωνίας είναι ή **Βαρσοβία**, πατρίδα του μεγάλου μουσουργού Σοπέν (1.200.000). Είναι γνωστή σέ όλον τόν κόσμο για τίς μεγάλες μάχες που έγιναν σ' αυτή κατά τήν περίοδο του β' παγκοσμίου πολέμου. Είναι χτισμένη στις όχθες του Βιστούλα. Άλλες μεγάλες πόλεις είναι ή **Κρακοβία** (300 χιλ.κάτ.) μέ σπουδαία μνημεία και τάφους τών ήρώων της χώρας τó **Δνιζ** (600 χιλ.), κέντρο βιομηχανίας βαμπακερών, **Δεμβέργη** (300 χιλ.), τó **Πόεν** (300 χιλ.), τó **Νιάνσιχ** (175 χιλ.) και ή **Γδόνια**, σπουδαία και μοναδικά λιμάνια στη Βαλτική. Επίσης τó **Μπρεσλάου** (500 χιλ.), σπουδαίο βιομηχανικό κέντρο. Ήταν Γερμανικό πριν τόν πόλεμο.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—Νά μελετήσετε τήν Πολωνία στους χάρτες. 2) Νά τήν σχεδιάσετε στη χαρτογραφία σας. 3) Νά διαβάσετε τίς λέξεις Πολωνία, Πομερανία, Σιλεσία, Γαλικία, Λευκορωσία, Πιλδούσκι, Βαρσοβία, Νιάνσιχ. 4. Νά κάνετε ταξίδια και σύντομη έκθεση.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

I. ΓΕΡΜΑΝΙΑ. Έπιφάνεια 353 χ.τ.χ. Πληθυσμός (1946) 65 εκατ. Πυκν. 184.

Κύριες πόλεις: (πληθυσμός σέ χιλιάδες κατοίκων).

Βερολίνο 3,5 εκατομ. Άμβουργο 1600, Μόναχο 850, Λειψία 720, Δρέσδη 650, Έσσει 600, Κολωνία 600, Φραγκφούρτη 560, Ντόρτμουντ 500, Ντύσσενορ 500, Στουτγάρδη 500, Άννόβερο 450, Ντουϊσμπουργκ 400, Νυρεμβέργη 400, Βρέμη 400, Μανχάιμ 280, Κίελο 250, Μαγδεμβουργο 300, Μπρούνσβιγκ 220, Βύρτσμπουργκ 450, Βαϊμάρη 50.

Κύρια προϊόντα: (Ε=έκατ., Χ=χιλιάδες, Ε'=εκατόλ., Τ=τόννοι).

Θάλασ. ψάρια 675ΧΤ, σιτάρι 4,4ΕΤ, κριθάρι 3,6ΕΤ, βρωνία (φυτόν ζύθου) 10ΕΤ, σικάλη 7ΕΤ, βρώμη 6ΕΤ, πατάτες (1η παγκ.) 35,5ΕΤ, ζάχαρη από κοκκιν. 1,9ΕΤ προπολεμικά και τó 1947 800ΧΤ, μύρα 39ΕΕ', μετάξι (3η παγκ.) 65ΧΤ, χαρτοζύμη 2ΕΤ, λιγνίτη (1η παγκ.) 184ΕΤ, κάρβουνο 18ΕΤ, σιδηρομετάλ. 2,5ΕΤ, χυτομέταλλα 16ΕΤ, άτσάλι 20ΕΤ, ποτάσσα (1η παγκ.) 2ΕΤ.

Έξαγωγικό έμποριο: Εισαγωγές 5,4 δισεκατ. μάρκα (1 μάρκο=8,5 παλ. δραχμές). Άκατέργαστες ύλες 58%, τρόφιμα 24%. Έξαγωγές: 5,9 δισεκ. μάρκα (βιομηχ. προϊόντα 78%).

ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΣΑΑΡ. Έπιφάνεια 2000 τ.χ. Πληθυσμός 800 χιλ. Πυκν. 400.

Παραγωγή: Κάρβουνο 15ΕΤ, άτσάλι 1,7ΕΤ.

II. ΕΛΒΕΤΙΑ. Έπιφάνεια 41 χ.τ.χ. Πληθυσμός 4 εκατ. κατ. Πυκν. 400.

Κύριες πόλεις: Ζυρίχη 390, Βάλη 190, Βέρνη 150, Γενεύη 145, Λωζάνη 110, Σαίντ Γκάλ 70, Βίντερτουρ 60, Λυκέρνη 60.

Κύρια προϊόντα: Γάλα 26ΕΕ', τυρί 52ΧΤ, σιτάρι 210ΧΤ, μετάξι 5,500Τ, ηλεκτρική ένέργεια 9 δισεκ. κιλοβάτ.

Έξωτετικό έμποριο: Εισαγωγές 3.600 εκατομ. έλβετικά φράγκα (1 έλβετ. φράγκο = 6,40 περίπου δραχμές). Βιομηχαν. προϊόντα 47%, άκατέργ. ύλες 27%,

τρόφιμα 25 ο)ο. Έξαγωγές: 3400 έκατ. έλβ. φράγκα (βιομηχ. προϊόντα 80 ο)ο άκατέργ υλές 10 ο)ο, τρόφιμα 8 ο)ο).

ΛΙΧΤΕΝΣΤΑΙΝ (πριγκιπάτο). Έκτασις 157 τ.χ., 13 χιλ. κάτ. Πρωτ. Βαντός (2000 κ.)

III. ΑΥΣΤΡΙΑ. Έπιφάνεια 84 χ.τ.χ. Πληθυσμός 6,9 έκατ. πυκν. 84.

Κύριες πόλεις: Βιέννη 1.730.000, Γκράτς 220 χιλ. Λύντς 185 χιλ.

Κύρια προϊόντα: Γάλα 25Ε', πετρέλαιο 850ΧΤ, χαρτοζύμη 383ΧΤ, σίδηρος 1,2ΕΤ, άτσάλι 630ΧΤ, λιγνίτης 3,3ΕΤ.

Έξωτερικό έμπόριο: Εισαγωγές 3,9 δισεκ. σέλλιγκ (1 σέλλιγκ= 2 δραχμές). Έξαγωγές 1,9 δισεκατ. σέλλιγκ.

IV. ΟΥΓΓΑΡΙΑ. Έπιφάνεια 73 χ.τ.χ. πληθυσ. 9.300.000, πυκν. 100.

Κύριες πόλεις: Βουδαπέστη 1.700.000, Ντέμπρετσεν 130 χιλ.

Κύρια προϊόντα: Σιτάρι 1ΕΤ, κριθάρι 300ΧΤ, σίκαλις 400ΧΤ, καλαμπόκι 1,8ΕΤ, πατάτες 1,4ΕΤ, κάρβουνο 1,2ΕΤ.

Έξωτερικό έμπόριο (1949): Εισαγωγές 1,9 δισεκ. φιορίνια (1 φιορίνι= 0,25 της δραχ.), άκατέργ. υλές 52 ο)ο, βιομηχ. προϊόντα 40 ο)ο.

Έξαγωγές: 1,9 δισεκ. φιορίνια (τρόφιμα 45, βιομηχ. 27).

V. ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ. Έπιφάνεια 127 χ.τ.χ. πληθυσμός 12.160.000, πυκν. 95.

Κύριες πόλεις: Πράγα 950 χιλ., Μπρνό 270 χιλ., Μοράβσκα-Όστράβα 175, Μπρατισλάβα 170, Πίλσεν 120.

Κύρια προϊόντα: Σιτάρι 1,4ΕΤ, πατάτες 1,6ΕΤ, ζάχαρις από κοκκιν. 600ΧΤ, χαρτοζύμη 373ΧΤ, κάρβουνο 17ΕΤ, λιγνίτης 23ΕΤ, άτσάλι 2ΕΤ, μετάξι 5ΤΧ.

Έξωτερικό έμπόριο: Εισαγωγές 39 δισεκ. κορώνες (1 κορώνα=0,60 περίπου της δραχ.). Έξαγωγές 40 δισεκ. κορώνες.

VI. ΠΟΛΩΝΙΑ. Έκτασις 310 χ.τ.χ. πληθυσμός 24 έκατ. πυκν. 79.

Κύριες πόλεις (πληθυσμός σέ χιλιάδες κατοίκων).

Βαρσοβία 1200, Λότζ 600, Κρακοβία 3000, Πόζναν 300, Μπρεσλάου 500, Ντάντσιγκ 175, Στεττίνο 175, Κάτοβιτς 170.

Κύρια προϊόντα (1949): Σιτάρι 1,7ΕΤ, κριθάρι 1ΕΤ, σίκαλις 6,7ΕΤ, βρώμη 2,4ΕΤ πατάτες 30,9ΕΤ, ζάχαρις από κοκκιν. 6,2ΕΤ, κάρβουνο 70ΕΤ, άτσάλι 4,6ΕΤ.

Έξωτερικό έμπόριο: Εισαγωγές 214 δισεκ. ζλότου (1 ζλότου περίπου 0,70 της δραχ.). Άκατέργαστες υλές 50 ο)ο, βιομηχ. προϊόντα 37 ο)ο. Έξαγωγές 224 δισεκ. ζλότου (άκατέργ. υλές 48 ο)ο, βιομηχ. προϊόντα 23 ο)ο).

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Εργασίες

- 1) Να μελετήσετε με προσοχή τόν παραπάνω μικρό χάρτη της 'Ανατολ. Εύρώπης (Ρωσίας).
- 2) Να εξετάσετε την ίδια περιοχή στο μεγάλο τριπλό χάρτη της Εύρώπης—Πάτση.
- 3) Να κατασκευάσετε τρεις μικρούς χάρτες της 'Ανατ. Εύρώπης: α) Έναν γεωφυσικό β) έναν παραγωγικό γ) έναν πολιτικό. Τόν πολιτικό νά τόν χρωματίσετε.
- 4) Πολλά από τά παραπάνω στοιχεία νά τά μεταφέρετε καί στο χάρτη της άμμοδόχου.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ (ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΡΩΣΙΑ)

Α' Γεωφυσική ἐξέτασις

Στὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην θὰ ἐξετάσωμε μόναχα τὴ Ρωσίαν γιατί αὐτὴ κυρίως ἀνήκει στὸ Ἀνατολικὸ καὶ Βόρειο τμήμα τῆς Εὐρώπης. Τὴ Βόρειο Εὐρώπην θὰ τὴν ἐξετάσωμε χωριστά.

Θέσις - ἔκτασις - σύνορα - πληθυσμός.— Ἡ Ρωσία βρίσκεται στὰ Ἀνατολικά καὶ Βορειοανατολικά τῆς Εὐρώπης. Εἶναι συνέχεια τῆς μεγάλης Ἀσιατικῆς Ἠπείρου, στὴν ὁποία ἀνήκει καὶ τὸ μεγαλύτερο ἑδαφικὸ τμήμα τῆς Ρωσικῆς Σιβηρίας. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ρωσία βρέχεται πρὸς Β. ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ θάλασσα, τὸ Φιλλανδικὸ κόλπο καὶ τὸ Βόρειο Παγωμένο Ὦκεανό. Πρὸς Ν. βρέχεται ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο Πόντο καὶ τὴν Κασπία θάλασσα. Συνορεύει ἐπίσης μὲ τὴν Περσία καὶ Τουρκία. Πρὸς Α. μὲ τὴν Σιβηρίαν (ποῦ ὅπως εἶπαμε εἶναι δικό της Ἀσιατικὸ κομμάτι) καὶ πρὸς Δ. μὲ τὴ Φιλανδία, Πολωνία καὶ Ρουμανία. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας εἶναι 163 ἑκατομμύρια καὶ ἡ ἔκτασίς της 7.270.000 τ.χ. Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς Ρωσίας (Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἀσιατικῆς), φθάνει τὰ 200 ἑκατ. κατοίκους, ἡ δὲ ἔκτασίς της 22.270.000 τ.χ.

Ἔδαφος - βουνὰ - πεδιάδες - παράλια.— Τὸ ἔδαφος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας εἶναι πεδινό. Δὲν ὑπάρχουν μεγάλα καὶ ψηλὰ βουνά. Ὑπάρχει μία ὄροσειρὰ στὴν Οὐκρανία καὶ δυτικὰ τῆς Μόσχας: **Βολντάια** ὄρη, πρὸς Α. βλέπομε τὰ **Οὐράλια** ὄρη, ποὺ ἀποτελοῦν τὰ σύνορα Εὐρώπης καὶ Ἀσίας καὶ πρὸς Ν. τὰ ὄρη τοῦ Καυκάσου ποὺ μάθαμε στὴν ἀρχὴ τῆς Γεωγραφίας αὐτῆς. Στὰ παράλιά της βλέπομε: 1) τὴ **Βαλτικὴ** θάλασσα μὲ τοὺς κόλπους της: τοῦ Ντάνσιχ, τοῦ Μέμελ, τῆς Ρίγας καὶ τὸ Φιννικὸ ἢ Φιλλανδικό. Ἐπίσης στὴ θάλασσα αὐτὴ βλέπομε τὰ νησιά: **Ὁξελ** καὶ **Βόρμς**. 2) Στὸ Β. Παγωμένο Ὦκεανὸ τίς θάλασσες: **Λευκὴ** καὶ **Μπάρεντζ**. Τοὺς κόλπους: Ὀνέγκα, Ἀργαγγέλου, Κανταλάσκα, Τσέσκαγια. Τὸ ἀκρωτήριο **Κάνιν**. Τὸν πορθμὸ τοῦ **Καρὰ**. Τὰ νησιά: **Καλγκοῦγεφ** καὶ **Νέα Ζέμλα** ἢ Νοβάγια Ζέμλα. 3) Στὸν Εὐξείνιο Πόντο βλέπομε τὴ χερσόνησο τῆς Κριμαίας, τὴ χερσόνησο τοῦ Κέρτς καὶ τὴν Ἀζοφικὴ Θάλασσα.

Νερά - ποταμοὶ - λίμνες.— Τὴ Ρωσίαν διασχίζουν καὶ ποτίζουν πολλοὶ καὶ μεγάλοι ποταμοί. 1) Ὁ **Βόλγας**, ὁ μεγαλύτερος τῆς Εὐρώπης. Ἔχει μῆκος 3257 χλμ. Πηγάζει ἀπὸ τὰ Οὐράλια καὶ ἀπὸ τὰ Βολντάια. Δέχεται νερὰ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα μικρότερα ποτάμια καὶ ἐκβάλλει στὴν Κασπία θάλασσα, ἀφοῦ πρῶτα ποτίση καὶ γονιμοποιήση τεράστιες πεδινὲς ἐκτάσεις τῆς Ρωσίας. Παγώνει τὸ χειμῶνα ἀπὸ τὸ Δεκέμβριον μέχρι τὸν Ἀπρίλιον. Τὴν ἀνοίξι κατεβάζει καὶ χύνει στὴν Κασπία περὶ τὰ 40 ἑκ. κυ.

βικά μέτρα νερό περισσότερο από τὸ νερό ποὺ κατεβάζει τὶς ἄλλες ἐποχές.

Αὐτὸ συμβαίνει γιατί λιώνουν τὰ χιόνια καὶ οἱ πάγοι. Ὁ Βόλγας εἶναι γεμάτος νόστιμα ψάρια, ποὺ πληθαίνουν ὅσο κατεβαίνομε πρὸς τὶς ἐκβολές του. Ἀπὸ αὐτὰ βγαίνει ὠραῖο μαῦρο χαβιάρι. Ἄλλοι ποταμοὶ εἶναι: 2) ὁ *Οὐράλης* ἀνατολικώτερα, σύνορο Εὐρώπης—Ἀσίας, 3) ὁ *Ντόν*, 4) ὁ *Δνείπερος*, 5) ὁ *Δνείστερος*, 6) ὁ *Μπούγκ*. Ὅλοι αὐτοὶ ἐκβάλλουν στὸν Εὐξείνιο Πόντο. (Ὁ *Οὐράλης* στὴν Κασπία). 7) Ὁ *Πετσόρα*, 8) ὁ *Ντρίνας*, 9) ὁ *Ὀνέγκας*, 10) ὁ *Μέξεν*. Αὐτοὶ ἐκβάλλουν στὸ Β. Παγωμένο Ὑκεανό. 11) ὁ *Ντούνας* καὶ 12) ὁ *Νιέμεν*, ποὺ ἐκβάλλουν στὴ Βαλτικὴ θάλασσα.

Λίμνες ἔχει πολλὲς καὶ μεγάλες. Μεγαλύτερες εἶναι ἡ *Δανιόγκα* καὶ ἡ *Ὀνέγκα*. Λίμνη εἶναι καὶ ἡ *Κασπία θάλασσα*, ποὺ εἶναι ἡ μεγαλύτερη λίμνη τῆς γῆς.

Κλίμα.— Τὸ κλίμα τῆς Ρωσίας εἶναι ἡπειρωτικό. Στὰ Βόρεια μέρη τῆς χώρας κάνει πολὺ κρύο τὸ χειμῶνα καὶ μεγάλη ζέστη τὸ καλοκαίρι (γιατί;). Στὰ νότια ὅμως καὶ προπάντων στὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου τὸ κλίμα εἶναι μεσογειακὸ καὶ πολὺ γλυκὸ. Ἐδῶ ὑπάρχουν πολλὲς λουτροπόλεις καὶ θέρετρα γιὰ νὰ παραθερίζουν οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ κάτοικοι τῶν ἄλλων περιοχῶν. Τὸ κλίμα τῆς χώρας ἐπιδρᾷ καὶ στὴν παραγωγή καὶ στὶς καλλιέργειες.

Β' Οἰκονομικὴ ἐξέτασις

Προϊόντα - παραγωγή.— Ἡ Ρωσία εἶναι ἡ χώρα μὲ τὶς μεγαλύτερες πεδιάδες καὶ μὲ τὴ μεγαλύτερη γεωργικὴ παραγωγή σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπη. Ἔχει ὅμως καὶ μεγάλη βιομηχανία. Τὰ προϊόντα της εἶναι τὰ ἑξῆς, πολὺ σύντομα:

1) **Γεωργικά — Δημητριακά.**— Πρῶτο ἔρχεται τὸ σιτάρι. Παράγει 40 ἑκατομ. τόννους ἔρχεται πρώτη στὴν παγκόσμιο παραγωγή. Σίκαλι τὰ 45 οἰο τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς, (πρώτη στὴ σειρά), κριθάρι τὰ 20 οἰο βρώμη 28 οἰο, ἄρκετὸ ρύζι στὶς περιοχὲς τῆς Ὑπερκασπίας καὶ Εὐξείνου Πόντου. Πατάτες 29 οἰο (πρώτη στὴ σειρά), λινάρι 67 οἰο, κανάβι 36 οἰο, βαμβάκι 10 οἰο (τρίτη στὴ σειρά), μετὰξί ἄρκετὸ. Στὴν Οὐκρανία εἰδικὰ παράγονται κοκκινोगούλια ἀπὸ τὰ ὁποῖα βγαίνει ζάχαρι 25 οἰο (τρίτη στὴν παγκόσμιο παραγωγή). Ἐπίσης καλλιεργοῦνται ἀμπέλια, γίνοντα κρασιά, παράγονται φρούτα καὶ ἡλιοτρόπια, ποὺ οἱ Ρῶσοι τὰ τρῶνε ὅπως ἡμεῖς τὸν πασατέμπο.

2) **Κτηνοτροφικά.**— Βοοειδῆ τὰ 10 οἰο τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς (260 ἑκατ. κεφάλια), πρόβατα τὰ 15 ἰοο (100 ἑκατ. κεφάλια), χοίρους 10 οἰο (30 ἑκατ. κεφάλια), ἄλογα 23 οἰο (25 ἑκατ. κεφάλια), παστὰ κρέατα 13 οἰο (3 ἑκατ. τόννους), γάλα 12,5 οἰο (250 ἑκατ. κιλά).

3) **Ἀλιευτικά.**— Ἔρχεται δεύτερη στὴν παγκόσμιο παραγωγή μετὰ τὴν Ἰαπωνία. Ἡ ἀλιεῖα της γίνεται στὶς ἀκτὲς τοῦ Β. Παγωμένου Ὑκεανοῦ, στὸ Μουρμάνσκ, σ' ὅλες τὶς λίμνες καὶ πρὸ πάντων στὴν Κασπία, ἀπὸ ὅπου βγαίνει τὸ περιζήτητο μαῦρο χαβιάρι. Μὰ καὶ σὲ ὅλα τὰ ποτάμια της καὶ στὸν Εὐξείνιο πόντο οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεῖα.

4) **Δασικά.**—Μεγάλη παραγωγή ξυλείας από την οποία βγαίνει και χαρτί. Στά άπέραντα δάση της Ρωσίας γίνεται και κυνήγι μικρών αγρίων ζώων για γουναρικά.

5) **Όρυκτά.**—Στό έδαφος της Ρωσίας υπάρχουν πολλά και διάφορα όρυκτά. Τά κυριώτερα είναι: τό κάρβουνο. Παράγει τό 1/5 της παγκοσμίου παραγωγής και έρχεται τετάρτη στη σειρά (πρώτη ή 'Αμερική και στη σειρά ή 'Αγγλία και ή Γερμανία). Τό ρωσικό κάρβουνο βγαίνει σέ πολλά μέρη: στά άνθρακωρυχεία τοῦ Ντόνετς, στό λεκανοπέδιο της Μόσχας, στά Ούράλια κλπ. "Άλλο όρυκτό είναι ό λιγνίτης (δεύτερη στην παγκόσμιο παραγωγή), ό ποώδης άνθρακας με παραγωγή 78 ο)ο της παγκοσμίου, τό πετρέλαιο 40 έκατ. τόννους (δεύτερη στην παγκόσμιο παραγωγή, πρώτη ή 'Αμερική). Τό πετρέλαιο βγαίνει στις πετρελαιοπηγές τοῦ Μπακού και σέ άλλα μέρη, γύρω από τόν Καύκασο, στην Κασπία και στά παράλια τοῦ Εὐξεινου. Σίδηρος τό 1/2 της παγκοσμίου παραγωγής. Χαλκός τό 1/10 της παγκοσμίου παραγωγής, μαγνήσιο τό 1/2 της παγκοσμίου παραγωγής. Βγαίνει και μόλυβδος, τσίγκος, πλατίνα και φωσφόρος. Χρυσός τό 1/2 της παγκοσμίου παραγωγής.

6) **Βιομηχανικά.**—Οί κυριώτερες βιομηχανίες της Ρωσίας είναι μεταλλουργικές: βιομηχανίες χυτοσιδήρου, άτσαλιού, κατασκευής άγροτικών μηχανημάτων, τρακτέρ, αυτοκινήτων, βαγονίων, αεροπλάνων. Υπάρχουν και βιομηχανίες ύφαντουργικής στη Μόσχα, Λένινγκραντ κλπ., άλλες έπεξεργάζονται και κατασκευάζουν συνθετικό καουτσούκ, λιπάσματα, συνθετική άμμωνία, φάρμακα, χρώματα.

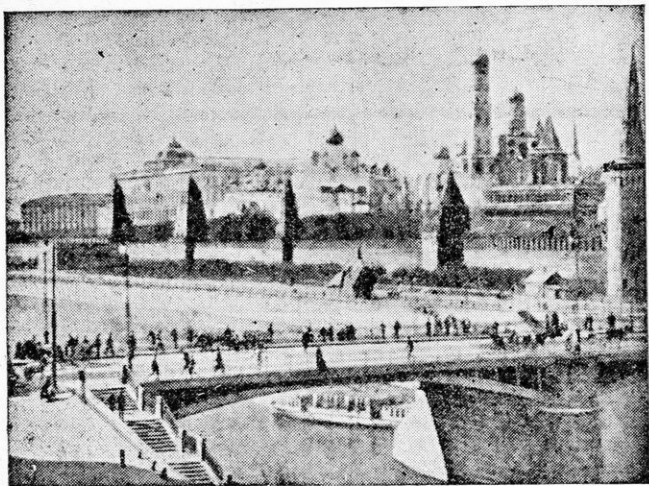
7) **Έμποριο.**—Εισάγει πρώτες ύλες από την 'Αμερική, 'Αγγλία κλπ. και έξάγει πετρέλαιο, ξυλεία, σιτηρά, κάρβουνο, λινάρι, χαβιάρι, γουναρικά και κτηνοτροφικά προϊόντα.

Γ'. Πολιτική εξέταση

Κάτοικοι-γλώσσα-θρησκεία-πολίτευμα-ιστορία.—Οί Ρώσοι είναι λαός Σλαυικής καταγωγής και έγκαταστάθηκαν στις άπείραντες εκτάσεις της Ρωσίας λίγα χρόνια πρίν ίδρυθή τό 'Ελληνικό Βυζαντινό κράτος. Τότε θέλησαν νά εγκατασταθούν και νά καταλάβουν την Κωνσταντινούπολι, αλλά οί Βυζαντινοί αυτοκράτορες κατώρθωσαν όχι μονάχα νά μη συμβή αυτό, αλλά νά μεταδώσουν στους Ρώσους τόν Χριστιανικό πολιτισμό και τή Χριστιανική Θρησκεία. Σήμερα οί Ρώσοι είναι όρθόδοξοι Χριστιανοί. Μιλοῦν τή ρωσική γλώσσα πού είναι Σλαυικός κλάδος. Πολίτευμα έχουν τή Σοβιετική Δημοκρατία πού εγκαθιδρύθηκε τό 1917 με τή Ρωσική π'Εανάστασι. Η ιστορία της χώρας αυτής αρχίζει από τά Βυζαντινά χρόνια, όπως είπαμε. Γρήγορα εξελίχθηκε σέ μιá μεγάλη αυτοκρατορία. Οί Ρώσοι αυτοκράτορες πάντοτε βοηθοῦσαν τήν ύπδουλωμένη στους Τούρκους 'Ελλάδα νά έλευθερωθῇ. (Τί θυμάσθε από τήν ιστορία της νεωτέρας 'Ελλάδος για τήν Αίκατερίνη, τό Λάμπρο Κατσώνη

Καποδίστρια, 'Υψηλάντη;) Κατά τὸν α' παγκόσμιο πολέμησαν μὲ τὸ μέρος τῶν Συμμάχων Ἀγγλογάλλων. Τὸ 1917 ἔγινε ἡ Ρωσικὴ Ἐπανάστασις. Τὸ 1939 ἄρχισε ὁ β' παγκόσμιος πόλεμος στὸν ὁποῖο πῆρε μέρος καὶ ἡ Ρωσία ἀπὸ τὸ 1941, ὅταν τῆς ἐπετέθηκε ὁ Χίτλερ. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἡ Ρωσία ἐνσωμάτωσε μερικὲς μικρὲς χώρες : τὴν Ἑσθονία, Λεττονία, Λιθουανία, Λευκορωσία, Βεσσαραβία, Βουκοβίνα, τὴν Ἀνατολικὴ Πρωσία τῆς Γερμανίας καὶ τὴ Ρουθηνία τῆς Τσεχοσλοβακίας.

Πόλεις - συγκοινωνία.—Πρωτεύουσα τῆς Ρωσίας εἶναι ἡ *Μόσχα* (4 ἐκ. κάτ.), στὶς ὄχθες τοῦ Μόσκοβα ποταμοῦ. *Λένινγκραντ* (3 ἐκατ.), ἡ παλαιὰ Πετρούπολις, πρωτεύουσα τῶν Τσάρων. *Στάλινγκραντ* (500.000), στὴν τελευταία στροφὴ τοῦ Βόλγα, ὀνομαστὴ γιὰ τὶς μεγάλες μάχες πού ἐγι-

Ἡ Μόσχα καὶ τὸ Κρεμλίνο παρὰ τὸν ποταμὸ Μόσκοβα.

ναν ἐκεῖ γιὰ τὴν τελικὴ συντριβὴ τῶν Γερμανῶν. Στὴν πόλι αὐτὴ καὶ στὴν περιοχή τῆς νικήθηκαν οἱ Γερμανοὶ κατὰ τὸ β' παγκόσμιο πόλεμο. *Σεβαστούπολις* (800.000), *Κίεβο*, πρωτεύουσα τῆς Οὐκρανίας, *Ἀρχάγγελος*, λιμάνι στὴ θάλασσα, τὸ μόνο πού πολλὲς φορές δὲν παγώνει καὶ χρησιμοποιεῖται κατὰ τὸ χειμῶνα. *Κροστάνδη*, στὸ Φιννικὸ κόλπο (50.000), ναύσταθμος, τῆς Ρωσίας, *Καζάν*, ἐμπορικὸ κέντρο μεταξὺ Οὐραλίων καὶ Βόλγα, *Ὁδησσός*, πολὺ γνωστὸ λιμάνι στὸν Εὐξείνιο Πόντο στὰ σύνορα Ρουμανίας, Ρωσίας. Στὶς πόλεις αὐτὲς πρέπει νὰ προσθέσωμε καὶ τὶς ἐξῆς πού ἀνήκουν στὴ Ρωσία : τὴ *Ρεβάλ*, πρωτεύουσα τῆς Ἑσθονίας, τὴ *Ρίγα*, πρωτεύουσα τῆς Λεττονίας, τὸ *Κόβνο*, πρωτεύουσα τῆς Λιθουανίας καὶ τὴν *Καϊνιξβέργη*, πρωτεύουσα τῆς Ἀνατολικῆς Πρωσίας.

Ἡ συγκοινωνία μεταξύ τῶν πόλεων αὐτῶν καὶ τῆς Μόσχας γίνεται μὲ σιδηροδρόμους, μὲ αὐτοκίνητα καὶ ἀεροπλάνα. Εἶναι τόσο ἀπέραντες ὥστε οἱ Ῥωσικὲς ἐκτάσεις ὥστε ἀκόμη δὲν εἶναι ἀρκετὸ τὸ σημερινὸ συγκοινωνιακὸ δίκτυο. Ἡ μεγαλύτερη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τῆς Ῥωσίας εἶναι ὁ Ὑπερσιβηρικὸς σιδηρόδρομος ποὺ ἐνώνει τὴ Μόσχα μὲ τὸ Βλαδιβοστόκ τῆς Ἀνατολικῆς Σιβηρίας καὶ φθάνει μέχρι τὸ Πεκίνο τῆς Κίνας.

2. ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ

Ἐνα ἀπὸ τὰ τρία Βαλτικὰ κράτη ποὺ ἐνσωματώθηκαν στὴ Σοβιετικὴ Ῥωσία εἶναι ἡ *Λιθουανία*. Ἔχει ἔκτασι 56.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 2,5 ἑκατ. Πρωτεύουσα τὸ *Κόβν* ἢ *Κάουνας* (150.000). Ἄλλη μεγάλη πόλις εἶναι τὸ *Μέμελ* (50.000), τὸ κυριώτερο λιμάνι τῆς χώρας αὐτῆς.

Πολίτευμα - ἱστορία.— Σήμερα εἶναι Σοβιετικὴ δημοκρατία μέσα στὰ πλαίσια τῆς Σοβιετικῆς Ῥωσίας. Πρὶν ἀπὸ τὸν α' παγκόσμιον πόλεμον ἀνῆκε στὴ Ῥωσία. Μετὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνο ἐγίνε ἀνεξάρτητη. Τώρα ἐνσωματώθηκε καὶ πάλι στὴ Ῥωσία.

3. ΛΕΤΤΟΝΙΑ

Ἡ Λεττονία βρίσκεται βορειότερα τῆς Λιθουανίας. Ἀνήκει καὶ αὕτῃ στὴ Σ. Ῥωσία. Ἔχει ἔκτασι 65.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 2 ἑκατ. κατοίκους. Πρωτεύουσά της εἶναι ἡ *Ρήγα* (400.000). Ἄλλες πόλεις: ἡ *Λιμπαύ* ἢ *Μιτάου* (60.000), ἡ *Ντιναμπουργκ* (100.000) κλπ.

Πολίτευμα - ἱστορία.— Ἔχει τὴν ἴδια ἱστορία μὲ τὴν Λιθουανία καὶ τὸ ἴδιο πολίτευμα.

4. ΕΣΘΟΝΙΑ

Ἡ Ἑσθονία εἶναι ἡ τρίτη Βαλτικὴ χώρα ποὺ ἀνήκει στὴν οἰκογένειαν τῶν Ἑθνῶν ποὺ διοικοῦνται ἀπὸ τὴ Ῥωσία. Ἔχει ἔκτασι 45.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 1.200.000 κατοίκους. Πρωτ. *Ρεβάλ* (180.000) Παλαιότερα λεγότανε *Τάλιν*. Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ *Πέγκου*, ἡ *Τάρνου*, ἡ *Βάρν* κ.λ.π.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.· Νὰ βρῆτε ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα στοὺς χάρτες τῆς Εὐρώπης. 2) Νὰ σχεδιάσετε τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ῥωσία σὺν ἀμμοδόχῳ ὁμαδικὰ καὶ στὴν χαρτογραφία σας ἀτομικά, 3) Νὰ διαβάσετε στὰ λεξικά τις λέξεις: Ῥωσία, Μέγας Πέτρος, Μεγάλῃ Αἰκατερίνῃ, Οὐκρανία, Σιβηρία, Καυκασία, Λάμπρος Κατωῶνης, Καποδίστριας, Ἀλ. Ὑψηλάντης κλπ. 4) Νὰ κάνετε γεωγραφικὰ ταξίδια 5) Νὰ γράψετε μιὰ σύντομὴ ἑκθεσί.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ῬΩΣΙΑ

Ἐπιφάνεια: Ὀλόκληρης τῆς Ῥωσίας (μαζί καὶ τῆς Ἀσιατικῆς) 22.270.000 τ. χιλιομ. Τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ῥωσίας 7.270.000 τ.χ. καὶ τῆς Ἀσιατικῆς 15.000.000 τ. χ. Πληθυσμός: Συνολικὸς 200 ἑκατ. τῆς Εὐρωπαϊκῆς 163 ἑκατ., τῆς Ἀσιατικῆς 37 ἑκατ. Πυκνότης στὴν Εὐρωπαϊκὴ 28, στὴν Ἀσιατικὴ 9.

Κύριες πόλεις (ὁ πληθυσμὸς τους σὲ χιλιάδες κατοίκους):

Μόσχα 4.000, Λένινγκραντ 3.000, Κίεβο 850, Χάρκοβο 030, Μπακό 800, Γκόρκι 650, Σεβαστούπολις 800, Ὀδησσὸς 600, Τασκένδη 580, Τυφλίδα 520, Ροστόβ 510, Ντινεπροπετρόφσκ 500, Στάλινγκραντ 500, Λεμβέρη 300, Νοβοροσιόκ 400, Καζάν 400, Ρίγα 390, Κουίμπιτσεφ 390, Σαρμάτοφ 375, Ἀζώφ 320, Γιαροσλάβ 300.

Κύρια προϊόντα (Ε=ἑκατομ., Χ=χιλιάδες Ε'=ἑκατόλ., Τ=τόνοι).

Σιτάρια 44ΕΤ, κριθὰρι 8, 1ΕΤ, σίκαλις 21,3ΕΤ, κάρκοβο 18 2ΕΤ, πατάτες 70ΕΤ, ζάχαρη κοκκιν. 2,2ΕΤ, βαμνίκι 800ΧΤ, λινάρι 500ΧΤ, κανάβι 140ΧΤ, μαλλιά 137ΧΤ, μεταξὶ 1000Τ καὶ 7.000 πετρέλαιον 33ΕΤ, κάρβουνο 250ΕΤ, μαγνήσιο 1200Τ, σίδηρο 28ΕΤ χυτομέταλλα 12ΕΤ, ἀτσάλι 23ΕΤ, χαλκὸς 60ΧΤ, μόλυβδος 50ΧΤ, τσίγκος 66ΧΤ, βωξίτης (μέταλλο ἀλουμινίου) 250ΧΤ, χρυσὸς 180 κιλά.

Ἐξαγωγὰς ἐμπορίου: Εἰσαγωγὰς 1,2 δισεκατ. ρούβλια (1 ρούβλι=7,5 περὶπου δραχμές). Ἀπὸ τις εἰσαγωγὰς τὰ 52% ἦταν βιομ. προϊόντα, τὰ 40% ἀκατέργαστες ὕλες. Ἐξαγωγὰς 1,3 δισεκ. ρούβλια (ἀκατέργ. ὕλες 63% τρόφιμα 22ο/ο).

ΒΟΡΕΙΟΣ ΕΥΡΩΠΗ

Έργασίες

- 1) Να μελετήσετε με προσοχή τόν παραπάνω μικρό χάρτη της Σκανδιναβικής Χερσονήσου.
- 2) Να εξετάσετε τη Σκανδιναβική Χερσόνησο και στο μεγάλο τριπλό χάρτη της Εύρωπης - Πάσης.
- 3) Να κατασκευάσετε τρεις μικρούς χάρτες της Σκανδιναβικής Χερσονήσου α) έναν γεωφυσικό β) έναν παραγωγικό και γ) έναν πολιτικό. Τόν πολιτικό να χρωματίσετε.
- 4) Πολλά από τὰ παραπάνω στοιχεία να τὰ μεταφέρετε και στο χάρτη της άμμοδόχου.

ΒΟΡΕΙΟΣ ΕΥΡΩΠΗ

ΔΕΚΑΤΗ ΕΝΟΤΗΤΙΣ

Στὴ Βόρειο Εὐρώπῃ περιλαμβάνονται 4 ἀνεξάρτητα κράτη καὶ 3 ἐνσωματωμένα στὴ Σοβιετικὴ Ρωσία. 1) ἡ *Φιλλανδία*, 2) ἡ *Σουηδία*, 3) ἡ *Νορβηγία*, 4) ἡ *Δανία*, 5) ἡ *Λιθουανία*, 6) ἡ *Λεττονία* καὶ 7) ἡ *Ἑσθονία*.

1. ΦΙΛΛΑΝΔΙΑ

Α'. Γεωφυσικὴ ἐξέτασις

Θέσις—ἔκτασις—σύνορα—πληθυσμός.—Στὸ χάρτη τῆς Σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου βλέπομε ὅτι ἡ Φιλλανδία κατέχει τὸ ἀνατολικὸ τῆς μέρος. Βρέχεται πρὸς Β. ἀπὸ τὸ Β. Παγωμένον Ὑκεανόν, πρὸς Ν. ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ θάλασσαν, πρὸς Α. συνορεύει μὲ τὴ Ρωσία καὶ πρὸς Δ. συνορεύει μὲ τὴ Νορβηγία καὶ Σουηδία. Ἐπίσης βρέχεται ἀπὸ τὸ Βοθνικὸ κόλπο. Ἔχει ἔκτασι 340 χιλ. τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 4.100.000.

Παράλια—ἀκτές.—Δὲν ἔχουν μεγάλες ἀνωμαλίες τὰ παράλια τῆς. Σχηματίζονται δύο κόλποι: ὁ *Βοθνικὸς* καὶ ὁ *Φοινικὸς*, μερικὰ νησάκια, τὰ περίφημα *Ἄλαντ* καὶ *Χάγκο* (μὲ στρατηγικὴ σημασία) καὶ ὁ Ἰσθμὸς τῆς Καρελίας μεταξὺ τοῦ Φιννικοῦ κόλπου καὶ τῆς λίμνης Λαντόγκας.

Ἔδαφος—βουνὰ—πεδιάδες—ποταμοὶ—λίμνες.—Ἡ Φιλλανδία δὲν ἔχει μεγάλα βουνὰ. Εἶναι χώρα πεδινὴ μὲ χιλιάδες λίμνες καὶ πολλὰ ποτάμια. Ἡ μεγαλύτερη λίμνη τῆς εἶναι ἡ *Λαντόγνα* (ἡ μισὴ ἀνήκει στὴ Ρωσία). Ποταμοὺς δὲν ἔχει σπουδαίους.

Κλίμα.—Ἔχει κλίμα ἡπειρωτικόν: τὸ χειμὼνα ψυχρὸ καὶ τὸ καλοκαίρι θερμό. Στὰ νότια παράλια εἶναι δροσερὸ τὸ καλοκαίρι.

Β'. Οἰκονομικὴ ἐξέτασις

Προϊόντα—Παραγωγή.—Παράγει τὰ ἐξῆς προϊόντα: *Γεωργικά*: σιτηρά, πατάτες. *Κτηνοτροφικά*: πρόβατα, βόδια, χοίρους, πουλικά. *Δασικά*: μεγάλη παραγωγή ξυλείας γιὰ οἰκοδομές, γιὰ ἔπιπλα, κουβαρίστρες, σπέρτα, χαρτί. *Ἀλιευτικά*: ἀρκετά. *Βιομηχανικά*: πολὺ λίγα. *Ὄρυκτά*: ἐλάχιστα: αἰθιρο, χρυσό, κασσίτερο. *Ἐμπόριο*: ἐξαγωγή ξυλείας καὶ χαρτοζύμης ἢ κατασκευασμένου χαρτιοῦ σὲ ὅλες τὶς χώρες. Εἰσάγει τρόφιμα, ὑφάσματα, μηχανήματα.

Γ'. Πολιτικὴ ἐξέτασις.

Κάτοικοι—γλῶσσα—θρησκεία—πολίτευμα—ἱστὸρία.—Οἱ Φιλλανδοὶ μιλοῦν τὴν Φιλλανδικὴν γλῶσσαν ποὺ εἶναι κλάδος τῆς Σκανδιναυϊκῆς διαλέκτου καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἀραλο-αλταϊκή. Θρησκεία ἔχουν τὴν προτεστάντικὴν (διαμαρτυρόμενοι). Πολίτευμα: Δημοκρατία,

Πόλεις—συγκοινωνία.—Πρωτεύουσα εἶναι τὸ *Ἑλσίνκι* ἢ *Χέλσινγκφορς* (380.000) στὸ Φιννικὸν κόλπο. Ἄλλες πόλεις εἶναι τὸ *Βιϊπού-*

ρι ή Βίμπουργκ (80.000), *Τάμερφορ* (60.000), *Σόλο*, *Όουλου*, *Τούρκου*, *Κέμι* και *Πετσάμο*, τό μοναδικό λιμάνι στο Β. Παγωμένο Όκεανό, πού τελευταία παραχωρήθηκε στη Ρωσία, αλλά τό χρησιμοποιοῦν καί οί Φιλλανδοί· ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—(Όμοιες μέ τών άλλων κρατών).

2. ΣΟΥΗΔΙΑ

Α'. Γεωφυσική εξέταση.

Θέσις - έκτασις - σύνορα - πληθυσμός.—Ή Σουηδία βρίσκεται στο κέντρο της Σκανδιναβικής χερσονήσου. Έκτασι 450.000 τ. χ. καί πληθυσμό 6.800.000 κατοίκους. (Βρήτε μόνοι σας τά σύνορά της).

Έδαφος - πεδιάδες - βουνά - ποταμοί - λίμνες.—Ή Σουηδία, όπως καί ή Φιλλανδία είναι πεδινή χώρα. Μονάχα πρὸς τά δυτικά της σύνορα είναι ὄρεινή (Σκανδιναβικές Άλπεις). Ποταμούς έχει πολλούς, μεγαλύτεροι ἀπό τούς ὁποίους είναι : ὁ *Τόρνε*, ὁ *Δούλεα*, ὁ *Βίντελ* καί ὁ *Κλάρεκ*. Μεγαλύτερες λίμνες είναι : ἡ *Βένερ*, ἡ *Βέτερ* καί ἡ *Μάιλαρ*.

Κλίμα.—Τό κλίμα της Σουηδίας είναι ἡπειρωτικό στά νότια μέρη καί πολύ ψυχρό στά βόρεια.

Β'. Οικονομική εξέτασις

Προϊόντα - παραγωγή.—Τά κυριότερα προϊόντα πού παράγει είναι : *γεωργικά* : σιτάρι, κοκκινογούλια, βρώμη, χορτονομές. *Κτηνοτροφικά* : βοδινά, χοίροι, πρόβατα, γάλα, βούτυρο. *Δασικά* : ἐξαιρετική ξυλεία. Αὕτη ἀποτελεῖ τήν κυρία πηγή πλούτου της χώρας. Έξάγεται σέ ὅλες τίς χώρες ή Σουηδική ξυλεία καί χρησιμοποιεῖται στίς οἰκοδομές, γιά ἔπιπλα, ναυπήγησι πλοίων κλπ. Έξάγονται μεγάλες ποσότητες χαρτιοῦ ἀπό τήν ξυλεία τών ἀπεράντων δασῶν της καί σπέρτα. Τά Σουηδικά σπέρτα είναι τά καλύτερα τοῦ κόσμου. *Όρυκτά* : στο σίδηρο ἔρχεται τρίτη στην Εὐρωπαϊκή παραγωγή, ὕστερα ἀπό τή Γαλλία καί τετάρτη στον κόσμο. Βγάζει καί τσίγκο, χρυσό, κάρβουνο. *Βιομηχανία* : γίνεται συστηματική ἐκμετάλλευσις τών ὕδατοπτώσεων. Τό νερό τών καταρρακτῶν κινεῖ πολλά ἐργοστάσια πού παράγουν ἔτσι διάφορα βιομηχανικά ἐμπορεύματα : σπέρτα, χαρτί, ξυραφάκια. *Έμπόριο* : ἀγοράζει καί εἰσάγει ὑφάσματα, νήματα, χημικά προϊόντα, τρόφιμα. Έξάγει χαρτί ἢ χαρτοζύμη ξυλεία, μεταλλουργικά ἀντικείμενα καί ἀκατέργαστα μέταλλα.

Γ'. Πολιτική εξέτασις

Κάτοικοι - θρησκεία - πολίτευμα - ἱστορία.—Οί Σουηδοί είναι διαμαρτυρόμενοι. Τό πολίτευμα της Σουηδίας είναι Συνταγματική Βασιλεία. Ή Σουηδία ἔγινε ἀνεξάρτητο κράτος τό 1905. Δέν ἔλαβε μέρος οὔτε στον α΄ οὔτε στον β΄ παγκόσμιο πόλεμο. Κι' ἔτσι δέν γνώρισε καταστροφές καί ἐρείπια ὅπως οί ἄλλες χώρες της Εὐρώπης.

Πόλεις-συγκοινωνία.—Πρωτεύουσα ή **Στοκχόλμη**. (70.000), **Γκότεμποργκ** (340.000), **Μάλμο** (180.000), **Ουψάλα** (50.000), **Άμπρίσκο** (20.000) και μερικές άλλες μικρές πόλεις με πληθυσμό από 10 μέχρι 30 χιλ. κατοίκους.

Σημείωσις.—Στή Σουηδία ανήκουν και τὰ νησάκια τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης: **Γότλανδ** καὶ **Όλανδ**.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—("Ομοιες με τῶν ἄλλων κρατῶν).

3. ΝΟΡΒΗΓΙΑ

Α'. Γεωφυσικὴ ἐξέτασις

Θέσις—ἔκτασις—σύνορα—πληθυσμός.—Ἡ Νορβηγία βρίσκεται στὸ δυτικὸ τμήμα τῆς Σκανδιναυικῆς χερσονήσου. Ἐχει ἔκτασι 323.000 τ. χ. καὶ πληθυσμὸ 3.100.000 κατοίκους. (Βρῆτε μόνοι σας τὰ σύνοράτης).

Παράλια—ἀκτές.—Ἡ παραλία τῆς Νορβηγίας παρουσιάζει μεγάλη ἀνωμαλία. Παντοῦ σχηματίζονται μικροὶ κόλποι ποὺ λέγονται **φιόρδ**. Τέτοιους κόλπους καὶ φιόρδ βλέπομε στὸ χάρτη: Τὸν **Σκάγερακ** (στὸ μέρος ποὺ εἶναι ὁ πορθμὸς τοῦ Σκάγερακ). Τὸ ἀκρωτήριο **Λιντεσνάς**, τὰ φιόρδ: Μπουκερ, Χόρδαγκερ, Σόγνε, Ντρόντ, Φόλδεν, Νάρβικ, (τὸ **Νάρβικ** εἶναι περίφημο ἀπὸ τὴν ἀπόβαισι ποὺ ἔκαναν ἐκεῖ τὰ Ἀγγλικά στρατεύματα κατὰ τὸ β' παγκόσμιον πόλεμον) καὶ τὸ φιόρδ Βαράγγων. Περίφημο εἶναι ἐκεῖ τὸ **Βόρειο Ἀκρωτήριο** ποὺ εἶναι καὶ τὸ βορειότερον σημεῖο τῆς Εὐρώπης.

Νησιά.—Ἡ Νορβηγία ἔχει χιλιάδες ὀλόκληρες μικρὰ νησάκια ὁλόγυρά της. Τὰ μεγαλύτερα εἶναι: τὰ νησιά **Λοφότεν**, **Βέστερβολεν κλπ.**

Ἐδαφος—βουνά—πεδιάδες—ποταμοὶ—λίμνες. Ἡ Νορβηγία, ἀντίθετα ἀπὸ τὶς ἄλλες Σκανδιναυικὰς χώρας, εἶναι πολὺ ὀρεινὴ χώρα. Ὅλο τὸ ἔδαφός της καλύπτεται ἀπὸ τὴ μεγάλη ὄροσειρά τῶν Σκανδιναυικῶν Ἀλπεων. Ἡ ὄροσειρά αὐτὴ διακλαδίζεται σὲ πολλὰ βουνὰ σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι: τὰ ὄρη **Γιοτουχάιμ** (2460 μ.), **Ντύβρεφελδ** καὶ **Σαργιεκτάκο**. Μεταξὺ τῶν βουνῶν αὐτῶν σχηματίζονται πολλὰς μικρὰς πεδιάδες καὶ κοιλάδες, τὶς ὁποῖες διασχίζουν μικροὶ ποταμοὶ ποὺ τὰ νερά τους πέφτουν με ὀρμητικοὺς καταράκτες. Στὴ Νορβηγία ἐπίσης ὑπάρχουν πολλὰς λίμνες. Δὲν ὑπάρχει κανένας μεγάλος ποταμὸς ἢ λίμνη νὰ τὴν ἀναφέρωμε.

Κλίμα. Εἶναι εὐκρατο στὰ νότια μέρη καὶ ψυχρὸ, σχεδὸν πολικόν, στὰ βόρεια.

Β'. Οἰκονομικὴ ἐξέτασις

Προϊόντα—παράγωγη.—Ἡ Νορβηγία παράγει τὰ ἑξῆς προϊόντα: **Γεωργικά:** Τὸ κύριον ἀγροτικὸ προϊόν εἶναι ἡ βρώμη, κατόπιν ἔρ-

χεται τὸ σιτάρι, τὰ λαχανικά, τὰ φρούτα. **Κτηνοτροφικά.** Τρέφονται βοοειδή καὶ πρόβατα σ' ὅλα τὰ ἐκτεταμένα λειβάδια της. Οἱ Λάπωνες, στὰ βόρεια μέρη, τρέφουν ρέννους καὶ ἄλεποδους μὲ τρίχωμα ὥραϊο γιὰ τὰ γουναρικά τους. Τοὺς ρέννους τοὺς χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ σύρουν τὰ ἔλκυθρα. **Δασικά** προϊόντα : "Αφθονή ξυλεία ἀπὸ πεύκα καὶ ἔλατα. Παράγει χαρτοζύμη γιὰ χαρτί. **Ἄλιεία :** "Ολοὶ οἱ Νορβηγοὶ εἶναι ψαράδες. Στὰ παράλια τῆς χώρας ἀλιεύονται φάλαινες, ρέγγες, μπακαλιάροι κλπ. **Ὁρυκτά :** μέτριες ποσότητες χαλκοῦ καὶ σιδήρου. Κάρβουνο δὲν ὑπάρχει. Στὴ θέσι τοῦ χρησιμοποιοῦν τίς ὕδατοπτώσεις (τὸν λευκὸ ἄνθρακα). **Ναυτιλία :** κατέχει τὴν τρίτη θέσι στὸν κόσμον μὲ τὰ πιὸ μοντέρνα πλοῖα. **Βιομηχανία :** ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἐργοστάσια στὴ Νορβηγία ποὺ κατασκευάζουν ὑφάσματα, χαρτί, κονσέρβες, λιπάσματα. **Ἐμπόριο :** γίνεται μὲ ὅλα τὰ παρὰπάνω εἶδη καὶ μὲ ὅλο τὸν κόσμον. **Συγκοινωνία :** στὸ ἐσωτερικὸ ὑπάρχουν τρεῖς σιδηροδρομικὲς γραμμὲς καὶ καλὸ ὁδικὸ δίκτυο. Τίς συγκοινωνίες μὲ τὸ ἐξωτερικὸ τίς ἐκτελοῦν τὰ πλοῖα καὶ τὰ ἀεροπλάνα.

Γ'. Πολιτικὴ ἐξέτασις

Κάτοικοι — θρησκεία — πολιτεῦμα — ἱστορία. — Οἱ Νορβηγοὶ εἶναι διαμαρτυρόμενοι. Πολίτευμα Συνταγματικὴ Βασιλεία. Προέρχονται ἀπὸ τὴ Γερμανικὴ φυλὴ καὶ στὰ παλαιὰ χρόνια εἶχαν ἓνα κράτος μαζί μὲ τοὺς Σουηδοὺς καὶ τοὺς Δανοὺς (1320). Ἀργότερα ἐχώρισαν (1905). Κατὰ τὸν β' παγκόσμιον πόλεμον ἡ Νορβηγία καταλήφθηκε ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς μὲ πραξικόπημα. Οἱ σύμμαχοι Ἀγγλοὶ προσεπάθησαν νὰ σώσουν τὴ χώρα αὐτὴ καὶ ἔστειλαν στρατὸ νὰ ἀποβιβασθῇ στὸ φιόρδ τοῦ Νάρβικ. Ἐκεῖ ἔγινε μιὰ μεγάλῃ μάχη. Οἱ σύμμαχοι βρέθηκαν μπροστὰ σὲ πολὺ μεγάλες Γερμανικὲς δυνάμεις καὶ ἀναγκάσθηκαν νὰ ἐπιστρέψουν στὶς βάσεις των. Τὸ 1945 ἡ Νορβηγία ἐλευθερώθηκε καὶ σήμερα ζῇ ἡσυχῇ καὶ εὐτυχισμένη. Ὁ λαὸς της εἶναι πολιτισμένος καὶ μορφωμένος. Στὰ βόρεια μέρη κατοικοῦν Λάπωνες. Αὐτοὶ δὲν ἀνήκουν στὴν ἴδια φυλὴ, ζοῦν σὲ ἐκτάσεις σκεπασμένες ἀπὸ χιόνια καὶ πάγο καὶ τρέφουν ρέννους, ὅπως εἶπαμε παραπάνω.

Πόλεις. — Πρωτεύουσα εἶναι τὸ "Ὄσλο (460.000). Στὰ παλαιὰ χρόνια ἐλέγετο Χριστιανία. Εἶναι λιμάνι καὶ βιομηχανικὸ κέντρο. Ἄλλες πόλεις εἶναι : τὸ **Μπέργκεν** (100.000), τὸ **Τρονχάιμ** (60.000), ἡ **Ντράμεν** (30.000) κλπ.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ—ΕΡΓΑΣΙΕΣ : "Ὁμοιες μὲ τῶν ἄλλων κρατῶν.

4. ΔΑΝΙΑ

Α'. Γεωφυσικὴ ἐξέτασις

Θέσις-ἐκτάσις-σύνορα-πληθυσμός. — Ἡ Δανία καταλαμβάνει ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ ἔδαφος τῆς χερσονήσου τῆς Γιουτλάνδης. Ἐχει

έκτασι 43.000 τ.χ. και πληθυσμὸ 4.100.000 κατοίκους. Βρέχεται πρὸς Β. ἀπὸ τὸν Πορθμὸ τοῦ Σκάγερak, πρὸς Ν. συνορεύει μὲ τὴν Γερμανία, πρὸς Α. βρέχεται ἀπὸ τὴ Βαλτικὴ θάλασσα καὶ πρὸς Δ. ἀπὸ τὴ Βόρειο θάλασσα.

Π α ρ ά λ ι α - ν η σ ι ά .—Ἡ παραλία τῆς Δανίας εἶναι πολὺ ἀνώμαλη καὶ σχηματίζει πολλὰς μικρὰς χερσονήσους, κόλπους, νησιά, πορθμοὺς καὶ ἀκρωτήρια. Ἀπ' ὅλα αὐτὰ θά ἀναφέρωμε μόνάχα τοὺς δύο πορθμοὺς : τοῦ **Σκάγερak** καὶ **Κάτεκατ** καθὼς καὶ τὰ νησιά Ζέλαντ, Φιονία, Λῶλαν, Μαίν, Λαϊσεν, Μπόηγκολμ. Ἐπίσης στὴ Δανία ἀνήκουν καὶ τὰ νησιά 1) **Φερὸες**, 2) **Ἰσλανδία** καὶ 3) **Γροιλανδία**. Τὰ νησιά Φερὸες ἔχουν ἔκτασι 14.000 τ. χ. καὶ κατοικοῦνται ἀπὸ 80.000 κατοίκους Νορβηγικῆς προελεύσεως. Ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ψάρεμα καὶ τὴν κτηνοτροφία. Τὸ 1936 ἐκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησία τους.

Ἡ Ἰσλανδία ἔχει ἔκτασι 103.000 τ.μ. καὶ 121.000 κατοίκους. Ἐχει ἓνα μεγάλο ἠφαίστειο στὸ ὄρος **Ἑκκλα** καὶ μία ἄλλη ὄροσειρά τὰ ὄρη **Βαίνα-Γιόκουλ**. Πρωτεύουσα **Ρέικιαβικ** (50 χιλ.). Οἱ κάτοικοι τῆς ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Καὶ ἡ **Ἰσλανδία** μετὰ τὸ 1940 ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησία τῆς.

Ἡ μεγάλη νῆσος **Γροιλανδία** εἶναι σκεπασμένη πάντοτε μὲ πάγους. Μικρὴ μόνον ἔκτασι ἀπὸ 90.000 τ.χ. μένει ἐλεύθερη. Κάτοικοι 17.000 Ἑσκιμῶι πού ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ψάρεμα, τὰ γουναρικά καὶ τὴν ἐξαγωγή ἀλουμινίου.

Κ λ ί μ α .—Τὸ κλίμα τῆς **Δανίας** εἶναι ὠκεάνειο μὲ χειμῶνες γλυκεῖς, ὑγρὴ ἀτμόσφαιρα, ἄφθονες βροχές.

Β'. Οἰκονομικὴ ἐξέτασις.

Π ρ ο ῖ ὄ ν τ α — π α ρ α γ ω γ ή .—Προϊόντα : **Γεωργικά** : σιτάρι, κοκκινογούλια, βρώμη, πατάτες καὶ χορτονομή. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σιτάρι ὅλα τὰ ἄλλα καλλιεργοῦνται γιὰ τὴν ἐνίσχυσι τῆς κτηνοτροφίας. **Κτηνοτροφικά** : γαλακτερά (γάλα, τυριά, βούτυρα), κρέατα, βόδια, χοῖροι, πουλериκά, αὐγά. Κύριο προϊόν τῆς εἶναι τὸ βούτυρο καὶ τὰ αὐγά. **Δασικά** : ἀρκετὴ ξυλεία. **Ὀρυκτά** : ἐλάχιστα μέταλλα : ἀλουμίνιο, κάρβουνο. **Βιομηχανία** : τροφίμων (λίπος, μαργαρίνη, κονσέρβες, κρέατα), ὕφασμάτων, χημικῶν προϊόντων (λιπασμάτων, σαπουνιῶν), ἐργαλείων καὶ μηχανῶν (οἰκιακὰ σκεύη, μοτοσυκλέτες, γεωργικὰ ἐργαλεῖα). **Ναυτιλία** : τὸ ἐμπορικὸ ναυτικὸ τῆς Δανίας κατέχει μιά πολὺ καλὴ θέσι στὴν παγκόσμιον κίνησι. **Ἐμπόριο** : ἐξάγει βούτυρα, χοιρινά, αὐγά, πουλериκά, λιπάσματα καὶ μεταλλουργικά ἀντικείμενα. Εἰσάγει καύσιμα (πετρέλαιο, λάδι), ἀτσάλι, νήματα, δημητριακὰ κ.λ.π. **Συγκοινωνία** : ὑπάρχει μία σιδηροδρομικὴ γραμμὴ πού περνᾷ ἀπὸ τὸ Κίελο τῆς Γερμανίας φθάνει στὴν πρωτεύουσα τῆς Δανίας καὶ συνδέει ὅλες τῖς μεγάλες πόλεις τῆς.

Γ'. Πολιτική εξέτασις

Κάτοικοι - θρησκεία - πολίτευμα - ιστορία.— Οί Δανοί είναι διαμαρτυρόμενοι. Πολίτευμα Συνταγματική Βασιλεία. Είναι Γερμανικής προελεύσεως φυλή και έχουν ιστορία παλαιά (από τόν Μεσαίωνα). Με τή Γερμανία έκαναν αρκετούς πολέμους και μέχρι τὸ 1805 ἡ Δανία ἦταν ἐνωμένη με τή Νορβηγία καὶ τή Σουηδία σάν ἓνα κράτος. Τότε ὁμως κάθε μία ἀπὸ τίς χώρες αὐτὲς ἐγινε ἀνεξάρτητη καὶ ἀπετέλεσε δικό της κράτος. Τὸ 1940 κατελήφθη ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς τὴν ἴδια μέρα ποὺ κατελήφθη καὶ ἡ Νορβηγία.

Πόλεις.— Πρωτεύουσα ἡ **Κοπεγχάγη** (1 ἑκατ. κάτοικοι). "Άλλες πόλεις εἶναι : **Άαροους** (100.000) καὶ 6 μικρότερες με πληθυσμὸ γύρω στὶς 30.000 κατοίκους.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΚΑΝΔΙΝΑΥΙΚΑ ΚΡΑΤΗ ΚΑΙ
ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗ ΒΟΡΕΙΟ ΕΥΡΩΠΗ

I. ΦΙΛΑΝΔΙΑ. "Εκτασις 304 χιλ. τ.χ., πληθυσμὸς 4.100.000, πυκν. 13. Πρωτεύουσα Ἑλσίνκι 380 χιλιάδες κατοίκους.

Κύρια προϊόντα : Γάλα 24 ἑκατ. ἐκατόλιτρα, βρώμη 600 τόννους, ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια 3 ἑκατ. κυλοβάτ, χαρτοζύμη 2 ἑκ. τόννους, χαρτί 700 χιλ. τόν., σίκαλις 200 χιλιάδες.

Ἐξωτερικὸ ἐμπόριο : Εἰσαγωγὲς 66 δισεκ. μάρκα, (1 μάρκο=13 νέες δραχμές). Ἐξαγωγὲς : 56 δισεκ. μάρκα.

II. ΣΟΥΗΔΙΑ. "Εκτασις 450 χιλ. τ.χ., πληθυσμὸς 6.800.000, πυκν. 17.

Κύριες πόλεις : Στοκχόλμη (πρωτ.) 700 χιλ. κατ., Γκότερμπουργκ (340 χιλ.), Μάλμο (180 χιλ.), Ούχάλα (50 χιλ.), Ἀμπίσκο (20 χιλ.) κλπ.

Κύρια προϊόντα : Σιτάρι 700XT, σίκαλις 200XT, βρώμη 800XT, μύρα 1.400 ΕΕ', χαρτοζύμη 3ΕΤ, χαρτί 900XT, ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια 14Ε κίλοβάτ, σιδηρομέτ. 13ΕΤ, χυτομέταλ. 800XT, ἀτσάλι 1.100ΕΤ.

Ἐξωτερικὸ ἐμπόριο : Εἰσαγωγὲς : 4 δισεκ. κορώνες (1 κορώνα=6 δραχμές νέες περίπου). Βιομηχ. προϊόντα 43 ο)ο, ἀκατέργ. ὕλες 37 ο)ο. Ἐξαγωγὲς : 4 δισεκ. κορώνες (βιομηχ. προϊόντα 44 ο)ο, ἀκατέργ. ὕλες 48 ο)ο).

III. ΝΟΡΒΗΓΙΑ. "Εκτασις 323 χιλ. τ.χ., πληθυσμὸς 3.100.000, πυκν. 9.

Κύριες πόλεις : Ὁσλο 460 χιλ., Μπέρνγκεν 100 χιλ., Τροντχάιμ 60 χιλ.

Κύρια προϊόντα : Ψάρια 1.120 χιλ. τόννους, χαρτοζύμη 1 ἑκατ. τόνν., χαρτί 460 χιλ. τόν., ἡλεκτρικὴ ἐνέργεια 13 ἑκ. κίλοβάτ, σίδηρος καὶ πυρίτης 1 ἑκατ. τόννους.

Ἐξωτερικὸ ἐμπόριο (1949) : Εἰσαγωγὲς 4,2 δισεκ. κορώνες (1 Νορβηγικὴ κορώνα=4 νέες δραχμές) ἤτοι βιομηχ. προϊόντα 48 ο)ο, ἀκατέργ. ὕλες 28 ο)ο, τρόφιμα 23 ο)ο. Ἐξαγωγὲς 2 ἑκατ. Νορβηγικὲς κορώνες (ἀκατέργ. ὕλες 51 ο)ο, βιομηχαν. προϊόντα 26 ο)ο, τρόφιμα 23 ο)ο.

IV. ΔΑΝΙΑ. "Εκτασις 43 χιλ. τ.χ., πληθ. 4 ἑκατομ., πυκν. 92. Πρωτ. Κοπεγχάγη με 1 ἑκατ. κατ.

Κύρια προϊόντα : Γάλα 41ΕΤ, βούτυρο 145XT, τυρί 61XT, ψάρια 88XT, λιμνίσια 16XT, σιτάρι 300XT, κριθάρι 1,3ΕΤ, ζάχαρη κόκ. 200XT.

Ἐξωτερικὸ ἐμπόριο : Εἰσαγωγὲς 4 ἑκατ. κορώνες δανικὲς (1 δανικὴ κορώνα=4 νέες δραχμές). Ἐξαγωγὲς : 3,5 ἑκατομ. κορώνες.

ΙΣΛΑΝΔΙΑ. Ἐπιφάνεια 304 χιλ.τ.χ., πληθ. 121 χιλ. κατ., πυκν. 1,1. Πρωτεύουσα : Ρέικιαβικ (50 χιλ. κατ).

‘Ο συνολικός πληθυσμός που κατοικεί στη γη σήμερα, σύμφωνα με την τελευταία στατιστική του 1948, φθάνει τα 2.280.000.000 και κατανέμεται ως εξής: : ‘Ασία: 1.200 έκατ., Εύρώπη: 350 έκατ., ‘Αμερική: 300 έκατ., ‘Αφρική: 150 έκ. Αυστραλία και ‘Ωκεανία: 80 έκ. Πολιτικές περιοχές: 20 έκ.

ΦΥΛΑΙ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Οι άνθρωποι που κατοικούν στη γη διακρίνονται σε διάφορες φυλές, ανάλογα με το ανάστημά τους, το χρώμα του δέρματός των, το χρώμα των μαλλιών τους κλπ. Με βάσι τις διαφορές αυτές βρίσκομε επάνω στη γη εκατοντάδες μικρές και μεγάλες φυλές. Οι 4 κυριώτερες, στις οποίες ανήκουν και οι άλλες μικρότερες είναι: 1) ‘Η *Λευκή φυλή*. 2) ‘Η *Κιτρίνη φυλή*. 3) ‘Η *Μαύρη φυλή*. και 4) ή ‘Αμερικανική φυλή των *‘Ερυθροδέρμων*.

Γλώσσες των ανθρώπων

‘Ολοι οι άνθρωποι που κατοικούν στη γη δέν μιλοῦν τὴν ἴδια γλῶσσα. Οι κυριώτερες είναι: 1) ή Κινεζική που τὴν μιλοῦν περί τὰ 600 έκατι άτομα, 2) ή ‘Ινδονησιακή (300.000 έκατ.), 3) ή ‘Αγγλική (300 έκατ.), 4) ή Σλαυική 280 έκατ.), 5) ή ‘Ισπανική (120 έκατ.), 6) ή Γερμανική (100 έκατ.) 7) ή ‘Ιαπωνική (80 έκατ.) 8) ‘Η Γαλλική (70 έκατ.) 9) ή ‘Ελληνική (10 έκατ.). Καί 320 άλλα έκατ. μιλοῦν διάφορες άλλες γλώσσες (Πορτογαλική, ‘Ολλανδική, Βελγική κλπ.).

Θρησκείες των ανθρώπων

Σε δύο είδων θρησκείες πιστεύουν οι άνθρωποι: στις πολυθεϊστικές και στις μονοθεϊστικές.

Α’. Πολυθεϊστικές: *Βουδισμός*. 2) *Βραχμανισμός*. 3) *Κομφουκισμός*. 4) *Φεττισμός*, δηλαδή λατρεία των άψύχων πραγμάτων (των φετίχ).

Β’. Μονοθεϊστικές: 1) *Χριστιανισμός* με τρεις διακλαδώσεις: όρθόδοξοι, καθολικοί, διαμαρτυρόμενοι. Χριστιανοί είναι όλοι οι πολιτισμένοι άνθρωποι τής γής.

2) *Μωαμεθανισμός*. Τὴν παραδέχονται οι Τούρκοι, Πέρσες κλπ.

3) *‘Ιουδαϊσμός* δηλ. ή ‘Εβραϊκή θρησκεία.

Τὰ πολιτεύματα των ανθρώπων

Α’. ‘Απολυταρχικά: 1) ‘Απολυταρχία χωρίς νόμους. Τέτοιο πολίτευμα έχουν μόνο οι άγριοι και οι πρωτόγονοι.

2) ‘Απολυταρχία με νόμους. ‘Ενας μόνο διοικεί, ό μονάρχης, αλλά ή θέλησίς του κανονίζεται από νόμους γραπτούς.

3) Συνταγματική Μοναρχία ή Συνταγματική Βασιλεία. ‘Ο Βασιλεύς κυβερνά αλλά τὴ δύναμή του τὴν αντίλει από τὸ λαό με τὴν Κυβέρνησι.

Β’. Δημοκρατικά: ‘Υπάρχουν πολλοί τύποι Δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, αλλά όλα έχουν Κυβέρνησι που τὴν εκλέγει ό λαός με εκλογές. Δέν υπάρχει Βασιλεύς, αλλά Πρόεδρος τής Δημοκρατίας που κι’ αυτός εκλέγεται με άλλες εκλογές. ‘Η ‘Ελλάδα μας είναι Συνταγματική Βασιλεία με Βασιλέα και Βουλή. ‘Από τὴ Βουλὴ βγαίνει ή ‘Ελληνική Κυβέρνησις με 16 ‘Υπουργούς και με τὸν Πρωθυπουργό τής.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ - ΕΡΓΑΣΙΕΣ.—1) Νά διαβάσῃς στὰ λεξικά τις λέξεις «φυλές των ανθρώπων, γλώσσες των ανθρώπων, θρησκεία των ανθρώπων, Κοινωνία, Οικογένεια, Πατρίς, ‘Εθνος, Φυλή, Κράτος, Πολίτευμα, Δημοκρατία, Βασιλεία, Συνταγματική Μοναρχία κλπ.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ :	Στοιχεία από τη φυσική και Μαθηματική Γεωγραφία	Σελ.
1.	Σχήμα—μέγεθος της γης, λιθόσφαιρα—πυρόσφαιρα	» 3
2.	Ατμόσφαιρα, ύδρόσφαιρα, πετρώματα	» 4
3.	Μεταβολές στην επιφάνεια της γης	» 5
4.	Τό έσωτερικό της γης—ήφαίστεια, σεισμοί, θερμές πηγές	» 6
5.	Οι κινήσεις της γης—ήμέρα και νύχτα	» 8
6.	Ήμερες, ήλιοστάσια—έποχές—ήμερολόγια	» 10
7.	Ο έναστρος ούρανός—πλανήτες—άπλανείς κλπ.	» 14
8.	Φάσεις σελήνης, έκλειψεις σελήνης και ήλιου	» 17
9.	Όκεανοί, Ήπειροι, Φυλές, Παλιός—Νέος Κόσμος	» 19
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ :	Η Ερώπη	
1.	Γεωφυσική εξέταση της Ερώπης	» 22
2.	Οικονομική εξέταση της Ερώπης	» 30
3.	Πολιτική εξέταση της Ερώπης	» 33
4.	Ή Βαλτική Χερσόνησος	» 38
5.	Έλλάδα	» 39
6.	Άλβανία	» 47
7.	Γιουγκοσλαυία	» 50
8.	Ρουμανία	» 53
9.	Βουλγαρία	» 55
10.	Εύρωπαϊκή Τουρκία	» 57
11.	Ίταλία	» 61
12.	Ίβηρική Χερσόνησος	» 66
13.	Ίσπανία	» 69
14.	Πορτογαλία	» 72
15.	Μεγάλη Βρεταννία—Ίρλανδία	» 76
16.	Γαλλία	» 82
17.	Μονακό—Άνδόρα—Λουξεμβούργον	» 88
18.	Βέλγιο—Όλλανδία	» 89
19.	Γερμανία	» 95
20.	Έλβετία	» 101
21.	Αύστρια	» 103
22.	Ούγγαρία	» 105
23.	Τσεχοσλοβακία	» 107
24.	Πολωνία	» 110
25.	Ρωσία—Βαλτική	» 115
26.	Φιλανδία—Δανία—Νορβηγία—Σουηδία—Δανία	» 121
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ.	Ο άνθρωπος επάνω στη γή	» 127
	Πίνακας περιεχομένων	» 128

02400027974

ΑΡΧΗ

Φίλιππος
Θεοφάνης
20 = 1721.

]

}

ΤΑ ΝΕΑ ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΤΑΞΗ Α'

- Νο 1. 'Ολικό άναγνωστικό (πραγ-
ματογνωσία)
7. Γραμματική με εικόνες
30. Μαθαίνω να μετρώ

ΤΑΞΗ Β'

- Νο 2. 'Ελεύθερο 'Αναγνωστικό (πραγ-
ματογνωσία)
8. Γραμματική με εικόνες
31. Μαθαίνω να μετρώ

ΤΑΞΗ Γ' (χωριστή)

- Νο 3. 'Ελεύθερο 'Αναγνωστικό
9. Γραμματική Δημοτικής
11. Παλαιά Διαθήκη
16. 'Ηρωϊκά Χρόνια
22. Φυσική 'Ιστορία
32. 'Αριθμητική με εικόνες
36. Πατριδογνωσία -Τό διαμέρισμα
κάθε μαθητού
— Πατριδογνωστικός Χάρτης

ΤΑΞΗ Δ' (χωριστή)

- Νο 4. 'Ελεύθερο 'Αναγνωστικό
9. Γραμματική Δημοτικής
12. Καινή Διαθήκη
17. 'Αρχαία 'Ελλάδα
23. Φυσική 'Ιστορία
33. 'Αριθμητική με εικόνες
46. Γεωγραφία 'Ελλάδος
— Τριπλός χάρτης 'Ελλάδος

ΤΑΞΕΙΣ Γ-Δ (1ον έτος)

- Νο 3. 'Ελεύθερο 'Αναγνωστικό
9. Γραμματική Δημοτικής
11. Παλαιά Διαθήκη
18. 'Ελληνική 'Ιστορία
22. Φυσική 'Ιστορία
32. 'Αριθμητική με εικόνες
36. Πατριδογνωσία -Τό διαμέρισμα
κάθε μαθητού
— Πατριδογνωστικός χάρτης

ΤΑΞΕΙΣ Γ-Δ (2ον έτος)

- Νο 4. 'Ελεύθερο 'Αναγνωστικό
9. Γραμματική Δημοτικής
12. Καινή Διαθήκη
19. 'Ελληνική 'Ιστορία
23. Φυσική 'Ιστορία
33. 'Αριθμητική με εικόνες

46. Γεωγραφία 'Ελλάδος
— Τριπλός χάρτης 'Ελλάδος

ΤΑΞΗ Ε' (χωριστή)

- Νο 5. 'Ελεύθερο 'Αναγνωστικό
10. Γραμματική καθαρευούσης
13. 'Εκκλησιαστική 'Ιστορία
15.
20. Βυζαντινή 'Ιστορία
24. Φυσική 'Ιστορία
28. Φυσ. Πειραματική-Χημεία
34. 'Αριθμητική Ε-ΣΤ'
35. Γεωμετρία Ε-ΣΤ'
47. Γεωγραφία 'Ηπειρών
— Χάρτες 'Ηπειρών

ΤΑΞΗ ΣΤ' (χωριστή)

- Νο 5. 'Ελεύθερο 'Αναγνωστικό
10. Γραμματική καθαρευούσης
14. Λειτουργική - Κατήχηση
15.
21. 'Ιστορία Νέων Χρόνων
25. Φυσική 'Ιστορία
29. Φυσ. Πειραματική - Χημεία
34. 'Αριθμητική Ε-ΣΤ'
35. Γεωμετρία Ε-ΣΤ'
48. Γεωγραφία Εύρώπης
— Τριπλός χάρτης Εύρώπης

ΤΑΞΕΙΣ Ε-ΣΤ' (1ον έτος)

- Νο 5. 'Ελεύθερο 'Αναγνωστικό
10. Γραμματική καθαρευούσης
13. 'Εκκλησιαστική 'Ιστορία
15.
20. Βυζαντινή 'Ιστορία
26. Φυσική 'Ιστορία
28. Φυσ. Πειραματική - Χημεία
34. 'Αριθμητική Ε-ΣΤ'
35. Γεωμετρία Ε-ΣΤ'
47. Γεωγραφία 'Ηπειρών
— Χάρτες 'Ηπειρών

ΤΑΞΕΙΣ Ε-ΣΤ' (2ον έτος)

- Νο 6. 'Ελεύθερο 'Αναγνωστικό
10. Γραμματική καθαρευούσης
14. Λειτουργική - Κατήχηση
15.
21. 'Ιστορία Νέων Χρόνων
27. Φυσική 'Ιστορία
29. Φυσ. Πειραματική - Χημεία
34. 'Αριθμητική
48. Γεωγραφία Εύρώπης
— Τριπλός χάρτης Εύρώπης